

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TELEVİZYON ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

“Bazı Türk Özel Televizyonların Yapılanması Üzerine Bir Araştırma”

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yard. Doç. Dr. İbrahim TORUK

Hazırlayan
Kürşad ERKAL

KONYA-2008

T.C.
“TÜRK TELEVİZYON YAYINCILIĞINDA
MUHAFAZAKÂR YAPILANMALAR”

ÖZET

Bu çalışmada, 1990’lı yıllardan itibaren, toplumun çoğunluğunu oluşturan muhafazakâr kitleye, kültürel ve dini değerleri koruyucu, muhafazakâr hassasiyetleri olan, eğitici, öğretici, bilgilendirici bir yayın vaadi ile kurulan Muhafazakâr televizyonların, bu gün geldikleri nokta itibariyle nasıl bir başarı ve ya başarısızlık ortaya koydukları, siyasal, sosyal ve ekonomik kavramlar çerçevesinde incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmada inceleme alanı olarak seçilen Muhafazakâr televizyonlar, daha fikirsel planda dile getirildikleri 1990’dan itibaren ele alınmış ve uygulama alanına geçtikleri ilk dönemlerinden itibaren 2007 tarihine kadar detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Muhafazakâr televizyonlara zemin hazırla-

yan, Türkiye'nin dini hassasiyetleri yüksek toplum kitlesinin tarihsel arka planı, sosyal, siyasal ve ekonomik olarak gelişim süreçleri ve ilk medya girişimleri incelenmiştir. İkinci bölümde, yasal bir takım boşluklardan yararlanılarak ortaya çıkan özel televizyonların, kontrolsüz olarak ticari ve reyting odaklı yayınlarının neden olduğu sorunlar, topluma yönelik olumsuz etkileri, bu etkilere karşı gösterilen tepkiler ve bu tepkilerin sonucunda başlatılan Muhafazakâr televizyon girişimleri üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde, halen yayın faaliyetlerini sürdüren ve Muhafazakâr camianın önde gelen televizyon kanallarından olan Kanal 7, Tv5 ve Hilal TV, kuruluş süreçleri, misyonları, yayın ve program stratejileri, haber dili ve formatları, reklâm stratejileri, ekonomik yapılanmaları, seyirci kitleleri ve izlenirlik oranları gibi başlıklar altında detaylı bir kurumsal tahlile tabi tutulmuştur.

“CONSERVATIVE APPROACHINGS IN TELEVISION BROADCASTING IN TURKEY”

ABSTRACT

In Turkey, since earlier 90's conservative based television stations have began to emerge. All these television channels adopted in principle to broadcast conservative members of nation that constitute huge portion of Turkey. In Turkey conservative based television channels were named “conservative channels” by secular masses of nation. The reason of this kind of naming is these channels made their broadcasting policy conserving cultural and religious values, educational broadcasting to the conservative members of nation.

Conservative channels which are subject matter of in this study field has been examined particularly since earlier 90's which are the years of conservative channels ideologically discussed in nation to 2007.

The study is formed in three parts. In first part, historical, social, economic and political background

of conservative members of nation that are religiously sensitive are examined. And also the first initiations of conservative activities in mass media are examined.

In second part, the emerging of private television corporations because of legal loophole in television broadcasting in constitutional law, only rating centered tv broadcasting and the negative effects of rating centered tv broadcasting because of legal loophole and the reactions to the negative effects of rating centered tv broadcasting around the nation are examined. And finally in the second part of the study how conservative channels emerge against to negative effects of private tv broadcasting are examined.

In the third part of the study, one the most outstanding tv channels of conservative part of nation which are Kanal 7, TV 5 and Hilal TV are examined with their establishment processes, economic structures, missions, broadcasting strategies, the language which is used in news hours, advertising strategies, audience and the ratings are examined institutionally.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	10
GİRİŞ	12
Problem	13
Amaç	14
Önemi	14
Sayıtlılar	15
Sınırlılıklar	16
Yöntem	16

I. BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ SONRASI İSLAMİ MUHAFAZÂKARLIĞIN GELİŞİMİ

1.1 CUMHURİYET DÖNEMİNİN İLK YILLARINDA SOSYAL YAPI	17
1.1.1 İslami Muhafazakâr Kesimin Sosyolojik Gelişimi	265
1.2 CUMHURİYET SONRASINDA ETKİLİ OLAN TARİKAT VE CEMAATLER.....	36
1.2.1 Nakşibendî Tarikatı	37

1.2.1.1 İskenderpaşa Cemaati	43
1.2.1.2 İsmailağa Cemaati	49
1.2.1.3 Erenköy Cemaati	53
1.2.1.4 Menzil Cemaati	56
1.2.2 Işıkçılar	60
1.2.3 Süleymancılar	67
1.2.4 Nurcular	78
1.2.4.1 Yazıcılar	90
1.2.4.2 Yeni Asya Grubu	93
1.2.4.3 Kırkinci Hoca Gurubu	97
1.2.4.4 Yeni Nesil Cemaati	101
1.2.4.5 Gülen Cemaati	104
1.3 MUHAFAZAKÂR GURUPLARIN SİYASALLAŞMASI VE MİLLÎ GÖRÜŞ ÇİZGİSİ	130
1.4 MUHAFAZAKÂRLARIN EKONOMİK GELİŞİMİ	145
1.5 MUHAFAZAKÂRLARIN İLK BASIN GİRİŞİMLERİ	154

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ÖZEL TELEVİZYONCULUĞUN

SERBEST BIRAKILMASI VE İLK MUHAFAZAKÂR TELEVİZYON GİRİŞİMLERİ

2.1 TÜRK TELEVİZYON YAYINCILIĞINDA KARMA SİSTEME GEÇİŞ SÜRECİ	178
2.1.1 TRT Tekelinin Kırılması ve Özel Televizyonculuğun Gelişmesi	182
2.1.2 Özel Yayıncılığa İzin Veren Yasa Değişikliği	186
2.2 MUHAFAZAKÂR KANALLARIN ORTAYA ÇIKIŞI.....	188
2.2.1 Muhafazakâr Televizyonculuk Fikrinin Gelişimi.....	197
2.2.2 Türkiye Genelinde İlk Muhafazakâr Televizyon Teşebbüsleri.....	221
2.2.2.1 Hilal 1	222
2.2.2.2 Atlas TV.....	238
2.2.2.3 Birlik TV.....	247
2.2.2.4 TGRT	254
2.2.2.4.A Maddi Sebepler	280
2.2.2.4.B Manevi Sebepler	282
2.2.2.5 Samanyolu TV	293

3. BÖLÜM
SON KURULAN MUHAFAZAKÂR
TELEVİZYON KANALLARI VE KANAL 7, TV5
VE HİLAL TV'NİN KURUMSAL
İNCELENMESİ

3.1 KANAL 7	336
3.1.1 Kuruluşu	336
3.1.2 Misyonu	353
3.1.3 Yayın İlkeleri	354
3.1.4 Yayın ve Program Stratejileri	356
3.1.5 Haber Dili – Anlayışı.....	359
3.1.6 Reklâm Stratejileri – Ekonomik Yapılanması.....	366
3.1.7 Seyirci Kitlesi ve İzlenirlik Oranı.....	370
3.2 TV5	371
3.2.1 Kuruluşu	371
3.2.2 Misyonu	375
3.2.3 Yayın ve Program Stratejileri	378
3.2.4 Haber Dili – Anlayışı	382
3.2.5 Reklâm Stratejileri – Ekonomik Yapılanması	390

3.2.6 Seyirci Kitlesi ve İzlenirlik Oranı	394
3.3 HİLAL TV	396
3.3.1 Kuruluşu	396
3.3.2 Misyonu	397
3.3.3 Yayın İlkeleri	402
3.3.4 Yayın ve Program Stratejileri	406
3.3.5 Haber Dili – Anlayışı	409
3.3.6 Reklâm stratejileri – Ekonomik Yapılanması	412
3.3.7 Seyirci Kitlesi ve İzlenirlik Oranı	414
SONUÇ	417
KAYNAKÇA	429

KISALTMALAR:

AB :	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
Ag.e.:	Adı Geçen Eser
Ag.m.:	Adı geçen Makale
Ag.h.:	Adı Geçen Haber
AKP:	Adalet ve Kalkınma Partisi
AP:	Adalet Partisi
ATV:	Aktif Teevizyon
BBC:	British Broadcasting
Corporation	
CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
CNN:	Cable News Network
DP:	Demokrat Parti
DGM:	Devlet Güvenlik Mahkemesi
D8	Developing Eight (Türkiye gibi gelişmiş ülkeleri kapsayan Bir Gurup)
FP:	Fazilet Partisi
FSKM:	Fatih Sanat Kültür Merkezi
G8	Group of Eight (Sanayileşip zengin olmuş 8 ülkeyi kapsar)
HBB:	Has Bilgi Birikim
İFPAŞ:	İstanbul Film Pazarlama Anonim Şirke- ti
IDP:	Islahatçı Demokrasi Partisi
MHP:	Milliyetçi Hareket Partisi
MNP:	Milli Nizam Partisi
MSP:	Milli Selamet Partisi
MÜSİAD:	Müstakil Sanayiciler ve İş Adamları Derneği
NTV:	Nergis Televizyonu

PTT:	Posta Telefon Telgraf
RP:	Refah Partisi
RTÜK:	Radyo Televizyon Üst Kurulu
SP:	Saadet Partisi
STV:	Samanyolu televizyonu
TCK:	Türk Ceza kanunu
TGRT:	Türkiye Gazetesi radyo Televizyon
TRT:	Türkiye Radyo Televizyon
TSK:	Türk Silahlı Kuvvetleri
TÜSİAD:	Türkiye Sanayiciler ve İşadam- ları Derneği

GİRİŞ

1968 yılında yayın macerasına başlayan Türk televizyonculuğu 1990'lı yıllara kadar, devlet tekelinde ve denetiminde örgütlenmiştir. Bu tekel 1990 yılında, yasada bulunan boşluklar ve dönemin siyasi iktidarının da cesaretlendirmesiyle yurt dışında örgütlenen Star 1 televizyonu ile delinmiş, ortaya çıkan, ne legal ne de illegal olan bu durum 13 Nisan 1994'te mecliste kabul edilen ve özel televizyon yayıncılığını belli düzenlemeler çerçevesinde serbest bırakan 3984 sayılı kanunla aşılmıştır. Kanunun sağladığı hak çerçevesinde, birçoğu daha kanun çıkmadan kurumsallaşmasını tamamlayan özel televizyonlar yayına başlamıştır.

Yayına başlayan bu özel televizyonlarda iki önemli unsur göze çarpmaktadır. Birincisi bu televizyonlar büyük sermaye sahipleri tarafından kurulmuştur, ikincisi TRT'nin uyguladığı kamusal yayıncılık anlayışı tamamen değişmiş, yerine popülist, yüksek reyting ve bu bağlamda ticari kazancı önceleyen bir yayıncılık politikası yerleşmeye başlamıştır. Aynı zamanda bu televizyonların siyasallaşmaya başlaması,

en azından ülkenin siyasal aktörlerini etkileyen bir yayın çizgisine kayması, yayınlarıyla toplumun genel ahlak ve kültür yapısıyla ters düşmesi, birçok tepkileri beraberinde getirmiştir. Bu tepkiler süreç içerisinde, denetimi sağlayacak yeni yasal düzenlemelerin talebi olarak ortaya çıkarken, bir süre sonra mevcut yapılanmaya alternatif, muhafazakâr söylemlerle örgütlenen televizyon kuruluşlarıyla vücut bulmaya başlamıştır.

Problem

Türkiye’de özel televizyonların ilk yayına başladıkları dönemde, liberal ve reyting odaklı yayın yapan kanallara alternatif olarak örgütlenen televizyonlar bir süre sonra ya alternatif olmaktan çıkıp tıpkı karşıt olduğu yayın çizgisine kaymış, kimisi de etkisiz, reyting olarak düşük, monoton, hiçbir şey veremeyen bir yapı arz etmeye başlamıştır. İşte ortaya çıkan bu sonuç ve bu sonucun sebepleri çalışmamızın problem sorusunu oluşturmaktadır.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, Muhafazakâr televizyonların kuruluşunda rol oynayan temel etkenleri ortaya çıkartmak, yayına başladıkları andan itibaren karşı karşıya kaldıkları sorunları tespit etmek, bu sorunların kaynağının televizyonun kendi özünden, mahiyetinden mi yoksa yönetim zafiyetlerinden mi kaynaklandığını bulmak ve çözüm noktasında nasıl bir yol izlenilmeliydi sorusuna cevaplar getirmektir. Ayrıca bundan sonraki süreçlerde, Muhafazakâr televizyonların gerek yönetim konusunda gerek ekonomik istikrarın planlanması noktasında ve gerekse reyting sorunlarını aşmada neler yapabileceklerine yönelik bir takım önerilerin geliştirilmesi de çalışmanın amaçları içerisinde yer almaktadır.

Önemi

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesi, Türkiye’de ortaya çıkan ve kalın çizgilerle ayrılan iki parçalı özel televizyon yayıncılığının muhafazakâr kesiminin tanınması, tecrübelerinin ortaya konulması, eleştirilen yönlerinin daha iyi anlaşılabilmesi ve bu eleştirilen

yönlerin düzeltilmesine yönelik çözümlerin geliştirilmesi noktasında önemli yararlar sağlayacaktır. Aynı zamanda belli bir misyon, görüş ve ideolojinin sözcüsü olan bu televizyonlarda yaşanan değişim ve dönüşümlerin tespitiyle birlikte Türkiye toplum yapısındaki dinamikler kısmen de olsa gözlemlenmiş olacaktır.

Sayıtlar

Muhafazakârlar televizyon alanına girme nedenleri, diğer özel kanalların toplumsal yozlaşmaya sebebiyet verdiklerini düşünmeleri ve muhafazakâr kitleyi bu tehlikeden korumak istemeleridir.

Muhafazakârlar siyaset ve toplumsal örgütlenme alanında medyayı olmazsa olmaz kabul etmişler ve bu bağlamda en güçlü araç olan televizyona yatırım yapmayı öngörmüşlerdir.

Muhafazakârların kurdukları televizyonlar eğitimi kadro eksikliğinden ve ekonomik olanakların iyi planlanamamasından dolayı amaçların ulaşamamış ve bir televizyon dili ve kültürü oluşturma noktasında bir varlık gösterememişlerdir.

Sınırlılıklar

İlk özel televizyon yayıncılığının başladığı dönem, bu dönemde ortaya çıkan genel yapı, Muhafazakâr televizyonculuk hareketleri, girişimleri ve kurulan televizyonlar bağlamında TGRT, Samanyolu, Kanal 7, TV5 ve Hilal TV çalışmamızın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Yöntem

Bu araştırmamızda yöntem olarak, kaynak tarama, gözlem ve görüşme modelleri benimsenmiştir. Muhafazakâr yayıncılık üzerine yayınlanmış yayınlanmamış kaynaklar taranmış, örneklem olarak seçilen televizyonların yayın akışları incelenmiş, bu akışlar görsel olarak izlenmiş ve kanalların kuruluşunda ve faaliyetlerinde etkin olan ve konuya ilişkin bilgisi olan kişilerle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

I. BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ SONRASI

İSLAMİ MUHAFAZAKÂRLIĞIN

GELİŞİMİ

1.1 CUMHURİYET DÖNEMİNİN İLK

YILLARINDA SOSYAL YAPI

Cumhuriyet öncesinin devleti olan Osmanlı İmparatorluğunda sosyal yapı tarikat ve tasavvuf kültürüyle çok içli dışlı bir hal arz etmektedir. Öyle ki Osmanlı'nın ilk temellerinin atılmasında bir tarikat büyüğü olan Şeyh Edebalı'nın rolü büyüktür. Aynı zamanda birçok şeyh ve dervişin gönül fetihleriyle birlikte Osmanlıya yol açması, yardımcı olması tarikat tasavvuf kültürünün Osmanlı devletinin gövdesine nakşedilmesine neden olmuştur.

Her ne kadar Osmanlı kültürünün şekillenmesinde tarikat ve tasavvufun etkisi büyükse de süreç içerisinde –daha çok Osmanlının gerilemesiyle birlikte– tasavvufun o yüksek ahlaki değerleri ve idealleri

aşınmış, mensuplarının büyük çoğunluğu takvadan uzaklaşmış, mekânlar cahil kişilerin elinde tembellik ve meskenet yuvalarına dönüşmüştür.¹ Kısacası tarikat ve tasavvuf geleneği büyük bir çözülme ve çöküntü içine girmiştir. Bu durum ise devletle şeyh – dervişler arasında kimi anlaşmazlıkların, kavgaların yaşanmasına neden olmuştur. Bu nedenle özellikle Tanzimat döneminde ıslah edilmesi düşünülen alanlardan biri de tasavvuf ve tarikatlar olmuştur. 1860 yılında Şeyhülislamlağa bağlı olarak kurulan Meclis-i Meşayih, bu amaca yönelik bir girişimdir. Bu kuruluşla, toplumun büyük çoğunluğunun iç içe olduğu tarikat ve tasavvurların şeyhlerinin kontrollü bir şekilde yetiştirilmesi, eğitilmesi düşünülmüştür.

Tanzimatla birlikte ıslah edilmeye, tartışılmaya başlanan tasavvuf ve tarikatlar için ikinci önemli gelişme ise II Meşrutiyet'in ilanı ile başlayacaktır. Bu dönemle birlikte kimi tarikat ve sufi gruplar daha örgütlü ve sistemli bir şekilde toplum içerisine çıkma girişimlerinde bulunsalar da üzerlerindeki tartışmalar

¹ Kara, Mustafa; "Cumhuriyet Döneminde Tarikatlar", **Demokrasi Platformu**, Sayı 6, 2006

devam etmiştir. Cumhuriyet fikrine yaklaşlan her zaman dilimine ise bu tartışmalar hararetini artırmıştır. Bu tartışmalar özellikle 1908–1918 yılları arasında yayınlanan kitap ve neşriyatlarda önemli ölçüde göze çarpmaktadır. Örneğin Abdullah Cevdet’in İçtihat dergisi ve Kılıçzade Hakkı’nın başını çektiği bir grup yazar “Osmanlı devletinin ayakta kalabilmesi için, kapatılması, yasaklanması gereken kurumların başında tekke ve zaviyelerin geldiğini” savunmuşlardır. Bu yazarlara göre tekke ve zaviyeler Osmanlı tebaasını hayattan kopartmakta ve onları boş şeylerle meşgul etmekte, devlete bir nevi ayak bağı olmaktadırlar.²

Özellikle üst kademe insanlarda kabul gören bu görüşlerin muhatabı olan Tarikat ve tasavvuf gurupları ise eleştirilerin birçoğuna katılmakla birlikte çözüm önerisinin kabul edilemeyeceğini kendi çıkarttıkları neşriyatlar aracılığıyla dile getirmeye çalışmışlardır. Kimi gurupların yayın organları olan Ceride-i Sufiye,

² A.g.m

Muhibban, Tasavvuf gibi neşriyatlarda çözümün ilga değil ıslah olduğu vurgulanmıştır.³

Tüm bu tartışmalar sürerken 1. Dünya Savaşı patlak vermiş ve Osmanlı devleti de bu savaştaki yerini almıştır. Savaşın başlaması, daha sonra ittifak devletlerinin kaybetmesiyle birlikte Osmanlı devletinin işgal edilmesi tasavvuf ve tarikat gurupları üzerindeki tartışmaları da bitirmiştir. Öyle ki devletin işgal altından kurtarılması için başlatılan Anadolu hareketinin lideri Mustafa Kemal muhtelif bölgelerde yaşayan tarikat şeyhlerine mektuplar yazarak Milli Mücadeleye destek vermelerini rica etmiştir.⁴

Mustafa Kemal'in bu çağrısına olumlu yanıt veren şeyhler harekete geçerek milli mücadele guruplarına destek vermişler, halkın, üzerinde varolan etkinliklerini kullanarak daha çabuk, daha sağlam örgütlenmesine katkı sağlamışlardır. Zaten Mustafa Kemal'de toplum yapısını bildiği, tarikat guruplarının halkın üzerindeki etkilerini hesap ettiği için şeyhleri

³ A.g.m.

⁴ Çolak, İsmail; Kuvayı İlmiye, Nesil Yayınları, İstanbul: 2007

mücadelede etkin olarak yer almaya çağırmıştır. Sonradan anlaşılacağı üzere zoraki yapılan bu birliktelik savaş sonrasında da bir süre devam edecektir. Mustafa Kemal kafasında oluşturduğu devrim fikirlerini gerçekleştirecek iklim sağlanana kadar mücadele birliği ettiği tarikat şeyhlerine hürmette kusur etmeyecek, ilk yıllardaki istişare kurullarının çoğunu bu şeyhlerden oluşturacaktır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış yılı olan 23 Nisan 1920'de, açılıştan önce bir tarikat şeyhi olan Hacı Bayram Veli'nin kabrinin ziyaret edilerek dua edilmesi ve Millet Meclisi'nin iki başkan vekilinin tarikat şeyhlerinden seçilmesi (birincisi Konya Mevlana Dergâhı şeyhi ve Konya Mebusu Abdulhalim Efendi, diğeri Hacı Bektaş Dergâhı şeyhi ve Kırşehir Mebusu Cemallettin Efendi) kurulan birlikteliğin önemli birer göstergesidir.⁵

İstiklal harbi'nin bu birliktelikle başarılı bir şekilde sonuca ulaştırılır. Kurulan cumhuriyetle birlikte Tarikat ve cemaatlerin durumu da gözden geçirilerek bir kurumsallaşmaya gidilir. 1924 yılında Diyanet

⁵ A.g.e.

İşleri Riyaseti kurularak cami ve mescitlerle birlikte tekke ve zaviyelerin de yönetimi bu kuruma bağlanır.

1919 yılında yönetici sınıfla tarikat–cemaat sınıfları arasında başlayan ve 1924 yılına kadar küçük çaplı anlaşmazlıklar olmasına rağmen devam eden birliktelik 1924 sonrasında çatırdamaya ve bazı konularda ciddi ihtilaflar yaşanmaya başlar. Savaşı organize eden askeri sınıfın batı çağdaşlaşmasını temel alması, kimi devrimler üzerinde çalışması, savaşın omurgasını teşkil eden tarikat ve cemaatlerin ise bu yönelişe tepki göstermesi bir tarafın mutlaka tasfiye edileceğinin ilk sinyallerini vermeye başlayacaktır.

Ortaya çıkan muhalif rüzgârlar ve ihtilaflar genç cumhuriyetin ilk muhalif partisinin doğmasına da sebep olacaktır. Gidişattan rahatsız olan milli mücadele'nin önemli paşalarından Kazım Karabekir, Rauf Orbay gibi isimlerin öncülüğünde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurularak örgütlenmeye başlamış ve özellikle tarikat, tasavvuf çevrelerinden büyük destek görmüştür. Partinin tüzüğünde yer alan şu ifade aslında partinin neden kısa bir süre içerisinde siyaset

sahnesine çıkma ihtiyacı hissettiğini anlatır niteliktedir. “Fırka, itikat-ı diniyeye hürmetkârdır”. Fırkanın kurulması ve özellikle din vurgusu, Cumhuriyeti kuran parti olan Atatürk’ün partisi Cumhuriyet Halk Fırkası için bağışlanamaz bir hata yapmasıdır. Ortaya çıkan bu durumu olayların tanığı bir isim olan Dr. Rıza Nur şu ifadelerle anlatacaktır:

“Fırkanın bu yükselişinden Mustafa Kemal ve İsmet İnönü telaşa düştüler. Adeta sersemleştiler. Bu hal bir müddet gitti. Sonra Mustafa Kemal’in fırka hakkındaki takibatı başladı. Feti’yi fırkayı feshetmeleri için Rauf ve arkadaşlarına musallat etti. Fethi uğraştı, olmadı. Mustafa Kemal’in tepkisi ilk defa basın alanında oldu. Programdaki din ve cumhuriyet ifadeleri sinirlerine dokundu. Onları ele aldı. Hakikaten bunlar iki can alıcı nokta idi. Mustafa Kemal’e darbe idi. Kendi partisine de acele ‘cumhuriyet’ sıfatını ekledi. Nihayet fırkanın imhası gecikmedi.”⁶

Mustafa kemal ve arkadaşlarını rahatsız eden bu gelişmeler yaşanırken birden bire doğu ve güney doğu illerini kapsayan Şeyh Sait ayaklanması patlak verecektir ve ayaklanma daha filizlenme aşamasındaki Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının tasfiyesi için büyük bir fırsat olarak değerlendirilecektir. Dini söylemleri ön planda olan ayaklanmanın çıkış sorumlusu olarak Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve tekkeler, dini

⁶ İslamoğlu Mustafa; İslami Hareketler ve Kıyamlar Tarihi, Denge Yayınları, Cilt 2, 8 Baskı, İstanbul: 2003

guruplar mesul tutulur. Terakkiperver Fırkası hemen kapatılır ve Mustafa Kemal Atatürk Kastamonu'ya yaptığı ziyaret sırasında ilk defa tekkelerin ve dervişlerin aleyhinde ilk defa beyanat verir. Bu beyanat aynı zamanda Tekke ve tarikatlar için, kısacası İslam dini için yeni bir sürecin başlangıcı olacaktır. 1925 yılının sonlarına doğru çıkan 677 sayılı kanunla şeyh, derviş, mürid..., gibi unvanlar yasaklanmış, tekke, zaviye ve türbeler gibi tüm dinle ilişkili kurumlar kapatılmıştır. Sadece bu kurumlar değil, dini temsil ettiği düşünülen birçok kadroda dağıtılmıştır. İfta, meşayıkı ilmiye, kadılık ve müderrislik gibi kadrolar da tasfiye edilmiştir. Tüm bunların yanında toplumun dindarlığına da sıkı bir baskı uygulanmaya, küçük çaplı toplantılar bile suç sayılmaya başlanmıştır.⁷

Tüm bunlar yapılırken Takrir-i Sükûn Kanunu ve İstiklal Mahkemeleri aracılığıyla çok ciddi bir baskı uygulanmış, bu baskılar sonucunda tüm muhalif sesler korkutularak bastırılmıştır. Her şeye rağmen varlığını sürdürmeye çalışan, kısık sesle de olsa muhalefet et-

⁷ A.g.e.

meye yeltenen ya da muhalefet potansiyeli taşıyan kimseler ve kurumlarda yine 1930'da patlak veren tartışmalı Menemen olayı bahane edilerek tasfiye edilmiş, sindirilmiştir.

Bu uygulama ve muameleler sonucunda çaresiz kalan tarikat cemaat gibi yapılanmalar, halkın içinde sessizliğe bürünmüş, daha sonra çıkmak üzere derinlerden bir akıntı gibi sessiz protestolarını sürdürmüşlerdir.

1.1.1 İslami Muhafazakâr Kesimin Sosyolojik Gelişimi

Osmanlının yıkılması yerine yeni rejim cumhuriyetin kurulmasıyla hukuktan eğitime, kılık kıyafetten takvime kadar birçok alanda köklü devrimler yaşanmaya başlamıştır. Kurucu yönetici sınıfın uygulamaya koyduğu bu devrimlerin en önemli özelliği ve bariz amacı ise toplumsal kurumlarla dinin bağını kesmektir. Şer-i hukuk kaldırılmış yerine çağdaş hukuk adı verilen bir hukuk sistemi getirilmiş, medrese eğitimi yerine daha seküler bir eğitim sistemi benimsenmiştir. Hicri takvim yerine batılı ülkelerin kullandığı miladi

takvim kabul edilmiştir. İslam'ın en büyük göstergesinden biri olan, özellikle bayanlardaki tesettür kıyafeti yerine modern olarak nitelenen bazı uzuvları açıkta bırakan kıyafetler benimsenmiştir. Yukarıda da bahsedildiği gibi tekkeler, medreseler kapatılmış, tarikatlar yasaklanmış, dini kurumlar, kadrolar tasfiye edilmiştir. Yeni rejimle birlikte din adeta mücadele edilmesi gereken birinci düşman ilan edilmiştir.

Bu anlayış, toplumsal kurumlarla tüm bağı kesilmiş, kişisel vicdanda Allah ile kul arasında kalan salt ahlaki ve pasif bir inanca dönüşmüş ve denetime müsait bir islamı üretmek üzere dizayn edilen Türkiye'ye özgü radikal laiklik, beraberindeki radikal Batılaşma ideolojisi ve söz konusu baskıcı tutumlar, hala dinine çok derinden bağlı geniş halk kitleleri içinde devlete karşı bugünlere kadar sürecektir gizli ve köklü bir tepkinin tohumlarını atmıştır.

Yasaklar, demokratik kanalların kapalı oluşu, küçük çaplı muhalefetlerin bile şiddetle cezalandırılması İslam'la derin bağları olan kitleyi derinden, sessizce faaliyetlere itmiştir. Sistemin dinden arındırdığı kamu-

sal alanlara cevap olarak Muhafazakârlar özel alanları kontrol etmeye başlayacak, evlerde gizli gizli halkı İslam konusunda eğitmeye devam edeceklerdir. Örneğin Nakşî ve Kadiri tarikatları Doğu Anadolu başta olmak üzere yer altı medreseleri kurarak dini eğitimleri sürdürmüşlerdir. Yine Nurculuk akımını başlatan Bediüzzaman Said Nursi evlerde teşkilatlanarak talebeler yetiştirmiş, yazdığı Risaleyi Nur'ları bu talebeler aracılığıyla dağıttırarak, okutturarak özel alanlarda bir direniş oluşturmuştur.⁸ Ve yine Süleyman Hilmi Tunahan etrafına topladığı genç yaşlı kimselere Kur'an'ı öğretirerek, dini konuları ezberlettirerek mücadele etmiş, yetiştirdiği talebelerle ülke genelinde, daha sonra Süleymancılar diye anılacak bir hareketin temelini atmıştır.

Baskılar sonucu kamusal alandan el çeken tarikatların varlıklarını devam ettirebilmek amacıyla uyguladıkları başka bir strateji de camilerde teşkilatlanmak olmuştur. Yeni rejimin dini kontrol etmek amacıyla kurumsallaştırdığı diyanetle barışık bir ilişkiye girerek

⁸ Günay, Ünver; Türkiye'de toplumsal Değişme ve tarikatlar", **İslamiyat Dergisi**, Sayı: 4, Ekim-Aralık 2002

camilerde görev alan kim tarikat mensupları, görev yaptıkları cami etrafında örgütlenerek, sohbetler ve zikir halkaları eşliğinde kurumsal devamlılığını sağlamayı başarmışlardır. Örneğin Nakşibendîliğin bir kolu olan İskenderpaşa Cemaati adını, örgütlendiği İskenderpaşa Cami'inden almıştır.

Takibatların, sürgünlerin, mahkûmiyet ve mağduriyetlerin yaşandığı tek parti dönemindeki Muhafazakârlar Muhafazakâr guruplar 1945 yılında çok partili sisteme geçişle birlikte kısmi de olsa bir rahatlama dönemine ermişler ve mücadelelerini biraz daha geniş çaplı ve sesli devam ettirme imkânı bulmuşlardır.

Dış konjonktürün zorlamaları sonucu çok partili sisteme geçmeyi kabul eden Cumhuriyet Halk Partisi, ortaya çıkacak oy rekabeti düşüncesinden hareketle din konusunda bir takım serbestlikler getirmeye başlayacak, kısmi de olsa Kuran kursları açılmasına ve okullarda din dersi verilmesine müsaade edecektir. 1949 yılında da Ankara Üniversitesi'ne bağlı olarak bir İlahiyat Fakültesi kurulacaktır. Ancak CHP'nin attığı bu adımlar yeterli gelmeyecek, samimi bunma-

yacak, adeta tek parti döneminin intikamı alınır gibi halk Demokrat partiyi büyük bir oy oranıyla tek başına iktidara getirecektir.

Taşra teşkilatları aracılığıyla dini bir takım vaatlerde bulunarak Anadolu halkının büyük desteğini sağlayan Demokrat Parti tek başına iktidara gelerek hükümeti kurar. Gerek bünyesinde barındırdığı dindar isimlerin etkisiyle, gerekse gelecek seçimlere yönelik bir yatırım olarak halka verdiği sözü yerine getirmiş, dinin üzerindeki baskıları önemli oranda kaldırmış, dinin tekrar kamuda ve politikada etkili olmasına olanak sağlamıştır.

Demokrat Partinin dini alandaki ilk adımı Türkçe okunan ezan konusunda olmuştur. Çıkarılan yasayla tek parti döneminde Türkçeye çevrilerek okutulan ezanın tekrar Arapça olarak okunmasına izin verilmiştir. Demokrat partinin dini alanda yaptığı icraat sadece ezanın Arapça olarak okutulmasını sağlamakla kalmamıştır. Uzun bir baskı döneminin ardından adetada yok sayılan, yada yok edilmeye çalışılan dini, ders olarak okullara koydurmuştur. Demokrat partinin sağ-

lamış olduğu bu serbestlik sayesinde Anadolu tekrar dini bir canlanışın içerisine girecektir. Anadolu'nun her köşesinde cami inşaatları yükselmeye başlayacak, Kuran kursları açılacak, tarikatlar yavaş yavaş tekrar meydana çıkmaya başlayacaktır.

Tüm bunların yanı sıra devlet imkânlarıyla da dini alanda hizmetlere başlanacaktır. Her cuma sabah Ankara Radyosundan Kuran yayını yapılmaya başlamıştır. Bu yayına daha sonra mevlit yayını da eklenecektir. Rahatlayan ortamdan yararlanan muhafazakârlar neşrettikleri yayınlarla CHP iktidarına karşı büyük bir yıpratma kampanyası başlatmışlardır.⁹

Demokrat parti iktidarı sürecinde dini referans almaya dindarları hedef kitle olarak seçmeye devam edecektir. Demokrat Parti Milletvekillerinden olan Fuat Köprülü'nün sarf ettiğı “Bu imanlılarla imansızların mücadelesidir” sözü partinin nerde durduğunun

⁹ Cem, İsmail; Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi, Can Yayınları, İstanbul: 1999

önemli bir göstergesidir.¹⁰ İkinci seçim kampanyalarında da din konusuna vurgu yapan Demokrat Parti icraat olarak çoğunlukla yaptırılan cami ve kuran kurslarını gündeme getirecek, aynı zamanda yeni cami ve Kuran kurslarıyla birlikte din adamı yetiştirmek amacıyla yeni dini okullar açılacağını da vaat edecektir. Vaatler bu kadarla da kalmayacak, her Fabrika bacasının yanında bir minare yükseltileceği, İstanbul'un ikinci Kabe yapılacağı, din alanında özlenen özgürlüğün tamamen sağlanacağı şeklinde sürecektir.¹¹

Demokrat Partinin dinin kamusal alanda var kılınmasına yönelik bu icraatlarına karşılık Muhafazakâr kesimde boş durmamış, parti misyonunu benimseyerek örgütlü bir şekilde Demokrat Parti lehine çalışmaya başlamıştır. Tarikat ve cemaat mensupları halkın arasında “Cumhuriyetçilerin Allah ismini Tanrı olarak değiştirdiğini bu şekilde kafır olduğunu” ve “Peygamberin Başbakanı rüyasında görüldüğü ve ülkeyi yö-

¹⁰ Keloğlu, Esra; “Demokrat Parti’nin Halkla İlişkileri Üzerine Bir İnceleme”, **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, Sayı 24, 2007

¹¹ “Menderes Adana ve Konyada” **Cumhuriyet Gazetesi**, 20 Ekim 1957

netmesi için ona devletin mührünü verdiği” söylentilerini yayarak halkın din adına Demokrat Parti’yi desteklemesini telkin etmişlerdir.¹²

İmam–Hatip okullarının açılması, İlahiyat Fakültesi ve İslam Enstitüleri’nin kurulması Türkiye’de ki Muhafazakâr gelişmenin önemli adımlarını oluşturmuş, sonraki gelişmelerin de öncüllerini teşkil etmişlerdir. Muhafazakâr açıdan devletin sağladığı bu kurumsallaşmalara paralel olarak sivil alanda da çeşitli adımlar atılarak sivil kurumlarda devreye sokulmuştur. Sayıları fazla olmayan dindar iş adamlarının büyük gayretlerle oluşturdukları dernek ve vakıf gibi örgütlenmeler İslam adına eğitimden ticarete kadar birçok alanda Müslüman topluma yol gösterici roller üstlenmiştir. Örneğin bu gayretler sonucunda kurulan İlim Yayma Cemiyeti, özellikle Anadolu’da birçok İmam-Hatip Okulları’nın kurulmasını sağlamış, bunun yanında Anadolu’dan büyük şehirlere gelen yoksul ailelerin ve taşranın başarılı öğrencilerine burs ve barınma olanakları temin ederek üniversitede tutunmala-

¹² “Koraltan Kocaeli’de” **Cumhuriyet Gazetesi**, 30 Ekim 1957

rına yardımcı olmuştur. Ayrıca bu cemiyet, yardımcı olduğu bu gençleri çeşitli ilmi ve kültürel faaliyetlerle bir araya getirerek “milliyetçi-mukaddesatçı” bir bilincin oluşmasını da sağlamıştır. Bu bilinç çerçevesinde yetişen o dönemin gençleri daha sonraları, siyasi, ticari, akademik, kültürel sahalarda söz sahibi olan elit bir kadroyu oluşturacaktır.

Din eğitiminin yasaklandığı tek parti döneminde özellikle Bağdat, Şam ve Kahire gibi Arap kentlerinde lise ve üniversite tahsili yapan kişilerin demokrat parti döneminde ülkeye dönüşleri de Muhafazakâr Muhafazakâr kesimin gelişmesinde önemli bir unsur teşkil etmiştir.¹³ Cumhuriyet rejimine muhalif düşen ve adı geçen kentlerde yaşayan Osmanlı ulemalarıyla yakın ilişkiler kurma fırsatı bulan ve Arap dünyasında gelişen dini akımların kurucu kadrolarını yakından müşahade eden bu kişiler Türkiye ölçeğinde yayın ölçekli aksiyoner bir din hareketinin öncülüğünü yapmışlardır. Bu kadronun çeviri olarak Türkçeye kazandırdıkları, Arap dünyasının Muhafazakâr siyasetçi ve ente-

¹³ Kara Mustafa; Cumhuriyet Döneminde Tarikatlar, **Demokrasi Platformu**, Sayı 6, 2006

lektüel isimleri olan Mevdudi ve Seyyid Kutup'un eserleri, özellikle 1960-1970'li yıllara damgasını vurmuştur.

Muhafazakâr kesimin sosyolojik gelişiminde rol oynayan bir başka etmende, Türkiye'de ikinci dünya savaşını takip eden dönemde, tarımın makineleşmesine müteakip toplumda yaşanan yapısal değişikliklerdir. 1950'lerle birlikte köyden kente büyük bir göç başlamış, özellikle de İstanbul gibi büyük metropollere yönelen ve 1960 itibariyle de Avrupa'ya taşan bu göçlerle birçok toplumsal sorun çözümü zor bir şekilde ortaya çıkmıştır. Göç alan kentlerin sosyo-ekonomik ve kültürel altyapılarının yeterli olamayışı, geniş kitleleri oluşturan göçmenlerin şehrin etrafında kontrolsüz olarak varoşlar meydana getirmesine neden olmuştur. Kargaşanın zorunlu tuttuğu ekonomik mücadeleyle birlikte, ferdiyetçi bir yapıya bürünen, geleneksel bağları zayıflayan bu kitleler yaşadıkları uyum problemleri ve yalnızlık hisleriyle birlikte çeşitli arayışlara girmiştir. İç huzur, güven ve istikrar arayan işte bu kitlelere, manevi altyapılarına en uygun olan tarikat

ve cemaat örgütlenmeleri önemli birer cazibe merkezi haline gelmiştir. Bu vesileyle genişleyen ve güçlenen tarikatlar, değişen konjonktürle birlikte manevi eğitim ve irşat faaliyetlerinin ötesinde toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasal faaliyetlere girişmeye başlamışlardır.

Nitekim 1970’li yıllarla birlikte Türkiye siyasetinde ve toplumsal yapısında yaşanan hızlı değişim ve dönüşümlerde Muhafazakâr yapı ve hâkim yönetici sistem arasında karşılıklı derin etkileşimler yaşanacaktır. 1970’li yılların sonuna doğru ortaya çıkan ve sağ-sol çatışmaları diye adlandırılan kaos döneminde sessizlik stratejisi izleyerek, sistemle fazla çatışmaya girmeyen Muhafazakâr Muhafazakâr yapı, sürecin sonunda gelen 12 Eylül 1980 darbesinden sonra fazla- ca bir baskıya maruz kalmayacak, tabiri caizse Cumhuriyet tarihinde altın dönemini yaşayacaktır.

1.2 CUMHURİYET SONRASINDA ETKİLİ OLAN TARİKAT VE CEMAATLER

Daha önce belirtildiği gibi Osmanlı devletinin toplumsal yapısının bir parçası olan tarikat ve cemaatler, cumhuriyetin ilanı ve onu takip eden süre zarfında çeşitli baskılara maruz kalmış ve nihayetinde faaliyet ve kavram olarak yasaklanmıştır. Ancak yasaklanmalarına rağmen direniş ve muhalefet potansiyeli taşımaları cumhuriyeti kuran kadrolar tarafından sürekli tehdit olarak algılanmış, onları yeni önlemler almaya sevk etmiştir. Güneydoğuda ortaya çıkan Şeyh Sait ayaklanması ve İzmir’de meydana gelen Menemen olayını fırsat bilen yönetici sınıf, Türkiye’nin dört bir yanında bulunan şeyh ve derviş gibi birçok din adamını cezalandırarak tasfiye etmiştir.

İnkılâpların yerleşmesi için uygulanan baskı ve şiddet politikaları çok partili sisteme geçişin tarihi olan 1945’e kadar sürmüştür. 1950 yılında ise Demokrat Parti’nin iktidara gelişi gerek Muhafazakârlar gerekse İslam için bir rahatlama döneminin başlangıcı

olmuştur. Bu tarihten itibaren kökleri çok eskilere dayanan tarikatlar ve tasavvuf örgütlerinde bir toparlanma faaliyeti başlamıştır. Yeniden kurumsallaşmaya başlayan bu tarikatların yanı sıra temelde belli bir İslam anlayışının temsilcileri olan fakat ülkenin değişen sosyo politik yapısına paralel olarak örgütlenmeler gerçekleştiren oluşumlarda ortaya çıkmaya başlamıştır.

1950 yılına kadar dine karşı yapılan aşırı baskı sonucunda tepkiselleşen toplum içerisinde zorlanmadan ve hızla örgütlenen, toplumsal yapıya büyük oranda etki eden, sosyal, siyasal ve ekonomik alanlarda genişçe faaliyetler yürüten bu örgütlenmelerin en önemlilerini, Tarikat olarak Nakşîler ve Kadiriler, cemaat olarak da Nurcular, Süleymancılar, Işıkçılar gibi guruplar oluşturmuştur.

1.2.1 Nakşibendî Tarikatı

Nakşibendîlik tarikatı,1318-1389 yılları arasında Türkistan'da yaşayan Muhammed Bahaüddin tarafın-

dan kurulmuştur.¹⁴ Farsça “nakış yapan” anlamına gelen Nakşîbend, 'Kalbi işlediği, kalbin üzerine süsler yaptığı için' için tarikata isim olarak uygun görülmüş, aynı zamanda bu isim tarikatın kurucusunun isminin sonunda telaffuz edilmeye başlanmıştır.¹⁵

Nakşîbend'in ölümünden sonra tarikatı Halifeleri Alaüddin Attar, Muhammed Parsa ve Yakup-i Çarhi yaymaya başlayacaktır. Nakşîbendiliğin kurumsallaşmış ve belli esaslar çerçevesinde örgütlenmiş kurallı haline ilk olarak Gazneliler döneminde Hoca Yusuf el-Hamadani'nin şeyhliğinde rastlanmaktadır. Tarikatın ehli sünnet akidelerine sıkı sıkıya bağlı olması dönemlerinin Sünni padişahlarının ilgisini ve takdirini kazınacak, bu vesile ile geniş alanlarda yayılma imkânı yakalayacaktır.

Tarikatın coğrafya olarak dağılması da yine Yusuf El Hamadani zamanında olacaktır. İki seçkin talebesi olan Ahmet Yesevi Maveranunnehir'de,

¹⁴ Beki,M,Akif; Türkiye’de Nakşîler, Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul: 2003

¹⁵ Yılmaz Özlem, Y. Ulaş; “En Politik Tarikat: Nakşîlik” Yazı Dizisi, **Sabah Gazetesi**, 15 Ekim 2005

Abdülhalik el- Gücdivani de Harizm ve Horasan'da tarikatın yayılmasına büyük katkı sağlayacaklardır. Daha sonraları “Yesevilik” olarak anılacak olan tarikat daha çok Türkler arasında etkili olacak, “Haceğan” adını alacak olan Gücdivani kolu da Tacikler ve Türkler arasında yayılacaktır. Daha sonraki dönemlerde zayıflayan bu Hacegan kolu 14. Yüzyılda Bahâeddin Nakşîbend tarafından tekrar canlandırılacak, prensipleri tekrar işler hale gelen tarikat Nakşîbendiyye adını alacaktır.

Nakşîbendilik en parlak dönemini ise Semerkand'da yaşayan Übeydullah Ahrâr'ın şeyhliğinde yaşayacaktır. Ahrâr'ın önderliğindeki tarikat Orta Asya'nın en güçlü ve yaygın tarikatı haline gelmiştir. Kısa zamanda Maverannehir'in sınırlarını aşan Nakşîbendilik Doğu Türkistan'ın Kaşgar ve Yarkend gibi şehirlerinden Balkanlar'a, Hicaz'dan Hindistan'a kadar geniş bir coğrafyayı içine almayı başarmıştır.

Tarikatın Hindistan'da faaliyet gösteren kolu ve daha sonra Türkiye'de de ışıkçılar cemaatinin doğma-

sına neden olacak olan Müceddiye'nin kurucu şeyhi, Muhafazakâr gelenekte önemli bir isim olan ve ünlü eseri Mektubatla birçok Muhafazakâr akımda da büyük tesirler bırakan İmam Rabbanidir.

Tarikatın bir başka önemli kolu ise, sonraları Türkiye'de aktif rol oynayacak olan Halidiye'dir. 1776-1826 yılları arasında yaşayan Mevlana Halid Bağdadi tarafından kurulan bu kol daha çok politik olaylarda etkin rol oynamıştır. Nakşîbendi tarikatına yeni bir dinamizm kazandıran Bağdadi, yüzlerce halife yetiştirmiş, yetiştirdiği bu kadrolar, bir sonraki asırda siyasi üstünlüğünü kaybetmeye başlayan İslam dünyasında uyanışın sembolleri olmuşlardır. Yine Osmanlı İmparatorluğunun gerileme dönemlerinde Batı taklitçiliğiyle ve İslam'a mesafe koymaya çalışan guruplara karşı mücadele eden Nakşîliğin bu koludur.

Nakşîlerin Anadolu'da görünmeye başladıkları ilk dönem Fatih Sultan Mehmet dönemidir. Semerkand'a giderek Nakşîbendi Şeyhi Ubeydullah Ahrar'dan eğitim alan Kütahyalı Abdullah İlahi, icazetini aldıktan sonra memleketi Kütahya'ya dönerek

Simav İlçesinde kendi dergâhını kurmuştur. Kendisi öldükten sonra yerine geçen halifesi Emir Ahmet Buhari Nakşibendi tarikatını Anadolu’da yaymaya devam etmiştir. Ancak Anadolu’da Nakşibendiliğin en yaygın hale gelmesi Bağdat ve Şam’da yaşayan Nakşibendiliğin Halidiye kolunun kurucusu Mevlana Halid Bağdadi vasıtasıyla olmuştur. Çok sayıda mürit ve halifesini Anadolu ve İstanbul’a gönderen Bağdadi kısa sürede Anadolu coğrafyasına yayılmıştır.

Geniş Anadolu coğrafyasına dağılan Nakşibendî tarikatı Kurtuluş savaşı sürecinde de önemli bir yer teşkil etmiştir. Özellikle doğu ve güneydoğu bölgelerinde Kuvayı Milliye hareketlerinin içinde yer alan tarikat kimi yerlerde de örgütleyici bir rol üstlenmiştir.¹⁶ Kimi tarikat gurupları Milli Mücadele döneminde gerçekleştirilen ilk kongrelerde delege ve ilk mecliste de milletvekili olmuştur.

Milli Mücadele Döneminde en aktif olan Nakşibendî tarikatı kolları Erzincan’da bulunan Şeyh Ahmet Fevzi Efendinin dergâhı ile İstanbul Üsküdar’daki

¹⁶ Çolak; a.g.e.

Nakşibendî tarikatına mensup başında Şeyh Ata'nın bulunduğu Özbekler Tekkesi'dir. Şeyh Ahmet Fevzi Efendi Erzurum kongresinde Erzincan delegesi olmuş, ilk mecliste de yine Erzincan'ı temsilen milletvekili olmuştur. Özbekler tekkesi ise, 1920 yılında İstanbul itilaf devletleri tarafından işgal edilince İstanbul'dan Anadolu'ya gidip milli mücadeleye katılmak isteyen aydınlar ve subaylar için bir geçiş köprüsü olmuş, birçok tanınmış isim bu tekkede gizlenerek Anadolu'ya geçmişlerdir. Yine bu tekke İstanbul'dan Anadolu'ya silah sevkıyatında da önemli roller üstlenmiştir.

Hemen hemen tüm kollarıyla milli mücadelede önemli görevler üstlenen ve büyük yararlılıklar gösteren Nakşibendî tarikatı, Cumhuriyetin ilanı ve takip eden süre içerisinde kurucu kadronun izlediği politikalar doğrultusunda muhalif bir tutum içine girmiştir. Tekke ve zaviyelerin kapatılması, eğitim birliğinin ilanı ve uygulaması, Cumhuriyet kanunlarının dini esas ve inançlardan ayıklanarak, batılı anlamda laiklik üzerine kurulması, Cumhuriyet dönemi devlet güçleri ile Nakşibendîlik tarikatını diğer tüm tarikatlardan

daha çok karşı karşıya getirmiştir. Tarikatın Sünni oluşu, şeriatı temel alışı, halk ve hocalar arasında yaygın oluşu, tasavvufi esnekliği olmayışı, Cumhuriyet'le birlikte başlatılan "Laisizm" faaliyetlerinde tavır almasına neden olmuştur. Bu muhalif tutumları sonucunda rejimin baskı ve takibatına uğramış, 1930 yılında Menemen'de gerçekleşen isyan olayına adları karıştığı için şiddetle bastırılarak etkisiz hale getirilmeye çalışılmıştır. Ancak sonraki yıllarda bu baskıların tarikatı etkisiz kılmadığı anlaşılabacaktır. Yeraltına çekilen ve sessizce varlığını sürdüren tarikat tek parti döneminin bittiği yıllarda tekrar ortaya çıkacaktır. Zaman içerisinde gelişen tarikat bünyesinde farklı isimler çıkartarak yeni kollar oluşturacaktır. Tarikatın bu gün Türk siyasi ve toplumsal yapısını etkileyen en önemli kollarını İskenderpaşa, İsmailağa, Menzil ve Erenköy Cemaatleridir.

1.2.1.1 İskenderpaşa Cemaati

Diyanet Başkanlığında görevli bir imam olmasına rağmen bir Nakşî şeyhi olan Mehmet Zait Kotku, imam olarak görev yaptığı İstanbul Fatih'teki

İskenderpaşa Camisi ve çevresini tarikatın çekim merkezi haline getirmiştir. Bu sebepten dolayı Nakşîlîgin bu kolu halk arasında İskenderpaşa cemaati olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

Mehmet Zait Kotku medresede pozitif bilimler üzerine de ilim tahsil etmiş farklı bir şeyh profili çizmektedir. Onun şeyhliğiyle birlikte genelde tarikat temelini oluşturan “birey”, “ahlak” ve “Allah” üçgeninin dışına çıkılmış, 1700’lü yıllardan beri ilk kez pozitif bilimlere önem veren ve modern Müslüman’ı öne çıkartan bir ekol oluşmuştur. Ortaya çıkartılan bu ekolle birlikte Nakşîlik yüzyıllar sonra “okumuş, şehirli aydın” tarikatı haline gelmiştir. Kotku özellikle üniversite camiasına büyük ilgi göstermiş, cemaate okumuş, yüksek tahsilli isimleri katmaya büyük çaba göstermiştir. Kotku’nun bu çabaları sonuçsuz kalmayacak kısa süre amacına ulaşacaktır. Özellikle İstanbul Teknik Üniversitesi’nde başarı kaydeden kotku, okulun en parlak akademisyenlerinden olan Prof. Dr. Necmettin Erbakan’ı ve en parlak öğrencilerinden olan Turgut Özal, Korkut Özal, Hüsni Doğan, Hasan

Aksay ve Temel Karamollaoğlu gibi, sonradan Türk siyasi alanında ünlenecek birçok ismi cemaatine kazandırmıştır.

Diğer cemaatlere oranla okumuş, yüksek tahsilli tepe kadrosuyla etkili bir cemaat konumuna gelen İskenderpaşa Cemaati, siyasi alana girmekte de gecikmeyecektir. Cemaat makine mühendisi ve etkili bir hatip olan Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ı Dönemin Başbakanı Süleyman Demirel'in muhalefetine rağmen Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin başına aday göstermiş ve seçimlerde Erbakan en fazla oyu olarak başkan seçilmiştir. Ancak Erbakan söylemleriyle büyük ticaret örgütlerinin etkin olduğu İstanbul ve İzmir Ticaret Odalarını rahatsız etmiş ve baskılar sonucunda dönemin Adalet Partili Ticaret Bakanı tarafından başkanlığı tanınmayarak bu önemli karar merkezinin başından uzaklaştırılmıştır.¹⁷ Aynı zamanda Erbakan'ın Adalet Partisi'nden milletvekilliği aday adaylığının da veto edilmesi Cemaati Adalet Partisi ve Demirel'e

¹⁷ Sarıbay, A. Yaşar; Türkiye'de Modernleşme Din ve Parti Politikası: MSP Örnek Olayı, Alan Yayıncılık, İstanbul: 1985

cephe almaya ve siyasi alana daha görünür bir şekilde müdahil olmaya sevk etmiştir.

Cemaat Erbakan Önderliğinde bir parti teşkilatlanmasına girişmiş ve 26 Ocak 1970 yılında Milli Nizam Partisi Adı altında ilk partiyi kurdurtmuştur. Bütün sağ ve muhafazakâr seçmene seslenen parti Erbakan'ın ağzından “Milliyetçi Mukaddesatçı Bir Türkiye Yaratmak” sloganıyla siyasi hayatına başlamıştır. 12 Mart Muhtırasıyla 1971’de kapatılan parti, 12 Ekim 1972 yılında Milli Selamet Partisi adıyla tekrar kurulacak ve sağ, muhafazakâr ve Muhafazakâr söylemlerle Türk siyasi hayatındaki yerini tekrar alacaktır. Girdiği ilk genel seçimlerde önemli sayılabilecek bir oy ve sandalye sayısı alarak Türkiye’nin üçüncü partisi olmuş ve koalisyon ortağı olarak hükümete girmeyi başarmıştır.

1980 yılında Kotku’nun ölümü üzerine cemaatte bir dalgalanma ve sarsıntı yaşanmaya başlamış, oğlu olmadığı için yerine damadı İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi olan Prof. Dr. Mahmut Esad Coşan geçmiştir. 12 Eylül 1980 darbesinin hemen arkasından yine

siyasette etkin olmaya başlayan cemaat içersinde bu sefer politik kavgalar yaşanmaya başlamıştır. Cemaatin başına geçen Coşan partinin kontrolünün de kendisinde olmasını istemiş, ancak Erbakan bu talep ve girişimlere karşı çıkarak “Partiyi bana Kotku Hoca verdi” diyerek liderliğini muhafaza etmeye çalışmıştır.¹⁸ Ortaya çıkan bu ayrılık Cemaatin Erbakan’dan desteği çekmesine neden olacak ve başka bir parti örgütlenmesi fikrini gündeme getirecektir. Ancak konjoktürel etkiler, aranan desteğin diğer cemaatlerden bulunamaması yeni bir parti fikrinin ortadan kalkmasına neden olmuştur.¹⁹

Mahmut Esad Coşan, liderliği devraldıktan sonra çok önemli adımlar atacaktır. İlk olarak cemaatin yayın organı olarak aylık İslam Dergisi’ni çıkartmaya başlamış, ardından İlim ve Sanat, Kadın ve Aile gibi dergileri de yayınlayarak cemaat için iletişimi yazınsal alana da taşımıştır. Faaliyetlerini sivil toplum kuruluş-

¹⁸ Atal Nevzat, Ş. Erdal; “Siyasetin Gözde Tarikatı İskenderpaşa Cemaati, Yazı Dizisi, **Sabah Gazetesi**, 26 Eylül 2006

¹⁹ <http://www.ntvmsnbc.com/news/61717.asp>

larıyla yapmak amacıyla örgütlenmeye gitmiş, Hakyol, İlim ve Sanat vakıfları gibi vakıflar kurmuş, çeşitli kadın derneklerini faaliyete geçirmiştir. Coşan bu teşkilatlanmalarla geleneksel tarikat ilişkilerini modern bir yapıya dönüştürmeye çalışmış, kendini yasallaştırmıştır. Aynı zamanda şirketleşme yoluna giderek cemaati ekonomik alana da taşıyan Coşan Turizmden medyaya, sağlık sektöründen iletişim, yayıncılık sektörlerine kadar geniş bir yelpazede faaliyet göstermeye başlamıştır. Daha sonra tüm kurdurduğu bu şirketleri Server Holding adı altında birleştirerek cemaati holding statüsüne büründürecektir.

Coşan'ın 2002 yılında Avustralya'da geçirdiği bir trafik kazasında ölmesinden sonra yerine oğlu Nurettin Coşan geçmiştir. Dini ilimler tahsilini Suudi Arabistan'da yapan, 1987 yılında Amerika'da İşletme alanında eğitim alan ve bu alanda master yapan Nurettin Coşan tüm özellik ve niteliklerine rağmen cemaatin büyük bir bölümü tarafından benimsenmemiş ve kabul edilmemiştir. Giyim tarzından dünya görüşüne kadar birçok özelliği cemaatin eskiden süre gelen çizgisiyle

örtüşmemektedir. Cemaat tarikat içindeki gücünü yitirmiş gibi görünmesine rağmen siyasi alandaki etkinliğini devam ettirmektedir.

1.2.1.2 İsmailağa Cemaati

Osmanlı Şeyhülislamlarından olan ve İsmail Ağa olarak anılan Ebu İshak İsmail Efendi 1723'te Fatih'te adını taşıyan camiyi inşa ettirir ve bu cami etrafında zamanla kendisine bağlı bir cemaat oluşturur. Onun ölümünden sonra cemaat Nakşî tarikatına bağlanarak tarikat görünümüne bürünür. Cemaatin en önemli isimlerinden biri olan Şeyh Batumlu Ali Haydar Efendi 1960'a kadar cemaatin liderliğini yürütmüştür. 1960'da onun ölümüyle yerine aynı zamanda İsmail Ağa Camii imamı olan Mahmut Ustaosmanoğlu geçmiştir.

Daha önce ifade edildiği gibi 18. Yüzyılda İslam toplumlarının batı karşısında gerilemesiyle ortaya çıkan duruma tepki olarak Nakşîler Peygamber zamanı olan Asr-ı Saadet'i savunmuş, "Peygamber'in yaşadığı dönemdeki gibi yaşanması halinde üstünlüğünü elde edilebileceğini" iddia etmişlerdir. Bu nedenle İslam

dışı tüm hareketleri Batı taklitçiliği olarak reddetmişlerdir. Kimi dönemler baskın olan bu düşünce yapısı kimi zaman hafiflemiş olsa da yine de tarikatın belli başlı kollarında ağırlıklı olarak yaşatılmıştır. Bu düşüncenin en radikal olarak yaşatıldığı kol ise İsmail Ağa cemaati olmuştur. Sadece siyasi alanda değil toplumun ve bireyin tüm yaşam tarzında Asr-ı Saadet döneminin yaşatılması gerektiğine inanan ve savunan ve bu amaçla giyim kuşamlarını da düzenleyen cemaat bu yönüyle diğer tüm cemaatlerden ayrılmıştır. Erkekler sakallı cüppeli, kadınlar ise kara çarşaflıdır. İsmailağa cemaati bu görüntüsüyle gerek muhafazakâr kesimden gerekse laik kesimlerden tepki çekerken, radikal Muhafazakâr siyasal akımlardansa övgü ve destek almıştır.

İsmailağa cemaatinin en büyük iki özelliğinden biri, her türlü yeniliğe karşı çıkmasıdır. Muhafazakâr yaşam tarzını sekteye uğratacak her türlü teknoloji ya da fikri akımlara karşı son derece katı bir tavır sergilemektedir. Cemaat bu yapısını tarikatın en güçlü şeyhi olan Mehmet Zaid Kotku zamanında dahi sürdür-

müştür. Kotku ve Hocası Gümüşanevi'nin "Müslüman'ın saçıyla sakalıyla sigarasıyla uğraşmayın"²⁰ tavsiyesine rağmen, Mahmut Ustaosmanoğlu'nun "Muhafazakâr yaşayış"ın dış görünüşe yansımaları gerektiği düşüncesiyle bu tutumunu devam ettirmiştir.

Cemaat Zait Kotku'nun ölümünden sonra bağımsız hareket etmeye başlamıştır. Bu bölünmeyle Ustaosmanoğlu ayrıca gücünü de artırmıştır. Cemaatin kitlesi genellikle alt orta sınıfa dâhil insanlardan oluşmaktadır. Giyim ve kuşamdaki radikallikleri kimi zaman siyasal düşüncelerine de yansımıştır. Cemaat zaman zaman İslami Büyük Doğu Akıncıları (İBDA-C) ile birlikte anılır olmuştur. Her ne kadar Ustaosmanoğlu bu ilişkiyi reddetmiş olsa da yeğeni ve aynı zamanda İBDA-C'nin lideri Salih Mirzabeyoğlu'nun 7 yıllık cezaevi arkadaşı olan Sadettin Ustaosmanoğlu "Nakşîyim ve İsmailağa cemaatindenim. Mahmut Efendi, benim İslam'a hizmetten başka derdim olmadığını bildiğinden cezaevinden çıktığımda şu cümleyi söyledi: 'Alnınızın akıyla gittiniz,

²⁰ Ünver; A.g.m.

alnınızın akıyla geldiniz, alnınızın akıyla devam edeceksiniz. Mirzabeyoğlu da Nakşî'dir. İBDA ile İsmailağa arasında mana bakımından bir ayrım yoktur" diyerek bu ilişkiyi doğrular yönde beyanatlar verecektir.²¹

Cemaati öne çıkartan ya da gündemde tutan bir başka özelliği ise içerisinde bir takım suikast ve cinayetlere maruz kalmasıdır. Önce Şeyh Mahmut Efendi'nin "halefım" dediği damadı Hızır Ali Muratoğlu 17 Mayıs 1998'de camide cemaatin ortasında tabancayla vurularak öldürülmüş, son olarak da yine Mahmut Hoca'nın yerine geçmesi muhtemel isimlerden biri olduğu ileri sürülen Bayram Ali Öztürk 3 Eylül 2006'da cemaatin ortasında bıçakla öldürülmüştür. Kimi çevreler bu cinayetleri tarikat içi çekişmeler olarak yansıtmaya çalışsa da²² cinayetlerin iç yüzü bir türlü aydınlatılamamıştır.

²¹ Atal Nevzat, Ş. Erdal; "Giyimiyle Öne Çıkan Cemaat: İsmailağa", Yazı Dizisi, **Sabah Gazetesi**, 21 Eylül 2006

²² Coşkun, H. Ahmet; "İsmailağa Cinayetini Çözdüm" **Hürriyet Gazetesi**, 7 Eylül 2006

Siyaset olarak 1980'e kadar Milli selamet çizgisi-
ni, 80 sonrası ise Anavatan Partisi'ni desteklemişler,
Özal'ın ölümünden sonra tekrar Milli Selamet Parti-
si'nin devamı olan Refah Partisini desteklemişlerdir.
Refah ve sonraki kurulan partilerinin kapatılmasıyla
birlikte AK Partiyi desteklemeye başlamışlardır. 100
Bin'e yakın mensubunun bulunduğu iddia edilen ce-
maat siyasi iktidarları destek yoluyla aldığı ihalelerle
kimi genç işadamlarını da bünyesinde barındırmaya
başlamıştır.

İsmailağa cemaati de diğer cemaatler gibi örgüt-
lenmeye önem vermiştir. Kurduğu Yeşil Camisi Vakfı
ve İsmailağa Camisi Vakfı gibi vakıf teşkilatlarıyla
faaliyetlerini yasallaştırmış ve cemaat içi iletişim ve
eğitimi sağlamak içinde aylık Beyan dergisini yayın-
lamaya başlamıştır.

1.2.1.3 Erenköy Cemaati

Cemaatin kökleri Kelami Dergâhı'na ve şeyhi
Erbilli Mehmet Esat'a dayandırılmaktadır. Mehmet
Esat, cumhuriyet döneminde tekkeler kapatılınca
Erbil'deki arazilerini satarak İstanbul'da Erenköy

semtine yerleşmiştir. Burada aldığı köşkte de cemaatin ilk temellerini atmıştır. Menemen’de Ayaklanması’na karıştığı iddiasıyla gözaltına alınan Mehmet Esat, hapishanede rahatsızlanarak hayatını kaybetmiştir. Mehmet Esad’ın ölümü üzerine daha önce talebesi ve icazetlisi olan Mahmud Sami Ramazanoğlu Erenköy’e yerleşerek Zihni Paşa Camiinde vaazlar vermeye başlayarak, semtin adıyla anılacak Cemaati kurmuştur.

Muhasebecilik yapan ve ekonomik durumu da aileden zengin olan Ramazanoğlu’nun cemaati diğer cemaatlerden farklı olarak üst gelir gurubuna dâhil insanlardan oluşmuştur. İskenderpaşa cemaatinin "entelektüel", İsmailağa cemaatinin "gelenekçi" tutumuna karşı Erenköy cemaati "burjuva" özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Cemaat üyeleri pahalı giyim kuşam ve lüks otomobilleriyle hemen göze çarpımladırlar. Ekonomik anlamda güçlü olmaları bu anlamda onları diğer cemaatler arasında en güçlü olanı yapmaktadır. Ramazanoğlu’nun ölümü üzerine ise yerine Musa Topbaş geçmiştir.

Erenköy Cemaati de diğer cemaatlerde olduğu gibi siyasetle oldukça yakın ilişkide olmuştur. 1980 ihtilali öncesi Milli Selamet Partisi'ni destekleyen cemaat ihtilal sonrası Anavatan Partisini Desteklemiştir. Özellikle Tahtakale esnafı üzerindeki etkisi doğrultusunda Özal'ın dikkatini çekerek bu partiyle çok daha yakın ilişkiler kurması sağlanmıştır. Hatta Özal Musa Toptaş'ın kardeşi Eymen Toptaş İstanbul il başkanı yaparak aktif siyasete dâhil etmiştir. Özal'ın Cumhurbaşkanlığı için siyasetten çekilmesiyle birlikte cemaat içerisinde ki politikada farklı görüşler ortaya çıkmış, İstanbul tarafı Anavatanı desteklerken Anadolu tarafı Refah Partisi'ne yönelmiştir. 2003 seçimlerinde ise Ak partiye destekleyerek siyasete olan ilgilerini devam ettirmişlerdir.

Erenköy Cemaati de yine diğer cemaatler gibi vakıflaşma ve kolektif örgütlenme yoluna gitmiştir. Başlıca Vakıfları, İlim ve Hizmet, Ensar, Hikmet, Aziz Mahmut Hüdayi vakıflarıdır. Bunların yanında Özel Muradiye Eğitim Kurumları da önemli bir kuruluşları-

dır. En etkili yayın organı olarak da ayda bir yayınlanan Altınoluk Dergisi vardır.

1.2.1.4 Menzil Cemaati

Menzil Grubu, Nakşîbendiliğin "Adıyamanlılar" diye bilinen kolunu oluşturmaktadır. Adıyaman ilinin Kâhta ilçesine bağlı olan Menzil köyünde yerleşik olduğu için cemaate bu isim verilmiştir. Kurucusu yine Nakşî büyüklerinden olan Seyyid Abdülhakim Hüseyinî'dir. 1972'de vefatından sonra yerine oğlu Muhammet Raşit Erol geçmiş ve irşat faaliyetlerine başlamıştır. Kısa sürede ünü yayılan dergâha yurt içinden ve yurt dışından fazlaca ziyaretçiler gelmeye başlamış, bu durum 12 Eylül yönetiminin gözünden kaçmayarak Raşit Erol'un Çanakkale Gökçe Adaya Sürgün edilmesine neden olmuştur. Sürgün gittiği bu adanın sağlığını olumsuz yönde etkilemesi nedeniyle tekrar konsey kararıyla Ankara'ya dönmesine izin verilmiştir. Bir süre de Ankara'da kalan şeyh tekrar Menzil köyüne dönerek tarikatın başında faaliyetlerine devam eder.

Muhammed Raşit Erol, irşad faaliyetlerini sürdürürken, 1991 yılının Ramazan Bayramı'nda içerisine zehirli böcek ilacı çekilmiş şırıngayla suikaste uğramış, acil müdahaleyle hastaneye kaldırılarak bu suikastten sağ olarak kurtarılmıştır. Şeker, damar sertliği, tansiyon ve romatizma gibi birçok hastalıkla mücadele etmek zorunda kalan şeyh, 1993'te romatizma nedeniyle gittiği Afyon kaplıcalarından Ankara'ya dönüşünde rahatsızlanarak birkaç gün sonra 63 yaşında vefat etmiştir.²³

Muhammet Raşit Erol tarikat içerisinde ilime çok önem veren bir şeyh olarak tanınmaktadır. Daima ilimi ve bilgiyi öğrenmeyi teşvik etmiştir. Ona atfedilen şu sözler bu yönünü açıkça ortaya koymaktadır: “Ey Allah'ın kulu! Bir talebe yetiştirmek bin kişiyi sofi yapmaktan efaldır. Siz dininizi beldenizde bulunan en büyük âlimlerden öğreniniz. Herkesten fetva sormayın. Çünkü memlekette fetva verecek kimse çok azdır. İlimle meşgul olan kimse, dünyada en güzel işle meşgul oluyor. İlim olmadığı zaman cehalet olur. Ca-

²³ Yılmaz Özlem, -Y. Ulaş; “Nakşî Guruplar”, Yazı Dizisi, **Sabah Gazetesi**, 17 Ekim 2005

hilin abidi de sofisi de hüsrandır. Siz Osmanlı'ya bakınız. Neydi, ne oldu."²⁴ Onun ilme karşı bu hassasiyeti sadece erkeklere yönelik değildir. İlim tahsilini aynı zamanda kızlar içinde istemektedir. Onun bu tavsiyesi tarikat üyeleri için bir ilahi emir olarak algılanır ve diğer Nakşî cemaatlerinden farklı olarak kız çocuklarının lise ve yüksekokullarda okutmaya başlarlar. Hatta Türkiye'deki üniversitelerde bir anda başörtülü öğrenci sayısında patlama yaşanmasının bir nedeninin de bu tutum olduğu iddia edilmiştir.²⁵ Ayrıca Şeyh Erol Diğer cemaatlerden farklı olarak 'imanı tesis' hadisi, kelam ve fıkıhın önüne geçirmiş, “Devir öyle ki imanı kurtaralım ve pekiştirelim kâfi” diyerek tarikat anlayışını farklı bir boyuta taşımıştır.²⁶

Cemaatin adı diğer cemaatlerde olduğu gibi sık sık siyasilerle anılmıştır. Ancak diğer cemaatlerden farklı olarak Raşit Erol devlet yanlısı bir çizgi izlemiştir. Onun bu tutumu cemaati Adıyaman'dan birçok

²⁴ A.g.e

²⁵ Atal Nevzat, Ş. Nevzat; “En Büyük Nakşî Cemaati: Menzil” Yazı Dizisi, **Sabah Gazetesi**, 20 Eylül 2006

²⁶ Özgürel, Avni; “Tarikat Cemaat Devlet: Maneviyattan Ticarete”, Yazı Dizisi, **Radikal Gazetesi**, 27 Şubat 2001

bölgeye yayılmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda 12 Eylül’de yargılanan birçok ülkücünün cemaate katılması ile hem Türkiye’de hem de siyasi alanda popülaritesi iyice artmıştır. Cemaate katılan bu ülkücülerden en ünlüleri bugünkü Büyük Birlik Partisi Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu’dur. Ancak bu katılımlara rağmen cemaat genel olarak Özal’ı siyaset sahnesinde desteklemiştir. Özal’ın vefatı üzerine ise Erbakan’ın ilgisi ve yoğun temaslarıyla birlikte ilgisini Refah Partisine çevirmiştir. Bu gün ise cemaat siyasi olarak Ak Partiyi destekler görünmektedir. Ancak tüm bu eğilimlere rağmen cemaatin üst yönetici kadrosu siyasi tavır konusunda gizliliğe büyük önem göstermişler, hiçbir şekilde bir siyasi eğilim olarak açıklama ya da beyanlarda bulunmamışlardır.

Muhammet Raşit Erol’un ölmesi üzerine yerine kardeşi Şeyh Seyyit Abdülkadir Raşit Erol geçmiştir. Cemaat üyeleri genellikle İstanbul, Ankara, Sakarya, Afyon, Kütahya, Isparta ve Düzce’de yoğunlaşmışlardır. İstanbul ve Ankara’da faaliyet gösteren cemaat gurubu Semerkant adıyla bilinmektedir.

Cemaatin son yıllarda adından sıkça söz edilmesine neden olan en büyük özelliği ise ana merkez olan Adıyaman'daki menzil köyünün alkol ve uyuşturucu bağımlılarının akınına uğraması. Şeyhin duasıyla alkol ve uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklardan kurtulduklarını iddia eden insanlardan dolayı menzil köyü adeta bir turizm beldesine dönüşmüştür.

Menzil Cemaati de diğer cemaatler gibi vakıflaşma yoluna gitmektedir. Özellikle vakıf yoluyla ekonomik örgütlenmelerini sağlamakta ve bu vakıflar sayesinde öğrencilere burs sağlayarak eğitime büyük önem göstermektedir. Cemaatin en önemli yayın organı Semerkand Dergisidir. Bunun yanında Semerkand Aile gibi aileye ve Mostar gibi Siyasi konulara yönelik dergileri de vardır. Cemaat ayrıca ulusal yayın yapan Radyo 15 Adında birde radyoya sahiptir.

1.2.2 Işıkcılar

Işıkcılık her ne kadar tarikat cemaat yada dini akım gibi tartışmalı nitelemelerin odağında bir grup olsa da tarihsel arka planına baktığımızda bir tarikat kolundan geldiği ve beslendiği anlaşılmaktadır. Ce-

maat gerek kitle gerekse maddi etkinlik bakımından özellikle 1980’li yıllarda oldukça öne çıkmıştır.

Işıkçılık cemaatinin gelişim sürecinde dört isme rastlanmaktadır. Bu isimlerin ilki Nakşîler bölümünde de zikredildiği gibi Nakşîbendi tarikatının Hindistan’da ki kolu olan Müceddidiye’nin kurucusu İmam Rabbani’dır. Hindistan’da geliştikten sonra Irak, Hicaz ve Suriye’ye yayılan ve burada Halidiye kolu olarak yeniden teşekkül eden tarikat buradan da Türkiye’ye dağılmıştır. İşte ışıkçılık da bu geleneğin devamı sayılmaktadır.²⁷

Işıkçılığın ikinci önemli ismi ise Seyyid Abdülhakim Arvasi’dır. Babası da bir Nakşî Şeyhi olan Arvasi Van’da dünyaya gelmiş ve burada yetişmiştir. Dini eğitimlerini aile içerisinde almış ve kısa sürede yaşadığı Arvas köyünde bir medrese yaptırarak köyün ve çevresinin gençlerine dini bilgiler öğretmeye başlamıştır. Arvasi sadece gençlere dini bilgiler öğretmekle kalmamış aynı zamanda bulunduğu çevrede-

²⁷ Tekin, Mustafa; “Işıkçılık”, **Demokrasi Platformu Dergisi**, Sayı: 7, 2006

ki ve ulaşabildiği beldelerdeki Müslüman halkı İran'dan gelebilecek dini ve siyasi fikirlere karşı uyarmıştır. Ermeni ve Rus işgali üzerine ailesi ile birlikte İstanbul'a gelen Arvasi burada Eyüp Sultan'a yerleşerek Kaşgari dergâhında tarikat şeyhliğini sürdürmüştür. Aynı zamanda imam ve vaizlik de yapmış, talebe yetiştirmeye devam etmiştir. Arvasi medreseler kapatılınca sohbetlerini dergâhta devam ettirir. 1930'daki Menemen olayına adının karıştırılması üzerine ağır suçlamalarla yargılanır ancak beraat eder. Beraat ettikten sonra da vaazlarına devam eder. Verdiği bu vaazlar mevcut yeni kurulmuş rejimi rahatsız ederek onun İstanbul'dan Ankara'ya sürülmesine neden olur.²⁸

Işıkçılığın üçüncü önemli ismi ise Hüseyin Hilmi Işık'tır. Cemaatin isminden de anlaşılacağı üzere Işık, hem cemaatin şekillenmesinde ve hem de gelişmesinde baş aktördür.

²⁸ Güner, Ahmet; Tarikatlar Ansiklopedisi, Milliyet Yayınları, İstanbul: 1991

Hüseyin Hilmi Işık İstanbul Eyüp sultanda doğmuş, ilk eğitimlerini de burada almıştır. Daha ilkokuldayken Kuran'ı hatmetmiştir. Işık 1929'da Halıcıoğlu Askeri Lisesini bitirdikten sonra tahsilinin devamı olarak yine Askeri Tıbbiye Mektebine devam eder. Buradan da Türkiye'nin ilk Yüksek Kimya Mühendisi olarak mezun olur.

Hüseyin Hilmi Işık'ın düşünce dünyasının ve din algısının şekillenmesinde Seyyid Abdülhakim Arvasi'nin rolü büyüktür. Uzun süre Arvasi'nin yanında bulunmuş, ondan Arapça ve Farsçada olmak üzere dersler almıştır.

Işık'ın Arvasi ile karşılaşması kendi anlatımıyla, askeri okul yıllarında ki yakın arkadaşlarının mukaddesata sövmeleri sonucu bunalmasıdır ki önce rüyada daha sonrada gerçek hayatta buluşma gerçekleşmiştir.²⁹ Bu buluşmadan sonra hocasının yanından ayrılmayacak ve onun talimatları doğrultusunda dini ilimlerde dersler almaya başlayacaktır.

²⁹ www.suleymanhilmiisik.com

Işık ilk kitabını 1959'da Saadet-i Ebediyye adıyla yayınlamıştır. Cemaatin temel ve kaynak eserini de zaten bu eser teşkil etmektedir. Bu eser üzerinde sürekli çalışmış ve son halini ancak 1963 yılında vermiştir. 1966'da İstanbul'da Işık Kitabevi'ni daha sonra da Hakikat Kitabevi'ni açar. 1976'da ise İhlâs vakfını kurar. Bilinen anlamda siyasete bulamamış, siyasi düşüncelerini hiçbir ortamda paylaşmamıştır. Ancak cemaati daima sağ partilerle irtibatlı olmuş, daha sonra görüleceği üzere yayın organlarıyla, özellikle iktidarda olan sağ partileri desteklemişlerdir. Işık öldüğü 2001 yılına kadar damadının gazetesi olan Türkiye Gazetesi'nde Sıddık Gümüş müstear ismiyle yazılar neşretmiştir.³⁰

Işıkçılığın dördüncü ve halen başında bulunan ismi ise Süleyman Hilmi Işık'ın vefatından sonra yerine geçen Damadı Enver Ören'dir. Denizli'nin Honoz kazasında doğan Ören, ilk eğitimlerini burada aldıktan sonra lise tahsili için Kuleli Askeri Lisesine yazılmıştır. Liseden sonra İstanbul üniversitesi Fen fakültesine

³⁰ www.sulaymanhilmiisik.com

giren Ören buradan mezun olduktan sonra kazandığı NATO bursu ile mesleki çalışmalar yapmak için Napoli'ye gitmiştir.³¹ Döndükten sonra bir süre Öğretim görevlisi olarak çalışmış ancak 1970'de bu görevden ayrılarak gazeteciliğe başlamıştır. İlk başta Hakikat adıyla çıkarttığı gazeteyi daha sonra adını değiştirerek Türkiye Gazetesi olarak çıkartmaya devam etmiştir. Ören'in bu basın macerası daha sonra holdingleşmeye kadar gidecektir.³²

Enver Ören ile birlikte Işıkcılıkta bir takım değişimler yaşanır. Bu değişimler cemaatin daha çok dünyaya dönük örgütlenmesi şeklinde tezahür eder. Ören cemaate fikirsel bağlamdan ziyade ticari ve maddi anlamda önemli katkılar sağlamıştır. Cemaatin güçlenerek varlığını devam ettirmesi de bu katkılara bağlıdır.

Enver Ören 1970 yılında satın aldığı bir taş ocağı ile ticarete başlamıştır. Bu taş ocağında bulunan tebeşir tozunun ham maddesi Ören'in başarılı ticari serü-

³¹ Tekin; a.g.m.

³² www.biyografi.net

veninin de başlangıcı olmuştur. Bulunan bu hammaddeyle Tebeşir üretimine geçen Ören “Altın Tebeşir” markasıyla Türkiye’deki bütün okullara girmeyi başlar. Cemaatin oluşturduğu gönüllü pazarlamacılarla da geniş bir dağıtım ve pazarlama ağı oluşturur. Bu alanda başarılı olan Ören daha sonra basın sektörüne girerek hakikat gazetesini çıkartmaya başlar. Adı daha sonra Türkiye Gazetesi olacak bu gazeteyle yine cemaatin gönüllü dağıtım ve pazarlamacılarıyla yüksek tirajlara ulaşır.³³ Dini içeriğinin yoğunlukta olması özellikle Anadolu halkının bu gazeteye ilgisini artırmıştır. Gazetenin tutması ve güvenilir bir imaj oluşturmaları sonucu Ören, doğrudan pazarlama yolu ile küçük ev aletleri satışına başlamıştır. Gittikçe ekonomik olarak büyüyen Enver Ören başka alanlarda faaliyetlere girer. Ören daha sonra birçok sektöre yayılan iştiraklerini bir araya toplayarak İhlâs Holding çatısı altında toplayacaktır.

Enver ören’in ekonomik olarak büyümesi, Türkiye genelince faaliyetlerini kolaylaştırmış, kimi hizmet

³³ <http://www.ensonhaber.com/Gundem/104307/Enver-Orenin-dunu-bugunu.html>

planlarının kolay finanse edilmesini sağlamıştır. Bu durum da cemaatin dağılmamasında ve daha geniş kitlelere yayılmasında başlıca etken teşkil etmiştir. Enver Ören’in muhafaza ettiği bu kitle ve medya gücü gerek muhafazakâr kesimin etkilenmesinde gerekse siyaset çerçevesinin yönlendirilmesinde önemli roller oynamıştır.

1.2.3 Süleymancılar

Süleymancılık, Süleyman Hilmi Tunahan’ın karizmatik kişiliği etrafında oluşmuş dini bir organizasyondur. Bu nedenle cemaat Süleymancılar diye tanındığı gibi cemaat üyeleri de kendilerini Süleyman Hilmi Tunahan’ın talebeleri olarak tanıtmaktadır.

Her ne kadar Süleymancılık Tarikatlara özgü bir takım uygulama ve düşünceler içerse de Klasik tarikat yapılanmasından farklı bir oluşumdur.³⁴ Cumhuriyetin ilanı ve sonrasında yaşanan dinin baskı altında tutulma süreci, diğer başka örneklerde olduğu Süleymancılığında ortaya çıkmasına neden olmuştur. İstanbul’da

³⁴ Kirman, M. Ali; “Süleymancılık: Ortaya Çıkışı, Gelişim Evreleri ve Bu Güncü Durum”, **Demokrasi Platformu**, sayı:6, 2006

başlayan bu organizasyon daha sonra Anadolu’da da önemli oranda faaliyetler göstermeye başlamıştır.

Süleyman Hilmi Tunahan Osmanlı’nın son dönemlerin de din eğitimi veren kurumlarından birinden mezun olmuş, 1919’da dersiam olarak 1922 yılında da Müderris olarak atanmıştır. 1923 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile bütün okulların Maarif Vekâleti’ne bağlanması sonucu Tunahan, gerçek anlamda bir eğitim yapılamayacağı gerekçesiyle görevinden istifa etmiştir. Ona göre dini eğitimin verildiği okulların Diyanet’e verilmesi daha yerinde bir karar olacaktır.³⁵ Bu konuda birçok yere girişimde bulunmasına rağmen istediği sonucu alamamıştır.

Eğitimde birliği sağlama amacı güden bu kanun din alanında ortaya bir takım sorunların çıkmasına neden olmuştur. Kanundan kısa bir süre sonra dini eğitim veren medreselerin tamamı³⁶ ve 1924 yılında kurulan ve sayıları 29 olan İmam Hatip Okullarının bir kısmı, 1933 yılında da öğrenci yokluğu mazerete gös-

³⁵ A.g.e.

³⁶ Akseki, Hamdi; “Din Tedrisatı ve Dini Müesseseler Hakkında Rapor II”, **Sebilürreşad Dergisi**, Sayı: 101, 1951

terilerek İlahiyat fakülteleri ve diğer İmam Hatip Okulları kapatılmıştır. Din adamı ihtiyacını karşılama görevi sadece mevcut Kur'an Kurslarına bırakılmıştır. Oysa bu görevin bırakıldığı Kur'an Kurslarının sayısı sadece 9'dur.³⁷ Buda kısa bir süre sonra ülkede ciddi bir din adamı boşluğunun doğmasına neden olmuştur. Bu tutum ve uygulamalar sonucu dini İslam olan halk sadece dini bilgileri, Kur'an'ı öğrenememe gibi sorunların yanında Ölülerini defnedecek imam bulamama gibi sorunlarla karşılaşır olmuştur.³⁸ İşte tüm bu gelişmeler sonucunda Süleyman Hilmi Tunahan "Hiç duracak zamanımız yok... Bütün imkânlarımızı seferber ederek ilahi dili öğrenip, Kur'an İlmini öğretmek için gayret sarf edeceğiz. Asli vazifemiz budur." Diyerek ortaya çıkan boşluğu doldurmak için çabalar içine girmeye başlamıştır.³⁹

³⁷ Jasckhe, Gotthard; Yeni Türkiye'de İslamlık, Çev: Hayrullah Örs, Bilgi Yayınları, Ankara: 1972

³⁸ Akseki, Hamdi; "Din Tedrisatı ve Dini Müesseseler Hakkında Rapor III", **Sebilürreşad Dergisi**, Sayı: 102, 1951

³⁹ Özaltın, Mustafa; "Büyük Müceddid İçin Ne Dediler", **Ufuk Dergisi**, Sayı: 427, 1972

Süleyman Hilmi Tunahan 1941 yılında başladığı bu dini bilgiler ve Kuran öğretimi faaliyetine ilk başta hiçbir öğrenci bulamamıştır. Bir süre sonra birkaç talebe bularak Gedikpaşa’da bir apartmanın bodrum katında gizli gizli, yoğunlaştırılmış bir programla ders vermeye başlamıştır.⁴⁰ İlk başta yaşlıların gönüllü olarak talebe olduğu Süleyman Hilmi Tunahan’ın daha sonra etrafında çok sayıda ve çoğunluğu genç insanlar toplanmaya başlamıştır.⁴¹

Büyük bir gizlilik içinde faaliyetlerini sürdüren ve Süleyman Hilmi Tunahan ve talebeleri 1940’dan itibaren dönemin konjoktürel nedenleri itibari ile dine olan baskının kısmen de olsa yumuşamaya başlaması ile biraz daha rahat hareket eder duruma gelmişlerdir. 1950’de ise Demokrat Parti’nin iktidara gelmesi ile Kuran Kursları ve İmam Hatip Okulları meşruiyet kazanmaya başlamıştır. Demokrat Parti iktidar olur olmaz din adamı yetiştirmek ve halkın din konusunda bilgilenmesini sağlamak için Kuran Kursları ve İmam Hatip Okulları açmaya başlamıştır. Ancak bu kurum-

⁴⁰ Kirman; a.g.e.

⁴¹ A.g.e.

lar için açtığı kadrolara maaş bağlamamış, görevli olan kişilerin ücretlerinin halk tarafından karşılanması kararlaştırılmıştır. Bu durum Kuran kurslarının yarı resmi yarı fahri bir hüviyet kazanmasına neden olmuştur.

Hem ücreti devlet kadrosundan karşılanan bir görev olmaması hem de din adamlığı yapabilecek kadar bilgisi olan kişilerin mevcudiyetinin yok denecek kadar az olması, açılan bu kadroların ve bu bağlamda yapılan girişimlerinin büyük çoğunluğunu Süleyman Hilmi Tunahan'ın talebelerinin üstlenmesine neden olmuştur. Bu şekilde ilk Kuran kursu Süleymancılar tarafından 1951 yılında Çamlıca'da bir evde, ilk resmi Kuran kursuda Diyanet'e bağlı olarak Üsküdar'da Aziz Mahmut Hüdayi Türbesi'nin yanında açılmıştır. Tüm bu gelişmelerle birlikte Süleyman Hilmi Tunahan'ın talebe sayısı artmış, 1953'de toplam 40 olan sayı 1959'da sadece bir kursta 150 talebeye ulaşmıştır.⁴²

⁴² **Ufuk Dergisi**; Sayı: 455, 1978

Süleyman Hilmi Tunahan'ın öldüğü tarih olan 16 Eylül 1959'a kadar talebeleri ile açtığı Kuran Kursu sayısı yaklaşık 1000'i bulmuştur. Tunahan'ın ölümü üzerine Yerine damadı Mehmet Kaçar geçmiştir. Her ne kadar Mehmet Kaçar başa geçmişse de cemaat kararlarını şura denen bir kurulda almaya başlamıştır. Normal seyrinde faaliyetlerini sürdüren ve kurs sayısını artırmaya çalışan cemaat 1960 yılında gerçekleşen 27 Mayıs darbesi ile duraklama dönemine girmiştir. Ancak bu duraklama dönemi fazla sürmeyecek, 1962 yılında seçimlerin yapılmasıyla iktidarın sivilleşmesi cemaatinde faaliyetlerinin tekrar başlamasına imkân verecektir. Gayretli çalışmalar sonucunda eski yüksek hızının yakalanması ile birlikte 1000 rakamında olan kurs sayısı 1966 yılında 3000 rakamına ulaşmıştır.⁴³

Faaliyetlerini hızlı ve kontrollü bir şekilde devam ettiren ve Türkiye genelinde birçok Kuran kursu ve caminin yönetimini elinde bulunduran Süleymancılar 1965 tarihinde yürürlüğe giren Diyanet İşleri Balkan-

⁴³ Mollaömeroğlu, H. Ethem; Hakikatler Hicivler, Ufuk Yayınları, 2. Baskı, İstanbul: 1971

lığı Teşkilat Kanunu ile zor duruma düşer. Yürürlüğe giren kanun, bundan sonra görev alacak cami imamları ve hatipler için İmam Hatip Okulu mezunu olma şartı getirmektedir. Oysa Süleymancılar Kuran kurslarında yetişmekte ve bu bağlamda herhangi bir diploma almamaktadırlar. Ancak bu gelişme karşısında kısa sürede toparlanan cemaat dağınık halde faaliyet gösteren Kuran Kursu Yaptırma ve Yaşatma Derneklerini tek çatı altında toplama ve daha örgütlü hareket etmek amacıyla “Kuran Kursları Kurma, Koruma ve İdare Etme Dernekleri Konfederasyonu”nu kurmuşlardır. Bu sayede Diyanet üzerinde etkinliklerini devam ettirme yoluna gitmişlerdir.⁴⁴ Bu yaşanan gelişme Süleymancıların daha da sağlam bir kurumsal kimliğe bürünmesine sebep olmuştur.

Süleymancılar bir diğer yasal düzenleme mağduriyetini 1971 muhtırasından sonra yaşamıştır. 17 Ekim 1971’de yürürlüğe giren Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Kursları Yönetmeliği ile birlikte faaliyet gösteren tüm Kur’an kursları binalarının idaresinin Diyane-

⁴⁴ Ak, Ali; Zaruri Bir Açıklama, Kral Matbaası, İstanbul: 1987

te geçirilmesi istenmektedir. Bu hakkı devretmeyen Kur'an kurslarının izin ve ruhsatlarının hemen iptal edileceđi de yine aynı yönetmelikte belirtilmiřtir. Bu yönetmelik ile ikinci bir řařkınlık yařayan cemaat yeni bir strateji ile ve sűratle ellerindeki derneklerin isim ve tűzűklerini deđiřtirme yoluna giderek varlıklarını ve faaliyetlerini devam ettirmeyi bařarmıřlardır. Ancak bu deđiřikliklerle birlikte cemaatin faaliyet alanı deđiřmiř, direkt Kur'an kursu yerine Kurs ve yűksek tahsil yapan űđrencilere alt yapı imkânı sađlayan bir yapıya dűnűřműřtűr. Bu dűnűřűmle birlikte cemaate bađlı bu iřletmeler Milli Eđitim Bakanlıđı'nın sorumluluđuna girmiřtir.

Kursiyer ve talebelere alt yapı hizmeti sunmaya çalıřan cemaat Tűrkiye'deki bu faaliyetlerini Avrupa'ya da tařımiřtır. 1960'lı yıllarda bařlayan yurtdıřına gűle birlikte gűmen statűsűndeki Tűrklerin bir takım sosyal sorunları ortaya çıkmıř, cemaat bu durumu iyi deđerlendirerek 1973'den itibaren bařta Almanya olmak űzere Avrupa'nın birçok űlkesinde faaliyetlere bařlamıřtır. Tűrkiye'deki gibi yurtlar ve ku-

ran kursları açan cemaat aynı zamanda Türklerin, bulundukları ülkelerde dini ihtiyaçlarını karşılayan ve toplumsal haklarını gözeten bir organizasyon görevi de üstlenmiştir. Bu sayede cemaat hem maddi hem de siyasi olarak daha bir güç kazanmıştır.⁴⁵

1980’li yıllara kadar yapısal değişiklikler yaşayan cemaat 1980 ihtilali ile birlikte 3.cü ve en zor badirelerden birini atlatacaktır. Her ne kadar cemaat ihtilali desteklese de yönetime el koyan askerler tarafından tehlike görülerek baskı altına alınmıştır. Askeri yönetim cemaatin bütün mal varlıklarını kamulaştırmak ve hepsini hazineye devretmek istemişse de son anda bu teşebbüsünden vazgeçmiştir.⁴⁶ Geri adım atılmasının nedeni üzerinde çeşitli söylentiler olsa da en geçerli neden olarak, cemaatin tıpkı 1971’de olduğu gibi yapısal değişikliğe giderek mevcut mal varlıklarını şahıslar üzerine geçirmeye başlaması ve kişisel mülkiyet statüsüne kavuşturmaya başlamalarıdır.⁴⁷ Birçok bas-

⁴⁵ Polat, Abdülkadir; Almanya’da İşçi Çocukları, Türkiye 1. Din Eğitimi Semineri, İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul: 1981

⁴⁶ Güner, Ahmet; Tarikatlar, Milliyet Yayınları, İstanbul: 1986

⁴⁷ Bölüگیرay, Nevzat; Sokaktaki Askerin Dönüşü, Tekin Yayınları, İstanbul: 1991

kı, soruşturma ve davaya konu olsa da cemaat diğer ihtilallerden olduğu gibi bu ihtilalden da az bir kayıpla kurtulmayı başarmıştır.

İhtilal sonrası dönemde de faaliyetlerini aynı hızla sürdüren cemaat özellikle kırsal kesimlere yönelerek buralarda yurtlar kurmaya devam etmiştir. 2000 yılından Kemal Kaçar'ın ölmesiyle birlikte cemaatin başına Hilmi Tunahan'ın torunu Ahmet Arif Denizolgun geçmiştir. Günümüzde cemaat iki dernek adı altında faaliyet yürütmektedir. Birincisi “Kurs ve Okul Talebelerine Yardım Derneği”, ikincisi “Tahsil Çağındaki Talebelere Yardım Derneği”dir. Bu iki dernek adı altında 1500’e yakın yurt ve pansiyon hizmet vermekte ve buralarda toplam 100000’in üzerinde öğrenci hizmet almaktadır.⁴⁸ Bu yurt ve pansiyonlar başta İstanbul olmak üzere Adana Mersin, Isparta, Burdur, İzmir, Kütahya, Manisa, Adapazarı gibi yani Ege ve Akdeniz Şehirlerinde yoğunlaşmıştır.⁴⁹ Cema-

⁴⁸ Kirman; a.g.e.

⁴⁹ Şaylan, Gencay; İslamiyet ve Siyaset, V Yayınları, Ankara:1987

atin ayrıca Yurt dışında da 600'e yakın kuruluşu faaliyet göstermektedir.

Kalabalık bir nüfus ve etkili bir nüfuza sahip cemaat, diğer dini guruplar arasında siyasetle en çok ilgilenen kesimi temsil etmektedir. Önce DP'yi destekleyen cemaat kendilerine verilen sözlerin tutulmadığı gerekçesiyle bu partiden desteklerini çekmişler⁵⁰ ve Adalet Partisi kurulana kadar siyasetle ilgilenmemişlerdir. Tunahan'ın ölümünün ardından cemaatin başına geçen Kemal Kaçar Adalet Partiyi desteklemiş ve bu partiden Milletvekili adaylığını koyarak parlamentoya girmiştir. Cemaatin AP' ye desteği uzun yıllar sürmüştür. 12 Eylül Döneminde Anavatan Partisini desteklemişler, bu destekte tıpkı Adalet Partisine olduğu gibi uzun bir süre devam etmiştir. Cemaatin bu günkü lideri Ahmet Arif Denizolgun 1995 seçimlerinde Antalya'dan milletvekilliğine konarak 20. Dönem Milletvekili olarak meclise girmiş ve 1998-1999 yılları arasında ulaştırma bakanlığı yapmıştır. Bu gün ise Ahmet Arif Denizolgun'un kardeşi olan Mehmet Denizolgun

⁵⁰ Şimşek, Erdal; "En siyasi cemaat Süleymanlılar", Yazı Dizisi, **Sabah Gazetesi**, 27 Eylül 2006

Ak Parti'den milletvekili olarak mecliste yer almaktadır. Geniş bir nüfusa sahip olan cemaat geçmişten bugüne Türk toplum ve siyasal yapısında önemli etkileri olan ve etkilemeye deva eden aksiyoner bir guruptur.

1.2.4 Nurcular

Nurculuk, "Bitlis'in Hizan kasabında dünyaya gelen ve 1873–1960 yılları arasında yaşayan Said Nursi tarafından kurulmuş dini bir harekettir.⁵¹ Said Nursi 'Risale-i Nur Külliyatı' adı altında toplanan ve dini, dünyevi fikirlerini ihtiva eden eserleri ve kendisine sadakatle bağlı talebeleri ile geniş bir toplum kesimini etkilemiştir. Ölümünün ardından da talebeleri telif ettiği eserlere bağlı kalarak nurculuk akımını devam ettirmişlerdir. Said Nursi'nin ardından bölünmeler ile çok parçalı bir yapıya dönüşse de nurculuk, özellikle son yıllarda gerek siyasal, gerek sosyal gerekse ekonomi alanında Türkiye'de önemli bir güç merkezi olarak varlığını sürdürmüştür.

⁵¹ Aydoğan,M. Sami; "Bediüzzaman'ı Anlamadan Anmak!", **Milli Çözüm Dergisi**, Sayı: Temmuz, 2006

Nurculuğun kurucusu olan Said Nursi'nin hayatı kendi deyimi ile eski ve yeni Said olmak üzere iki devreden oluşmaktadır. Hayatındaki Eski Said dönemi Osmanlı'nın son zamanlarından başlayarak Cumhuriyetin ilan edildiği zamana kadar olan dilimi, Yeni Said ise Cumhuriyet Döneminden Öldüğü yıl olan 1960'a kadar ki dönemi kapsamaktadır.

Said Nursi 1878 yılında Bitlis'in Hizan ilçesine bağlı Nurs köyünde dünyaya gelir. İlk eğitimini ağabeyi Molla Abdullah'tan alan Nursi daha sonra Tağ Köyü Medresesi'ne giderek ilim tahsiline devam etmiştir. Bu medresede ki tahsilini de tamamladıktan sonra köyüne dönmüş, Bitlis ve Siirt civarında bulunan çeşitli medreselere kısa dönemler devam etmiştir. Ancak Said Nursi, ilminin büyük çoğunluğunu kendi bireysel çalışmalarına ve Doğu Anadolu'da İslam, toplum ve siyaset üzerine yaptığı münazaralara borçludur.⁵²

⁵² Yavuz,M.Hakan; Matbuat Temelli İslami Söylem: Bediüzzaman Said Nursi ve Nurculuk, **Demokrasi Platformu**, Sayı: 7, 2006

Nursi her ne kadar bir medrese ve tarikat eğitimi gördüyse de klasik manada tarikat ve tasavvufi kural-ları benimsememiş, tarikat anlayışının zamanın şartla-rına uygun olmadığını savunmuştur. Meyve ve ekmek örneklerini vererek tarikatı bir meyveye imanı ekmeğe benzetmiş, tarikatsız Müslüman olunabileceğini ama imansız Müslüman olunamayacağını ifade etmiştir.

Belli bir ilmi etkinlikten sonra entelektüel heyecanını daha da artırmak isteyen Said Nursi 1907 yılın-da İstanbul'a yerleşmiştir. Burada Volkan Gazete-si'nde makaleler yazmış, İttihat-ı Muhammedi Cemi-yeti ile yakın ilişkiler içine girmiştir. Siyasi olaylar ve gelişmelerle yakından ilgilenen Nursi Avrupa'dan esen İslam karşıtı rüzgârlara dikkat çekmiş, fakat Av-rupa'ya ait eleştirel düşünceyi, geleneksel taklidi dü-şünceye tercih ederek, hür düşünen bireyler yetiştiril-diği takdirde toplumun geri kalmışlığının giderilebile-ceğini savunmuştur.⁵³ Aynı zamanda bu düşünceleri somut projelerle desteklemiş, dönemin yöneticilerine sık sık bu projeler konusunda münacatlarda bulunmuş-

⁵³ Mürsel, Safa; Bediüzzaman Said Nursi ve Devlet Felsefesi, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul: 1995

tur. Bu projelerden en bilineni, Doğu ve Güneydoğu Anadolu halkının geri kalmışlığını önlemek amacıyla II Abdülhamit'e sunduğu, Arapça, Türkçe ve Kürtçe dillerinde eğitim verecek, Din ilimleriyle fen ilimlerini beraber okutacak bir İslâm Üniversitesi şeklinde düşünülen Medresetü'z-Zehra'dır. Ancak bu önerisi II Abdülhamit tarafından ilgi görmemiş, hatta niyetinden şüphelenilerek yargılanmıştır.⁵⁴ Bu yargılama sonucunda Nursi beraat etmiş ve Hürriyet adına II Abdülhamit muhaliflerine destek vermeye başlamıştır.

Yönetime muhalefet ettiği zamanlarda İttihat ve Terakki'ye destek veren Said Nursi, daha sonra iktidara geçen bu örgütün hürriyetçilik konusunda ki baskıcı tutumunu görünce İstanbul'dan ayrılarak Van'a gidecektir. Burada şark aşiretlerini dolaşarak hürriyeti, meşrutiyeti anlatmış ve içtimaî dersler vermeye çalışmıştır. Aşiretlere anlattığı bu notları daha sonra "Münazarat" adı altında toplayacaktır.

Said Nursi sadece Doğu ve Güneydoğu ile ilgilanmemiştir. Aynı zamanda İslam coğrafyasına da

⁵⁴ A.g.e.

büyük ilgi göstermiştir. 1911’de Şam’a giderek Emevi Camii’nde Arapça bir vaaz vermiş, daha sonra “Hut-be-i Şam’iye” adı ile neşredeceği bu vaazda İslâm dünyasının siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlarına dikkat çekerek çözüm yolları önermiştir.⁵⁵ Bediüzzaman bir süre sonra Sultan Reşad’ın Rumeli seyahatine katılmak üzere İstanbul’a dönerek seyahate katılacak, kurmak istediği üniversite için Sultan’dan destek sözü alacaktır. Bu söz üzerine tekrar Van’a dönen Nursi projelendirdiği Medresetü’z-Zehra’nın temelini atacak ancak I. Dünya savaşının başlaması ile temel atıldığı gibi kalacaktır.⁵⁶

Said Nursi I. Dünya Savaşının başlaması üzerine eğitim verdiği talebeleri ile örgütlenmeye başlar ve Doğu Milis Teşkilatı’nı kurar. Van-Bitlis cephesinde milis kumandanı olarak Ermenilere ve Ruslara karşı savaşır. Bu mücadelede birliğiyle büyük kahramanlık-

⁵⁵ Canan, İbrahim; Bediüzzaman’ın Fikri Programı, Nesil Yayınları, İstanbul: 2007

⁵⁶ Vahide, Şükran; Bediüzzaman Said Nursi, Etkileşim Yayınları, İstanbul: 2006

lar gösterecek aynı zamanda "İşarat-ül İcaz" adındaki tefsirini telif edecektir.⁵⁷

Çetin geçen Bitlis savunması sırasında Said Nursi'nin birçok talebesi şehid olurken, kendisi de yaralanarak Ruslara esir düşecektir. Ruslar tarafından Kosturma'daki esir kampına götürülen Nursi burada iki yıl esir hayatı yaşayacaktır. Said Nursi 1917'nin Şubat ayında başlayan Rus ihtilalinin sebep olduğu karışıklıktan istifade ederek buradan firar edecek, Kosturma'dan Petersburg'a, oradan Varşova'ya geçerek, Viyana ve Sofya üzerinden İstanbul'a dönecektir.⁵⁸

Mustafa Kemal liderliğinde yurt işgaline karşı yürütülen mücadele evresinde bizzat Mustafa Kemal Tarafından Ankara'ya davet edilen Said Nursi 1922 sonlarına doğru davete icabet ederek Ankara'ya gider. Meclis'te resmî bir törenle karşılanır. Ancak burada kaldığı süre içerisinde Devleti kuran yeni kadronun dine bakış tarzını menfî bulacaktır. Bu tespitinden sonra on

⁵⁷ Badıllı, Abdülkadir; Bediüzzaman Said-i Nursi Mufasssal Tarihçe-i Hayat, Cilt 1, Timaş Yayınları, İstanbul: 1990

⁵⁸ A.g.e.

maddelik bir beyanname hazırlayarak Meclis azalarına dağıtır. Bu beyannamede yeni inkılâbın mimarlarını İslâm şêairine sahip çıkmaya çağırmıştır. Bunun üzerine Mustafa Kemal'le birkaç kez görüşecek, Mustafa Kemal kendisine Şark umumî vaizliği, milletvekilliği ve Diyanet azalığı teklif edecektir. Fakat Said Nursi bu teklifleri geri çevirecektir.⁵⁹

Ankara ziyaretinin Said Nursi üzerinde çok derin etkileri olacak, siyaset yoluyla dine hizmetin imkân dâhilinden çıktığını düşünerek, İslam şuurunun öncelikle bireyler bazında elde edilmesi gerektiğine kanaat getirecektir. Kendi ifadesi ile 1923 yılının haziran ayında Ankara'dan Van'a doğru olan yolculuğu aynı zamanda Eski Said'den Yeni Said'e doğru da bir dönüş olacaktır.

Bu dönüş ve düşünsel değişimle birlikte Said Nursi inzivaya çekilecek, zamanını imani meseleleri işlediği eserlerinin telifine ve ibadete ayıracaktır. Siyasetteki tarafgirlik ve çıkarıcılığı İslam'a hizmete

⁵⁹ Yavuz; a.g.m.

engel görecek, talebelerine de siyasetten uzak durmayı tavsiye edecektir.

Said Nursi Van'a döndükten bir süre sonra Şeyh Said İsyanı patlak vermiştir. İsyanı katılması için kendisine de davet yapılmasına rağmen kardeşkanı döküleceği gerekçesi ile bu daveti reddedecek ve Şeyh Said'i de bu niyetinden vazgeçirmeye çalışacaktır. Ancak Şeyh Said ayaklanmadan vazgeçmeyecek, yeni rejim tarafından ayaklanması bastırılarak idam edilecektir.

Her ne kadar ayaklanma ile bir ilişkisi olmamışsa da Said Nursi Yeni rejimin gazabından kurtulamayacaktır. Yine kendi ifadesi ile bu tarihten sonraki hayatı memleket zindanlarında, mahkemelerde ve sürgünlerde geçecektir.

Olaydan sonra Bediüzzaman Van'dan alınarak Burdur'a, oradan da Isparta'nın Barla nahiyesine götürülür. Daha sonraları da Eskişehir, Afyon, Kastamonu gibi yerlerde de sürgünlere gönderilecektir. Sıkı bir gözetim altına alınan Said Nursi kimseyle görüştürülmez, uzak memleketlerden ziyaretine gelenler dahi

geri çevrilir. Bediüzzaman işte bu yalnız ve sürgün zamanlarında dini, içtimai ve siyasi düşüncelerini yansıtan ve en büyük eseri olan Risale-i Nur Külliyyatı'nı telif etmeyi başarır. Bu Risale-i Nurlar, okunması ve dağıtılması yasak olduğu için daha sonra “Nur Postacıları” diye ünlenecek olan talebeler tarafından gizlice yazılarak dağıtılmaya başlanacaktır. Bediüzzaman bu Risalelerin yazılmasını, çoğaltılmasını, dağıtılmasını ve özellikle ders halkaları kurarak okunmasını hizmet şekli olarak hizmet şekli olarak talebelerine telkin eder.

Talebelerin üstün gayret ve çabası sonucu Risaleler hızlı bir şekilde Anadolu'da yayılmaya ve gizli ders halkalarıyla okunarak yorumlanmaya başlar. Bu örgütlü çalışma ve Anadolu halkının Risalelere gösterdiği büyük teveccüh rejimi rahatsız edecek ve gözdağı verilmek üzere başta Bediüzzaman olmak üzere birçok talebesine davalar açılacaktır. Bu davaların bir kısmında cezalar alınacak talebeleri ile birlikte Bediüzzaman sırasıyla Eskişehir, Denizli ve Afyon'da

cezaevlerine atılacaklardır.⁶⁰ Ancak tüm bu baskı ve cezalara rağmen Bediüzzaman cezaevlerini ve sürgün yerlerini Risalelerin üretimi ve dağıtımı konusunda kullanacak, Nurculuk adını verdiği bu hareket devletin bütün çabalarına rağmen büyüyerek devam edecektir.

Bediüzzaman Said Nursi'nin 23 Mart 1960'da ölmesi üzerine Nur talebeleri arasında ciddi bir şaşkınlık yaşanmaya başlamıştır. Tüm talebelerin kafasında ki soru bundan sonra ne olacağıdır. Her ne kadar Nur talebeleri Bediüzzaman'a olan bağlılıkları ile ünlenmişlerse de, daha Bediüzzaman hayatta iken aralarında Okuyucu ve Yazıcılar şeklinde gizliden bir ayrım ortaya çıkmaya başlamıştı.⁶¹ Nursi'nin ölümü ile daha da gün yüzüne çıkacak olan bu durum Cemaatin birliğini tehdit edecektir.

Bediüzzaman'ın ölüm şaşkınlığını üzerlerinden atan Nur talebeleri bir araya gelerek cemaatin nasıl yönetileceğini tartışmaya başlarlar. Bir kesim, cema-

⁶⁰ Berk, Bekir; Türkiye'de Nurculuk Davası, Yeni Asya Yayınları, İstanbul: 1975

⁶¹ Aydoğan, M. Sami; "Bediüzzaman'ı Anlamadan Anmak!", **Milli Çözüm Dergisi**, Sayı: Temmuz, 2006

tin başına bir kişinin seçilmesini isterken, bir kesim ise Said-i Nursi'nin en yakınlarından oluşan bir 'İstişare Heyeti' nin kurulmasını ve bu 'Ağabeyler Konseyi'nin hareketi yönlendirmesini ister. Bu tür farklı fikirlerin ortaya çıkması sonucunda Bediüzzaman'ın “Nur'un Kumandanı”⁶² dediği Zübeyir Gündüzalp devreye girerek, Said-i Nursi'nin en yakınlarını, cemaatin önde gelenlerini ve iddia sahiplerini bir araya toplayarak yönetim sorununa çözüm bulmaya çalışır. Toplanan bu grup içerisinde en etkin isimlerden olan Tahiri Mutlu, Mustafa Sungur, Ceylan Çalışkan, Hüsnü Yeğin, Bayram Yüksel ve Mehmet Fırıncı, içlerinde “en cevval ve en fedakâr” gördükleri Zübeyir Gündüzalp'i cemaatin başında görmek istediklerini beyan ederler.⁶³ Aynı zamanda bu grup Gündüzalp'in altında bir istişare heyeti kurarlar.

Zübeyir Gündüzalp'in lider seçilmesi, cemaatin içindeki tartışmaları bitirmemiştir. Daha Bediüzzaman hayatta iken baş gösteren Yazıcılar Okuyucular ayrılı-

⁶² Atasoy, İhsan; Nur'un Büyük Kumandanı: Zübeyir Gündüzalp, Nesil Yayınları, İstanbul: 2006

⁶³ A.g.e.

ğı bu kez açıkça ortaya çıkacaktır. Said Nursi'nin ilk talebelerinden olan yazıcı Hüsrev Altınbaşak Cemaat liderliğinin kendi hakkı olduğunu iddia ederek ve Risale-i Nur'ların Latin alfabesi ile basılmasına karşı çıkarak Zübeyir Gündüzalp'in önderliğini kabul etmeyecek, bir gurup taraftarı ile cemaatten kopacak ve yazıcılar adı ile anılacak olan gurubu kuracaktır. Bu cemaatte yaşanan ilk ayrılık olacak ve sonrasında da ayrılıklar devam edecektir

Ağabeyler konseyinin başına getirilen Zübeyir Gündüzalp, daha planlı ve merkezi bir yönetimin ihtiyaçları çözebileceğini düşünerek İstanbul'a dönmüş, Süleymaniye'de Kirazlı Mescit Sokağı'nda bulunan 46 numaralı evi, Nurcuların merkezi olarak faaliyete geçirmiştir. Çünkü cemaat içerisinde farklı düşünen sadece Hüsrev Altınbaşak değildir. Örneğin yine cemaatin ileri gelenlerinden biri olan Mehmet Kayalar, silahlı mücadeleyle savunmakta ve etrafında toplanan talebeleri silahlandırmaya çalışmaktadır. Tüm bu farklı düşünceleri izale etmek ve birliği sağlamak amacıyla kiralanmış evde Mehmet Fırıncı, M. Emin Birinci, daha

sonra aralarına katılacak olan Mehmet Kutlular, Kirazlı Mescit Sokağındaki sık sık bir araya gelmiş, cemaatle ilgili kararları, Said-i Nursi'nin eserlerinin basım işlerini, açılması planlanan dershanelerin yerlerini ağabeyler konseyi hep bu evde almışlardır.⁶⁴

Zübeyir Gündüzalp her ne kadar cemaati bir arada tutmaya çalışmışsa da ilerleyen yıllarda özellikle siyasi görüş farklılıkları dolayısıyla cemaat çok parçalı bir yapıya bölünecek, hemen hemen Bediüzzaman'ın her bir talebesi kendine has bir cemaat oluşturacaktır. Bu cemaatlerin kimisi muazzam derecede büyüyecek ve toplumsal, siyasal, ekonomik alanda söz sahibi olacak kimisi dar ve az bir kitle ile varlığını sürdürmeye çalışacaktır.

1.2.4.1 Yazıcılar

Yazıcılar gurubunun liderliğini Bediüzzaman Said Nursi'nin ilk talebelerinden olan Hüsrev Altınbaşak yapmıştır. Daha Bediüzzaman'ın hayatta olduğu bir dönemde Risale-i Nur'ların Latin harfleri

⁶⁴ Bahadıroğlu, Yavuz; Kirazlı Mescit Sokağı, Nesil Yayınları, İstanbul: 2001

ile yazılmasına karşı çıkararak cemaat içerisinde ayrı düşmüştür. Cemaatle fikir ayrılığına düştüğü bir başka konu ise Bediüzzaman'ın öldükten sonra cenazesinin nereye defnedileceğidir. Hüsrev Altınbaşak Cenazenin Isparta'ya gömülmesini ısrarla istemesine rağmen diğer cemaatliler Urfa'da defnedilmesini savunmuşlardır. Hüsrev Altınbaşak'ın asıl cemaatten kopması ise lider belirleme sürecinde olmuştur. Bediüzzaman'ın talebelerinden oluşan konseyin lider olarak Zübeyir Gündüzalp'i seçmesi Hüsrev Altınbaşak'ı sinirlendirmiş, Gündüzalp ve Nursi'nin diğer talebeleri Hain ilan ederek cemaatten, takipçileriyle birlikte ayrılmıştır. Her ne kadar cemaatte bölünme yaşanmaması için Gündüzalp ve Talebe konseyi girişimlerde bulundursa da Hüsrev Altınbaşak kararından dönmemiş ve kendi cemaatini oluşturmuştur.

Hüsrev Efendi Bediüzzaman'ın ilk talebelerindendir. Risale-i Nur'ların ilk telif edildiği dönemlerde sürekli eski alfabe ile yazmış ve çoğaltmıştır. Hatta 40 sene evinden dışarı çıkmayarak Risale-i Nur yazdığı

ifade edilmektedir.⁶⁵ Risale-i Nurların okunarak değil de yazılarak öğrenilmesini savunmuştur. Bundaki gerekçesi ise insanın yazarak hem daha şuurlu öğrenmesi, hem daha fazla aklında tutması hem de Hizmet bilincinin daha iyi yerleşmesidir.

Yazıcılar, Denizli, Kütahya, Eskişehir, İzmir gibi yerlerde önemli bir cemaat kitlesi oluşturmuştur. Tabir yerinde ise Ege Bölgesi yazıcıların kalesi durumuna gelmiştir. Yazıcılar bir dönem siyasette Milliyetçi hareket partisini desteklemişse de pek siyaset içerisinde yer almamışlardır.⁶⁶

Gurup faaliyetlerini Hayrat Vakfı adlı kuruluşuyla yürütmektedir. Risale-i Nur Külliyyatlarını yazmakla daha çok ilgili oldukları için içe kapanık bir hal arz etmekte ve başka alanlarda faaliyetler içine girmemektedirler.

⁶⁵ Kavaklı, E. Ali; Bediüzzaman ve Başarının manevi Dinamikleri, Nesil Yayınları, İstanbul: 2008

⁶⁶ Şimşek, Erdal; “Siyaset Sevdası Cemaatin İçinden Bir Tarikat Çıkarttı”, Yazı Dizisi, **Sabah Gazetesi**, 23 Eylül 2006

1.2.4.2 Yeni Asya Grubu

Hüsrev Efendinin yazıcılar gurubu olarak ayrılmasından sonra Zübeyir Gündüzalp etrafında toplanan cemaat üyeleri faaliyetlerine devam ederken bir taraftan da siyasetle yakın ilişki içerisine girmişlerdir. Bediüzzaman Said Nursi'nin Tek Parti dönemi sonrasında iktidara gelen Demokrat Partiyi, Risale-i Nur'ların basım ve dağıtımını serbest bıraktığı gerekçesi ile desteklemesi cemaatte Demokrat Çizgiye sadakatli bir bağlılığı meydana getirmiştir. Bu nedenle cemaat, Demokrat Parti'nin 1960 ihtilali ile tasfiye edilmesinden sonra devamı olarak kurulan Adalet Partisi'ni desteklemeye başlayacak, cemaatin bazı isimleri bu partiden milletvekili dahi olacaktır.

1965 yılına gelindiğinde siyaset sahnesi hareketlenmiş, Adalet Partisi'nden umduğunu bulamayan Nakşî tarikat mensupları siyasi olarak kendilerini temsil edecek bir partinin hazırlıklarına başlamıştır. Konya'dan bağımsız olarak Milletvekili adayı olan, Zahit Kotku'nun başında olduğu Nakşî tarikatına mensup Necmettin Erbakan'ın tek başına ciddi oranda oy al-

ması ile birlikte Partileşme süreci başlatılmıştır. Dini söylemleri olan, maneviyata ve İslam'a sık sık vurgu yapan Erbakan ülkedeki diğer muhafazakâr çevrelerinde dikkatini çekmeye başlamıştır. Dikkat kesilen çevrelerden birisi de Nur cemaatidir. Erbakan partileşme sürecinde, Adalet Partisi içerisinde Muhafazakâr yönü kuvvetli isimlerle temasa geçerek partinin kurucu kadrosunu oluşturmaya çalışır. Bu bağlamda nurcuların temsilcisi durumundaki Tevfik Paksu, Hüsamettin Akmumcu gibi isimler ile görüşür ve partiyi kurmak için davet eder. Bu teklife sıcak bakan isimler konu üzerinde cemaat ileri gelenleri ile istişarelere başlayacak ancak Zübeyir Gündüzalp'in sert tepkisi ile karşılaşacaktır. Bu tavır Nurcular arasında ikinci büyük fikir ayrılığının da başlangıcı olacaktır ayrıca.

Gündüzalp'ten umduklarını bulamayan Paksu ve Akmumcu Mustafa Sungur'dan destek aramaya başlarlar. Sungur'un kısmen de olsa olumlu bakması ve sonrasında Abdullah Yeğin, Said Özdemir ve Bayram Yüksel gibi cemaatin diğer ileri gelenlerinin de destek vermesiyle ikili Erbakan'la olan diyaloglarını artıracak

ve "Hak geldi, batıl zail oldu" ayetini slogan haline getirerek Milli Nizam Partisi bir gurup nurchunun da desteğiyle Necmettin Erbakan önderliğinde kurulacaktır.

Siyaset adına ortaya çıkan bu fikir ayrılığı üzerine Zübeyir Gündüzalp ve yakın gurubu Adalet Partisi'ni desteklemek amacıyla Yeni Asya adında bir günlük gazete çıkartmaya başlarlar. Bu gazete ile siyasi alanda etkin bir rol almayı amaçlayan cemaat bir süre sonra gazetenin etkisi altına girmeye başlayacak, Gazete'nin izlediği politika bir süre sonra cemaatin izlediği politikalar haline gelecektir. Bu süreçle birlikte cemaat Yeni Asya Cemaati ve Yeni Asya Gurubu gibi isimlerle anılmaya başlayacaktır.

1971 yılına gelindiğinde cemaatin başındaki isim Zübeyir Gündüzalp vefat etmiş, gazete yönetimi tamamen Mehmet Kutlular'a geçmiştir. Bu gelişme ile gazete gittikçe politize olacak, Adalet Partisi'ni desteklemek adına aşırı sert bir üslupla, özellikle de Milli Selamet olmak üzere tüm partilere cephe almaya başlayacaktır.

Cemaatin gazetenin etkisi altına girmesi ve tamamen siyasallaşmaya başlaması cemaat içinde bir takım eleştirileri doğurmaya başlamıştır. Örneğin gazete'nin ve cemaatin önemli bir ismi olan Hekimoğlu İsmail Siyasetle aşırı ilgiyi mazeret göstererek cemaatten ve gazeteden ayrılmış ve Türdav adında bir yayınevi kurarak kendi başına faaliyetlere yönelmiştir. Hekim oğlu İsmail'in yanı sıra cemaatin en ileri gelenlerinden olan Mehmet Kırkinci, Mustafa Sungur ve Abdullah Yeğin ağabeylerde siyasetle bu denli ilgilenilmesini eleştirerek ayrılmışlardır. Bu isimlerin oluşturacağı guruba da daha sonra 'Meşveret Cemaati' adı verilecektir.

Yeni Asya gurubunun Adalet Partisi'nde sonrasında da Demirel çizgisinde ısrar etmesi, Türkiye'nin çalkantılı siyasi hayatı içerisinde cemaat üyelerini sık sık karşı karşıya getirmiş ve bu siyasi görüş ayrılıkları sonuç olarak çok ciddi bölünmelere yol açmıştır. Ancak Yeni Asya Gurubu içten dıştan tüm eleştirilere ve bölünmelere karşın Demirel çizgisini devam ettirmiştir.

Bu gün Yeni Asya gurubu diğer cemaat guruplarına oranla küçülmüş ve etkisini kaybetmiş bir pozisyonda yer almaktadır. Yeni Asya Vakfı aracılığıyla faaliyetlerini yürüten Yeni Asya gurubu adını taşıyan Yeni Asya gazetesi'ni de günlük olarak çıkartmaya devam etmektedir. Gurup ayrıca 'Köprü', 'Bizim Aile' ve 'Can Kardeş' gibi dergilere de sahiptir. Yine ayrıca özellikle Risale-i Nur'ların basılıp yayınlandığı Yeni Asya Yayınları ve Bizim Radyo adlı radyo istasyonu da guruba dâhil olan sektörel işletmelerdir.

1.2.4.3 Kırkıncı Hoca Gurubu

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi Türkiye genelinde bir şaşkınlığa yol açmış ve toplumun bütün kesimleri bundan sonra neler olacağını kestirmeye çalışmıştır. Özellikle Muhafazakârlar kesim o güne kadar sağlanan kazanımların ellerinden tamamen gideceğini düşünerek ciddi oranda kaygılanacaktır. Ancak çok geçmeden korkulanın olmayacağı anlaşılacak ve darbecilerle belli anlaşma zemininde buluşulabileceği ihtimali ortaya çıkacaktır. Darbenin lideri Kenan Evren beklenenin aksine dini çevrelere sıcak mesajlar vermeye,

özellikle yurt gezilerinde yaptığı konuşmalarda ayetlere, hadislere yer vermeye başlayacaktır. Darbecilerin bu tavırlarının sebebi, oylamaya sunulacak anayasa için, nüfusun büyük çoğunluğu üzerinde etkili olan cemaatlerin desteğini sağlamaktır. Bu nedenle cemaatlere hoş davranılmakta hatta kimi önderlerle görüşmeler tertiplenmektedir.

Darbecilerin bu tutumları cemaatleri ziyadesi ile memnun edecektir. Çünkü cemaatler açısından önemli olan partiler değil hizmettir. Bu nedenle de cemaat grupları darbecilere karşı destekleyici bir tavır içine girecektir.

Nur Cemaati içinde de kimi isimler darbeci üst yöneticilerle bu bağlamda irtibata geçecektir. Erzurum'da bulunan Mehmet Kırkıncı Hoca irtibata geçen isimlerin başında gelmektedir. Kırkıncı Hoca, Kenan Evren'e mektup yazarak neler yapılabileceğine dair önerilerde bulunduktan sonra, övgülerle birlikte darbecilere dualar etmiştir.⁶⁷ Mehmet Kırkıncı'nın Demi-

⁶⁷ Aköz, Emre, N. Atal; “12 Eylül Nurcuları’da Vurdu”, Yazı Dizisi, **Sabah Gazetesi**, 29 Aralık 2004

rel'e bağlı Yeni Asya cemaati içinde çok etkili olduğunu öğrenen darbeciler de ona yakınlık göstererek talepleri konusunda yardımcı olacakları sözünü vereceklerdir.

Mehmet Kırkınıc Hoca'nın bu girişimi cemaatin başka etkili isimleri arasından da destek bulacaktır. Osman Demirci, Rahmi Erdem, Ahmet Şahin, Necmettin Şahiner gibi önemli Nurcular Kırkınıc Hoca'nın bu girişimini desteklediklerini beyan ederler. Bunun yanında Sungur Ağabey, Fethullah Gülen ve Zafer Dergisi etrafında toplanan Sakaryalılar grubu da Kırkınıc Hoca'yı destekleyecektir.

Bu durum Mehmet Kutlular, Mehmet Fırınıc, M. Emin Birinci gibi isimleri hayli kızdırmıştır. Darbeyle birlikte kapatılan Yeni Asya Gazetesi'nin yerine yayınlanan Yeni Nesil gazetesinde Kırkınıc Hoca'nın bu girişimi sert bir üslupla eleştirilmiştir. Veysel Akpınar, Mustafa Kaplan, Bünyamin Ateş, Mehmet Paksu, Safa Mürsel, Burhan Bozgeyik, İhsan Atasoy gibi gazete yazarları Kırkınıc Hoca'nın bu girişimine karşı sert yazılar yazarken, şartlar ne olursa olsun Demirel'in

yanında olunması gerektiğini savunacaklardır. Darbecilerle yakınlık kuran Kırkıncı hoca ve etrafı da Yeni Nesil gazetesinin ve Kutlular'ın bu tavrını eleştirerek, İleriyi görememek ile suçlayacaktır. Bediüzzaman'ın şartlar gereği DP'yi ve Menderes 'i desteklemesinin, ilelebet bu çizginin destekleneceği anlamına gelmediğini iddia edeceklerdir. ,

Ortaya çıkan bu görüş ayrılıklarından sonra büyük bir tabana sahip olan Yeni Asya cemaati, ikiye bölünmüştür. Darbeye karşı çıkan Mehmet Kutlular, Mehmet Fırıncı, M. Emin Birinci, Yavuz Bahadıroğlu, İhsan Atasoy, Mustafa Kaplan, Burhan Bozgeyik, Bünyamin Ateş, Safa Mürsel, Mehmet Paksu Yeni Asya cemaatinde kalırken, Darbeyi destekleyen Mehmet Kırkıncı, Mustafa Sungur, Rahmi Erdem, Osman Demirci, Ahmet Şahin, Mehmet Dikmen, Necmettin Şahiner ise guruptan kopacaktır. Kırkıncı hoca kopan bu isimlerden bazıları ile Konseyciler adı da verilen Kırkıncı Hoca Cemaatini kuracaktır.

Kırkıncı Hoca Cemaati daha çok Erzurum ve çevresinde yoğunlaşmaktadır. Siyasetle çok içli dışlı ol-

mamakla birlikte 12 Eylül sonrasında Anavatan Partisi'ni desteklemişlerdir. Bu grupta faaliyetlerini çeşitli vakıf çatısı altında sürdürmektedir. En önemli vakıfları Erzurum Eğitim ve Kültür Vakfı ile Suffa Vakfı'dır.

1.2.4.4 Yeni Nesil Cemaati

Yazıcılar ile ilk bölünmesini, Kırkinci Hoca gurubu ile de ikinci bölünmesini yaşayan Yeni Asya cemaati, üçüncü büyük bölünmeyi de 1990'da Yeni Nesil Gurubu ile yaşayacaktır. Ancak bu bölünme siyasi ve dini görüş ayrılıklarından ziyade Mehmet Kutlular 'ın şahsından dolayı yaşanan rahatsızlıklar sebebiyle gerçekleşmiştir.

Mehmet Fırıncı, M. Emin Birinci gibi Ağabeyler ile Bekir Berk, Yavuz Bahadıroğlu gibi cemaatin diğer ileri gelen isimler, Mehmet Kutlular'ın uygulamalarından ve sert tutumlarından bir süre sonra rahatsızlık duymaya başlayacaklardır. Bu rahatsızlığın sebebi sadece Mehmet Kutlular'ın sinirli yapısından değildir. Aynı zamanda bu isimler cemaati yönetememesinden ve neredeyse bir partinin derneğine dönüştürmesinden, bir de 'Yakın Tarih Ansiklopedisi' adı altında Kema-

lizm'e, Atatürk 'e ve İnönü 'ye çok sert eleştiriler yapılmasından şikâyetçidirler.⁶⁸ Bunların yanında, Demirel'i her halükarda savunmak ta adı geçen kişileri rahatsız ediyordu. Bu isimlere göre bu politikalar nedeni ile koca cemaat küçülmüş, ayrılan gruplar ise tersine büyümüşlerdir.

Tüm bu rahatsızlıklar üzerine Bekir Berk Hukukçu kimliği ile devreye girmiş, Mehmet Fırıncı ve M. Emin Birinci'nin üzerinde olan gazete, bina ve yayınevlerine Mehmet Kutlular ve ekibini polisleri devreye sokarak aldırmamıştır. Bilinen gerçek Yeni Asya Gazetesinin ve yayınevinin sahibi Mehmet Kutlular'dır. Ancak yasal olarak sahipler Mehmet Fırıncı ve Mehmet Emin Birinci olduğu için Kutlular'ın hak talebi için yapabileceği hiçbir şey yoktur. Gelişmeler sonunda Mehmet Kutlular, Mustafa Kaplan, Bünyamin Ateş, Burhan Bozgeyik, İsmail Mutlu, Şaban Döğen gibi isimler cemaatten ayrılmak zorunda kalacaklardır. Mehmet Fırıncı, M. Emin Birinci, Yavuz Bahadıroğlu, Safa Mürsel, Haluk İmamoğlu, Be-

⁶⁸ Kayhan, İsmet; 12 Eylül ve Fethullah Gülen'in yükselişi, Yazı Dizisi, **Yeni Özgür Politika Gazetesi**, 17 Eylül 2007

kir Berk, Mehmet Paksu, İhsan Atasoy gibi isimler ise Yeni Nesil içerisinde kalacaktır.

Cemaatten ayrılmak zorunda bırakılan Kutlular gurubu cemaatin tabanında faaliyetler yürüterek kendilerine önemli oranda destek sağlamayı başaracaklardır. Desteği sağlanan kesim içerisinde toplanan paralarla yine Mehmet Kutlular önderliğinde bir gazete çıkarılmaya başlanır. Gazeteye, 12 Eylül Darbesi sonrası kapatılan ve Yeni Nesil adı altında yayınlanan Yeni Asya Gazetesi'nin ismi tekrar verilir. Aynı zamanda gurup tarafından bir de Yeni Asya Neşriyatı adında yayınevi kurulacaktır.

Yeni Nesil gurubu bu şekilde ayrılmış ancak taban olarak fazla bir kalabalığı etkileyememiştir. Yeni Asya Gazetesi'nin yayına başlamasından sonra taban bu gazeteye yönelince Yeni Nesil Gurubu'nda bulunan Yeni Nesil Gazetesi bir süre sonra kapanmak zorunda kalmıştır. Bunun üzerine Yeni Nesil Gurubu şirketleşmeye giderek yayıncılık, otomotiv, üniversite hazırlık dershaneleri, catering gibi sektörlerde faaliyetlere başlamıştır.

Yeni Nesil ticari faaliyetlerin yanı sıra Vakıflaşma yoluna da gitmiştir. İstanbul İlim ve Kültür Vakfı'nı kurarak hizmet faaliyetlerini bu vakıf üzerinden gerçekleştirmeye başlamıştır. Vakfın her sene düzenlediği Uluslar arası Bediüzzaman Sempozyumu gurubu diğer cemaatler arasında saygın bir yere taşımıştır. Bu nedenle hemen hemen tüm cemaat gurupları ile yakın ilişkiler kurabilmektedirler. Yine Moral FM adlı ulusal radyo kanalıda gurubun prestijli kuruluşları arasındadır. Gurup ayrıca Moral Dünyası adında aylık bir dergide yayınlamaktadır.

1.2.4.5 Gülen Cemaati

Cemaate adını veren Diyanette görevli Erzurumlu bir vaiz olan Fethullah Gülen, nur cemaatinin en etkili isimlerinden ve yine Erzurumlu olan Mehmet Kırkıncı hoca sayesinde Risale-i Nur'larla tanışmıştır.⁶⁹ Risale-i Nurlardan fazlaca etkilenen Gülen, cemaatin asli görevi hizmete talip olacak ve kendi tarzı ve yorumla-

⁶⁹ Gülen, M. Fetullah; Risale-i Nur'la Tanışma, <http://tr.fgulen.com/content/view/3158/132/>

rıyla bu günün en güçlü en kalabalık cemaati olan gurubu oluşturacaktır.

Risale-i Nur'ları hatmederek kendine bir misyon çizen Fethullah Gülen cemaatine yönelik ilk temelleri, vaiz olarak görev yaptığı Edirne ve Kırklareli'nde atmıştır.⁷⁰ Diğer cemaatlerden farklı olarak hizmet tarzını konuşma ve hitap üzerine oturtan Gülen, ağlayan gözler, acıtan, feryat eden bir ses tonu ve duygulu topluluk mizansenini ile kısa sürede dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır.⁷¹

Fethullah Gülen'in asıl organize olmaya 1960'lı yılların sonlarına doğru başlayacaktır. Kırıkkale ve Edirne vaizliği yaparken dönemin Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Yaşar Tunagör'ün teşvikiyle tayinini İzmir'e aldıracak ve cemaatin omurgasını da burada kuracaktır. Kendi üslubu kendi tarzı ile cemaatine seslenen Gülen kısa sürede İzmir'de etrafına insanları

⁷⁰ Barlas, Mehmet; "Cemaatten Cemiyete", Yazı Dizisi, **Yeni Şafak Gazetesi**, 4 Ekim 2000

⁷¹ Yüksel, N. Mete; Fetullah Gülen Hakkında Savcılık İddianamesi, http://www.belgenet.com/dava/gulendava_03.html

toplamayı başaracaktır.⁷² Konuşmalarında hiçbir şekilde siyasi imalara dahi yer vermemesi, sürekli Peygamber (a.s.m)’ın yaşadığı dönem olan Asr-ı Saa-det’ten, sahabelerden söz etmesi, gözyaşlarıyla anlattığı bu konular üzerine samimi bir profil çizmesi, hemen hemen Türkiye’deki her cemaatten insanın Gülen’i dinlemesini sağlayacaktır.

Gülen’in etrafında toplanan kitle kısa sürede ülkenin diğer büyük cemaat guruplarının da dikkatini çekecektir. Kimi guruplar bu samimi tavır ve gayreti olumlu karşılayıp rahatsız olmazken kimileri de şüpheyile yaklaşarak durumu değerlendirmeye çalışmaktadırlar. Gülen’e en temkinli yaklaşan gurup ise Nur camiasının en etkili gurubu olan Yeni Asya Cemaati olacaktır. Çünkü Gülen’in Risale-i Nur merkezli konuşması, ancak Nurcu olduğunu söylememesi,⁷³ Bediüzzaman’ın talebeleri olan ağabeyler ile fazla ilişkiye girmemesi, kitle içerisinde sürekli ön plana kendisini çıkartması, bağımsız bir cemaat yapılanma-

⁷² www.nurettinveren.net/modules/news/erticle.php?storyi

⁷³ Aköz Emre. Atal N; “Fethullah Hoca Tipik Bir Nurcu Değildir”, Yazı Dizisi, **Sabah Gazetesi**, 25 Aralık 2004

sının işaretlerini vermektedir.⁷⁴ Gerçektende Yeni Asya Gurubunun endişeleri yersiz değildir. Çünkü Gülen kendine bağlı kişilerden bir danışma kurulu oluşturmuş, talebe yetiştirmek amacıyla dersane ve yurt kurma çalışmalarına başlamıştır. Bu durum karşısında yeni Asya Gurubu harekete geçecek ve Gülen’i bu çalışmalarından dolayı tenkit edecek ve nurcuları Gülen konusunda uyaracaktır. Yeni Asya Gurubuna göre Gülen olayı devletin Nurcuları bölmek için yaptığı bir operasyondur.⁷⁵

Yeni Asya Gurubu’nun bu müdahalesi Gülen’in çevresinde etkili olmakla birlikte Gülen’e geri adım attırtamamıştır. Gülen kendi başına kendine özgü teşkilatlanmasına devam edecektir. Tıpkı Yeni Asyacılar da olduğu gibi kendiside Nur dershanelerine benzer dershaneler kuracak ve adına da ışık evleri diyecektir. Gülen bu evlerde de farklı bir tarz ile ders işleyişi geliştirecektir. Risale-i Nur okunması yerine derslerde

⁷⁴ Barlas, Mehmet; “Nur Hareketinin Amaçlanmamış Sonuçları”, Yazı Dizisi, **Yeni Şafak Gazetesi**, 14 Ekim 2000

⁷⁵ Kayhan; a.g.y.d.

vaaz görüntülerinin kaydedildiği videokasetlerini izlettirecektir.

Gülen'in bu ders tarzı da Yeni Asya Gurubu tarafından tepkiyle karşılanmış ve "Bantla hizmet olmaz" diyerek Gülene karşı çıkmışlardır. Ancak gülen kendine bağlı talebeler ile hızlı bir şekilde vaaz kasetlerini çoğaltarak, özellikle Ege bölgesinde olmak üzere birçok yerde dağıtımını yapmaktadır. Yapılan bu hızlı ve planlı çalışma Yeni Asya Gurubu'nun iddia ettiğinin aksine kısa sürede etkisini gösterecek ve Gülen'in çevresi daha da genişleyecektir. Hem bu sayede bölgelerin zengin insanlarına da ulaşılmış ve genç cemaate para akışı da sağlanmıştır.

Gülen bu çalışmalarını sürdürürken Türkiye'de yavaş yavaş siyasi bir uçurumun eşiğine doğru sürülenmektedir. Ve nihayet 12 Mart 1971 yılında askeri yönetimin verdiği muhtıra ile siyasi hükümet istifa etmiş ve ülke bir ara rejimin yönetimine geçmiştir. Bu çalkantılı dönem içerisinde dini guruplar da iktidarı ele alan yönetimin dikkatini çekecektir. Bu amaçla birçok dini gurubun lideri gözaltına alınmaya başlar.

İzmir Sıkı Yönetim Komutanlığı tarafından gözaltına alınanlar arasında Fethullah Gülen’de yer alacaktır. Sıkıyönetim tarafından gözaltına alınan Gülen’den hariç başka nurcularda vardır. Ancak bu gözaltı döneminde ilginç bir olay yaşanacaktır. Gözaltına alınan diğer cemaat mensupları savunmalarını nurculuk üzerine yaparlarken Gülen ve ona bağlı olan Mustafa Birlik Nurculuk iddialarını reddedecekler ve Nurcu olmadıklarını savunacaklardır. Ancak tüm bu savunmalara rağmen Gülen 3 yıl hapis cezasına çarptırılmaktan kurtulamayacaktır.⁷⁶

Gülen 7 aylık bir mahkûmiyetten sonra serbest kalarak çalışmalarına kaldığı yerden devam edecektir. Cemaatini güçlendirmeye çalışan Gülen’in Yeni Asya Gurubu tarafından baskı altında tutulması, Gülen’i farklı stratejilere yöneltecektir. Dönemin Muhafazakâr guruplaşma açısından en büyük gurupları Erbakan önderliğinde örgütlenen ve Nakşî tarikatı tarafından desteklenen⁷⁷ Milli Selamet Partisi ve Nurcuların e

⁷⁶ www.nurettinveren.net/modules/news/article.php?storyi

⁷⁷ “En Güçlüleri Nakşî Tarikatı”, Yazı Dizisi, **Hürriyet Gazetesi**, 7 Şubat 2001

güçlü kolu Yeni Asya Gurubu'dur. Yeni Asya Gurubunun içinde cemaatin en etkili isimlerinin bulunması Gülen için istikbal noktasında ciddi bir engel teşkil ederken Milli Selamet Partisi'nin genç ve dinamik teşkilatları bir o kadar imkân vaat etmektedir.⁷⁸ Bu gerçeği tahlil eden Gülen Milli Selamet Partisine yaklaşmaya başlayacak, Demirel'i destekleyen Yeni Asya Gurubu'nu tenkit ederken Milli Selamet Partisini Övmeye başlayacaktır. Milli Selamet Partisi'nde Demirel'i destekleyen bu en büyük gurup arasında küçükte olsa bir bölünme gerçekleştirebilmek için bu yaklaşma çabalarına yanıt verecek, 1973 seçimlerinde Gülen Gurubu'nun oylarını Milli Selamet Partisi'ne vermesi ile yakın ilişki birlikteliğe dönüşecektir.⁷⁹

Gülen'in bu stratejisi tutacak ve Erbakan'ın talimatı ile Milli Görüş Teşkilatları Gülen'e sahip çıkacak ve her bölgede onu destekleyeceklerdir. Cemaat bir anda hareketlenmiş, Milli Selamet Partisi'nin sıkı ve çalışkan gençlerinin de Gülen'in hizmetine girmesi ile

⁷⁸ Aksoy, Ergun; "Partilerin Cemaat Savaşı", **Radikal Gazetesi**, 21 Ocak 1999

⁷⁹ Aköz Emre, N. Atal; "Gülen'in Tavsiyeleri Cemaat İçin Emirdir", Yazı Dizisi, **Sabah Gazetesi**, 30 Aralık 2004

bir anda yıldızı parlamaya başlamıştır. Demirel'i destekleyen Yeni Asya Gurubu bu girişim ve çalışmalarından da rahatsızlık duyarak Gülen'le görüşmeler tertipleyecek ancak belli bir aşamaya gelen Gülen "Geniş kitlelere ulaşmak için Nurcu kimliğini kullanmayacağım" diyerek yeni Asyacılara restini çekecektir.⁸⁰

Yollarını Yeni Asyacılarla tamamen ayıran Gülen, faaliyetlerine hızlı bir şekilde devam edecektir. Etrafında önemli bir kitle toplanan ve maddi açıdan da oldukça gelişen cemaat stratejisinin ikinci aşamasını uygulamaya koyacaktır. Bu seferki strateji, zeki Anadolu çocuklarının cemaate kazandırılarak, cemaatin kontrolü altında okutulmasıdır. Bu nedenle sohbetlere ve vaazlara devam eden kişilerin çocuklarını cemaat okullarına göndermeleri konusunda ikna edilmeye başlanmıştır. Bu çalışma çok da zor olmayacaktır. Zaten dini duyarlılıkları yüksek bu insanlar, kırsal kesimin imkânlarının yanında Cemaate ait lüks ders-hane ve okulları gördüklerinde çocuklarının istikballerini düşünerek kendileri gönüllü olacaklardır. Ancak

⁸⁰ Çakır, Ruşen; Fetullah'ı Kullanıp Attılar, Mehmet Kutlular ile Yapılmış Röportaj, **Milliyet Gazetesi**, 26 Haziran 1999

Gülen'in tercihi Zeki ve çalışkan çocuklardır. Bu eğitim için çocuklar ve ailelerinden herhangi bir parada talep edilmemektedir. Dershane ve okulların ve eğitim gören çocukların tüm masrafları himmet adı altında zenginlerden toplanan paralarla karşılanacaktır.⁸¹

Gülen Cemaati gittikçe güç kazanırken, Yeni Asya Gurubu ise aşırı partizanlaştıkları için güç kaybeder duruma düşmüştür. Bu gerçeği iyi gören Gülen harekete geçerek Yeni Asya Gurubu'nun bu zaafını ırdeleyecek ve gurubu particiliği hizmetin önüne geçirmekle suçlayacaktır. Bu çıkışta yine somut başarılar gösteren Gülen'e cemaat içerisinde büyük sempati kazandıracaktır. Diğer taraftan Milli Selamet Partisi de aşırı Muhafazakâr söylemleri ile devlet kadrolarında rahatsızlık yaratmakta ve ordunun dikkatini üzerine çekmektedir. Gülen dönemin konjonktüründe bu gerçeği de görecektir ve devlete yakın mesajlar vermeye başlayacaktır. Bu amaçla 1977'de, yurt çapında yapılan Yüksek İslam Enstitüleri boykotunu eleştirerek, "İslam'da boykot yoktur" çıkışını yapmış ve bu çıkışla gerçektende boy-

⁸¹ Akman Nuriye, Gurbette Fethullah Gülen; Zaman Kitap, İstanbul: 2004

kotu kırmıştır. Bu çıkış aynı zamanda Gülen'in gücünü göstermek açısından da önemli bir hamle olmuştur.⁸²

Devlet yanlısı bu çıkışıyla dikkatleri üzerine çeken Gülen ikinci sürprizini de 1980'in şubatında yapacak ve bir konuşmasında ülkedeki karışıklıklara dikkat çekerek "İstihbarat duysun, emniyet duysun, askeriye duysun, başbakan duysun, riyaset-i cumhuriye duysun. Polise, askere kurşun sıkan hainlere mahkemelerde ceza verilmezse ne devlet kalır ne de millet." Cümlelerini sarf edecektir.⁸³ Bu çıkış siyasi muhafazakârlar üzerinde, özellikle de Erbakan cenahı tarafında büyük yankı uyandıracak ve çevreler arasında Gülen'in bir devlet ajanı olabileceği şüphesi yaygınlaşacaktır.⁸⁴ Ancak Gülen asıl büyük sürprizini Erbakan için yapacaktır. Milli Selamet partisi tabanıyla büyük güç kazanan Gülen karışan bu ortamda üzerindeki bu Erbakan gölgesini kaldırmak için yine 24 Haziran 1980'de yaptığı bir konuşmasında isim vermeden MSP'ye ve

⁸² Aköz Emre, N. Atal; "Gülen'in Tavsiyeleri Cemaat İçin Emirdir", Yazı Dizisi, **Sabah Gazetesi**, 30 Aralık 2004

⁸³ A.g.y.d.

⁸⁴ A.g.y.d.

MSP'nin yayın organı olan Milli Gazete'ye çatacak ve "Cüppeyle, sarıkla bu işler olmaz, paçavra gibi bir gazeteyle bu iş yürümez" diyecektir.⁸⁵ Gülen'in cümlelerinde ki sarık cüppe ve paçavra gazetesi şifresinin anlamını Erbakan camiası çözmekte gecikmeyecektir. Çünkü o dönemde MSP'li gençlerin bir kısmı sarıklı ve cüppeli gezmekte bu adeta camiada bir modaya dönüşmektedir. Ayrıca Muhafazakâr Muhafazakârların iki önemli gazetesinden biri Milli Gazete'dir. Ancak gazete adeta MSP'nin bülteni şeklinde yayınlanmaktadır.

Devlete yakınlaşma adına Erbakan'ı hedef seçen ve MSP ile olan yakınlığına son vermek isteyen Gülen'in bu çıkışı Erbakan çevresinde çok sert bir tepkiye neden olur. Bu sert tepki öyle güçlü bir şekilde yansıyacaktır ki Gülen bu çıkışından sonra geri adım atmak zorunda kalacaktır. Hızlı, çalışkan ve sadakatle bağlı bir teşkilat yapısına sahip olan MSP bir anda Gülen aleyhine Türkiye genelinde harekete geçecek köy köy kasaba kasaba Gülen'in konuşmasının yer

⁸⁵ www.nurettinveren.net/modules/news/article.php?storyi

aldığı kasetleri halka dinleterek tepki toplamasına neden olacaktır. MSP'liler bir anda Gülen'in cemaatini sarsmayı başaracaklardır. Çünkü Cumhuriyetten beri devlete hep mesafeli durmuş halk Erbakan'ı din adına bir mücahit olarak kabullendiği için ona karşı gelen herkesi de devletin bir yandaşı olarak algılamaktadır. Özellikle cemaatin tabanı milli görüş camiasına yakın olduğu için Teşkilatlar tarafından yürütülen kampanya kısa sürede etkisini gösterecek Gülen, konuşmasının yer aldığı kaseti piyasadan geri çekmek zorunda kalacaktır. Hatta cemaat bir süre sessizliğe bürünecek faaliyetlerini el altından yürütmeye başlayacaktır.

MSP'lilerle girilen bu çatışmadan yara alarak çıkan gülen sessizliğe bürünmüşken 12 Eylül 1980 Darbesi olacak ve tüm ülke bir anda sıkıyönetim altına girecektir. Tüm siyasi partiler kapatılacak ve tüm guruplar gözlem altına alınacaktır. Arananlar arasında Gülen'de vardır. Darbe öncesinde yaptığı tüm girişimler boşa gitmiş Askeri yönetimin üzerine gelmesinden kurtulamamıştır. Ancak Gülen tavrını değiştirmeyecek Askeri ve darbeyi övmeye devam edecektir. Cemaatin

yayın organı olan Sızıntı dergisinde kaleme aldığı başyazılarla darbenin faydalarını yazacak, Askeri milleti parçalanmaktan kurtardığı için alkışlayacaktır. Onun bu tutumu askerler arasında memnuniyet yaratmış olacak ki üzerine fazla gitmeden gündemlerinden düşürmüşlerdir.

Darbe sonrasında yapılan ilk seçimde Turgut Özal yönetimindeki Anavatan Partisi büyük bir başarı göstererek ezici bir oy çokluğuyla iktidara gelir. Kimi cemaatlerin Desteğini de almış olan ve kendisinde bir tarikata mensup olan⁸⁶ Özal, dini çevrelere oldukça yumuşak ve sıcak davranarak, darbe döneminde haklarında takibat başlatılan kimi dini cemaat önderlerini bu sıkıntıdan kurtarmıştır. Bu sayede Gülen üzerindeki takibat kaldırılacak ve Ege’de başlattığı cemaatleşme sürecine devam edecektir.

İktidardaki Turgut Özal gerçektenden de dini çevrelere karşı oldukça olumlu yaklaşmaktadır. Dini gurupların ekonomik ve sosyal anlamda ki faaliyetlerin-

⁸⁶ “En Güçlü Nakşî Tarikatı”, Yazı Dizisi, **Hürriyet Gazetesi**, 7 Şubat 2001,

de karşılaştıkları bürokratik engelleri kaldıracak ve adeta cemaatlere devleti tanımları konusunda öğretmenlik yapacaktır. Bu serbest ve olumlu ortamdan Gülen’de faydalanmasını bilecektir. Vaizlikten sonra emekli olan Gülen artık sadece İzmir’de, görev yaptığı camide değil Türkiye’nin hemen hemen her yerinde, özellikle de Süleymaniye, Fatih, Sultanahmet, Selimiye, Kocatepe gibi büyük ve cemaat olarak kalabalık camilerde vaazlar verme fırsatını yakalamıştır. İlk zamanlardan beri sürdürdüğü ağlayarak konuşma tarzı bu yerlerde de insanları etkileyecek, samimiyet noktasında Gülen’i saygın bir hoca statüsüne kavuşturacaktır.⁸⁷ Bu vaazlarından sonradır ki artık sadece Fethullah Gülen değil, Fethullah Gülen Hocaefendi sıfatıyla anılır olacaktır.

Popüleritesi bu vaazlarla gittikçe artan Gülen cemaat yapısını da gittikçe güçlendirecek, akıllı yatırımları ve yetiştirdiği kaliteli öğrencilerle yurt geneline yaygınlaştırdığı okul, dersane ve yurtlarla tüm muhafazakâr kitlenin takdirini kazanacaktır. Cemaatte yeti-

⁸⁷ www.fethullahgulenhasreti.com/haber_detay.php?id=179 - 27k

şen talebeleri aracılığı ile kurmuş olduğu bu okullar sadece muhafazakâr kesimin değil çocuklarının iyi eğitim almasını isteyen özellikle de zengin kişilerinde dikkatini çekecektir. Okulların Türkiye'deki devlet okullarına oranla çok daha başarılı olması, sistemli çalışması, sadece eğitim açısından değil terbiye ve ahlak noktasında da hassasiyet göstermesi yoğun bir ilgiye neden olacaktır. Okulların bu başarılarını sürdürmeleri cemaatin çok daha büyümesinin ve Türkiye dışında ülkelere de yayılmasının önünü açacaktır. Çünkü okullara ve dershanelere gösterilen yoğun ilgi cemaatin maddi gücünün de katlanmasını sağlamaktadır.

Okullar ve başka diğer sektörlerde sağlanan başarılar ile birlikte birçok zengin iş adamının da cemaate yaklaşması ve İktidar'daki Turgut Özal'ın da desteğiyle cemaat yurt dışına okullar açmaya başlayacaktır. Cemaatin bu girişimi de tıpkı Türkiye'deki gibi kısa sürede başarıya ulaşacak ve eğitim kalitesi ile bulundukları ülkelerde zengin ve yönetici sınıfların çocukları için gönderilmeleri gereken özel bir okul haline ge-

leceklerdir. Amerika'dan Nijerya'ya, Türkmenistan'dan Tanzanya'ya kadar birçok ülkeye okulların açılması cemaate bu sefer dünya çapında bir güç katacaktır. Çünkü Türkiye'nin konsoloslğunun dahi bulunmadığı ülkelerde cemaatin okullarının açılması, kültürel yakınlık kurulmasından ziyade ticari açıdan da çok büyük imkânlar sunmaktadır. Yine dünyanın dört bir yanına yayılan bu okullar sayesinde büyük bir haber ve bilgi akışı ülkeye sağlanmaktadır.

Gülen dini bir kimlik taşımasına rağmen çoğu zaman ülkedeki yerleşik inanç ve bu inancı savunan kitle ve partilerle ters düşecek çıkışlar yapmaktan geri durmaktadır. Tabir yerinde ise Gülen tam bir stratejist gibi davranmakta ve kazanımlarını korumak için konjonktörü çok iyi tahlil etmektedir. Tıpkı 12 Mart 1971'de ve 12 Eylül 1980'de olduğu gibi. Gülen bu tecrübesini bu seferde dünya kamuoyunu yakından ilgilendiren ve 1991'de yaşanacak olan Amerika'nın Irak'a saldırısı sonrasında gösterecektir. Amerika bir takım mazeretlerle Birleşmiş Milletler'in de desteğini alarak Irak'a saldırmış, bunun üzerine Irak'ta şiddetli

Çarpışmalar meydana gelmeye başlamıştır. Irak'ta kendisine saldıran Amerika'ya cevap olarak müttefiki olan İsrail'e füze ile saldırınca Amerika'nın güdümünde olan dünya kamuoyu biranda karışmıştır. Ölen İsraili  ocukların görüntüleri bir anda televizyonlarda yayınlanmaya ciddi bir tepki oluşturulmaya başlanmıştır. İşte bu dönemde ki en şaşırtıcı gelişme Gülen'in bu olaya yönelik değerlendirmesi olacaktır. Türkiye'deki iktidar partisinden başka tüm muhalefet ve halk Irak'ın ve halkının yanında yer alırken Gülen yaptığı bir konuşmada  len İsraili  ocuklar için ağladığını söyleyecek ve biranda Türkiye'nin dikkatini, tepkisini üzerine çekecektir. Kendi tabanının bile şaşırdığı bu çıkıştan sonra Gülen bu seferde Amerikan ajanı olarak suçlanacak ve adeta aforoz edilme  alışlacaktır.

Gülen ve cemaati bu keskin çıkışından sonra da aldığı yaraları fazla  nemsemeyecek bu gibi keskin çıkışlarını daha sonraki dönemlerde de devam ettirecektir. Gülen tüm dengeleri pragmatist olarak gözetmekte ve kendi kazanımlarını en iyi şekilde korumaya

çalışmaktadır. Kimi çıkışlarının altında yatan neden budur.⁸⁸ Gülen böyle bir çıkışı Türk Siyasi tarihinde önemli bir dönüm noktası olan 28 Şubat 1997’de yaşanan Postmodern bir darbe olarak anılan dönemde yapacaktır.

12 Eylül Askeri darbesinden sonra Necmettin Erbakan tarafından, kapatılan Milli Selamet Partisi yerine kurulan Refah Partisi uzunca bir dönem teşkilatlanmasını yaparak 1990’lı yıllarda tekrar iktidarın en büyük adayı haline gelmiş ve 1995’de yapılan genel seçimlerde de aldığı oy oranıyla birinci parti olmayı başarmıştır. Refah partisi sancılı bir hükümet kurma çalışmalarından sonra Doğru Yol Partisi ile anlaşarak Erbakan başkanlığında 54. Hükümeti kurmayı başarmıştır. Ancak Erbakan ile birlikte kimi milletvekillerinin ve teşkilat mensuplarının yerleşik rejime muhalif, şeriat içerikli beyanlarda bulunması, bu beyanları da medyanın abartması ve kışkırtması ile orduda ve bürokrasinin bazı katmanlarında rahatsızlıklar dillendirilmeye başlanmıştır. Kimi kurgu olarak ortaya çıka-

⁸⁸ Aköz, Emre, Atal N; “Hocam size Neo-Nurcu diyebilir miyim?” Yazı Dizisi, **Sabah Gazetesi**, 6 Ocak 2005

cak olan olayların beslediği süreç sonunda Refah Partisi medyanın da desteği ile ordu tarafından istifa ettirilecek ve sonrasında da Refah Partisi için kapatma davası açılarak tasfiyesi sağlanacaktır. İşte Fethullah Gülen'in tepki çeken ve onu muhafazakâr kitlelerle tekrar karşı karşıya getiren çıkışları da bu süreçte ve devamında gelecektir.

Refahyol hükümetinin iktidarda olduğu 28 Şubat 1997 tarihinde yapılan Milli Güvenlik Kurulu'nda askerlerin baskısıyla alınmış bir takım kararlar bir anda hem toplumu hem de siyaseti altüst etmiş ülke belirsiz bir sürece girmiştir. Bu kararlar doğrultusunda Refah Partisi'ne taban oluşturduğu gerekçesiyle İmam Hatip Okullarının sınırlandırılması ve bunun içinde 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitimin yasa ile devreye sokulması, aynı zamanda siyasal bir simge olduğu iddiasıyla da okul ve kamu dairelerine başartüsü ile girilmesinin yasaklanmasına yönelik adımlar atılmış ve adeta muhafazakâr kitleye karşı bir yasaklara dayalı bir mücadele başlatılmıştır. Bu kararlar ve atılan adımlar doğrultusunda başta Refah Partisi tabanı olmak

üzere diğer dini gurup ve cemaatler kitlesel gösterilerle kararları protesto ederken Gülen yine askerleri destekleyen bir çıkış yaparak dikkatleri tekrar üzerine çekecektir. Katıldığı bir televizyon programında “Biri-leri haksız yere laikliğe ve demokrasiye hücum ediyor”, "Bugün Türkiye'yi idare edemeyenler, 'Bu işi beceremedik, yüzümüze gözümüze bulaştırdık' demeliler, 'Ben bu emaneti götüremiyorum, emaneti al' diyerek millet adına bu fedakârlığı yapmalıdır.", "Askerler, bazı sivil kesimlerden daha demokrat.", "8 yıllık kesintisiz eğitimin imam-hatiplere kaynak açısından zararlı olacağını zannetmiyorum."⁸⁹ Şeklinde beyanatar veren Gülen, bir kez daha Muhafazakâr Muhafazakâr kesimi şaşırtacaktır ve kızdıracaktır.

Gülen'in bu çıkışı Muhafazakâr kesimi kızdırırken Muhafazakârların karşısında yer alan kitleyi ve medyasını sevindirecektir. “Aydın din adamı” şeklince sunulan Gülen bir anda Türkiye'nin gündemine yerleşecek ve zaten başarılı olan okulları ve bağlı kurumları medyada önemli oranda yer bulmaya başlayacaktır.

⁸⁹ “Yalçın Doğan İle Güncel Programı”, Kanal D Televizyonu, 16 Nisan 1997

Gülen bu durumu iyi değerlendirecek ve kendisine bağlı sivil toplum kuruluşları aracılığıyla görkemli organizasyon ve toplantılar tertipleyecek, yüksek devlet erkânının bu davetlere katılmalarını sağlayacaktır. Bu görüntü Gülen'in ve cemaatinin popülaritesini artırarak faaliyetlerinde çok daha rahat hareket etmesini sağlayacaktır.

Bu dönemde medyanın en çok ilgi odağı Yurt dışında kurulan ve Türkçe eğitim veren okullardır. Türkiye'nin en büyük gazeteleri, dergileri bu okullar hakkında yazı dizileri hazırlayacak, röportajlar yapacak, bu okullar Türkiye'nin yüz akı olarak topluma sunulacaktır.

Gülen'in gündeme oturması, ortaya konan faaliyetlerin başarılarının tüm toplum kesimleri tarafından takdirini kazanması cemaate bir anda muazzam bir güç katmış ve diğer dini gurupların hepsinin üzerine çıkartmıştır. Artık Fethullah Gülen ve Cemaati Türkiye'deki en büyük dini cemaattir.

Fethullah Gülen atacağı bir başka adımla da dünya ve Türkiye kamuoyunun dikkatlerini üzerine çeke-

cektir. Gülen, 9 Şubat 1998 yılında Katolik Hıristiyanlarının ruhani lideri olan Papa ile Roma’da görüşerek bir ilki gerçekleştirir. Dinler arası diyalog adı altında gerçekleşen bu görüşme İslam ülkeleri de başta olmak üzere tüm dünyada yankı bulur. Çünkü dünyada Hıristiyanlığın en kalabalık ve en güçlü mezhebinin ruhani lideri İslam adına muhatap olarak Gülen’i kabul etmiştir. Bu girişimle Gülen bir kez daha tartışmaların odağı haline gelmiş, gündemin belirleyen ismi olmuştur. Kimi Muhafazakâr çevrelerden şiddetli tepki alsa da Fethullah Gülen bu girişimlerini sonraki dönemlerde de devam ettirecek ve üç semavi din arasında diyalogu güçlendirmek adına uluslar arası faaliyetler, organizasyonlar tertipleyecektir.

1999’a gelindiğinde ise Gülen için çok daha elverişli siyasi bir ortam meydana gelecektir. 1999’da yapılan genel seçimlerde Gülen’in de desteklediği Demokratik Sol Parti büyük bir başarı göstererek seçimi birinci parti olarak tamamlayacaktır. İlerleyen zamanlarda Bülent Ecevit başkanlığındaki Demokratik Sol

Parti, Milliyetçi hareket Partisi ve Anavatan Partisi ile anlaşarak hükümeti kuracaktır.

Güç dengelerini gözeterek hızlı bir çıkış yaşayan, dünya çapında bir ün ve etkiye kavuşan Fethullah Gülen ve cemaati hiç beklemediği bir zamanda tekrar Türkiye'nin gündemine oturacak ve uzunca bir süre gündemi meşgul edecektir. Ancak bu gündeme geliş daha öncekilerinden farklı ve cemaat için son derece tehlikelidir. 19 Haziran 1999 tarihinde ATV televizyonunun ana haber bülteninde “flaş haber” olarak sunulan ve “şok görüntüler”, “Türkiye Sarsılacak” spotları ile ekrana getirilen Fethullah Gülen'e ait gizli çekilmiş kasetler bir anda gündemi sarsacaktır. Görüntülerde Fethullah Gülen konuşmakta, konuşmalarında da sisteme, rejime muhalif bir takım ifadeler kullanmaktadır. ATV Ana haber Bülteni'nin spikeri Ali Kırca'nın da abartılı ve çok sayıda tekrarlarıyla konuyu ciddileştirmesi bir anda hem Türkiye hem de cemaat mensuplarında şok etkisi yapar. Cemaat için esen olumlu rüzgâr tamamen tersine dönecektir. Kısa bir süre önce haklarında en olumlu haberleri yapan medya

bu günden sonra tersi istikamete dönecek ve Gülen Türkiye’ye şeriatı getirmeye çalışmakla ve takiiye yapmakla suçlanacaktır. Kamuoyuna “en hoşgörülü cemaat” olarak tanıttıkları gurubu bu sefer “en karanlık ve tehlikeli cemaat” olarak lanse edeceklerdir.⁹⁰

Ortaya çıkan bu kasetler sonrasında medyanın derin ve ısrarlı yayınları, hakkında “Devletin rejimini değiştirmek amacıyla örgüt kurmak” iddiasıyla açılan soruşturmalarla birlikte ciddi bir imaj ve güç kaybına uğrayan Gülen ve cemaati çok kısa sürede tekrar toparlanmayı başaracaktır. Olaylar patlak vermeden önce hastalığı nedeniyle Amerika’da bulunması sonucu gözaltına alınamayan Gülen, cemaat üzerindeki otoritesini devam ettirecek ve bugünün Türkiye’sinin hem kitle, hem ekonomik hem de lobicilik anlamında en büyük ve en etkili cemaatini oluşturmayı başaracaktır.

Gülen’in Amerika’da oluşu bir süre sonra siyasi ortamında değişmesiyle birlikte kendisini gündemden düşürecektir. Aynı zamanda refah yol döneminden

⁹⁰ “Maske Düştü”, **Sabah Gazetesi**, 19 Haziran 1999

sonra iktidara gelen Bülent Ecevit'in Gülen'e karşı ılımlı tutumu ve kimi söylemleri ile de yurt dışındaki cemaat okullarını öven tavrı siyaseten de olsa hem cemaat hem de gülen için bir rahatlama sürecini başlatacaktır.

Gülen ve cemaati özellikle 2002 seçimlerinden sonraki dönemde büyük hamleler gerçekleştirmiştir. Milli Görüş geleneğinin devamı olan Fazilet Partisi'nin de tıpkı Refah Partisi gibi kapatılmasından sonra yeni bir arayışa giren yenilikçi kanadın önderliğine yapan Recep Tayyip Erdoğan'ın kurduğu Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) girdiği ilk seçimlerde büyük bir oy patlamasıyla iktidara gelmiştir. Güçlü parlamento iktidarı ve akıllı siyaseti ile AKP kısa sürede ülkede hem siyasal hem de ekonomik olarak bir istikrar ortamı yaratmayı başaracaktır. İşte bu süreçte Gülen ve cemaati daha da rahatlayacak, özellikle hükümetin açık desteği ile yurt dışındaki okullarda büyük bir gelişim gösterecektir. İçerdeki ekonomik istikrardan da yararlanan cemaat, iştirakleri ve sivil toplum

örgütleri ile etkili bir ekonomik ve siyasi güce ulaşacaktır.

Bu gün Türkiye'nin en çok satan gazetesi Zaman, En çok izlenen televizyon kanallarından Samanyolu Televizyonu, en geniş haber aktarım imkânlarına sahip Cihan Haber Ajansı, sermaye olarak en güçlü faizsiz finans kurumu Bank Asya cemaatin bünyesinde yer almaktadır. Yine yetişmiş, eğitilmiş insan unsuru açısından da cemaat en öndedir. Yurt içinde ve yurt dışında açtığı okullar, yurtlar ve dershanelerle birlikte cemaat artık erişilmesi zor bir güce kavuşmuştur. Sivil toplum örgütlenmesini ve Halkla İlişkiler-Reklâm kampanyalarını da çok iyi icra eden Cemaat gücünü artırarak devam ettirmektedir. Kısacası Gülen ve cemaati bu gün Türkiye'nin en güçlü gurubu, sivil toplum örgütüdür.

1.3 MUHAFAZAKÂR GURUPLARIN SİYASALLAŞMASI VE MİLLİ GÖRÜŞ ÇİZGİSİ

1. Dünya savaşı sonunda işgal edilen Anadolu'da başlatılan Kurtuluş mücadelesinde en önemli motive edici unsurlarından biriside din olmuştur. Mücadeleyi başlatan askeri kadroda bu gerçeğin farkında olarak, özellikle dini duyguları ve inançları yüksek Anadolu halkını mücadeleye dâhil edebilmek için tarikat önderleriyle işbirliğine gitmişler ve gerçektende bu din önderleri ile birlikte tarikat mensupları mücadelede büyük özveri ve başarılar göstermişlerdir.⁹¹ Ancak mücadele sonunda Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte kurucu kadro Muhafazakârlığın siyasal hayata dâhil olmasını istemediği için sert bir tavsiye süreci başlatmıştır. Halifeliğin kaldırılmasıyla birlikte bu tavsiye süreci zirve noktasına ulaşmış, ancak dinine bağlı Anadolu halkı ile Cumhuriyetin kurucu kadroları ara-

⁹¹ Çolak; a.g.e.

sında bu güne kadar kapanmayacak kesin bir ayrışma yaşanmıştır.⁹²

Cumhuriyetin kurucu kadrosu Muhafazakârların direncini kırdıktan sonra, bir güç dengesi olarak ortaya çıkmamaları için dini kontrol altına almaya çalışmış, dini yeniden tanımlarken, tüm kurumlarını da resmileştirerek bürokratik bir bağlılığa tabi kılmıştır.⁹³ Yani, imamlar, hatipler ve müftüler, devlet yönetimindeki Diyanet İşleri Başkanlığına bağlanarak memurlaştırılmışlardır. Rejimin buradaki amacı dinin yerine milliyetçi ideolojiyi ön plana çıkararak, ümmet kimliğini unutturmaya çalışmak ve bir ulus inşa etmektir.⁹⁴

Yaşanan tüm bu gelişmeler sonucunda Muhafazakâr kesim sessizliğe bürünecek ama buldukları her fırsatta da mücadele için harekete geçeceklerdir.⁹⁵

⁹² Erdoğan, Mustafa; Türk Politikasında Din: Türkiye'nin İslamsız Demokrasi Arayışı, **İslamiyat Dergisi**, Sayı: 2, 1999

⁹³ A.g.m.

⁹⁴ Ay, Şadiye; Türkiye'de Siyasal İslam, **Mevzuat Dergisi**, Sayı 83, 2004

⁹⁵ Aktay, Yasin; "Cumhuriyet Döneminde Din Politikaları ve Din İstismarı", **İslamiyat Dergisi**, Sayı: 3, 2000

Muhafazakârların Cumhuriyete karşı ilk tepkisel hareketi Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile olacaktır. Kazım Karabekir önderliğinde muhalefet partisi olarak kurulan bu partiye özellikle Anadolu'daki Muhafazakâr kesimler büyük ilgi göstererek kısa sürede teşkilatlanmasını sağlamışlardır.⁹⁶ Ancak Şeyh Said ayaklanmasını fırsat bilen yönetici kadro partiyi kapatarak daha, belli bir güç oluşturmada tasfiye etmişlerdir.⁹⁷ Ancak Muhafazakâr kesim mücadeleden vazgeçmeyecektir.

Muhafazakâr kesim için siyasi anlamda ikinci fırsat 1945'li yıllarda ele geçirilecektir. Dünyadaki bir takım gelişmeler doğrultusunda çok partili sisteme geçmek zorunda kalan Türkiye iktidarını seçim usulü ile belirlemeye başlayacaktır. Seçime dayalı böyle bir sistemin gelmesi ile birlikte, Yönetici kadronun iktidar partisi Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı uyguladığı politikaları yeniden gözden geçirerek bu alandaki baskıyı hafifletecektir. Ancak bu girişimler fayda veremeyecek, 1950'de yapılan genel seçimde, Muhafazakâr

⁹⁶ İslamoğlu; a.g.e.

⁹⁷ A.g.e.

kesimin de desteği ile muhalefet olarak kurulan Demokrat parti büyük bir oy çokluğu ile iktidara gelecektir.⁹⁸

İktidara gelen Demokrat Parti, dini hassasiyeti yüksek Anadolu halkının desteğini am anlamıyla sağlayabilmek için kimi dini guruplara destek çıkacak aynı zamanda devlet imkânlarını dini alanda devreye sokacaktır. Özellikle Adnan Menderes'in Türkçe okunan ezanın Arapça aslından okunmasını serbest bırakması Muhafazakârların tamamen Demokrat Partiyi desteklemesine neden olacaktır.⁹⁹ Demokrat Partinin kendisine sağladığı bu destek karşısında CHP'de dine ve dindarlara karşı yumuşak davranacak, bu ortam içerisinde dini guruplar gittikçe güçlenmeye başlayacaktır.

1960 yılında Demokrat Parti iktidarına yapılan askeri darbe ile 1930'lardaki baskı ortamına tekrar dönüleceği korkusuna kapılan Muhafazakâr kesim,

⁹⁸ Eroğul, Cem; Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi; İmge Yayınları, İstanbul: 1990

⁹⁹ Coşkun, Muharrem; Türkçe Ezan, Yazı Dizisi, **Vakit Gazetesi**, 22 Haziran 2007

darbe sonrasında bu korkunun yersiz olduğunu anlayacaktır. Darbe yönetimi dini baskı altına almak yerine değişime katılacak bir dini anlayış oluşturmaya çalışacaktır. Bu sayede Muhafazakâr kesim kazanımlarını kaybetmediği gibi elde ettiği başka haklar ile de daha da toparlanacaktır. Zaten Muhafazakârlığın Siyasal anlamda gerçek gelişimi de 1961'den sonraki dönemde gerçekleşecektir.

Muhafazakâr kesim, darbe sonrasında demokratik sisteme geçilmesi ile birlikte Demokrat Parti'nin devamı olarak kurulan Adalet Partisi'ni destekleyeceklerdir. Bu desteği arkasına alan Adalet Partisi, tıpkı Demokrat Parti gibi aldığı yüksek oy oranı ile 1965 seçimleri sonunda iktidara gelecektir. Ancak Adalet Partisi Lideri Süleyman Demirel'in özellikle Nakşî tarikat gurubu ile çekişmeye başlaması, Muhafazakârların ilk defa bağımsız bir parti ile siyaset sahnesine çıkmasının da önünü açacaktır.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Sarıbay, A. Yaşar; Türkiye'de Modernleşme Din ve Parti Politikası: MSP Örnek Olayı, Alan Yayıncılık, İstanbul: 1985

Dönemin en büyük ve etkili dini gurubu olan Nakşibendî tarikatı, mensubu olan Necmettin Erbakan'ı önce Konya'dan bağımsız aday olarak milletvekili seçtirecek ardından da bir kısım Nurcu gurubun desteğini de alarak yine Necmettin Erbakan önderliğinde partileşme sürecini başlatacaktır.

Nakşî İskenderpaşa Cemaati Lideri Mehmet Zahid Kotku tarafından bizzat adı dahi konularak kurulum süreci başlatılan Milli Nizam Partisi, çeşitli dini cemaatlerin ve küçük işletmeci, tüccar ve esnaf guruplarının da desteğiyle 26 Ocak 1970'de kurulmuştur.¹⁰¹

MNP, Türkiye'de bağımsız bir İslami hareketin oluşması yolunda küçük ama ilk ciddi adım sayılacaktır. Yürürlükteki bazı yasalar nedeniyle İslami kimliğini açıkça sergileyemeyen MNP, İslami sistemin taraftarı olduğunu ve bu sistemi hangi yöntemle kuracağını içeren mesajları ancak üstü kapalı ve çok da net olmayan ifadelerle belirtebilmektedir.¹⁰²

¹⁰¹ A.g.e.

¹⁰² Duman, Doğan; Demokrasi Sürecinde Türkiye'de Muhafazakârlık, Dokuz Eylül Yayınları 2.Baskı. İzmir: 1999

Ancak gizliden ve üstü kapalı vermiş olduğu mesajlar devletin gözünden kaçmayacak hakkında açılan kapatma davası sonucu, kuruluşundan 5 ay gibi kısa bir süre sonra MNP Anayasa Mahkemesi kararı ile 20 Mayıs 1970’de kapatılacaktır. Anayasa Mahkemesi kapatma gerekçesini; “kurulu düzenin kısmen veya tamamen dini esaslara dayandırılması amacıyla faaliyette bulunmayı yasaklayan TCK’nın 163. maddesinin kaldırılmasını istemek, din derslerinin orta öğretimde mecburi hale getirilmesini savunmak, hilafetin geri gelmesinde büyük faydalar görmek, son 50 yıllık laik devri dalalet devri olarak görmek” şeklinde belirtmiştir.¹⁰³

Bu kapatma siyasette ilk partileşme tecrübesini gerçekleştirmiş Milli Nizam Partisi kadrolarını vazgeçirmeye yetmeyecektir. İkinci bir kapatma davası ile karşı karşıya kalmamak için Milli Nizam Partisi kurucuları, dışardan destek vererek 17 Ekim 1972 tarihinde Süleyman Arif Emre Genel Başkanlığında Milli Sela-

¹⁰³ Sarıbay; a.g.e.

met Patisi'nin kurulmasını sağlayacaklardır.¹⁰⁴ Partileşme süreci tamamlanınca Milli Nizam Partisi'nin kurucu kadroları yavaş yavaş teşkilatlardaki yerlerini alacak ve nihayet kapatılan MNP'nin genel başkanı Necmettin Erbakan'da 23 Ekim 1973'de partinin başına geçecektir.¹⁰⁵

Devamlı İslam dünyasına açılımı savunan, Ortak Pazar'a karşı çıkan, amaçlarının maddi ve özellikle manevi kalkınmayı sağlamak olduğunu öne süren, gerçek başarının İslam'a dönmekle gerçekleşeceğini iddia eden, bu amaçla batılılaşma öncesindeki güçlü Osmanlı İmparatorluğunu model aldığını belirten MSP¹⁰⁶, 14 Ekim 1973 seçimlerinde 1,2 milyon oy alarak 48 milletvekiliyle meclise girmeyi başaracaktır. Bu seçim aynı zamanda MSP'nin iktidar ortağı olarak hükümette yer almasını da sağlayacaktır. Seçimden birinci parti olarak çıkan ancak tek başına hükümeti kurmak için yeterli milletvekili çıkartamayan Cumhuriyet Halk Partisi, Milli Selamet Partisiyle anlaşarak

¹⁰⁴ <http://tr.wikipedia.org/wiki/MSP>

¹⁰⁵ Sarıbay; a.g.e.

¹⁰⁶ A.g.e.

hükümeti kuracaktır. Ancak bu iktidar, gerek çıkartılmaya çalışılan af kanunu, gerekse 1974’de yapılan Kıbrıs Barış harekâtı sonrasında yaşananlar nedeni ile fazla geçmeden dağılacaktır.

Tek başına Muhafazakâr kesimin büyük bir çoğunluğunu temsil eden ve bu kesim tarafından desteklenen MSP, iktidarda kaldığı dönemdeki kimi uygulamaları nedeni bazı Muhafazakâr guruplar tarafından tepkiyle karşılaşacaktır. Özellikle CHP ile meclisten geçirmeye çalıştığı Af kanunu yüzünden, nurcuları tekrar safına çekmeye çalışan Adalet Partisi lideri Süleyman Demirel’in propagandası ve yine Milliyetçi Muhafazakâr bir çizgiyle siyasette mücadele eden Alparslan Türkeş’in gayretleri ile MSP’nin oyları düşecek Muhafazakâr camia bu üç parti arasında parçalanacaktır.¹⁰⁷ Bu parçalanma sonrasında CHP karşısında güçsüzleşen Muhafazakâr gurupların desteklediği bu üç parti, “Türk İslam Sentezi” söylemleri eşliğinde, iktidarı solculara kaptırmamak amacı ile birle-

¹⁰⁷ Doğan; A.g.e.

şerek “Milliyetçi Cephe Koalisyonu” adı altında hükümeti kuracaklardır.¹⁰⁸

Kurulan bu iktidar ile birlikte, imam-hatip ve Kuran kursları sayıları artacak, İslam dünyası ile ilişkiler yoğunlaşacak, Muhafazakâr kesim devlette kadrolaşmaya başlayacaktır.¹⁰⁹ Tüm bunlar yanında MSP’nin her köye bir cami projesi, Diyanet yetkilerinin artırılıp kadrolarının on kat artırılması, hac kotalarının kaldırılması, zorunlu ahlak dersi konulup din görevlileri tarafından okutulması, tatil günü olarak cumanın seçilmesi ve Osmanlı hanedanlığı üyelerine Türk vatandaşlığına geçiş hakkının verilmesi gibi kanun önerilerini meclise sunması iktidar dengesini biranda sarsacak, sağcı solcu diye zaten bölünen Türkiye’yi 1980 darbesine götüren süreci başlatacaktır.¹¹⁰

12 Eylül 1980’de, hem siyasi hem de toplumsal olarak Sağ, sol, Muhafazakâr, milliyetçi gibi kavramlarla bölünen ülkede ordu yönetime el koyacaktır. Ve

¹⁰⁸ Akşin, Sina; Türkiye Tarihi: Çağdaş Türkiye, Can Yayınları, İstanbul: 2000

¹⁰⁹ A.g.e.

¹¹⁰ Duman; A.g.e.

ilk iş olarak da karışıklıkların sebebi olarak gördüğü siyasal partileri kapatacaktır.¹¹¹ Ancak darbe yapan ordu, girişimini meşrulaştırmak ve toplumsal bir taban oluşturabilmek için yine Muhafazakâr kesimlere başvurmak zorunda kalacaktır. Yeni oluşturulan Anayasanın kabul edilmesi için gereken bu desteği sağlamak içinde kimi dini gurupların önderleri ile temasa geçilecektir. Bu temaslar sonunda Muhafazakâr gurupların çoğu darbeye desteklerini verirken, darbe yapan yönetimde Muhafazakârların “zorunlu din dersleri, İmam hatip okullarından mezun olanların her branşta üniversiteye girebilmeleri gibi” kimi taleplerini yerine getirecektir.¹¹²

Darbe sonrasında geçilen demokratik düzende de en karlı çıkacak gurup yine Muhafazakârlar olacaktır. Tüm partilerin kapatılması sonucunda seçmen olarak açıkta kalan Muhafazakârlar kendiside bir tarikat mensubu olan¹¹³ Turgut Özal’ın kurduğu Anavatan

¹¹¹ Kongar , Emre; 21. Yüzyılda Türkiye, Remzi Kitabevi , 29.Baskı. İstanbul: 2001

¹¹² A.g.e.

¹¹³ A.g.e.

Partisini destekleyecek¹¹⁴ ve büyük bir oy oranıyla iktidara getirecektir.

Anavatan Partisi'nin iktidarı ile Muhafazakâr kesim ciddi bir rahatlama ve imkânlar kavuşacaktır. Tüm dini guruplarla iyi geçinmeye özen gösteren Özal, liberal politikaları ile Türkiye'yi dünyaya açarken aynı zamanda içte ve dışta Muhafazakâr unsurları kollayarak devlet ve ticaret tecrübeleri edinmelerine imkânlar sağlayacaktır. Özal aynı zamanda radikal Muhafazakâr gurupları da devletle çatışmayan, bütünleşen bir karaktere dönüştürmek için uğraşacaktır.¹¹⁵

1987 yılına gelindiğinde Muhafazakâr camia açısından Türkiye'de yeni başlangıç daha gerçekleşecektir. Yapılan referandum sonunda, 12 Eylül Darbesi ile siyaset hakları yasaklanan parti liderleri tekrar siyaset yapma hakkı kazanmışlar ve bu kazanım arkasından da hemen siyasi faaliyetlere başlamışlardır. Bu isimler içerisinde Milli Selamet Partisi Lideri Necmettin Erbakan'da yer almaktadır. Erbakan 1983'de kurulan

¹¹⁴ A.g.e.

¹¹⁵ Emin, Fatih; Turgut Özal: 1983 – 1993, Risale Yayınları, İstanbul: 1993

ancak seçime girmesi engellenen ve sonrasında da pek varlık gösteremeyen Refah Partisi'nin başına geçecek ve eski MSP kadrolarını tekrar partinin üst yönetimine getirecektir. Hızlı ve organize bir çalışma ve yine Muhafazakâr söylemlerle işe koyulan Refah Partisi 1991 seçimlerinde, MHP ve IDP ile ittifaka girerek %16 oy oranıyla yüksek bir başarı gösterecektir.¹¹⁶ Ancak Refah Partisi için asıl başarı 1994 yılında yapılacak yerel seçimlerle birlikte gelecektir. 1994'de yapılan yerel yönetimleri belirleme seçimlerinde Refah Partisi İstanbul ve Ankara dâhil olmak üzere 28 ilin büyük şehir belediyelerini kazanacaktır. Bu sonuç Refah Partisi'nin dolayısı ile Muhafazakâr kesimin siyasetteki büyük zaferinin de habercisi olacaktır aynı zamanda. Belediyelerin imkânları ile birlikte yine hızlı bir teşkilatlanma içine girecek olan Refah Partisi, girdiği 1995 yılı genel seçimleri ile birlikte sandıktan birinci parti çıkacaktır.

Birinci parti olarak sandıktan çıkan Refah Partisi zorlu pazarlıklar sonucunda Doğru Yol Partisi ile an-

¹¹⁶ Kongar; a.g.e.

laşarak 54. koalisyon h k metini kuracaktır. Ancak zaten geçmişi dolayısıyla Ordu ve büyük medya guruplarının tepkisini çeken Refah Partisi, rejime muhalif İslami düzen söylemlerini bu dönemde de s rd erek kapatmayla sonuçlanacak sürecide tekrar kedisi başlatmış olacaktır. İktidarının hemen sonrasında İslam ülkelerini ekonomik ve siyasi bir platformda buluşturarak ortak hareket etmesini  ng ren D8 Projesi, Taksim’e Cami, tarikat şeyhlerine Başbakanlık konutunda verilen iftar yemeği, Sincan’da düzenlenen olaylı Kudüs gecesi, Acz-ı Mendi tarikatı üzerinden gündeme getirilen karmaşık ilişkiler ağı, Başbakan Necmettin Erbakan’a atfedilen “kanlımı olacak kansız mı” sözleri gibi birçok olay etrafında Hükümetin aleyhinne, asker destekli medya tarafından kampanyalar yürütülecek, Refah Partisi ve Hükümet zor bir durumla karşı karşıya kalacaktır.

Yapılan bu kampanyalar ve askerin sürece üstü kapalı müdahale etmesi ile 28 şubat 1997’de Milli Güvenlik Kurulu gerçekleştirilecektir. Bu kurulda toplantıya katılan generaller İrtica tehlikesine vurgu

yaparak bu tehlikeye karşı bir takım düzenlemelerin yapılmasını isteyeceklerdir. Kurulda, okullarda ve kamu kurumlarında kılık kıyafet düzenlemesi ve İmam Hatip Okullarının önünün kesileceği iddiasıyla karşı çıkılan 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim tasarısının yer alması Muhafazakâr kesim tarafından şiddetli protestonun gerçekleştirilmesine neden olacaktır. Ancak tüm gösteri ve protestolara karşın iktidar ortağı DYP milletvekillerinden bir kısmının istifa etmesiyle birlikte Refah yol Hükümeti dağılacak, Necmettin Erbakan, dolayısıyla Muhafazakârlar iktidardan uzaklaştırılacaktır.¹¹⁷

Bu dönemde tüm Muhafazakâr camia büyük bir baskı altına alınmıştır. Muhafazakâr işletmelerden medya kuruluşlarına, Sivil toplum örgütlerinden kamuda çalışan devlet memurlarına kadar herkes psikolojik baskı altına alınmıştır. Özellikle Muhafazakâr kesimin yüksek sermayeli holding ve şirketleri Yeşil Sermaye olarak nitelendirilecek ve yine medya üzerinden bir takım iddialarla korkutulmaya, zayıflatıl-

¹¹⁷ A.g.e.

maya çalışılacaktır. Ancak tüm baskı ve korkutmalara karşın Muhafazakâr kesim, yetiştirmiş olduğu siyasal ve ekonomik kadroları ile şartlara göre çözümler üretecek, dönemlere göre kendisini yenileyebilecektir. Bu gün Muhafazakâr kesim hem Türk siyasetinde hem de ekonomisinde eskisinden çok daha güçlü bir pozisyon da bulunmaktadır.

1.4 MUHAFAZAKÂRLIĞIN EKONOMİK GELİŞİMİ

Muhafazakârların ekonomik anlamda gelişmelerinin dönüm noktasını Turgut Özal dönemi teşkil etmektedir. Özal’la birlikte Türkiye ekonomisi serbest piyasa şartlarına göre düzenlenmeye başlamış ve bu düzen oluşumundan siyasetin içinde hep var olmuş olan Muhafazakâr kesimde yer almıştır.

Cumhuriyet sonrasında baskı altında tutulan tarikat ve cemaat bünyelerindeki Muhafazakâr guruplar, çok partili sisteme geçilmesiyle birlikte bir anda gözde bir kitle haline dönüşecektir. Çünkü nüfusun büyük bir

bölümü Anadolu'da yaşamakta ve Anadolu insanının din kültürü üzerinde tarikat ve cemaatler önemli bir yer etmektedir. Bu nedenle iktidarın halkoyuyla belirleneceği bir sisteme geçilmesi, dini gurup ve önderlerin cazibesinin artmasına neden olmuştur.

1950'lerde Demokrat Parti'nin iktidarı ile birlikte Muhafazakârlar için yumuşayan hava, daha sonraki dönemlerde iyice elverişli hale gelecek ve iktidarı hedefleyen partiler için daima büyük bir potansiyel teşkil ettiği için siyasi alanlarda olduğu gibi ekonomik alanlarda da teşvik edilen durumuna geleceklendir. Ancak uzun tek parti döneminde büyük bir yıpranma evresi geçiren ve yetişmiş kalifiye elemanı bulunmayan Muhafazakâr guruplar bu ilk dönemlerde toparlanmaya çalışacaklar, asıl büyük atılımları sonraki dönemlere saklayacaklardır.

Muhafazakâr sermaye incelendiğinde ekonomik yönden gelişmesinde iki önemli süreç göze çarpmaktadır. Birincisi; İslam Kalkınma Bankası başta olmak üzere bazı Müslüman ülkelerin Finans Kurumları'nın Türkiye'de faaliyete geçerek 'Özel Finans Kurumu'

anlayışını yerleştirerek ve yaygınlaştırarak ekonomiye dâhil olmaları, ikincisi de cemaat mensuplarının bir araya gelmesiyle oluşturdukları sermaye gruplarının, yani holdinglerin farklı sektörlerde iştirakler teşkil etmeye başlamalarıdır.

Muhafazakâr gurupların ekonomik anlamda yaptıkları ilk atılımlar 1980 darbesinden sonraki yıllara rastlar. 12 Eylül Askeri Darbesinden sonra askıya alınan demokratik sisteme tekrar geçilmesi ve yapılan ilk seçimlerde bir tarikatın mensubu olan¹¹⁸ Turgut Özal'ın seçimi kazanması ile birlikte Muhafazakârların ekonomik maceraları da başlamıştır.

Darbe öncesinde dışa kapalı bir ekonomiyi benimseyen Türkiye, Turgut Özal'ın iktidarında hızlı bir şekilde serbest piyasa sistemine dönüşüm süreci başlatır. Bu süreçle birlikte ülkeye yabancı sermaye ve finans kurumlarının girişi sağlanacak iç piyasada faaliyet gösteren firmalar yabancı ortaklarla iş yapabilme

¹¹⁸ A.g.e.

şansını yakalayacaklardır.¹¹⁹ Tarikatlara karşı ılımlı ve olumlu bir politika geliştiren Özal, aynı ılımlılığı dışarıdaki Müslüman ülkeler içinde gösterecek, özellikle Suudi Arabistan menşeli faizsiz finans kurumlara ile içerdeki Muhafazakâr kesimi tanıştıracak ve bu şekilde ticari faaliyetlerini teşvik edecektir.¹²⁰ Bu bağlamda ilk girişim Suudi Arabistan tarafından yapılacak, 1984 tarihinde 5 milyar sermayeli Albaraka Türk, Faizsiz Bankacılık sloganıyla kurulacaktır.¹²¹ İlerleyen yıllarda bu girişimi, Faysal Finans, Kuveyt Türk gibi finans kurumları izleyecektir. İşte Muhafazakâr kesimin ilk ekonomik çıkışı da bu dönemde gerçekleşecektir. Türkiye’de küçük işletmeler olarak faaliyet gösteren cemaat ve tarikatlara bağlı kimi şirketler bu banka ve firmalarla ortaklıklar gerçekleştirecek, kimileri de faizsiz krediler temin ederek faaliyet alanlarını genişleteceklerdir. Bu sayede hem Muhafazakâr şir-

¹¹⁹ Bulut, Faik; Tarikat Sermayesinin Yükselişi, Doruk Yayınları, İstanbul: 1997

¹²⁰ A.g.e.

¹²¹ A.g.e.

ketler büyüyecek hem de Türkiye kısmen de olsa İslam ekonomi prensiplerini benimsemiş olacaktır.¹²²

Özal sadece yapmış olduğu yasal düzenlemelerle Muhafazakâr grupların önünü açmakla kalmamış aynı zamanda devlet desteğini de bu gruplara sağlayarak rahat ve daha cesur bir girişim kültürünü aşılamıştır. Özellikle yabancı ülkelerde yatırım yapma, yabancı ortaklı şirketler kurma gibi durumlarda daima bu grupların yanında olmuştur. Bu sayede Muhafazakâr kesim en yabancı olduğu konuda büyük tecrübeler elde etme imkânı bulmuştur.

Muhafazakâr grupların ekonomik anlamda ikinci ve büyük hamlesi 1990'lı yıllarla birlikte gerçekleşmiştir. Tüm parti politikasını Muhafazakâr söylemler üzerine oturtan Refah Partisi 1990'lı yılların başı itibari ile hızlı bir yükselişe geçmiştir. Siyasal örgütlenme konusunda son derece başarılı olan Refah partisi aynı başarıyı ekonomik örgütlenme üzerine de gerçekleştirecektir. Özal döneminde hızlı bir gelişim gösteren ve serbest piyasa ekonomisini ve sektörel faali-

¹²² A.g.e.

yetlerini öğrenen cemaat ve tarikat gurupları Refah Partisi'nin iktidarı ile birlikte bir kez daha devlet imkânlarına kavuşacaklar, bürokratik rahatlamalarla birlikte özellikle yerel yönetimlerden aldıkları ihalelerle daha da güçlü bir yapıya kavuşacaklardır.

Tüm bunların yanı sıra Muhafazakâr kesim başka bir modelle ekonomik alana girecektir. Kar payı ortaklığı ile oluşturulan finans kurumlarından sonra yine kar payı esasına dayanan çok ortaklı şirket modelini geliştireceklerdir. Bu model özellikle Avrupa'da bulunan gurbetçi Türk vatandaşlarının katılımı ile gerçekleştirilecek ve çok kısa sürede onlarca holding ekonomik alana girecektir. Çok kısa sürede ve sürekli sıcak para akışı ile sermayeleri şişen bu holdingler, otomotivden otelciliğe, inşaattan marketçiliğe, yan sanayiden ağır sanayiye kadar birçok alanda iştirakleri ile faaliyetlere başlayacaklardır. Bürokratik rahatlıkla birlikte ithalat ve ihracat konularında da hızlı bir gelişim sağlayan bu holdingler yaptıkları reklâm ve tanıtım kampanyaları ile de ilgiyi üzerlerine çekecekler ve yurt içinde de kendilerine ortaklar bularak bir anda Türki-

ye'nin gündemine oturacaklardır. Örneğin Yimpaş Holding çok kısa sürede Türkiye'nin birçok ilinde marketler zinciri kurmuş aynı zamanda Avrupa'nın en büyük et-süt entegre tesisi olan Aytaç firmasını bünyesine katmıştır.¹²³ Tekstilden, gıdaya, inşaattan otelciliğe kadar birçok alanda yatırımlar gerçekleştirmiştir. Yine Kombassan Holding Türkiye'nin en büyük lastik üretici olan Petlas'ı almış¹²⁴, daha sonra Amerika'da Hit or Miss` adlı¹²⁵ marketler zincirini, Romanya'dan Avrupa'nın en büyük rulman üreticisi “Rulmenti Sa Barlad” şirketini¹²⁶ bünyesine katmıştır. Bu dönemde dikkatleri üzerine çeken sadece bu iki holding değildir bunlar yanında Jetpa, Endüstri, Kaldera, İttifak gibi birçok holding ve bunlara bağlı yüzlerce şirket faaliyete geçecektir.

¹²³ “Et2000 Güney Gıda İle Yeniden Doğdu” **Hürriyet Gazetesi**, 25 Kasım 2002

¹²⁴

http://www.kenthaber.com/Arsiv/Haberler/2005/Agustos/25/Haber_80807.aspx

¹²⁵ Müderrisoğlu, Okan; “Küstü ve Gitmedi”, **Sabah Gazetesi**, 28 Eylül 1999

¹²⁶ “Kombassan Romanya’da Rulman Şirketi Alıyor; **Hürriyet Gazetesi**, 15 Mart 2000

Holdingleşme sürecini geride bırakan Muhafazakâr kesim sonraki adımda sivil toplum örgütlenmesine ağırlık vermiştir. Türkiye'nin en büyük sanayicilerini bir araya getiren Türkiye Sanayiciler ve İşadamları Derneği (TÜSİAD)'a benzer Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği'ni kuracaktır. Muhafazakâr kesimin ekonomik bloğunu oluşturan bu dernek bünyesinde bu gün Türkiye genelinde 28 şube ve 3000'e yakın üye, yine MÜSİAD bünyesinde kurulan Genç MÜSİAD derneğinde de 1250 üye bulunmaktadır.¹²⁷ Bu iki dernek bünyesinde üye ve şirketler tekstilden, deriye, halıdan, gıdaya, içecekten, madene, kimyadan, otomotive, yedek parçadan, mobilyaya, elektronik eşyadan inşaat malzemelerine, demir-çelikten kâğıda, iletişimden medyaya kadar 50'den fazla sektörde faaliyetler yürütmektedir.¹²⁸

Muhafazakâr kesime ait, ekonomi alanında, MÜSİAD haricinde örgütlenen başka derneklerde yer almaktadır. Milli Görüş camiasına yakın işadamlarının

¹²⁷ <http://www.musiad.org.tr/basinBultenleri/detay.asp?i=258>

¹²⁸ Bulut, Faik; Tarikat Sermayesi II: Yeşil Sermaye Nereye? Su Yayınları, İstanbul: 1999

oluşturduğu “Anadolu Aslanları İşadamları Derneği” (ASKON), Genellikle Gülen Cemaatine yakın Nurcu işadamlarının oluşturduğu “İş hayatı Yardımlaşma Derneği” (İŞHAD)’dır. Tüm bu derneklerin çatısı altında bulunan şirketlerin sayısı, Genelkurmay Başkanlığı Batı Çalışma Gurubu’nun hazırlamış olduğu 1997 yılı raporuna göre 385’dir. Aradan geçen 10 yıl zarfında bu rakamın büyük şirket bazında 1500’e yaklaştığı tahmin edilmektedir.¹²⁹

Muhafazakârların oluşturduğu bu ekonomik güç, siyasal iktidarlarını da güçlü bir şekilde pekiştirecektir. Cumhuriyet elitlerine karşı daima zayıf kaldıkları bu alanda da varlık göstermeye başlamalarıyla birlikte diğer bir adım olan zayıf bulunan medya sektörüne girişeceklerdir.

¹²⁹ http://www.tuncayozkan.com/yazi.php?yazi_id=32932

1.5 MUHAFAZAKÂR KESİMİN İLK BASIN GİRİŞİMLERİ

Muhafazakâr kesimin cumhuriyet dönemi öncesi de dâhil en zayıf oldukları alan basın sektörü olmuştur. Bu alanda yetişmiş elaman'ın yok denecek kadar az olması ve bu az olan kadronun cumhuriyet sonrasında uygulanan baskı ile sindirilerek tasfiye edilmesi Muhafazakârların sonraki süreçte basın örgütlenmesini bir hayli geciktirecektir.

Cumhuriyetin ilanından sonra gerçekleştirilen harf İnkılâbı'ndan sonra Muhafazakâr konularda kalem oynatılan, yazılar neşredilen ilk mecmualar kimi zaman haftalık, kimi zaman aylık olarak yayınlanan dergi ve gazetelerdir. Bunların da başlıcaları, Necip Fazıl Kısakürek'in "Büyük Doğusu"su, Eşref Edip Fergan'ın "Sebilürreşad"ı, Osman Yüksel Serdengeçti'nin "Serdengeçti"si, Salih Özcan'ın "Hilal Dergisi", Şevket Eygi'nin "Yeni İstiklal Gazetesi"dir.

Cumhuriyet döneminde Muhafazakârların rejime karşı muhalefet ettikleri ve eli kalem tutanların bir araya toplandıkları mecmuanın başında Necip Fazıl

Kısakürek'in Büyük Doğu Dergisi Gelmektedir. 1934 yılında Seyit Ahmet Arvasi Efendi ile tanışmasına kadar ki olan döneminde dini bir kimliği olmayan Necip Fazıl, bu tanışmadan sonra Dindar bir kimliğe bürünecek ve tek parti döneminin o baskıcı atmosferinde kalemi ve yayınladığı Büyük Doğu Dergisi ile rejime ve iktidara ciddi muhalefet edecektir. 1943 yılında ilk sayısını yayınladığı Büyük Doğu dergisinde ilk yıllarda çok farklı görüşlerden insanlara yer verilmiştir.¹³⁰ Ancak 1960'lı yıllarda ideolojik farklılıkların iyice gün yüzüne çıkması ile birlikte Büyük Doğu Dergisi tamamen Muhafazakâr bir söylem ve kadro üzerine oturmuştur.¹³¹ Sert bir muhalefet çizgisini benimseyen Büyük Doğu Muhafazakâr kalemlerin hem yetişmesinde hem de korunmasında büyük bir rol üstlenmiştir. Bu gün Muhafazakâr kesimin önemli fikir adamları olan Cemil Meriç, Sezai Karakoç, Rasim Özdenören gibi birçok isim Büyük Doğu Ekolünde yetişmiş ve daha sonra kendi mecmuaları, Diriliş, Maveria, Edebi-

¹³⁰ Erol, Murat; "Necip Fazıl'ın Büyük Doğu'su", **Anadolu Gençlik Dergisi**, Sayı 76, 2006

¹³¹ A.g.m.

yat, Yönelişler dergilerini çıkartarak Muhafazakâr kesimin basın damarını canlı tutmuşlardır.

Cumhuriyet sonrası yayın yapan başka bir mecmuada Eşref Edip Fergan tarafından yayınlanan Sebilürreşad'dır. Osmanlı'nın son döneminde II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra yayın hayatına başlayan Sebilürreşad Dergisi Milli Mücadele döneminde İstanbul'a karşı Ankara Hükümetini desteklemiş fakat cumhuriyetin ilanı ile birlikte Muhafazakâr kesime yapılan baskılardan nasibini almış ve Şeyh Sait ayaklanması vesile edilerek sahibi Eşref Edip Fergan tutuklanarak yayınına son verilmiştir.¹³² Sebilürreşad, Tek parti baskısının hafiflemeye başlaması ile birlikte 1948'de yeniden Eşref Edip Fergan tarafından yayın hayatına sokulmuş ve etrafına topladığı yazar kadrosuyla Halk Partisi'nin 1950 sonrasında da Demokrat Parti'nin Din, Laiklik, Siyaset konularındaki icraatlarını tenkit etmeye devam etmiştir. Sebilürreşad Fergan yönetiminde 1966 yılına kadar yayınına sürdürmüş ve yayında kaldığı bu süre çerçevesinde dine ve dindarla-

¹³² Fergan, E. Eşref; İstiklal Mahkemelerinde: Sebilürreşad'ın Romanı, Beyan Yayınları, İstanbul: 2002

ra karşı yapılan itham ve uygulanan kampanyalara karşı durmaya çalışmıştır.¹³³

Milliyetçi Mukaddesatçı çizgide yayın yapan bir başka dergi de Türk siyasi tarihinin renkli simalarından biri olan Osman Yüksel Serdengeçtidir. 20 Nisan 1947 de yayına başlayan Serdengeçti Mecmuası Dine karşı uygulanan baskı ve karalama kampanyalarına karşı en sert ve cesur duruşu sergilemiştir. “Hakka tapar halkı tutarız” sloganıyla mücadele eden Serdengeçti 40 yıl gibi uzun bir süre yayın hayatında kalmasına rağmen ekonomik ve de Sahibi Osman Zeki Yüksel’in sık sık hapse atılması nedeniyle sadece 33 sayı çıkabilmiştir. Ancak yayınlandığı dönemlerde Muhafazakâr ve milliyetçi kesimlerde büyük bir etki bırakmıştır.¹³⁴

Bir başka Muhafazakâr Mecmua’da Said Nursi’nin talebelerinden Salih Özcan tarafından Kasım 1958’de çıkartılmaya başlayan “Hilal Dergisi”dir. İslami konular üzerinde ve dönemin siyasi ortamına

¹³³ <http://www.risaleinurenstitusu.org/index.asp?>

¹³⁴ Güler, Halit; “Hakka Tapan ve Halkı Tutan Serdengeçti”, **Merhaba Gazetesi**, 11 Kasım 2006

göre yazılar yazılan Hilal Dergisi asıl etkisini 1960'dan sonra göstermeye başlayacaktır. Derginin sahibi olan Salih Özcan, 1960 ihtilalinin getirmiş olduğu kısmi serbestlikten yararlanarak ve de aslen Arap kökenli olmasının ve de Arapça bilmesinin verdiği avantajı da kullanarak yurt dışına çıkmıştır. Yurt dışında Arabistan, Pakistan, Suriye ve Mısır gibi İslam ülkelerinde dolaşarak buralarda gerçekleştirilen İslam Konferanslarına katılmış, Ortadoğu'da fikri bir mücadele başlatan Mevdudi vb entelektüellerle tanışarak onların eserlerini ve fikirlerini Türkiye'ye taşımıştır. Ortadoğu'da tanıştığı entelektüellerden özellikle Mevdudi ve Seyyid Kutup'un eserlerini Hilal Dergisinde neşrederek bu günkü Muhafazakâr kesimin fikir dünyasının oluşmasında büyük etki oluşturmuştur.¹³⁵

Cumhuriyet sonrasında gazete niteliğinde çıkartılan ilk yayın bugün hala Milli Gazete'de köşe yazarı olan Mehmet Şevket Eygi tarafından çıkartılan Yeni İstiklal Gazetesidir. 27 Mayıs Darbesinin hemen sonrasında oluşan özgürlük ortamından Muhafazakâr ke-

¹³⁵ Alpay, Kemal; Hilal Dergisi Üzerine, **Haksöz Dergisi**, Sayı: 31, 1993

simde faydalanmak, bir nevi İslami yayınlar üzerindeki yasağı delmek amacıyla gazete yayınlamak ister. İstanbul'da Mahir İz Hoca önderliğinde bir grup, girişimlerde bulunarak “Yeni İstiklal” gazetesini haftalık olarak çıkartırlar. Ancak grup içerisinde gazetecilikten anlayan kimse olmadığından içerik oldukça zayıftır. Bu nedenle bir süre sonra gazetede sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Yürütülemeyen gazete kapanma eşiğinde iken Galatasaray Lisesi mezunu, din-dar ve eli kalem tutan Mehmet Şevket Eygi gazetenin başına getirilir. Fakat kısa bir süre sonra ekonomik sıkıntılar yüzünden gazeteyi kuranlar ayrılmak isteyecek ve gazeteyi Mehmet Şevket Eygi tek başına alacak ve yönetmeye çalışacaktır.¹³⁶ Gazeteyi devralan Eygi toparlanarak, zorda olsa bir yayın çizgisi oturtmuştur. Tirajı 35 binlere kadar çıkan Yeni İstiklal Gazetesi Özellikle Menderesin idamı sonrasında sert muhalefetle dikkatleri çekecektir. Gazete 1967 yılına kadar yayını haftalık olarak sürdürüştür.

¹³⁶ Kalyoncu, A. Cemal; Mehmet Şevket Eygi ile Yapılmış Röportaj, **Aksiyon Dergisi**, Sayı: 559, 28 Ağustos 2005

Mehmet Şevket Eygi'nin bu ilk gazete tecrübesinde başarılı olması Nakşî tarikatı Şeyhi Mehmet Zait Kotku'nun dikkatini çekecek ve daha organize ve etkili bir gazete için tarikat mensuplarını harekete geçirecektir. Bu amaçla Mehmet Şevket Eygi'ye müracaat edilir ve oluru alındıktan sonra gazetenin çıkartılması için çalışmalara başlanır ve 1965 yılında Mehmet Şevket Eygi yönetiminde Muhafazakârların ilk günlük gazetesi “Bugün” yayınlanmaya başlanır. Gazete tarikatında etkisi ile kısa sürede büyük ilgi görür. 83 bin satış rakamına ve kemikleşmiş bir okuyucu kitlesine ulaşır. Öyle ki o dönemde gazete ile başlatılan namazla cihat çağrılarına 30 bin insan katılmaktadır. Örneğin gazetenin yaptığı “1 Haziran'da sabah namazında Sultanahmet'te buluşalım” çağrısına 30 bine yakın insan katılarak cevap vermektedir.¹³⁷

Yeni İstiklal ve Bugün Gazetesi ile Mehmet Şevket Eygi Muhafazakâr kesim arasında gazetecilik adına en tecrübeli isim ve otorite olmuştur. Eygi, Bugün Gazetesi'ni çıkartırken idarecilerinin çoğunluğunu,

¹³⁷ Ag.r.

Süleyman Hilmi Işık'ın talebelerinin oluşturduğu “Bâbiâli'de Sabah” adlı gazeteyi de çıkarmaya başlayacaktır. Yönetimindeki bu iki gazete ile çetin bir muhalefet çizgisi izleyen Eygi, 12 Mart 1971 Askeri Muhtırasına giden süreçte baskılar sonucu yurt dışına çıkacak ve gazeteleri de Muhtıra ile birlikte kapatılacaktır.¹³⁸

Muhafazakâr kesimde basına yönelik diğer ilk girişimlerde nurcular tarafından gerçekleştirilecektir. Nurcular ilk gazete çalışmalarına 1963'de başlayacaktır. Ankara'da, Bediüzzaman'ın talebelerinden olan Said Özdemir etrafında toplanan nurcular, tıpkı Yeni İstiklal Gazetesi'nde olduğu gibi 1961 İhtilali ile İslami yayınlara getirilen yasağı delmek için bir gazete çıkartmaya karar vereceklerdir. Bu amaçla Üniversite öğrencilerinden müteşekkil bir kadro ile Önce “İrşad” sonrasında da “İhlas” gazetelerini çıkartmaya başlayacaklardır. Ancak bu gazetelerin yayınlanış amacı siyasi propaganda veya muhalefet yapmak değildir. Amaç basımı ve dağıtımı yasaklanan Risale-i Nur'ların yayı-

¹³⁸ Akkoca, Mustafa;” Camia İle Son Temaslarım”, **Önce Vatan Gazetesi**, 30 Nisan 2008

nına gazete yöntemi ile devam etmektir. Gazetenin içeriğinde sadece İslam’a yönelik haberler ve Risale-i Nur Külliyyatından yazılar vardır.¹³⁹ Ancak gazeteler bir süre sonra sıkıyönetim tarafından fark edilecek ve gazeteler daha birinci yılında kapatılacaktır. Ancak nurcular bu sefer de İzmir’e gidecek ve aynı kadro ile aynı formatta 1964 yılında “Uhuvvet” ve “Zülfikar” gazetelerini çıkartacaklardır. Ancak dönemin sıkıyönetim komutanlarından Korgeneral Faruk Güventürk’ün “Nurcular yeşil komünisttir” beyanından sonra ona yönelik yaptıkları ağır propaganda nedeni ile bu gazetelerde kapatılacaktır.¹⁴⁰ Ancak nurcular bu olayla birlikte gazetenin önemini anlayacak ve başladıkları bu gazetecilik macerasından vazgeçmeyeceklerdir. Bu defa hem dini hem de siyasi konuları işleyecek daha kapsamlı bir gazetenin yayınına girişeceklerdir.

1967 yılında Ankara’da İrşad ve İhlâs, İzmir’de Uhuvvet ve Zülfikar Gazetelerini çıkartan ekip cemaat-

¹³⁹ Deligöz, Muzaffer; Hatıralar: <http://muzafferdeligoz.blogcu.com/>

¹⁴⁰ Canpolat, U. İlyas; Muzaffer Deligözle Yapılan Röportaj, http://www.haber7.com/haber.php?haber_id=315720

tin büyük ağabeyleri tarafından İstanbul'a çağırılırlar. Ekip cemaatin tayin ettiği Mehmet Kutlular denetiminde bir gazete hazırlığına girişir. Haftalık olarak planlanan gazetenin adı "İttihad" olarak belirlenir. Gazete içerik olarak çok güzel hazırlanacaktır. Sadece siyasi olaylar, Risale-i Nur haberleri değil, tefrikadan sağlık köşesine kadar birçok içerik gazetede yer alır. Ayrıca, bu gün dahi köşe yazarlığına devam eden ve İslamî kesim içerisinde saygın bir konuma sahip Hekimoğlu İsmail, Ahmet Şahin, Abdurrahim Karakoç, Necmettin Şahiner gibi isimlerde gazete de köşe yazacaklardır.

İttihad Gazetesi kurulduğu 1967 yılından itibaren üç yıl süresince haftalık olarak yayın hayatına devam edecektir. Ancak 1970'lerin siyasi ortamının kızışması ve nurcularında Süleyman Demirel liderliğindeki Adalet Partisi'ni desteklemesi sonucu günlük bir gazetenin bu süreçte çok daha etkili ve zaruri olduğu kanaati belirecek ve İttihad Gazetesi günlük yayınlanacak olan Yeni Asya Gazetesine dönüştürülecektir.¹⁴¹ Ve Yeni

¹⁴¹ Kayhan; a.g.y.d.

Asya Gazetesi'nin ilk sayısı Demirel'in Boğaz Köprüsü'nün temelini attığı 21 Şubat 1970 tarihinde yayınlanacaktır.

Yeni Asya Gazetesi kurulduktan sonra nur cemaati üzerinde büyük bir etki yaratacaktır. Gazete ile birlikte siyasetten uzak durmaya çalışan cemaat siyasetin tam merkezine yerleşecektir. Dönemin en güçlü partisi olan adalet partisinin peşinde özellikle Milli Selamet Partisine ve Milliyetçi Hareket partisine yönelik propaganda başlatacaktır. Adalet partisi Lideri Süleyman Demirel'in adeta sözcüsü durumuna gelen gazetenin bu istikameti sonraki süreçlerde cemaate çok büyük zararlar verip bölünmelere neden olsa da çizgisinden sapmayacak ve siyasetin içinde sert üslubunu sürdürecektir.

Yeni Asya Gazetesi 12 Eylül Askeri Darbesine kadar Adalet Partisi'ni desteklemeye devam edecektir. Askeri darbe ile gelen sıkıyönetim, yaptığı siyasi yayınlar nedeni ile kapatılacaktır. Ancak Cemaat gazetecilikten vazgeçmeyecektir. Gazetenin kapanmasının hemen ardından aynı ekiple "Yeni Nesil" adını verdik-

leri gazeteyi yayınlamaya başlayacaktır. Ancak yeni Anayasanın referanduma sunulacağı süreçte izlediği yayın politikası nedeni bu gazetede, referandumdan bir gün önce 5 Kasım 1982'de Askeri Yönetim tarafından kapatılacaktır. Fakat nurcular muhalefette ısrar edecekler ve kapanan Yeni Nesil'in yerine bu defada "Tasvir" adlı bir gazeteyi çıkartacaklardır. Ancak çok geçmeden bu gazete de 1 Ekim 1983'de kapatılacaktır. Askeri yönetimle nurcular arasında adeta bir inatlaşma yaşanmaktadır. Kapatılan "Tasvir"ın yerine sadece 45 gün sonra adı yine "Yeni Nesil" olan bir başka gazeteyi yayınlamaya başlayacaklardır. Nurcuların gazetede ısrarcı olmalarının en büyük nedeni Süleyman Demirel'i desteklemeleridir. Çünkü Demirel yasaklı durumda olduğu için bütün siyasi alandaki iletişimini, propagandasını nurcuların çıkarttığı bu gazete ile gerçekleştirmektedir.¹⁴²

Gazete üzerinden siyasette edilen ısrar cemaatte huzursuzluklara neden olacak ve gerilen ortamda cemaat ikiye bölünecektir. Daima gazetenin yönetimini

¹⁴² "Nurcular Hakkında Bilinmeyenler", Yazı Dizisi, **Sabah Gazetesi**, 23 Eylül 2006

üstlenmiş Mehmet Kutlular cemaatten dışlanacak hem cemaatten hem de Yeni Nesil Gazetesi'nden dışlanacaktır. Ancak Kutlular kendisini tutan büyük bir cemaat tabanı ile tekrar örgütlenecek ve kendi başına Yeni Asya Gazete'sini çıkartmaya başlayacaktır. Bir süre sonra Yeni Nesil Gazetesi tirajının düşmesi nedeni ile kapanacaktır.

Yeni Asya Gazetesi'nin Adalet Partisi'ni desteklemelerinin iki önemli sonucu ortaya çıkacaktır. Birincisi sisteme daima muhalif oluş Nurcu camia Adalet Partisi ile sisteme entegre olmuştur. İkincisi etkili radikal bir kanat olarak büyüyen Muhafazakâr gurubun bütünlüğüne engel olarak parçalamıştır.

Muhafazakâr kesimde basın yoluyla medyaya giren başka bir grup ise Işık Cemaati'dir. Süleyman Hilmi Işık etrafında toplanan Işık Cemaati de gazete konusuna ilgi duymuş ve Mehmet Şevket Eygi'nin yayınladığı "Babıâli'de Sabah" gazetesinde gazeteciliğe adım atmış, öğrenmeye başlamışlardır. Ancak 1969 seçimlerine giderken Işıkçılar'ın Süleyman Demirel'i desteklemeleri ve gazetenin de bu noktada öl-

çüsüz bir lehte yayına girişmesi Mehmet Şevket Eygi ile aralarının açılmasına ve gazeteden uzaklaştırılmasına neden olmuştur. Bunun üzerine Işıkcılar Enver Ören önderliğinde “Hakikat” adlı yeni bir gazete kurarak yayınlamaya başlamışlardır.¹⁴³ Çıkartılan bu gazete 22 Nisan 1970 yılında Türkiye Gazetesi adını alır. Milliyetçi muhafazakâr bir çizgide yayın yapan gazete 1984 yılına kadar akşamları yayınlanır. 1984’den sonra ise Türkiye’de ilk defa uygulanan abonelere dağıtım sistemine geçerek sabahları yayınlanmaya başlar.

Türkiye Gazetesi muhafazakâr bir çizgi izlemekle birlikte vatanın birlik ve bütünlüğü esassından yola çıkarak hiçbir iktidarla ters düşmemiştir.¹⁴⁴ İktidara kim gelirse gelsin Türkiye Gazetesi’nin desteğini alacaktır. Gazetenin bu ilkesi 1983’de iktidara gelen Turgut Özal’da işe yarayacaktır. Özal, o dönemde sağ kesimin en güçlü gazetesi olan Tercüman ile ters düşmüş ve bu nedenle tercümanı pasifize ederek Türkiye Gazetesi’ni güçlendirmek istemiştir. Bu amaçla gazeteye teşvik kredileri verilecek ve Türkiye genelinde

¹⁴³ Akkoca; A.g.m.

¹⁴⁴ “38. Kuruluş Yıldönümü” **Türkiye Gazetesi**, 22 Nisan 2008

örgütlenilmesi sağlanacaktır.¹⁴⁵ Gazete almış olduğu teşvik kredileri ve uyguladığı eve abonelik sistemi ve de dindar kesime yaptığı çağrılar ile tirajını yükseltecek ve beş yılda Türkiye'nin en çok satan gazeteleri arasına girecektir. 1990'a gelindiğinde ise yapmış olduğu promosyonlarla birlikte 1 Milyon 424 bin tiraja ulaşmış ve bu güne kadar kırılmamış bir satış rekoruna imza atmıştır.¹⁴⁶ Gazetenin abonelik sistemi ve ajite ederek dini telkinler ile birlikte sağladığı bu tiraj başarısı ve maddi getirisi gazeteyi bir Holding yapılanmasına götürecektir.

Türkiye Gazetesi bu gün hala ayı formatında ve aynı çizgisinde devam etmektedir. Yapı olarak sağ muhafazakâr siyasi eğilimlere sahip olmakla birlikte “İktidar olanı destekleme” ilkesinde de bağlılığını sürdürmektedir.

Muhafazakâr kesimin bir başka gazetesi de siyasette bir dönem fırtınalar estiren Milli Görüş camiasına ait Milli Gazete'dir. Nakşî Tarikatı'na mensup

¹⁴⁵ “Cemaatlerin Gerçek Lideri: Özal”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 27 Haziran 2000

¹⁴⁶ “38. Kuruluş Yıldönümü” **Türkiye Gazetesi**, 22 Nisan 2008

Necmettin Erbakan önderliğinde kurulan Milli Selamet Partisi, siyasi arenada basın gücünü de oluşturmak için kollarını sıvayacak ve 12 Ocak 1973’de Milli Gazete kurulacaktır.

Milli Gazete ilk yıllarında profesyonel bir kadro ile yayına başlar. Hürriyet, Günaydın, Akşam ve Tercüman gibi gazetelerden transferler yapılır. Yazar kadrosu da Necip Fazıl Kısakürek, Osman Yüksel Serdengeçti, Abdurrahim Karakoç, Şule Yüksel Şenler, Ahmet İhsan Genç gibi o dönemin muhafazakâr camiasının en önde gelen kalemelerinden oluşur. Bu şekilde basın alanına iddialı bir şekilde girilecektir. Kısa bir süre sonra Milli Gazete, Hürriyet ve Milliyetin ardından en ciddi gazete haline gelir.¹⁴⁷ Fakat bir süre sonra parti içerisinde, başka partilerin liderleri gazetede manşet oluyor şeklinde itirazlarla gazeteye müdahale etmeye başlayacaklardır. Bu baskı ve müdahaleler arttıkça gazetenin çizgisi değişmiş, profesyonel gazeteci ekip işi bırakmış ve bir parti bültenine dönüşmüştür. Bu değişim gazetenin tirajlarına da yansiyacak ve

¹⁴⁷ Canpolat; a.g.r.

parti mensupları haricinde kimse almamaya başlayacaktır.

Gazete'nin çizgisi değişmesi, tirajı ile birlikte etkinliğinin de düşmesi Erbakan'ı harekete geçirir ve gazete yönetiminde değişikliğe gidilir. Bu amaçla Fehmi Kuru gazetenin başına getirilir. Önce gazete'nin rengi değişir. Siyah beyaz yayınlanmaya başlar. Daha geniş çevrelerce benimsenecek entelektüel yazarlar gazeteye dâhil edilir. Fakat bir süre sonra daha önceki ekibe yapılan müdahaleler bu ekibe de yapılmaya başlar. Aynı zamanda eski yönetimin sürekli parti yönetime şikâyetlerde bulunması Fehmi Kuru ve ekibinin de gazeteyi bırakmasına neden olacaktır. Bu girişilmede sonuç alamayan Milli Gazete hiçbir zaman gerçek bir gazete kimliğine bürünemeyecektir. Bir parti bülteni gibi sadece parti mensuplarına satılan bir gazete niteliğini bu güne kadar taşıyacaktır.

Milli gazeteden ayrılan Fehmi Kuru ve Ekibi bir süre sonra Alaaddin Kaya ile anlaşarak Ankara'da bir gazete çıkartmanın hazırlığına girerler. Sağ basının entelektüel gazetesi olması düşüncesiyle yapılan hazır-

lıklar tamamlanır ve 1986 yılında “Zaman” adı verilen gazete yayına başlar. Ali Bulaç, Nabi Avcı, Mehmet Doğan gibi isimler yer alır. Siyah beyaz olarak yayınlanan ve içerik olarak da çok iyi hazırlanan gazete ilk baştan itibaren tiraj sıkıntısı yaşamaya başlar. 30 bin civarında satan gazete kısa bir süre sonra ekonomik krize girer. Bu kriz sonunda bocalayan ortaklar arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkar ve kimi ortaklar gazeteden ayrılmak isterler. Gazete için dönüm noktası da buradan itibaren başlayacaktır. Uzun zamandır, büyüyen cemaatin basın ayağını oluşturacak bir gazete düşüncesinde olan Gülen cemaati Zaman Gazetesi’nin içinde bulunduğu bu durumu değerlendirerek ortaklık için girişimlerde bulunacaktır. Yapılan görüşmeler sonunda gazetenin sahibi Alaaddin Kaya ile anlaşarak ortaklık gerçekleştirilir. Cemaatin bu girişimi sonucu yönetim değişmese de Ali Bulaç, Nabi Avcı ve Mehmet Doğan gibi isimler gazete’den ayrılır. Gazetenin yönetimini elinde bulunduran Fehmi Kuru ise uzun vadeli bir anlaşma gerçekleştirdiği için gazete e kalmak ve yazmak zorunda kalır. Gazete’nin yazı kadrosu ve yönetimi değişmesine rağmen görüntü ve içe-

riğe fazla müdahale edilmeyecektir. Gazete başladığı çizgide devam edecektir. Ancak gazete tirajını bir türlü artıramayacak ve bunun üzerine daha önce gazetele-ri çok satan ve bu konuda oldukça tecrübeli olan Mehmet Şevket Eygi yönetimin başına getirilecektir. Fakat bu değişimde gazetenin tirajını artırmada başarılı olamayacaktır.

Cemaat tüm girişimlerine rağmen gazetenin tirajını artırmada başarı sağlayamamıştır. Tekrar bir yönetim değişikliği gündeme gelir. Daha önce 1milyonun üzerinde gazete satan Türkiye gazetesinin bu satışı nasıl gerçekleştirdiği irdelenir. Ve tüm bu değerlendirmelerden sonra tıpkı Türkiye gazetesi gibi abone sistemi ile satış yöntemine geçilir. Aynı zamanda Gülen, cemaatin gazeteye abone olması için telkinlerde bulunacaktır. Hatta zenginlerin daha çok gazete alarak ve bunları ücretsiz olarak dağıtmalarını da söyleyecektir. Bu telkin ve uygulanan sistem kısa sürede etkisini göstermiş, gazete bir anda 100 bin 200 bin tirajlara kadar ulaşmıştır.

Cemaat tiraj sorununu halleden gazeteyi daha da etkili hale getirmek için sistemli bir çalışma içerisine girer. Öncelikle Cemaat içerisinde seçtiği yetenekli ve gazeteciliğe yatkın insanları bu alana sevk eder, yurt dışında vs eğitim almaları sağlanarak profesyonel gazetecilik konusunda eğitilirler. Kısa sürede bu elemanların yetişmesi, cemaatin abonelik sisteminde de özverili çalışması sonucu gazete bir anda Türkiye'nin en çok satan gazetesi haline gelir. Bu gün 900 bin satış rakamlarına ulaşan gazete aynı zamanda Yurt dışından aldığı basın ödülleri ile de adından söz ettirmektedir.

Muhafazakâr kesimin kurduğu bir başka gazete ise 12 Eylül 1993'de kurulan "Beklenen Vakit"dir. Daha önce Milli Gazete'de görev yapan Mustafa Karahasanoğlu tarafından çıkartılan gazetenin en büyük özelliği bu güne kadar yayınlanan diğer gazetelerden çok daha radikal olması ve tüm haber ve yorumlarını İslami referanslar üzerinden yapmasıdır. Gazete, siyasi radikal Muhafazakâr kanadın etkili isimleri olan Abdurrahman Dilipak, Hasan Karakaya, Hasan Aksay, Mustafa Kaplan gibi isimlerine kadrosunda yer ver-

miştir. “Hak için, hakikat için, mazlum ve mahrumlar için” sloganı ile kurulan Beklenen Vakit, mevcut siyasi iktidarlara sürekli sorunlar yaşamış ve muhalif olarak radikal Muhafazakâr söylemleri siyasal anlamda seslendirmiştir. Buna karşılık mahkeme kararı ile çarptırıldığı tazminat davaları ve kesilen mali cezalar nedeni ile kısa sürede kapanmak zorunda kalacaktır. Fakat aynı kadro sadece isim ve imtiyaz sahibi değişikliği ile bu sefer de Akit Gazetesi olarak yayına başlayacaktır. Ancak yayın çizgisinden ve sisteme karşı muhalif dilinden vazgeçmediği için Akit gazetesi de aynı akıbetle karşılaşacak ve çarptırıldığı tazminat davalarının yükü nedeniyle iflas edecek duruma geldiğini duyurarak 4 Aralık 2001 tarihinde kendi kendini tekrar kapatacaktır.¹⁴⁸ Ancak Akit kadrosunun çok kısa bir süre sonra yeni bir gazete ile geleceği elveda yazısından anlaşılabacaktır. Hasan Aksay, Hasan Karakaya, Abdurrahman Dilipak, Kemal Güler, A. İhsan Karahasanoğlu ve Ülkü Kumral ortak imzasıyla yayınlanan yazıda, "Akit ne ki; SEKA kâğıdı, mürekkep ve baskı ünitesi... Biz ise buradayız. Beynimiz,

¹⁴⁸ “Elveda” **Akit Gazetesi**, 4 Aralık 2001

yüreğimiz yerli yerinde ve kalemimiz elimizde." Diye-
rek okuyucuya yeni gazetenin geleceği mesajını ver-
mişlerdir.¹⁴⁹ Gerçektende bir günlük gibi kısa bir süre
içerisinde Akit kadrosu "Anadolu'da Vakit" isimli
gazete ile 5 Aralık 2001 tarihinde yayına başlayacak-
tır.¹⁵⁰

Kurulan Anadolu'da Vakit gazetesi de önce ki
gazeteler gibi sert uslubunu ve muhafazakâr muhalif
çizgisini devam ettirecektir. Özellikle siyasilere, ordu-
ya ve Liberal medya organlarına yönelik yıpratıcı ya-
yınları nedeni ile sık sık eleştirilere, soruşturmalara ve
tazminat mahkûmiyetlerine maruz kalmaktadır. Gaze-
te bu gün dahi Türk basının en çok tartışılan gazetesi
konumundadır.

19 Eylül 1994 yılında Hekimler Birliği Vakfı
Başkanı Dr. Yakup Yöntem ve Tufan Mengi'nin öncü-
lüğünde günlük gazete olarak çıkarılmaya başlanan
Yeni Şafak Gazetesi'de sonraki süreçte el değiştirerek

¹⁴⁹ A.g.g.

¹⁵⁰ "Akit Elveda Dedi", **Zaman Gazetesi**, 4 Aralık 2001

Muhafazakâr kesimin yayın organları arasına girecektir.

Hekimler Birliği Vakfı tarafından Yayına başlayan Yeni Şafak gazetesi çok geçmeden bir buçuk ay gibi kısa bir süre sonra kapanacaktır. Bunun üzerine gazetenin tüm haklarını Erenköy Cemaatine bağlı Ensar Vakfı alacak ve 23 Ocak 1995’de farklı bir kimlikle yayına başlayacaktır. Özellikle 28 Şubat Döneminin bulanık havasında yayına başlayan gazete Muhafazakâr kesimin keskin kalemleri, Fehmi Kuru, Ahmet Taşgetiren, Abdurrahman Dilipak, Nabi Avcı, Yusuf Kaplan, Mustafa İslamoğlu, Akif Emre gibi isimlerle bu süreçte mücadelede en ön sırada yer almaktadır. Yine 28 Şubat sürecinde ve bu süreçte patlak veren “basında andıç” olayı ile gazetelerinden kopan liberal basının ünlü kalemleri Mehmet Barlas, Cengiz Çandar, Ali Bayramoğlu gibi isimlere de köşe açarak hem Muhafazakâr camiada hem de merkez basında popülaritesini artırmıştır.

Yeni Şafak Gazetesi Ensar vakfına ve sonrasında da Albayraklar Gurubuna geçtiği günden itibaren siya-

sal alanda Milli Görüş çizgisini destekleyerek Muhafazakâr kesime hitap etmiştir. Ancak Milli Görüş çizgisinin parçalanması ve Tayyip Erdoğan başkanlığındaki Adalet ve kalkınma Partisi'nin 2003'deki genel seçimlerde iktidara gelmesi sonucu bu çizgiye yönelmiş ve siyasal iktidar ile birlikte liberal bir yayın formatına bürünmüştür.

Muhafazakâr kesim Radyo ve televizyon üzerindeki devlet tekilinin kalkması üzerine bu alanda girecektir. 1993 yılında, İskender Paşa Cemaati Akra FM'i, Yeni Nesil Nur cemaati Moral FM'i ve Erenköy Cemaati ise Marmara FM'i kuracaktır. Bu girişimler aynı zamanda Muhafazakâr kesimin medyanın en güçlü aracı televizyon işine de hazır olduklarının bir göstergesini teşkil etmektedir.

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ÖZEL TELEVİZYONCULUĞUN SERBEST BIRAKILMASI VE İLK İSLAMİ TELEVİZYON GİRİŞİMLERİ

2.1 TÜRK TELEVİZYON YAYINCILIĞINDA KARMA SİSTEME GEÇİŞ SÜRECİ

Türkiye’de özel yayıncılık girişimleri cumhuriyetin ilk yıllarına kadar uzanmaktadır. Her ne kadar bir girişim olarak tanımlanmış olsa da Türkiye’de ilk yayıncılık özel bir şirket tarafından gerçekleştirilmiştir. 1926 yılında radyo yayıncılığında ilk imtiyaz, İş bankası (%40), Anadolu Ajansı (%30), Falih Rıfkı Atay, Cemal Hüsnü Taray ve Sedat Nuri İleri’nin ortaklığında 1926 yılında Ankara’da kurulan Telsiz telefon Türk Anonim şirketine verilmiştir ve bu işletim imtiyazını şirket 26 yıl elinde bulundurmuştur. Ancak bu şirketin o zamanki şartlarda zarar etmesi ve dünyada gittikçe bozulan siyasi dengeler ve radyonun etkinliğinin kitle-

ler üzerindeki etkisinin artması, buna paralel devletin bu aracı kontrol etme ihtiyacı hissetmesi, ilk özel radyo ve televizyonların yayına başladığı 1989 yılına kadar sürecektir bir devlet tekeli ortaya çıkartmıştır. Bu ara dönemde yapılan birçok girişim ise sonuçsuz kalmış, siyasi çalkantılar sonucunda yaşanan darbe ve muhtıralar sonrasında yayıncılık alanı daha da sıkı denetim altına alınmaya başlanmıştır. Her ne kadar yayıncılık alanını düzenleyen TRT Kurumu haricinde çeşitli devlet kurum ve kuruluşları radyo yayını yapabiliyorlarsa da nihayetinde bu kuruluşlarda devletin birer organları konumunda oldukları için devlet tekeli ortadan kaldırıcı birer unsur sayılmamaktadır.

1980’li yılların başında dünya konjonktüründe esmeye başlayan liberalleşme ve yayıncılık alanında yaşanan özelleşme durumları yavaş yavaş Türkiye’yi de etkisi altına almaya başlamıştır. Uluslararası ticari gelişmeler, teknolojik devrimler, sosyal ve siyasi hareketlenmeler Avrupa’yı sarstığı kadar Türkiye’yi de sarsmaya değişime zorlamaya başlamıştır. Bu dönem-

de çeşitli gazeteler ve yayıncı ve video şirketleri özel televizyon ve radyo yayını yapmak üzere girişimlerde bulunmuşlardır. Örneğin 1985 Haziran ayında özel radyo kurmak için 106 başvuru TRT kurumuna yapılmıştır. Bu gazete ve şirketler arasında, Hürriyet gazetesi, Türkiye gazetesi, Karacan yayınları, Nadir Gurbu gibi kuruluşlar başı çekmektedirler. Fakat bu başvurulara olumlu yanıt alınamamış ve devlet tekeli devam etmiştir. Ancak bu tekel durumuna tepkiler hiç dinmemiş, TRT'nin haber alma özgürlüğünü elinde tuttuğu eleştirileri altında birçok çözümler üretilmeye çalışılmıştır. Örneğin gazeteciler cemiyetinin, TRT özel girişimde ortaklıklar kurması talebi bu önerilerden biridir.

Yayın tekelini delme girişimlerinden biri de yerel yönetimlerden gelmiştir. Mevcut yasal düzenlemelerin olanak tanımamasına karşın yerel yönetimler ön hazırlıklara başlayarak İstanbul Radyo Televizyon Danışma Komitesi'ni kurmuşlar ve bu komite yapmış olduğu çalışmalarla, yerel yönetimlerin radyo televizyon yayıncılığı yapmalarının bir gereklilik olduğunu vurgu-

lamıştır. Hazırlanan bir raporda bu komite görüşlerini şöyle dile getirmiştir:

Demokratik çoğulcu toplumlarda ifade özgürlüğü haberleşme özgürlüğü, halkı bilgilendirme ödevi, radyo-televizyon yayıncılığında her türlü tekelciliğin kaldırılmasını gerektirmektedir. Halkın radyo televizyon yayınları yönetimine ve programlarına çoğulcu toplumların gereği olarak katılımı ancak tekel dışı hukuksal statülerle sağlanabilecektir. Türkiye’de de demokratik, çoğulcu bir toplum, katılım haberleşme özgürlüğü ifade özgürlüğü, radyo televizyondaki var olan tekelin bertaraf edilmesiyle gerçekleşebilecektir. İstanbul büyük şehir belediyesinin yerel radyo ve televizyon kurma girişimini de bu çerçevede ele almak gerekmektedir.¹⁵¹

İstanbul belediye başkanlığının bu girişiminden sonra Ankara anakent belediyesi, sonrasında da Bakırköy belediyesi kendi radyo istasyonunu kurmak üzere TRT’ye başvurmuşlardır. 1989 Ma-

¹⁵¹ Cankaya Özden; Bir Kitle İletişim Kurumunun Tarihi: TRT 1927 – 2000, YKY, İstanbul: 2003

yıs ayında yapılan belediye seçimlerinden sonra büyük şehirlerde radyo ve televizyon kurma hazırlıkları hız kazanmıştır.

2.1.1 TRT Tekelinin Kırılması ve Özel Televizyonculuğun Gelişmesi

Türkiye’de ilk özel televizyonun temelleri Avrupa’da atılmıştır. Türkiye’de bir iş adamı olan Cem Uzan ve ortağı Kuno Frick, 1989 yılında bir vergi cenneti olan Liechtenstein Prensliği Vaduz’da “Magic Box Incorporated” adıyla bir şirket kurmuşlar, 7 Şubat 1990 yılında da Federal Almanya’dan yayın yapmak üzere Eutelsat uydusundan iki kanal kiralamışlardır. Bu kuruluş ayrıca Alman Posta İşletmesi Bundespost’ta kurulan bir istasyondan yayınlarını dağıtmak üzere Sat-1 Stüdyolarıyla da anlaşmıştır.

Magic Box yurtdışında ki işlemlerini tamamladıktan sonra, Türkiye’ye yapacağı yayın için TRT kaynaklı ilişkilerini de kurmuştur. Genel müdür TRT Televizyon Dairesi eski başkanı, Yönetim Kurulu

Başkanı ise TRT eski genel müdürlerinden Tunca Toskay'dır.¹⁵²

Tüm kurumsal çalışmalarını tamamlayan kuruluş 1 Mart 1990 tarihinde Eutelsat F5 uydusundan Star 1 kanalı olarak test sinyallerini göndermeye başlamış, 7 Mayıs'ta yayını günde 5 saate çıkarmış, Eylül ayından sonra da hafta da 92 saat yayınla düzenli bir haber yayını vermeye başlamıştır.

Biranda ortaya çıkan bu kuruluş, bir takım tartışmaları da gündeme getirmiştir. Ortaya, yasaları devre dışı bırakan, ancak yasal olarak, bir takım boşluklardan dolayı da müdahale edilemeyen bir durum çıkmıştır. Kuruluşun bir biri ardına Türkiye'deki futbol kulüpleriyle anlaşmaya başlaması tartışmaları gittikçe alevlendirmiş, süreçte yaşananlar ortadaki bu durumun hukuki bir sonuca bağlanmasını zorunlu hale getirmeye başlamıştır.

Yaşanan bu fiili durumun sona erdirilmesi için Radyo Televizyon Yüksek Kurulu, Star 1'in TRT tekelini çiğnediğini belirterek, bu kanalın yayın yapma-

¹⁵² A.g.e.

sını sağlayan Eutelsat F4 10 adlı uydu transponderinin kiralanmasına aracılık eden PTT Genel M¼d¼rl¼ę¼ Aleyhine Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na baş-vurmuştur. Açılan soruşturma sonucunda, bilirkişi raporuna dayanılarak, Anayasanın 133. maddesinin yalnızca T¼rkiye için yapılan yayınlarda geçerli olduğu, Star 1 yayınlarının T¼rkiye dışında birçok ¼lkede izlenebilmesi ve PTT'nin yayın değil, bir noktadan bir noktaya yayın naklettiği, TRT vericilerinin kullanıl-madığı açılarından takipsizlik kararı verilmiştir. Savcılık Magic Box'ı CNN ya da BBC gibi kuruluşlardan farklı g¼rmemektedir ve PTT'nin de kanal kiralama hizmetinin de sanıklarının, T¼rk hukuk kurallarının son teknolojik gelişmeleri d¼zenleyememiř olmasın-dan yararlandıklarını belirtmiştir.¹⁵³

Yasal boşluklardan faydalanarak bir anda mevcut yayın tekeline kıran Star 1 Televizyonu ve TRT ara-sında çok ciddi sorunlar ve hukuki platformda s¼ren bir m¼cadele başlamıştır. Star 1 televizyonu, TRT b¼nyesinde yetişmiş kalifiye iş g¼c¼n¼ daha fazla ma-

¹⁵³ A.g.e.

aşlarla transfer etmiş, aynı zamanda TRT'nin reklâm gelirlerini büyük oranda bölmüştür. Sık sık kendi reklâmını yapan Star 1 televizyonu reklâm tarifelerini de ucuz tutarak TRT'yi mali bakımdan da sıkıntıya sürüklemeye çalışmıştır. Aynı zamanda Star 1'de yayınlanan reklâmların bir denetime tabi tutulamaması içki ve sigara gibi reklâmların da yayınlarda yer almasına neden olmuştur. Bu ise tartışmaların bir kez daha alevlenmesine neden olmuştur.

Fiili durum yaratarak yayınlarına başlayan Star 1 televizyonundan sonra 1990 yılında yayına geçmek amacıyla beş şirket daha kurulmuştur. Sabah gazetesi "Satel"i, Türkiye Gazetesi "Vizyon"u, Nadir Gurubu "NTV"yi, Hürriyet gurubu "Ulusal"ı Karacan Gurubu ise "Karaca Yayıncılık"ı kurumsallaştırmışlardır.

Ülkedeki mevcut hukuk düzeninin özel televizyonlara izin vermemesine rağmen yayıncılık yapmak amacıyla kurulan şirketlerin sayısı giderek artmıştır. Star 1 ve TRT'nin mücadelesi sürerken bir üçüncü kanal Show TV'de aynı yasal boşluktan yararlanarak 1 Mart 1992 yılında yayına

başlamıştır. Show Tv'nin ardından Kanal 6, Flaş TV, TGRT, Samanyolu TV, ATV, Kanal D, Cine 5, Kanal E, BRT gibi kanallar ulusal yayınlara başlamış, bu kanalların yanı sıra yerel kanal kurulmasında da hızlı bir süreç yaşanmıştır. Bu şekilde, gelişen teknoloji ve yaratılan fiili durum yasaların önüne geçmiş, yeni bir hukuki düzenlemeyi kaçınılmaz kılmaya başlamıştır.

2.1.2 Özel Yayıncılığa İzin Veren Yasa Değişikliği

Özel televizyonların yayınlarına yasal izin verilmesi için 1982 anayasasının 133. Maddesinin değişmesi gerekmektedir. Bu amaçla TBMM Anayasa komisyonu 8 Nisan 1993 tarihinde toplanmış, 133. Maddenin değiştirilmesine ilişkin öneri hazırlanarak görüşmelere hazır hale getirilmiştir. 8 Temmuz 1993 yılında ikinci kez TBMM Genel Kurulunda ele alınan 133. Madde, milletvekillerinin 313 kabul oyuna karşılık 50 hayır oyuyla kabul edilmiştir. Bu kabulle birlik-

te artık yayıncılık üzerindeki devlet tekeli ortadan kalkmıştır.

10 Temmuz 1993 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren değişiklik, yayındaki tekelciliği şu ifadelerle kaldırmıştır: “Radyo ve Televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir”. Devletçe kamu tüzel kişiliği olarak kurulan tek radyo televizyon kurumu ile kamu tüzel kişilerinden yardım gören haber ajanslarının özerkliği ve tarafsızlığı esastır. Kanun, “Radyo ve televizyon yayınlarının kamu hizmeti anlayışına, anlatım özgürlüğüne, iletişimde ve yayında çoğulculuk esasına ve devletin anayasada belirtilen temel ilke ve niteliklerine, genel ahlaka ve manevi değerlere saygı gösterilerek yapılmasını düzenler. Gerekli eşgüdüm ve gözetim kurumlarını kurar”. İfadeleriyle oluşturulmuştur.

13 Nisan 1994'te Meclis'te kabul edilen 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'ne uyumlu olarak hazırlanmasına çalışılmıştır.

Ancak hazırlanan bu yasadaki kurallar ve genel ilkele-
rin, sözleşmeye pekte uygun olmadığı tartışmaları
uzun süre gündemden düşmemiştir.

2.2 MUHAFAZAKÂR KANALLARIN ORTAYA ÇIKIŞI

Türk medyasında ve televizyonculuğunda ortaya
çıkan ikili yapının, daha doğrusu birbiriyle mücadele
eden iki gurubun oluşum nedenlerini tam anlayabil-
mek için geçmişten günümüze varolup gelişen med-
yanın, dünya ve Türkiye'deki işlevsel sürecine bak-
mak gerekmektedir. İlk kez yazılı şekliyle batıda orta-
ya çıkan medya, sivilleşmenin, demokratikleşmenin
bir ürünü olarak, devlet ve toplum arasında bir iletişim
kurumu şeklinde doğmuş ve gelişmeye başlamıştır.
Değişen siyasal, sosyal ve ekonomik şartlar çerçeve-
sinde batı medyası iki misyon üstlenmiştir. Birincisi
medya, kültür üretim aracı olarak işlevsel bir amaç
çevresinde yapılanmış, yapılandırılmıştır. Yusuf Kap-
lan'ın deyimiyle hayali bir ulus tipinin inşasında birin-
ci derecede rol oynamış, modern ulus devletlerin bu
günkü kurumlarının hem yeniden üretilmesini hem

yaygınlaştırılmasını, hem de meşrulaştırılmasını sağlamaya çalışmıştır. Özetle Avrupa’da ve Amerika’da medya imajinatif bir rol üstlenmiştir. Batı toplumunun tarihsel, uzun dönüşüm tecrübeleriyle birlikte, medyanın yüklendiği bu misyon oldukça başarılı olmuştur. Medyanın ikinci işlevi ise toplumsal, siyasal, kültürel ve sanatsal alanlarda özgürlüklerin geliştirilmesi-genişletilmesidir. Medya bu bağlamda, sivil otoritenin yerleşmesi, denetlenmesi, toplumun, sivilde olsa iktidar karşısında temel haklarının korunması, kültürel ve sanatsal anlamda gelişmelerin desteklenip duyurulması ve bunların üretilmesi konusunda önemli roller üstlenmiştir. Bu açılarından bakıldığında medyanın Türkiye’de aynı başarıyı gösterdiğini söylemek oldukça zor olmaktadır.

Türkiye’de de medya, cumhuriyet döneminde tıpkı batıda olduğu gibi bir kültür üretim aracı olarak örgütlendirilmiştir. Ancak, üretilmeye çalışılan kültür, toplumun büyük kesiminin yerleşik kültürüyle tamamen zıtlıklar içermesi, ortaya aşılması güç bir sorunu çıkartmıştır. Kurtuluş savaşından sonra cumhuriyeti

kuran kadrolar tepeden inme, baskıcı bir yöntemle toplumu, batı medeniyeti ekseninde dönüştürmeye çalışmışlar, tüm devlet kurumlarıyla birlikte basını da bu doğrultuda örgütlendirip gelişmesine olanak tanımışlardır. Yeni kurulan bu sistem içerisinde basının öncelikli görevi sistemin, toplumun her kesimine kabullendirilmesi, batı kültürünün yerleştirilmesi ve muhafazakâr-dini özellikler taşıyan halkın sekülerleştirilmesi olarak ortaya çıkmıştır.

31 Ocak 1968 yılında Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) ile başlayan Türk televizyon yayıncılığı da uzun yıllar devlet denetiminde tekel olarak kalmış ve özel televizyon kuruluşlarına izin verilmemiştir. TRT’de kurulduğu günden itibaren mevcut sistemin ideolojisi doğrultusunda örgütlenmiş, haber içeriğinden program içeriğine kadar her yapım mevcut iktidarların istekleri doğrultuda oluşturulmuştur. Bu televizyonunda birinci amacı, toplum nezdinde mevcut sistemi benimsetmek ve toplumu devletin ideolojisi olan batı kültür formunda dönüştürmek olmuştur. Bu, Televizyonda hazırlanan haber ve programlar iz-

leyicilerin eleştirel düşüncelerini harekete geçirici bir amacı değil, tam tersine duygularına, bilinçaltı düşünce süreçlerine etki edecek bir amaca yönelik yapılmıştır. İşte bunun temelinde kültürün yeniden üretimi düşüncesi yatmaktadır. Aşağıya alıntılanan şu eleştiriler TRT'nin daha sonra da özel televizyonların durduğu noktayı göstermeleri açısından önemlidir:

TV'deki birçok programda, ilgili olsun olmasın, defileler gösteriliyor. Bazen bir eğlence programında mayo defilesi, bazen bir yarışma programında rüküş giysiler defilesi. (...) Sayın Kerim Aydın Erdem'e sormak gerekir: Bu defile yayınlarının mantığı, millete güzel bacaklı mankenler seyrettirmek mi, yoksulluktan midesi zil çalanların ağzını sulandırmak mı, hazır giyimcilerin reklâmını yapmak mı, yoksa program şişirmek mi?¹⁵⁴

İşe bakın siz! Kadın dul, adam evli.. Hem de nasıl bir evli erkek? Çocuklarımızın eğitimini yerine getirsin diye yavrularımızı kendisine teslim ettiğimiz bir ilkokul müdürü. Hani nerede Türk- İslam sentezine bağlılığı TRT'nin? Nerede yayın ilkeleri? Öğretmenler bu filmde aşağılanıyor ve TRT de bu filmi gösteriyor.¹⁵⁵

Her gün sokakta düşünce ve inancımıza uymayan yüzlerce örnekle karşılaşmaktayız. Akşam eve döndüğümüzde bunlarla irtibatımız kesilse de, yuvamızın dışı açılan penceresi olan televizyon aynı olumsuz etkileri evimize taşımaya devam eder. Batılıların Aptal Kutusu dedikleri TV'nin iyi ile kötüyü bir arada sunduğu, en ılımlı Genel Müdürler döneminde bile inancımıza iki numara büyük gelen yayınlarda bulunduğu şüphe götürmez. Aslında televizyonun Türkiye'deki kuruluş esprisi de bunu gerek-

¹⁵⁴ **Panel Dergisi**, 15 Kasım 1989

¹⁵⁵ Öngören, M. Tali; "Aile Filmi" **Milliyet Sanat Dergisi** 15.Kasım 1989

tirmektedir. Buna rağmen, bizim hep saf saf devlet TV'sinin düzelmesini beklememiz, düğmeye her bastığımızda ailece seyredebileceğimiz bir program görmek istememiz zaten eşyanın tabiatına aykırıdır. (...) 'Ne kadar zahmet, o kadar rahmet' kuralına göre, basında, yayında, siyasette, toplumda halimiz neyse, TV'de göreceğimiz rahmetin dozu da budur... Yoksa ekran karşısında sıcak çayımızı yudumlarken, 'Bizim dışımızda birileri çıkıp güzel programlar yapsa da, biz de ailece seyretsek' rehabetine dalarsak, bu durakta daha çok otobüs beklememiz gerekir. (...) Ve hiçbir zaman unutmamak gerekir ki, televizyonun keşfi kadar önemli buluşlardan biri de, TV'nin kapama düğmesidir.¹⁵⁶

Dini program hazırlarken bile, nasıl yapıyordum; İslamiyet'e laiklik kılıfını giydiririm hesabını yapan, batılı bir tüketim toplumunu hedefleyen, reklâmları bile, milli değerlerimizi tahribe yönelik unsurlar ihtiva eden televizyon özel olmuş, resmi olmuş ne fark eder? "Çocuk Kuşağı" programında ilkokul çocuklarına aşk ve evlilik dersi veren (TV 1 "Atlı Karınca" 16.05.1991), sineması ve tiyatrosuyla; ahlak, töre ve haya bırakmamayı kendisine şiar edinmiş bir televizyon için "Olmasa daha iyi" demek mi tekniğe düşmanlıktır, yoksa tekniği kötüye kullanmak mı teknik düşmanlığıdır. Amerikalı felan şarkıcının AIDS'den öldüğü haberi veya hemen hemen hergün feşmekân yabancı artistin ölüm haberinin görüntülü yayını, bir ülke televizyonunda ana haber bülteninde başköşeyi işgal etmesine karşılık, insanımızın gönlünde taht kurmuş bir din büyüğümüzün vefat haberi resmi ve özel televizyonlarda yer almıyorsa bunun neresi milli televizyondur."¹⁵⁷

Ülkemizde iletişim topluma yönelik değişim mekanizmasının aracı olmuş. Devlet tekel olarak, sonrada devletin gölgesi altında gelişmiş iletişim araçları özel kuruluşlar halinde, genel çizgisi "Batılılaşma" olarak nitelenebilecek bir değişimi yönlendirmek için çalışmıştır. Şu anda bu, tv'nin devreye girişiyle en saldırgan şeklini almış, hem devlet tekelinde hem de korsan Özel

¹⁵⁶ Gökmen, Salih; "Aptal Kutusu", **Zaman Gazetesi** 30.Kasım 1989

¹⁵⁷ Öztürk,Osman; "Perşembe'nin Gelişi, **Yörünge Dergisi**, Sayı: 63, 2 Şubat 1992,

TV’de toplum değerlerine saygı açısından tam bir çılgınlık yarışı gösteriyor. Adeta topluma yönelik bir bombardıman söz konusu.¹⁵⁸

Yayına başladığı yıl itibariyle özerk bir statüye sahip olan TRT, konjonktürel siyasal akımlar doğrultusunda ideolojik bir formata bürünmüş, özellikle halk kesiminin, paralelinde de sağcı partilerin şiddetli eleştirilerine neden olmuştur. Özellikle özerkliğini hedef alan bu eleştiriler 12 Mart 1971 yılında Genel Kurmay Başkanlığı ve Türk Silahlı Kuvvetleri Komutanlarının verdikleri muhtırayla birlikte daha da ciddi gündemi işgal etmeye başlamış, partizanlık, taraftarlık, solculuk, komünistlik ve din karşıtlığı gibi suçlamaların hedefi haline gelen kurumun özerkliği, 20 Eylül 1971 Tarihli ve 1488 Sayılı Anayasanın 121. Maddesinin değiştirilmesiyle kaldırılmış, tarafsızlık ibaresi getirilmiştir.

Özerkliğinin kaldırılması kurum üzerinde ki tartışmaları dindirmemiş aksine daha da şiddetlendirmiştir. Kimi zaman komünizm, kimi zamanda milliyetçilik propagandacılığıyla suçlanan TRT, sonuçta mevcut

¹⁵⁸ Taşgetiren, Ahmet; “Müslümanlar Her Olaya Geriden Başlıyorlar”, Yörünge Dergisi, Sayı: 63, 2 şubat 1992

iktidarların ve diğer egemen kurumların paralelinde, 1990 yılında özel televizyonların kurulmasına kadar değiştirme ve dönüştürme işlevini tek başına sürdürmüştür.

Özel televizyon kanallarının serbest bırakılmasıyla birlikte Türk Televizyonculuğu'nda yepyeni, hiç alışık olunmayan bir yayıncılık anlayışı yerleşmeye başlamış, program formatlarından haber sunum ve içeriklerine, reklâmlara kadar büyük bir değişim yaşanmıştır. TRT televizyonun kendi misyonu doğrultusunda yapmaya çalıştığı kamu hizmeti yayıncılığı anlayışı çok kısa bir sürede değişmeye başlamış, artık televizyonların ana hedefi reyting ve buna bağlı olarak reklâm gelirlerinden elde edilecek karlara odaklanmıştır. Reyting amaçlı yapılan programların içerikleri tamamen popülistçe oluşturulmuş, Prime Time kuşakları eğlence formatlı programlarla doldurulmuştur. Erotik ve şiddet içerikli yapımların günün en çok izlenen saatlerinde yayına sokulması toplumun genişçe bir bölümünün tepkisini çekmeye neden olmuştur. Ancak tüm tepkilere rağmen halk tarafından ilgi gördükleri

iddiasıyla kanallar yayın çizgilerinde herhangi bir değişikliğe gitmemişler, aksine haber formatlarını dahi magazinél bir formata büründürmeye başlamışlardır. Habercilik görselliği, imgeselliği gerçek anlamıyla değil, dejenere ederek kullanır hale gelmiştir. Defalarca tekrarlanan haber görüntüleriyle, kullanılan müzik ve oluşturulan mizansenle, haber izleyicinin duygu dünyasına yönelik negatif etkilerlik özellikler taşımaya başlamıştır. Habercilikte bilgiyi zenginleştirme, dünyaya sunma, haberi bütün boyutlarıyla dünyaya aktarabilme kaygısı güdülmemektedir. Tüm bunların yanı sıra televizyonların siyasal iktidarlarla çarpık ilişkiler kurması, arkalarında bulunan büyük sermaye yapılarının iktidarlar üzerinde birer baskı aracı olarak dönüşmeye başlaması, toplumda ve siyasal örgütlerde rahatsızlığı daha da büyötmüştür.

Yukarda değindiğimiz gibi batıda medya kendi değerlerinin yeniden üretimi ve özgürlüklerin genişletilmesi misyonlarını üstlenmişken Türkiye’de ortaya çıkan durum bunun tam tersi bir süreç şeklinde işlemiştir. Medya özgürlüklerin alanını genişletmeye ça-

lışmamış, tam tersine sistem tarafından idealize edilen sekülerleşme sürecini, kendi çıkarlarını da önceleyerek toplum çoğunluğunun ihtiyaç ve taleplerini, kültürel kodlarını görmezden gelerek, dejenere ederek hızlandırmaya çabalamıştır. Bu görüntüsüyle Türk medyası ve özelinde de Türk televizyonculuğu, içinde bulunduğu milletin değerlerine, tarihine, medeniyet birikimine sahip çıkmayan, bilakis yadırgayan ve çoğunluk kabul edilen toplum kesimini baskı altında tutarak dönüştürmeye çalışan bir yapı olarak algılanmış ve belli siyasal ve dini örgütlerin, bu argümanlarla şiddetli eleştirilerine neden olmuştur. İşte bu görüntü ve propaganda sonucunda, kendi öz değerlerini sahiplenme ve kendi kültürünü üretme ve bu yapılanmaya bir alternatif oluşturma iddiasıyla bir reaksiyoner hareket ve örgütlenme olarak muhafazakâr medya yapılanması şekillenmeye başlamıştır.

2.2.1 Muhafazakâr Televizyonculuk Fikri- nin Gelişimi

Muhafazakâr Televizyon konusu ilk olarak daha 1989 yılının sonlarına doğru dillendirilmeye başlanmıştır. 1985'lerden itibaren TRT'den radyo ve televizyon yayıncılığının özel sektöre açılmasını talep eden bazı kuruluşlar 1989 yılına gelindiğinde alt yapı çalışmalarını hızlandırmışlar ve baskılarını artırmışlardır. Bu baskılar ve alt yapı çalışmaları kamuoyunda resmi olmasa da duyulmuş ve özel televizyon konusu kimi zeminlerde dillendirilmeye başlanmıştır.

Muhafazakâr kesimde de bu söylentiler ışığında özel televizyonculuk üzerine bir takım öneriler cılızda olsa gündeme getirilir. Bu konuda ilk öneriyi Fatma Sevinç, Kadın ve Aile dergisinde dile getirir:

İletişim araçlarının, özellikle televizyonun çocuklar ve yetişmekte olan gençler üzerinde psikososyal gelişmeler açısından teşvik edici değil engelleyici olduğu, yapılan araştırmalarda görülmüştür. Okuma oranının düşmesi, girişimsizlik, hayal kurma yeteneğinden yoksunluk, kaba güç kullanmaya eğilim. Bütün bunlar çocukların ve gençlerin iletişim araçlarından yararlanma biçimlerinin bir sonucu olarak görülebilir. (...) Bugünlerde gündemde olan ve mevcut TV yayınlarına en önemli alternatif teşkil eden yeni bir olay var: Özel Televizyon. Evet, bizim için en güzel alternatif, bir özel TV kurmaktır. Hemen çalışmalara başlamalı

ve özel TV yayınlarına geçildiğinde, kendi kanalımızdan kendi hazırladığımız programları seyredebilmeliyiz... Hep beraber kültürümüze, geleneklerimize, inancımıza uygun programları şimdiden hazırlamaya başlamalı ve bu konuda kendi insanımızı doyuracak, bugüne kadar süregelen Batılı modeli yerleştirme çalışmalarına karşılık, kendi modelimizi yerleştirme amacına yönelik yayınları hazırlamalıyız. Bu önemli alternatiften başka yapılabilecek bir diğer uygulama şu olabilir: İnananların topluca oturacakları köy, mahalle ve site gibi yerleşme merkezlerinde video yardımıyla bir merkezi sistem kapalı TV yayını başlatılabilir."¹⁵⁹

Fatma Sevinç'in bu üstü kapalı önerisi bir süre sonra, sinema ve TV sektörünün içinden olan bir isim tarafından gündeme taşınır. Bu isim Muhafazakâr sinema akımının başlatıcıları arasında ismi geçen ve uzun yıllar TRT'nin genel müdür danışmanlığını yapan, ayrıca Muhafazakâr camiada en çok ses getiren filmlerden biri olan Minyeli Abdullah'ın yönetmeni Yücel Çakmaklıdır. Çakmaklı İslam Dergisi'ne verdiği bir röportajda özel Muhafazakâr TV konusuna şu ifadelerle dikkat çeker:

Sinema, mahiyeti icabı sanatlar arasında en çok sermaye gerektiren bir sanat dalı ve gelişmiş bir teknolojiye, iş bölümüne ve ekip çalışmasına dayanan bir sanayi. (...) Önümüzdeki günlerde televizyonun kanal sayısının artması söz konusu... Dolayısıyla TV'deki devlet tekelinin de kalkacağı, özel sektöre açılacağı konuları gündemde... Diğer basın organlarına baktığımızda, son

¹⁵⁹ Sevinç, Fatma; "Evlerimizin masum çehreli diktatörleri" **Kadın ve Aile Dergisi**, Sayı: 53 15.Eylül 1989

5-6 yıldan beri ağırlıklı bir şekilde TV yayınlarının özelleştirilmesini ısrarla istediklerini görüyoruz. Bunların maksadı, gittikçe azalan reklâm gelirlerini TV rakamlarıyla kapatmak... Biz de milli basın kuruluşları olarak, özel TV kanalları meselesini gündeme getirmeli ve bu özel yayın imkânlarından nasıl faydalanabileceğimiz üzerinde düşünmeliyiz."¹⁶⁰

Muhafazakâr kesimin bu öneri ve çıkışları o dönemde ciddi anlamda bir yankı bulmaz. Ancak yapılan bu önerilerin aslında yabana atılır öneriler olmadığı fazla geçmeden anlaşılır. Türkiye, 1989 yılının sonlarına doğru yapılan bu tartışmalardan çok kısa bir süre sonra özel televizyon kanallarıyla tanışır. Bu vesileyle Fatma Sevinç'in ve Yücel Çakmaklı'nın haklı olduğu ortaya çıkar.

Özel televizyonların ardı ardına yayınlara başlaması, bu televizyonların yasal boşluklardan istifade ederek yayın içeriklerini cinsellik ve şiddet içeren programlardan oluşturmaları, o güne kadar toplumun alışık olmadığı aşırı eğlence unsurlarının baskın bir şekilde yayınlara yansması ve TRT'nin de reklâm ve reyting kaygısıyla uygulanan bu yayın politikalarına kayma eğilimi göstermesi, Türkiye'nin büyük çoğun-

¹⁶⁰ Çakmaklı, Yücel; "Sinema ve TV Üzerine", **İslam Dergisi**, Sayı: 76, Aralık 1989

luğunu teşkil eden muhafazakâr kesimi oldukça rahatsız etmiştir. Bu rahatsızlık kimi zaman gösterilerle sokaklara, kimi zaman da çoğu Muhafazakâr hassasiyetli olmak üzere yazılı basına yansımıştır.

Özel televizyonların kurulduğu zamana kadarki sürede yayıncılığı tekeline bulunduran ve birçok yönüyle eleştirilen TRT her şeye rağmen müstehcenlikte belli bir sınırı koruduğu için cinsel içeriklere alışık olmayan halk, özellikle günün hemen hemen her saatinde yayınlanabilen erotik yayınlarından oldukça rahatsız olur. Ve bu rahatsızlık küçük çaplı da olsa bir kitlesel gösteriyle dışa vurulur. 8.Ağustos 1992 Cumartesi günü İstanbul Bağlarbaşı'nda toplanan bir grup kadın, özel televizyonlardaki müstehcenliği ve erotizmi protesto etmek amacıyla toplanır. Belli bir örgüt tarafından organize edilmeyen bu gösteriye dahi iki bin civarında insan katılır. Eylem bir televizyon maketinin yakılmasıyla sona erer. Kalabalığın dağıttığı broşürlerde yer alan şu ifadeler özel televizyon yayıncılığın gidişatını ve bu gidişattan duyulan kaygıyı gözler önüne sermektedir:

Bizce 60 milyonluk Türk toplumunu rahatsız eden TV'nin emrivaki seksi yayınları, demokrasi hudutlarını çoktan aşmıştır. Milletın hayâ damarını çatlatan bu yayınlara dur demek için bu fırsatın kaçırılmaması gerekir. Mitinge katılmakla Türk toplumunun seks hastası olmadığını çoğunluğumuzla kanıtlamış olacağız.¹⁶¹

Televizyonlardaki bu başıboşluk yazılı medyada da ciddi şekilde eleştirilmeye başlanır. Zaman Gazetesi'nde yayınlanan bir makalesinde İbrahim Refik şu ifadeleri kullanır:

Ekranada ardı ardına geçiveren anlık imaj ve görüntüler uzun vadede yavaş yavaş tesirini gösterdiği için, seyredilen haber, film ve dizilerdeki hayat tarzlarının, kültürlerin ekonomik ve siyasi mesajların tuzağına düşen insanımız, tehlikenin büyüklüğünün farkına varmamakta. Belki çoğumuz, kalbimizin nokta nokta siyahlandığını hissediyoruz. Ama sisteme öyle narkozlanmış ki, bir fasit dairenin dışına bir türlü çıkmıyoruz. Yine çoğumuz pişmanlık içinde bocalamakta ve vicdanındaki sessiz çığlıkları suçluluk psikolojisi içinde bastırmaktadır.¹⁶²

Özel televizyonları sınırlayacak yasal düzenlemelerin bir türlü yapılmaması televizyonların reyting uğruna çığırından çıkmasına, hatta kamu hizmeti yayıncılığı sorumluluğu olan TRT'nin dahi bu seviyesiz reyting odaklı yayın politikalarına kaymasına neden olmuştur. Örneğin canlı olarak dünya güzellik yarış-

¹⁶¹ Diriklik, Salih; Flesbeck: Sinema ve TV'de İslami Endişeler, Cilt: 2, Söğüt Ofset, İstanbul: 1995

¹⁶² Refik, İbrahim; "Televizyona Aykırı Bir Bakış" Zaman Gazetesi, 27.Temmuz 1992

masını yayınlayan Star 1 Televizyonuna öykünen TRT “Dünyanın En İyi Mankeni” adlı yarışmayı yayınlamıştır. Kamu hizmeti yayıncılığı ve temsil sorumluluğunu ikinci plana iten TRT’yi Abdurrahman Şen Zaman Gazetesinde yayınlanan “Yanlış Kulvarda Yarış” adlı makalesinde şu cümlelerle eleştirir:

Magic Box anlayışının halk yığınlarınca tasvip edildiğini zanneden TRT yetkililerinin de aynı yolları denemeye kalktıklarını görüyoruz şimdi. Magic Box ne yapıyorsa, TRT de benzerini yapmaya çalışıyor. Magic Box güzellik yarışması yayınladı. TRT de mankenler yarışmasını yüzüne gözüne bulaştırarak yayınladı. Magic Box, reklâmlar dâhil hiçbir programda sansür uygulamıyor. TRT’de de hissedilir biçimde esneklik başladı bu günlerde... TRT Kurumu, hitap ettiği 55 milyonluk kitleyi değil de, bütün hayatıyeti beliyle diz kapağı arasına sıkışmış zavallıları hedef kitle seçmiş gibi davranıyorsa, problem büyük ve ciddi demektir... TRT’den milletin beklentisi, iyilikte, estetikte, kalitede yarışması ve hitap ettiği kitleyi memnun etmeye çalışmasıdır... Yanlış kulvarda başlatılan bu yarıştan Magic Box da nihai olarak kazançlı çıkmayacakken, TRT’nin aynı yarışa girmesi üzücüdür elbette.¹⁶³

Güzellik yarışması yayınlayan Star 1 Televizyonunu taklit ederek “Dünyanın En iyi mankeni” yarışmasını yayınlayan TRT, toplumun dini bayramları olan Ramazan ve Kurban Bayramlarında da özel televizyonların programlarını kopyalamaya başlar. Özel-

¹⁶³ Şen, Abdurrahman; “Yanlış Kulvarda Yarış”, **Zaman Gazetesi**, 8 Haziran 1991

likle hassasiyet gösterilmesi gereken bu dini bayramlarda gerek özel televizyonlar gerekse TRT bayramların anlamına tamamen zıt içerikler hazırlarlar. Şarkılı, türkölü, dansözölü eğlence programları bayram süresince ekrandan hiç gitmez. Ortaya çıkan bu çelişkili durum yörünge dergisinde çıkan bir yorum yazısında şöyle eleştirilir:

Bayram boyunca TRT'nin yayınladığı TV programlarının hangi bayramlar için hazırlandığını anlayabildiniz mi? Bu programların Kurban Bayramı'yla ne ilgisi vardı? .. Bayram boyunca dansöz oynatan, dansözden farksız şarkıcıları ekrana getiren TRT'nin, Müslümanların bayramı için bir program yapmadığı ortadadır... Pekâlâ bu programlar kimin için hazırlandı?¹⁶⁴

Özel televizyonların Türk toplum yapısına ters ve kültürel yozlaştırmaya dönük bu faaliyet ve yayınları, aynı zamanda TRT'nin de aynı paralelde bir yayın politikasına yönelmesi Muhafazakâr hassasiyetleri olan kesimleri daha ciddiyle tartışmaya, toplumun inançlarına ve kültürüne saygılı ve faydalı bir televizyona ihtiyaç olduğu tezini daha gerçekçi bir şekilde dillendirmeye sevk etmiştir. Bu bağlamda ilk çıkışlardan biri Salih Gökmen tarafından gelir. Yörünge Der-

¹⁶⁴ “Bu Bayram Programları Kime?” **Yörünge Dergisi**, Sayı 81, 21 Haziran 1992

gisinde kaleme aldığı yazısında gökmen düşüncelerini şöyle ifade eder:

Bir süreden beri ekran değirmeninin altında epey sular aktığı kesin. TV ile arası iyi olmayan marjinallerimiz bile bu gelişmeleri anlı şanlı Müslüman gazetelerin sür manşetlerinden takip etmiştir. Bakıyorsunuz bir gazete başlıkta Ahmet Hamdi Bey dizisini yayından kaldıran Devlet Bakanı'ndan şikayet ederken, bir diğeri ilk sayfasında Kültür Bakanı ile uğraşmakta; sonraki gün biri Talk Show'daki üstsüzü dile getirirken, diğeri ekrandaki pornovari programları eleştirmekte. Sanırsınız düne kadar basını ve TV'siyle güllük gülistanlık olan Türkiye, bir anda elden çıkmakta. Gelin de bu işe hayret etmeyin.. Önce çocuğun adını doğru koymak gerek. Karşılıklı tavizler üstüne kurulmuş olan DYP-SHP Koalisyonu'nun şu ana kadar yaptıkları bundan sonra yapacaklarının da göstergesi olduğundan, hiç kimse ülkemizde sosyal veya kültürel alanda olumlu bir gelişme olacağı, ya da şu ana kadarki hataların bağırıp çağırarak düzeltileceği hayaline kapılmasın. Üstüne üstlük, gerek yeni Hükümetin, gerekse özel TV kurucularının misyonları, ülkeyi hızla çağdaş Batı toplumlarındakî ahlak” normların içine sürüklemekten başka bir şey değil... Yoksa onlardan ikiyüzlü davranmalarını isteyip, yayınlarının yarısını dini-ahlaki konulara ayırmalarını mı beklememiz gerekirdi? Elbette herkes kendi görevi istikametinde çalışmak zorunda. (...) Müslüman hassasiyeti, olaylar karşısında eliyle, diliyle ve kalbiyle tavır almayı bizlere zorunlu kılmakta. Elinden birşey gelmeyen normal vatandaşlar için dille tenkit ve kalple buğz, herhalde onların iman zayıflığının bir göstergesi olmamalı... Ama Müslümanlar adına ortaya çıkıp sosyal, kültürel, ticari ya da dini alanda faaliyet gösteren dernek, vakıf, gazete, parti, kuruluş vs.nin şamata yapmak dışında önemli başka mesuliyetleri de olsa gerek. Yeri gelince Müslümanlar adına ortaya çıkıp unvan, para, oy, tiraj veya makam sahibi olan kişilerin sırtına, Müslümanların dertlerine çare bulmak gibi bir sorumluluk da yüklenmiş durumda. Ama ne yazık ki, yumurta kapıya geldikten sonra artık bir icraatın içinde gözükmeleri gereken bu kurumlar, halen iş yerine lafa dayalı tenkit kampanyası ile işi götürmek çabası içindeler... Çünkü ben şu ana kadar bizim basında 'Ey Ehl-i Ümmet! Bir

araya gelip şu kanal kurma işini nasıl hallederiz, bir görüşelim' türünde genele açık bir yazı görmedim. Ya siz? (...) Müslüman olarak bizlere, artık nostaljik takılmayı bir yana bırakıp, 'Bir zamanlar üç kıtada at koştururduk' övünmesinin çağdaş yorumu olan %99'u Müslüman olan Türkiye' ütosisinden vazgeçme zamanı gelmiş de geçmektedir bile. Türkiye'de yüzde kaçın Müslüman olduğunu Allah-u Teala'ya bırakıp, günümüzün gerçeklerini dikkate alarak neticeye gidici çalışmaların içine girmek zorundayız. Bu konuda özellikle basınımıza önemli görevler düşmektedir. Basın, başkalarının belirlediği gündemi tenkit eden yazıları biteviye başlığa çıkaracağına, biraz da kendi gündemini belirleyip Müslümanlara hayırlı olacak faaliyetlere nasıl ön ayak olabileceğini düşünmek zorundadır. Yoksa ülkemizdeki olumsuz gelişmeleri dikkate aldığımızda, her geçen gün bugünü aratacağına göre, işi gücü bırakıp elalemin ekrana çıkardığı pavyon karısını veya erotik şovları tenkitle vakit geçirirsek; 2000 yılına geldikimizde hala 'Ah bir TV kanalımız olsa!' diye dertleşip dururuz.¹⁶⁵

Yine yörünge Dergisinde, derginin sahibi ve İslamî kesimin tanınmış isimlerinden Resul Tosun özel televizyonlar için hazırlanan dosya çalışmasının sunuş yazısında şu ifadeleri kullanır:

Üzülerek belirtelim ki, şu ana kadar Müslümanlara çeşitli isimler lanse edilerek hazırlık yapıldığı istikametinde ulaşan haberler, propagandadan ileri geçmeyen çalışmalar olarak görülmektedir. Treni kaçırmak üzereyiz. TV, en dindar ailenin dahi çocuğunu kendi elinden alacak etki gücüne sahip bir araç olarak ortada durmakta ve istisnasız herkes, bunun bir ihtiyaç olduğuna inanmaktadır. Türkiye'de Müslümanlar camiini, okulunu ve tüm hayır kurumlarını kendi parasıyla yapacak kadar fedakâr ve cö-

¹⁶⁵ Gökmen, Salih; "Ah bir TV kanalımız olsa" **Yörünge Dergisi**, Sayı: 86, 26.Temmuz 1992

merttir... Kaldı ki, diğer Müslümanlardan yardım almadan bu işi götürecek maddi imkâna sahip Müslüman sayısı da az değildir.¹⁶⁶

Konuyu gündeme getiren ve İslamî kesimin o günkü tutumunu eleştiren bir başka isimde İslam Dergisi yazarı Nezir Arslan'dır. Arslan kurulan yeni özel kanalları ve bu kanalların yayın politikalarını irdedeği yazısını şu paragrafla bitirir:

Anlaşılan odur ki 1993'ün başlarına kadar Müslüman kitlenin gönül rahatlığıyla izleyebileceği bir tv kanalı kurulamayacak... İslami basın üzerine düşen görevi yapmalı. Öncelikle bu iş için gerekli sermayenin bulunmasına yönelik kamuoyu oluşturulmalı. Kurulacak TV kanalına da vakit kaybetmeden vasıflı elemanlar hazırlanmalıdır. Savunmasız bir halde bulunan Müslüman kitlede böyle bir kanal için işbirliğine gitmeli. Ortaya çıkacak ciddi girişimci umut veren projeleri desteklemeye hazır olmalıdır. Dini inançlarımıza ters düşen yayınlara anında tepki gösterilmeli. Unutmamak gerekir ki mevcut sitemde hak verilmez alınır. İstenmezse ulaşılmaz. Ulaşmak için canla başla çalışmak mecburiyetindeyiz. Söz konusu kanallar bu seviyesiz yayınlarını sürdürüyorsa kabahatti birazda kendimizde aramamız gerekmez mi?¹⁶⁷

Özel televizyonculuk sahasında yaşanan gelişmeler, olumsuzluk anlamında ortaya çıkan Muhafazakâr kesimin tepkileri, bu tepkilere rağmen camianın önde gelen isimlerinin “Bizim televizyonumuz olsun” söy-

¹⁶⁶ Tosun, Resul; “Geç Kalıyoruz” **Yörünge Dergisi**, Sayı: 63, 2 Şubat 1992

¹⁶⁷ Arslan, Nezir; “Özel TV’de Son Durum” **İslam Dergisi**, Sayı: 105, Mayıs 1992

lemine karşı ikircikli tutumları, camia içerisinde prestijli ve yüksek tirajlı Yörünge dergisini harekete geçirmiştir. Konuyla ilgili “Müslümanların Televizyonu Ne Zaman?” başlıklı genişçe bir dosya hazırlanmış, yaşanan gelişmelerle birlikte Muhafazakâr kesimin önde gelen isimlerinin Muhafazakâr Televizyonun mümkünlüğü üzerine görüşlerine yer verilmiştir. Dosya’da, adı geçen isimler Muhafazakâr bir özel televizyon hakkındaki düşüncelerini farklı şekillerde dile getirirler.

Eski TRT genel müdürü ve ülkücü camianın önde gelen isimlerinden Prof. Dr. Şaban Karataş, Özel televizyonun gerekliliğine vurgu yaptıktan sonra, tüm Müslüman Türk ülkelerine yayın yapacak bir televizyon düşüncesini şöyle ifade eder:

Her türlü kamu haberleşme sisteminin özel teşebbüsün elinde olması doğrudur. Devletin görevi bu alandaki hürriyeti tanzim etmek. Haksız rekabeti önleyici ve mahremiyeti koruyucu tedbirler geliştirmektir. (...) Bu konuda girişimimiz var. Müslüman Türkleri ve Müslüman Türklerin ülkelerinde yaşayan herkesi, genel olarak dünyanın, özel olarak Türk dünyasının ve İslam dünyasının gidişatından haberdar etmek gayesi güdüyoruz. Yayınlarımız İslam medeniyeti kaynaklarından beslenecektir. Ve Türk ve İslam dünyasının bu günkü meselelerine yönelecektir. Yeterli kadromuz var. Eksiğini kolay tamamlarız. (...) Kanunsuz ve gayri meşru himayelerle ayakta duran korsan yayın kuruluşla-

rının yolundan gitmeye niyetimiz yoktur. Anayasada yapılacak değişiklikleri beklemek niyetindeyiz. O zamana kadar da teşebbüs sahipleri hangi temel esaslar etrafında anlaşabileceklerini görecekler ve hesaplarını yapacaklardır.¹⁶⁸

Muhafazakâr kesimin önde gelene işadamlarından ve Feza Film'in sahibi Mehmet Tanrısever ise Muhafazakâr bir Televizyonun teşekkülünden umutsuzdur. Bu konudaki düşüncelerini birazda sert bir üslupla şu şekilde dile getirir.

Daha sinemasını yapamayan, özel TV'sini nasıl yapsın? Televizyonun yolu sinemadan, film yapmaktan geçer. Kaç yönetmenin, kaç senaristin, kaç oyuncun var? Sinema bir sanat, bir yazarlık işi. Türkiye'de edebiyatı bilen yok. Üç tane roman var ülkemizde, onlar edebiyat mı yani? Şimdi aldığım bazı romanları film diye çekmeye imtina ediyorum... Kimileri çıkmış, Hilal-1 deyip duruyor. Nerede Hilal-1, hani? Bunlar ancak zamanla olur. Önce sinemanın hakkını vermek gerekir.¹⁶⁹

Muhafazakâr sinemacılar kuşağının öncü isimlerinden olan ve TGRT için çektiği "Danimarkalı Gelin" filmiyle büyük yankı uyandıran Salih Diriklik ise Televizyon için gerekli olan yapımcı kadro eksikliğine ve mali zorluklara dikkat çeker:

¹⁶⁸ Ceylan, F. İsmail; Salih Gökmen, Abdülhakî Koşar; "Müslümanların Televizyonu Ne Zaman?" **Yörünge Dergisi**, Sayı:63, 2 şubat 1992

¹⁶⁹ A.g.e.

Batıda insanlar, TV'de her akşam yayınlanan ana haber bülteni dışında, sadece kendilerini ilgilendiren yapımları izliyorlar.. Bizde ve bizim gibi teşebbüs gücü fazla gelişmemiş, okuma ve kişisel hobi edinme alışkanlıkları bulunmayan toplumlarda ise durum çok daha farklı. İlgili ilgisiz, faydalı faydasız ne gösterilirse gösterilsin bütün gün ekranı açık tutan, onda gördüğü her şeyi 'mal bulmuş mağribi' gibi kapan veya çocuklarını oyalamak için videoya çizgi film kaseti koyarak başını dinlemeye çalışan aile tipleri, bizde oldukça fazla. Durum böyle olunca televizyonun, fertlerin ruh yapıları ve karakterleri üzerinde meydana getirdiği olumsuz etkilenmeler, bizim toplumumuzda bilhassa ön plana çıkıyor. (...) Etkileme gücü dikkate alınınca özel bir televizyon kanalına sahip olmanın zarureti kendiliğinden ortaya çıkıyor. Ancak Müslümanların bu konuda treni kaçırmakta olduğu kanaatindeyim. (...) bilindiği gibi şu sıralar özel televizyonlar popüler bir mevzu. Önemi de ortada. Şahsen ben özel televizyon kurma söylentilerini tamamen bir spekülasyon olarak anlıyorum. (...) Böyle bir işle uğraşan kişi sessiz ve derinden gitmeli, önce kendi içinde ne yapmak istediğine karar vermeli, çevresine danışmalı, imkânlarının ve imkânsızlıklarının ne olduğunu enine boyuna araştırmalı, bu işin tekniğini ve sanatını bilenlerle görüşüp olayı pişirdikten sonra ortaya çıkmalı. (...)Amerika'yı yeniden keşfetmek kimseye bir fayda sağlamaz. Ben, 'Bir TV kanalı kaç mal olur?' diye soranları bilirim. Yaklaşım genellikle böyle.. 'Kuracağımız kanalda ne gösterilir, bizim şu anki yapım kadromuz bu işe yeterli mi?, Yetersizse bu kadro en kısa zamanda nasıl yetiştirilir. Sıkışınca yayına koyacağımız filmler, diziler, belgesellerimiz hazır mı?' gibi sorular soran henüz yok. Herkes, 'hele bir başlayalım da, tutturamazsak nam olur' havasında. Ortaya konan ana sermayenin bitimi halinde müessesenin nasıl döneceği bile düşünülmüş değil. Böyle bir kanala kim reklâm verir? Hangi tür reklâm yayınlanabilir? Başka gelir kaynakları olabilir mi? İşin cazibesi içinde bu problemler bile kimsenin aklına gelmiyor. (...) Öncelikle ve acilen bu işin önemine inanan kapital sistemleri ile program üretecek senarist, yönetmen vs. gibi kişilerin birlikte oturup tartışmaları, ne yapacaklarına karar vermeleri gerekir. Çünkü bu iş ne sırf para ile ne de sırf program yapımcılarının varlığı ile gerçekleşmez. İki kesimin çok sıkı bir işbirliğine ihtiyaç vardır. Aksi halde “Hele bir başlayalım da arkası gelir” mantığıy-

la kurulacak TV istasyonu fındıkkabuğunu doldurmayacak yayınları, bizzat günümüz TV yayınlarından rahatsız olan Müslüman kesim tarafından bile seyredilmez. Gündük kalır. Eklemek istediğim bir başka husus, Türkiye’de bu alandaki rekabetin büyük oluşu sebebiyle böyle bir teşebbüsün mali gücünün oldukça büyük olması gerekmektedir. Böyle büyük bir sermaye birikimini de bölük pörçük cemaatlerin veya üç-beş işadaminin temin edebileceği düşünülemez. Değişik kişilerin özel tv heveslerini bir noktaya kanalize edecek tarafsız bir kuruluş, vakıf veya derneğin mutlaka devreye girip, bu birimleri bir araya toplayıcı rol üstlenmesi gerekir. Henüz hiç kimse böyle bir görev üstlenmediği, üstlenmeye de talip olmadığı için özel televizyon meselesini kaçırılmakta olan bir tren olarak görüyorum.¹⁷⁰

Yine Muhafazakâr sinema kuşağının öncüllerinden olan ve “Reis Bey”, “Kavanozdaki Adam” gibi önemli filmlere imza atan Mesut Uçakan ise Türkiye’deki Muhafazakâr cemaatlerin çeşitliğine ve bu cemaatlerin dini algılarındaki farklılıklara dikkat çeker:

Dört bir tarafından görüntü ağıyla çevrilmiş bir toplum yapısı içinde mutlaka özel televizyonu gerçekleştirmek lazım. Bunu tartışmak bile son derece abes. Fakat bu sanıldığı kadar kolay değil. Bu konuda çok farklı ve büyük açıklamamız var. Birincisi, televizyon kanalı kurulduktan sonra izlenecek politika nasıl oluşturulacak? Cemaat yapımız içerisinde bir homojenliğimiz yok. İslami metot konusunda çok farklı algılar, çok farklı tebliğ şeklinde yorumlar söz konusu. Bir banka reklâmı, ya da kadın kullanarak iletilen mamul reklâmına yer verilebilecek mi veya bir Yahudi’nin malına yer verebilecek misiniz? Bunu vermiş olsanız, sizin kendi inançlarınız doğrultusunda bir özel TV kurma gayeniz zaten ortadan kalkar. Vermemiş olsanız, bu sefer de gelir kaynak-

¹⁷⁰ A.g.e.

ların kurur... Bu yüzden, asıl problemler özel TV kurulduktan sonra başlayacaktır bence. Bu Özel TV'yi buna rağmen kuralım, çok ilgi çekeriz, çok izleyici toplarız ve pek çok reklâmı bize doğru çekeriz düşüncesi ise pratikte iyi niyetten öteye gitmez kanaatimce. Çünkü bu konuda ilk heyecanla kurulacak özel televizyonlarda, dergicilik ve gazetecilik konusunda yaşadığımız handikaplarla bir hizip mantığı kesinlikle süreceği için hem seyircide o kadar akış göstermeyecek hem de bu hizip mantığı birçok işadamına cazip gelmeyecektir. Zaten Müslüman çevreler ilgi gösterecektir ki, onlarında Müslüman gazetelere ne derece ilgi gösterdikleri ortadadır. Kadro yetersizliğinin yanı sıra nasıl bir politika takip edileceği de başlı başına problem. Türkiye'de çok değişik Müslüman gruplar var. İçkisinden, kumarından vazgeçemeyeniyle, gece gündüz ibadet edip, dilinden Allah'ı düşürmeyenlere varıncaya kadar, Nurcusu, Süleymancısı, Ülkücüsü, düşünün yani çok farklı gruplar var. Bu grupların kimisi 'İslam'da siyaset vardır' diyor, kimisi 'yoktur' diyor. Kimi devrimci, kimi halka rağmen... Daha doğrusu (ortada) yapılarından kaynaklanan bir farklılaşma varken, böyle bir televizyonda bütün bu kitleleri kuşatacak ortak bir metot bulmak o kadar kolay değil. Böyle bir televizyon teşebbüsü, üç-beş kişinin iyi niyet çabalarıyla yapılması, orta halli insanlardan para talep edilmesi gibi çalışmalarla yarıda kalabilir.¹⁷¹

Muhafazakâr kesimin önemli entelektüellerinden birisi ve Altınoluk Dergisinin Yayın Yönetmeni olan Ahmet Taşgetiren ise Müslümanların kolektif olarak çalışma konusundaki eksikliklerine ve uyumsuzluklarına dikkat çeker:

Bizler, yani Müslümanlar, olaya biraz geriden başlamış durumdayız. Bu gazete seviyesinde böyle oldu, şimdi TV'de de böyle oluyor. Sanırım, tüm İslam dünyasında yaşanan süreçten nasibimizi alıyoruz. Uzunca bir süredir imkânlarını kendi iradele-

¹⁷¹ A.g.e.

riyle tasarruf edemeyen İslam toplumları, her şeyi sıfırdan inşa etmek, hatta bunu yönetimlere rağmen yapmak gibi bir konum içinde bulundular. (...) Şu anda bizim camiamızda, bu konu heyecan uyandırıyor. Bilhassa mevcut özel televizyon kuruluşlarının herkesin evinin içine getirdiği pislik ve bunun uyandırdığı öfke, “neden İslam’ın TV’si yok?” sorusunu hep canlı tutuyor. Sade Müslüman’ından bilim adamına, işadamına, siyasetçisine, yazarına kadar herkes tv özlemiyle dolu. Ama bu nasıl gerçekleşecek? Kanaatimce, Müslümanların, bir özel televizyona vücut verecek sermaye birikimleri vardır. Bilgi birikimleri vardır. Elemanları da vardır. Ancak neden helva olmuyor? Bakınız Müslümanların çok iyi gazete çıkartacak paraları vardır. Bilgi birikimleri vardır, elemanları vardır ama neden dört dörtlük gazete çıkaramıyoruz. Bu iki soru birbirleriyle alakalı... Kanaatimce sistemin savurduğu insanlar olarak henüz organizasyon, birlikte çalışma şuuruna ulaşamadık. Kanaatimce henüz İslam, gerekli ağırlığını hissettiremiyor üzerimizde... Özel TV’yi kurmalıyız. Bu konuda birçok Müslüman gibi bizimde bazı çabalarımız oldu. Fizibilite planında hazırlıklar içerisindeyiz... Ölçü iyi bir TV olmalı. Bu gazeteye de benzemiyor. Ki bizler senelerce ‘neden şöyle bir gazetemiz olmadı?’ diye hasret çekmiş nesilleriz. Yarın da ‘şöyle bir TV’imiz olsaydı’ diye hasret çekmemek lazım. Teknolojiyi kullanmak mesele değil artık. Bedelini öder, satın alırsınız. Ama TV’nin beynine koyacağınız fikir kapasitesi önemli. Böyle bir oluşumun her safhasında üzerimize düşen görevi yapmaya hazırız.¹⁷²

Nur cemaatinin önde gelen isimlerinden olan ilahiyatçı yazar Ahmet Şahin ise mevcut özel televizyonların ortaya çıkarttığı ahlaki tehlikelere vurgu yaparak, yapılacak girişimleri destekleyeceklerini ifade eder:

Özel Tv’nin bir tane mevcudu var. O mevcuda bakarak son derece karamsarım. Şayet bundan sonrakilerde bunlar gibi olacaksa, memleketimiz için bundan daha kötü bir bela tasavvur

¹⁷² A.g.e.

edemiyorum. Bu konuda bir teşebbüsümüz yok. Teşebbüs edenleri tanıyoruz. Bize bu konuda hizmet düşerse yardımcı olmaya çalışırız. Mevcut kadronun yeterli olacağını sanmıyorum. Bu yüzden yapılacak programlar kifayetsiz kalır. Dolayısıyla diğerleriyle rekabet edemeyiz.¹⁷³

İsmailağa Cemaati'nin önde gelen isimlerinden Mahmut Tali ise Muhafazakâr bir televizyona çok farklı ve enteresan bir yaklaşımda bulunur:

Televizyon artık bütün topluma mal olmuş durumdadır. Sö-küp atmak mümkün değildir. Müslümanlardan teşekkül bugünkü toplum televizyon ile müptela olmuşken, ben veya sen evine sokmamakla, ona fitnevizyon, deccal kutusu gibi isimler takmakla mesuliyetten kurtuluyor muyuz acaba. Seyretme demekle iş bitmiyor. Bu bakımdan A'dan Z'ye kadar bütün programları İslami prensiplere uygun olan bir özel TV'nin kurulmasının zaruriliğine inanıyorum. Hiç olmazsa, (televizyon) müptelalarımıza 'bunu seyret' diyebiliriz. Fakat şunu da belirtmek isterim ki, bu özel TV (sadece) özel kanal şeklinde olmamalı, televizyon aleti de özel olmalı. Diğer TV yayınları izlenmemelidir. Eve böyle bir televizyon alınmalı. Yoksa düğmelerle kanal değiştirildi mi, gene büyük sakıncalar aynen olacaktır.¹⁷⁴

Bir başka İsmailağa Cemaati mensubu Metin Habipoğlu ise Müslümanların böyle konulara nasıl bir duyarlılık göstereceklerini ilginç bir örnekle açıklar:

Bu yöndeki girişimimiz yalnızca seminerleri, sohbetleri videoya kaydedip, isteyeneye vermek. O da ayda 100-150 tane. Bu işi kaliteli yapmak için büyük paralara ihtiyaç var. Bunun için 2 sene önce ciddi bir atılımda bulunduk. Sağ olsun zenginlerimiz çek defterlerine bol bol nasihat yazdılar. Fakat ardından da çoluk

¹⁷³ A.g.e.

¹⁷⁴ A.g.e.

çocuklarının, ailelerinin TV yüzünden çok yozlaştığını, hüzünlü hüzünlü anlattılar.¹⁷⁵

Cemre dergisi yöneticilerinden Abdurrahman Şen ise alt yapıdaki eksikliklere ve camianın maddi konularda ki mantalitesine dikkat çeker:

Özel tv konusunda geç kalmakta olduğumuz konusundaki eleştirilere katılıyorum. Şartların şimdilik bunu gerektirdiğini de biliyorum. Özel TV’de başarılı olabilmek için öncelikle alt yapıdaki eksikliklerimizi gidermemiz gerektiği inancındayım. Bu da teknik değil, fikri alt yapı eksikliğidir... Gazetelerimizin kültür sanat sayfaları, bu konudaki soruların açıklıkla sorulup, açıklıkla tartışıldığı arenalar olması lazım. Ancak, gazetelerimizin mevcut yapısı buna pek müsait değil. O halde iş dergilere kalıyor. Dergilerimizin hemen hepsi de öncelikle siyasi arenada kalem oynamayı tercih ediyor. Bir kısmı da dini tedrisatta öncülük yapmayı ilke edinmiş... Maddi imkân sağlanmış olsa yeterli kadromuz var. Ancak bu kadroyu kurabilmemiz, mevcut kültür ve basın kuruluşlarımızda ki mantaliteyle mümkün değil. Mesela, TRT’den beş milyon maaş alan bir teknisyene özel TV kanallarından birisi 7,5 milyon maaş teklif ediyor... Bu kişiyi sizde çağırıp, “hizmet” gerekçesini hatırlatarak 2,5 milyon teklif ederseniz o kadro başka işlerle uğraşmayı tercih eder. Sizde dövünüp, avunup, başkalarının yaptığına “kulp” takmakla uğraşırsınız... Program yapabilmek sanıldığı kadar zor değil. Üstelik bizim bir avantajımız var. Öz kültürümüzü en iyi bilen biziz. Bu hazineye liyakatli biçimde uzanacak ellerin, bulacakları sayısız zenginlikler mevcuttur. İstanbul’un fethinden, Malazgirt’ten, Kosova’dan, Çanakkale’den, Sakarya’dan, Kore’den, Kıbrıs’tan çıkartılacak sadece kahramanlık destanları değil; sosyolojik, kültürel birçok konu, binlerce hikâye vardır. Günümüzde ki sıkıntıların her biri de destanlık çaptadır. O halde önce profesyonel yaklaşım, gerisi kendiliğinden gelir.¹⁷⁶

¹⁷⁵ A.g.e.

¹⁷⁶ A.g.e.

Vefa Yayıncılığın sahibi Kemal Y. Ataman'da bir televizyonun zaruriliğini dile girerek güç birliğine gidilmesi gerektiğini ifade eder:

Bizce, günümüz Müslüman'ının en öncelikli işlerinden birisi TV yayıncılığıdır. Çünkü artık halkımızın ezici çoğunluğu TV'yi izliyor. Ve yayınların tahrip edici etkisine karşı "tek başına yapabilecek fazla bir şeyleri yok. O halde, düşmanın kullandığı cinsten bir silahla karşılık vermek gibi bir mecburiyetimiz var. Ve bu vazife bu gün Müslümanların dertlerine kafa yoran herkesin üzerine yüklenmiş ağır bir yükür. Güçlerimizi birleştirip, özellikle de genç nesil üzerinde yıkıcı etkisi artık tartışılmayan mevcut programların karşısına ciddi, seviyeli ve geliştirici yapımlarla çıkmalıyız. Bu gün evlerimizin içlerine uzanan ve kendi ellerimizle yerleştirdiğimiz alıcılar vasıtasıyla 7'den 70'e herkesi etkileyen, yönlendiren tv programlarına "dur" demenin zamanı geçmek üzeredir. Bir süre sonra, mevcut fırsatları da kaçırmış olabileceğimizi de hatırlarımızdan çıkarmamalıyız.¹⁷⁷

Akademi-Afitaş A.Ş. Yönetim kurulu başkanı Mehmet Taşdiken ise Muhafazakâr bir televizyonda yaşanacak reklâm ve kadın unsuru sorunlarını dile getirir:

Artık özel tv'nin önemini ve gereğini tartışmak söz israfıdır. Bilindiği gibi telsiz kanunuyla ilgili değişikliğin gündeme geldiği 1982 yılından bu yana tv ile ilgili hazırlıklar ve tartışmalar başlamıştır. Ancak o denem beklenen ana yasa değişikliğinin hala gerçekleşmemiş olması süreyi uzatmıştır. Bu arada Magic Box'ın bulduğu hile-i şeriye, iki ayrı özel kanalı da beraberinde getiriyor. Bildiğimiz birkaç gurupta anayasa değişikliğini bekleyerek hazırlıklarını sürdürüyor. Bize gelince, belli bir potansiyel gücü varsayarsak bizim için iki handikap söz konusudur. Birinci-

¹⁷⁷ A.g.e.

si reklâm almak ve bu mevcut sisteminin ürünlerini yayınlamak. Reklâm almadan bir kanalın ayakta kalması mümkün değildir. Bu sektörün işleyişi reklâm verenlerin oluşmuş genel yargısıyla böyle bir medyaya bakışlarını asla iyimser bir hayalcilikle geçiştiremeyiz. Yapı olarak Türkiye’de Batı uzantısı olmayan, politika ve kültürde enternasyonalizmin sözcülüğünü yapmayan belli odakların vizesini almamış, onların etki alanına girmeyi düşünmeyen bir kanala gürül gürül reklâm akacağını varsaymak bir ham hayaldir. Siz ülkenin en çok seyredilen kanalı olsanız bile sirkülasyonunuzu uzunca bir süre size direnecek reklâm ve sermaye sektörünün dışında düşünmek ve hesabınızı buna göre yapmak zorundasınız. Bunun da bu kadar canlı ve etkili olmamakla birlikte hayatîyetinizi sağlayacak yolları vardır. Ancak bunlar, biz en kaba en primitif şeyler olan özel tv’nin önemi ve gereğini tartışmaktan henüz gündeme gelmemiştir. Reklâmın ikinci yanı da her reklâma açık olmayacağınız yahut nereye kadar açık olacağınız konusudur. Bu konuda öbürü kadar ihmal edilmeyecek bir tartışma ve vize gerektiriyor. İkinci handicap bizatihi yayının kendisidir. Bir kadın resmi basıp basmamak konusunda basın organlarımızda yaşanan sıkıntı, dramada, müzükte ve bizzat yayının ana noktalarında daha büyümüş, daha devleşmiş bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu konuları da başlıklar halinde gündeme alıp, mutlaka en opsiyonlu, en geniş çerçevesiyle bir çözüm bulmalıdır.¹⁷⁸

Dönemin genç yazar ve yönetmenlerinden olan Mahmut Çetin’de yapım kadrosuna ve program üretimi konusuna dikkat çeker:

Özel radyo ve televizyon meselesinin iki cephesi var. Birincisi yayıncılık, ikincisi programcılık. Yayıncılık büyük kısmıyla PTT’nin işi. Asıl mesele programcılık. Yeni yayın saatlerini dolduracak programı üretme veya bu üretimi koordine etme. Asıl mesele bu. Program üretilmeyince ne olur. Türkiye’de ve diğer müstemleke ülkelerde olduğu gibi batılı ve özellikle amerikan

¹⁷⁸ A.g.e.

film ve dizi filmleri televizyon kanallarının istila eder. İyi bir çeviriyle gayri İslami unsurlar yok edilemez mi? Edilmeye çalışılır ama ortaya “selamünaleyküm barmen” çıkar. Hikâyesi şu: Arap ülkelerinin birinde televizyonda kovboy filmi yayınlanır. Kovboy bara girer, barmene “ selamünaleyküm barmen, çek bir viski” der. Ortaya çıkan cinayettir. Allah’ın selamı, viski ve barmen!.. Dublajın sonu budur. Elin filmiyle yayına geçilmez. Özel bir TV kuruluşu, bir hayır kuruluşu değil, özel-ticari bir kuruluştur. Bu değirmen, reklâm olarak bazen de pazarlama yaparak yaşayabilir. Reklâm alabilmek için kaliteli programlar üretmelidir. Çünkü program kaliteli olmayınca seyirci çekmeyecek, seyirci çekmeyen kuşağa da reklâm alınamayacaktır. Seyirci nasıl çekilir? Seyirci her türlü kaliteli programı seyrederek. Bir özel tv özellikle film ve dizi filmleriyle nev-i şahsına münhasır olabilir, seyirci çekebilir, kar edebilir. Masa başında 5-6 saatlik bir yayını, İstiklal Marşı, haberler ve hava durumu, belgesel programlarla doldurup, sonra da, “acaba niye seyirci bizi seyretmiyor?” denmemelidir. İşin oluş şartları yerine getirilmelidir. En çok seyirciyi çeken ve seyirciyi bağlayan programlar film ve dizi filmlerdir. Yani dramadır. Bizim hikâye, roman ve senaryoda çiftli meselelerimiz vardır. Bu meseleleri çözmedikçe başarılı drama programları üretilemez. Drama adı altında vaiz görüntülerseniz, seyirci bir defa seyrederek, ikinci de kendiniz yayınlar kendiniz seyredersiniz.”¹⁷⁹

Yörünge Dergisi’nin hazırladığı bu kapsamlı dosyadan sonra Ahmet Taşgetiren yönetimindeki Altınoluk dergisi de bir sayısını televizyon konusuna ayırır. Ali Rıza Demircan, İsmail Kara, Hayrettin Karaman, Mahmut Çamdibi, İrfan Gündüz, Raşit Küçük ve İsmail Çakan’ın katıldığı sohbet, “İslam Televizyona Nasıl Yansımali” başlığıyla dergide yayınlanır. Katı-

¹⁷⁹ A.g.e.

limcılar, özel televizyonlar ve bu televizyonlarda İslami konuların yansıma biçimleri hakkındaki görüşlerini dile getirirler.

Bu tartışmada İlahiyat Profesörü Hayrettin Karaman din konusunu televizyon yapımcılarının eline bırakmamak gerektiğini vurgular:

Biz ihtiyacı olanlara, mesela şeker taşımak istiyoruz. Ama elimizde başkalarının hep çöp taşıdıkları bir kamyon var. Ve başka da bir aracımız yok. Buna şekeri koyup taşıyalım mı, yoksa bu çöp kamyonudur diye taşımaktan vaz mı geçelim? Bu hesabı oturup yapacağız. Ben bu hesabı yaptım. Diyorum ki, bir yandan bir başka araç imal etmeliyiz. Öte yandan da çöp kamyonu ile şekeri taşımamız. Çöp kamyonu ile şeker taşımak istemezseniz, yarın ne o araca ihtiyaç kalır, ne de taşımaya. Çünkü taşıyacağınız kimse kalmaz diyorum.¹⁸⁰

İlahiyatçı yazar İsmail Kara, dönemin şartlarında İslamî konuların televizyon aracılığıyla anlatılmasına, televizyonun dini önderler tarafından da bir tehlike teşkil ettiğine dikkat çeker:

Ben bugün Türkiye şartlarında Müslümanların bu tür konulara müdahale etmek veya dahil olmak konusunda çekimser olmalarından yanayım... Türkiye'de İslami ve bununla bağlantılı milli konuların ciddi ve kayda değer bir şekilde konuşulması, tartışılması kesinlikle istenmemektedir. (...) Benim gördüğüm, bizim tarafta yılların ihmal edilmişliğinden dolayı büyük bir istek ve katılma duygusu var. Bu tehlikelidir. Şimdi, 'Burada güzel

¹⁸⁰ Altınoluk dergisi; İslam Televizyona Nasıl Yansımali" Subat 1993 sayı:84

şeyler de oluyor'u öne çıkarırsak, bu bizi yanılgıya götürür. (...) Şu anda TV kurmak faaliyetiyle ilgilenen arkadaşlar (Ajans 1400) bir dini program hazırladılar. Cuma sabahları Show TV'de yayınladılar. Ben o programları dikkatle izledim. Yaptıkları tek farklı şey, Kur'an-ı Kerim'in okunuşunu canlı çektiler, yani cemaatin huzurunda çektiler. Mesela, HBB'de cuma günleri, üstelik cuma namazı vaktinde hutbe yayınlanıyor. Bunu bir değişiklik olsun diye düşündüler. Fakat şimdi, 'her hafta hutbesini vereceğimiz eli yüzü düzgün bir hoca bulamıyoruz' diyorlar. Bu da bir problemdir.¹⁸¹

Yine ilahiyat alanında akademisyen olan Dr. Raşit Küçük (Bu gün İlahiyat profesörüdür.) Müslüman camianın sanatsal alanlarda eksikliklerini ve girişimlerde yaşanan başarısızlıkları gündeme getirir:

Müslümanlar bir defa sanatkar olmalı. Sanatkarımız yok, edebiyatçımız yok, senaryo yazar insanımız çok az. Bugün Bosna'da bir facia var. Hala eve götürüp beni ağlatacak bir Bosna şiiri görmedim ben. Bosna'ya kimse şiir yazmadı. Eskiden bir deprem olurdu. Bir şiir yazılır, köylerde bile dolaştırılırdı. Umursamazlık içinde, duygusuzluk içinde bir toplum haline itilmişiz. (...) Bir kötülüğümüz var. Başarı aramadan çalışmak adeta düsturumuz olmuş. Boyuna çalışıyoruz, fakat başardığımız bir şey de yok ve halen aynı şeylerin üzerine gidiyoruz. Yani o kadar Müslümanların parası gidiyor, bir takım şeyler kuruyorlar. Oralarda hiçbir başarı elde edilmiyor. Onlarla hala İslam toplumuna canlılık getirecekmişiz gibi işin üstüne varıyoruz. Hâlbuki dünya değişiyor. Değiştirmemiz lazım bu başarısız alanı, düzeltmemiz lazım."¹⁸²

Bu tartışma ve sohbetler sadece dergi ve gazete köşelerinde gerçekleşmemektedir. Aynı zamanda ca-

¹⁸¹ A.g.e.

¹⁸² A.g.e.

mianın farklı mecralarında da konuya ilişkin toplantı ve istişareler yapılmaya devam etmektedir. Bunlardan biri de Ensar Vakfı'nın organize ettiği toplantıdır. Vakıf Başkanı Ahmet Şişman, yönetim kurulu üyeleri, Ali Rıza Demircan ve çok sayıda işadaminin bir araya geldiği bu toplantıda yer alan bazı işadamları, maddi endişeleri gündeme getirerek yine karamsar bir tablo çizer. Ali Rıza Demircan ise meseleyi değişik bir açıdan ele alır:

Rızkı veren Allah'tır. Evet, kar-zarar hesabının çok iyi yapılması lazım. Ama bir miktar zarara girmekten korkup, bu konuya ilgisiz kalmak vebaldir.. Hemen her sektöre giren ve bir takım risklerden çekinmeyen bazı Müslüman kardeşlerimiz, söz özel TV'den açılınca dudak büküyorlar ve zarar etmekten söz ediyorlar. Maddi açıdan torununun torununu bile garantiye almışlar; ama bu toplumun, bu gençliğin manevi istikballeri konusunda yatırım yapmaktan kaçınıyorlar. Allah Müslümanlara bu serveti zevk-ü sefa sürsünler diye değil, Allah yolunda harcasınlar diye veriyor... Allah bunun hesabını hepimizden soracak, bundan hiç şüpheleniz olmasın.¹⁸³

Bu konuda bir başka toplantı da 20 Ocak 1993 yılında FSKM'de düzenlenir. Sanatçılar Derneği'nin düzenlediği toplantının ana konusu “Nasıl Bir Alternatif Televizyon”dur. Ramazan Bakkal'ın yönettiği ve

¹⁸³Diriklik; a.g.e.

Şenol Demiröz, Ali Osman Emirosmanoğlu, Abdurrahman Şen ile kameraman Bilal Arıoğlu'nun katıldığı oturumda, mevcut kanallara karşı kurulacak alternatif bir TV istasyonunun nasıl olması ve bu iş için sermayenin ne şekilde temin edileceği konuşulur.

2.2.2 Türkiye Geneline İlk Muhafazakâr Televizyon Teşebbüsleri

Birbiri ardına kurulan özel televizyonlar, reyting uğruna uygulanan yayın politikaları, Türk aile yapısına ve kültürüne uymayan programlar, kitlelerin rahatsızlığı, tepkiler derken ilk Muhafazakâr televizyon örgütlenmeleri de yavaş yavaş gündeme gelmeye başlamıştır. Aslında bu tür bir oluşumun mazisi, yönetmen Yücel Çakmaklı ile Elif Video sahibi Ali Osman Emirosmanoğlu'nun ilk ciddi konuşmayı yaptıkları 1991 yılı Ramazan ayına kadar dayanır. Bu konuşmada, ayrı ayrı temaslarda bulunduktan sonra sonuçların birleştirilmesi kararı alınır. Bu karardan kısa bir süre son-

ra Yücel Çakmaklı ile Şaban Karataş Hilal-1 projesini ortaya atarken, Ali Osman Emirosmanoğlu daha sessiz ve derinden gitmeyi tercih eder. Ortaya atılan ilk girişim olan Hilal 1'i sırasıyla Atlas TV, Birlik TV ve TGRT takip eder.

2.2.2.1 Hilal 1

Hilal 1 projesini başlatan isim, 1964 yılından beri sinemanın içinde ve muhafazakâr sinemacıların öncüsü olan Yücel Çakmaklıdır. Çakmaklı hem sinema camiasında hem de Muhafazakâr camiada oldukça tanınan bir isimdir. 1970 yılında çekmiş olduğu, başrollerini İzzet Günay ve Türkan Şoray'ın oynadığı, Şule Yüksel Şenler'in "Huzur Sokağı" romanından uyarlanan "Birleşen Yollar" adlı film ve Özellikle Muhafazakâr kesimin klasığı sayılan Minyeli Abdullah, Çakmaklı'yı Muhafazakâr kesimin hafızasına kazımıştır. Çakmaklı aynı zamanda TRT televizyonunda da uzun yıllar görev yapan bir isimdir. 1974 yılında CHP - MSP koalisyonunda İsmail Cem'in

TRT Genel Müdürü olması ve göreve başlar başlamaz TRT'nin yayın çizgisini Sol siyasetine kaydırması belli çevrelerde bir reaksiyona neden olur. 1975 yılında iktidara gelen Demirel hükümetinin ilk icraatı da TRT genel müdürlüğünü değiştirmek olur. Bu defa TRT'nin başına muhafazakâr milliyetçi muhafazakâr isimlerden Nevzat Yalçıntaş getirilir. Yücel Çakmaklı'nın TRT yılları da bu dönemde başlar. Nevzat Yalçıntaş, Milliyetçi Talebeler Birliğinden tanıdığı Yücel Çakmaklı'yı Genel Müdür Başkanışmanlığına getirir. Çakmaklı 1990'a kadar bu görevde kalır. Çakmaklı'nın bu süre zarfında çalıştığı genel Müdürlerden bir tanesi de Tunca Toskay'dır. Toskay, Özal tarafından TRT'ye getirilmiş ve 1988 yılına kadar başarılı bir yönetim sergilemiştir. 1988 yılında Turgut Özal'ın dondurulan Avrupa Birliği üyelik sürecini tekrar aktif hale getirmesiyle birlikte Tunca Toskay Başbakanlık Müsteşarlığına atanır. Yerine de daha baticı olan Cem Duna getirilir. Bu atamanın amacı TRT'yi de AB sürecinde etkili bir organ haline getirmektir. Öte yandan Tunca Toskay'ın da Başbakanlık Müsteşarlığına getirilmesinin önemli bir sebebi vardır.

Özal AB sürecinde TRT'nin tekeli kırarak ve tıpkı Avrupa'da olduğu gibi özel televizyonculuğu serbest bırakmak istemektedir. Bu amaçla Tunca Toskay'ı Avrupa'da ki özel televizyonculuğun işleyişini öğrenmesi ve konuyla ilgili bir dosya hazırlaması için görevlendirir. Tunca Toskay bu çalışmalar içerisinde Yücel Çakmaklı'da Toskay'la irtibatlı ve gelişmelerden haberdardır. Özel televizyonculuğun kısa bir süre sonra serbest bırakılacağı bilgisine sahip olan Çakmaklı, Muhafazakâr kesimi bu konuda girişimde bulunmaya çağırır. Daha 1989 yılında Çakmaklı İslam Dergisine verdiği bir röportajda konuyla ilgili şunları söyler:

Sinema, mahiyeti icabı sanatlar arasında en çok sermaye gerektiren bir sanat dalı ve gelişmiş bir teknolojiye, iş bölümüne ve ekip çalışmasına dayanan bir sanayii. (...) Önümüzdeki günlerde televizyonun kanal sayısının artması söz konusu... Dolayısıyla TV'deki devlet tekelinin de kalkacağı, özel sektöre açılacağı konuları gündemde... Diğer basın organlarına baktığımızda, son 5-6 yıldan beri ağırlıklı bir şekilde TV yayınlarının özelleştirilmesini ısrarla istediklerini görüyoruz. Bunların maksadı, gittikçe azalan reklâm gelirlerini TV rakamlarıyla kapatmak... Biz de milli basın kuruluşları olarak, özel TV kanalları meselesini gündeme getirmeli ve bu özel yayın imkânlarından nasıl faydalanabileceğimiz üzerinde düşünmeliyiz.¹⁸⁴

¹⁸⁴ Çakmaklı, Yücel; "Sinema ve TV Üzerine", **İslam Dergisi**, Sayı: 76, Aralık: 1989

Tunca Toskay'ın hazırladığı özel televizyon dosyası elinde olan Çakmaklı, TRT'deki görevinden istifa ederek İstanbul'a döner ve Muhafazakâr bir özel televizyon kurmak için kendi deyimiyle “hizmet ehli” işadamları nezdinde girişimlere başlar. Ancak ortaya koyduğu projenin maliyeti çok yüksektir. Gerek teknolojik gerekse yapımlar üzerine gerçekleştirilecek yatırımlar birkaç firmanın ya da birkaç cemaatin altından kalkabileceği bir durum değildir. Bu nedenle güçlerin birleştirilmesi gerekmektedir. Çakmaklı bu gerçekler doğrultusunda cemaat ve şirketleri televizyonculuk konusunda bilgilendirilir ve güç birliğini önerir. Çakmaklı'nın önerisine göre tüm cemaatler birleşecek, ortak bir şirket kurulacak, her cemaatten bu şirkete iki kişi tayin edilecek. Bu kişiler iktisadi ve programcılık konularından anlayan kişiler olacak ve bu şirket aracılığıyla televizyon işletilecektir. Ayrıca tüm cemaatlerden teşekkül bir icra kurulu televizyonun gidişatını sürekli denetleyecektir. Çakmaklı bu önerisini çeşitli kanaat ve cemaat önderlerine anlatır.

Bunlar arasında Fetullah Gülen, Mahmut Esat Coşan, Enver Ören gibi önemli isimler vardır. Çakmaklının bu önerisi tüm cemaat ve kanaat önderlerinde olumlu karşılanır. Kurulacak şirketin başına da TRT eski genel müdürlerinden Şaban Karataş ya da Nevzat Yalçıntaş düşünülür. Ancak bir süre sonra Enver Ören tek başına hareket ederek daha önceden varolan ve ses kaset üretimi yapan TGRT'yi Nevzat Yalçıntaş ile aktif hale getirerek ilk Muhafazakâr televizyonu yayına hazırlamaya başlar. Guruptaki bu çatlamanın ardından Fethullah Gülen Hoca da cemaatin ucuz bir uydu bulunduğunu ve küçük çaplı da olsa en azından eleman yetiştirmek amacıyla bir televizyon kurmanın faydalı olacağını belirtir ve cemaat olarak harekete geçerler. Ancak Fetullah Hoca Çakmaklı'nın giriştiği bu organizasyondan desteğini çekmez. Gelişmelerin içinde olacağını ifade eder. Ancak bir süre sonra Esat Coşan Hoca'da Radyo istasyonu kurmak için çalışmalara başlar ve kurulan ittifak zayıflamaya başlar.

Çakmaklı'nın hareket ettiği cemaatlerin birer birer kendi iştiraklerine yöneltmesi projeyi sekteye uğra-

tır. Bir süre sonra siyasal alanda hareket eden Milli Görüş camiasının özel televizyon konusuyla ilgilenmeye başlaması, bu görüşün lideri Necmettin Erbakan ile Yücel Çakmaklıyı bir araya getirir. Görüşme talebi Erbakan'dan gelir. Erbakan Çakmaklı'ya bir televizyon girişimlerinin olduğunu ve bu konuda kendisinden yararlanmak istediklerini belirtir. Elindeki fizibilite raporları doğrultusunda gerekli maddi imkânları kendisine sağlayabileceklerini, Türkiye ve Avrupa'dan birçok ortak bulabileceklerini ifade eder. Ayrıca Milli Görüş camiası haricinde kimseye de ihtiyaç olmadığını söyler. Ancak Çakmaklı bu öneriye sıcak bakmaz. Çakmaklı'nın korkusu televizyonun siyasallaşarak tek ses haline, bir nevi Milli Görüş camiasının basılı yayın organı Milli Gazeteye dönüşmesidir. Bu kaygısını ifade ederek Erbakan'ın teklifini reddeder.

Cemaatler konusunda istediğini bulamayan, Erbakan'ın teklifine de sıcak bakmayan Çakmaklı projeden vazgeçmez. Eski TRT Genel Müdürü Prof. Dr. Şaban Karataş'la çeşitli mecralarda desek arayışlarını sürdürürler. Bu bağlamda Almanya'daki vatandaşlar-

dan para toplamak amacıyla Almanya seçeneğini de gündemlerine alırlar.¹⁸⁵ Bu arada çakmaklı ismini gündemde tutmayı da ihmal etmez. Basına verdiği demeç ve röportajlarla girişim haberlerini sıcak tutmaya gayret eder. 12 Mayıs tarihli Yörünge dergisine kurmayı tasarladığı Televizyon hakkında şu bilgileri verir:

Halkta büyük bir talep görünüyor. Olaya sıcak bakan birçok işadamı da var. Eskiden eleman ve kadro sıkıntısı vardı. Şimdi o da problem olmaktan çıktı. İyi bir ekibe sahibiz. Bize bu koordinasyonu kurmak kalıyor. Bu yaz film filan çekmeyeceğim, bütün vaktimi bu işe ayıracağım... Başlangıçta günde 4 saat yayın düşünüyoruz. Zamanla yayın saati artırılabilir.¹⁸⁶

Çakmaklı'nın konuya ilişkin bir başka demeci de 26 Mayıs tarihli Ekonomist Dergisi'nde yer alır. Çakmaklı şunları söyler:

İslami değerlere dayalı, Türklük düşüncesine sahip çıkılacak bir yayın konusunda çeşitli görüşler vardı. Bu işin TV ile olabileceği fikri bana ait. Hilal-1 ismi de benim buluşumdur. Şirketin henüz kurulmamış olması, birtakım maddi temellerin atılmadığı anlamına gelmez. Bizim TV yayıncılığı konusunda son derece ciddi hazırlıklarımız var. (...) Niyetimiz, bu işe gönül verecek 20 kadar değerli insanın biraraya getirilmesidir. (...) Ben bu işin fikir babasıyım. Çok değerli kişilerle biraraya gelip tartıştık, fikir mübadelesi yaptık. Emek harcadık, daha da harcıyoruz.

¹⁸⁵ “Çakmaklı Özel Tv için Kolları Sıvadı”, **Yörünge Dergisi**,

Sayı: 22, 12. Mayıs 1991

¹⁸⁶ A.g.e.

Şu an için para o kadar önemli değil. Zaten bu işi de hiç kimse bana vermedi. Kendiliğimden üstlendim. (...) Bizim hesabımıza göre 100 milyar liralık bir yatırımla bu iş gerçekleştirilebilecektir.¹⁸⁷

Çakmaklı Hilal 1'i kurmakta kararlıdır ancak bir türlü istenen parayı bulamamaktadır. Almanya girişimlerinden bir nebze olsa umutludurlar fakat bir gelişme bütün planları altüst edecektir. 22.Mayıs tarihli Sabah Gazetesi'nde "Star-1'e karşı Hilal-1 adıyla yeni bir özel TV kurulacağı haberi Cumhurbaşkanı Özal'ı kızdırdı" başlıklı bir haber yayınlanır. Habere göre, Turgut Özal ANAP Genel Başkan yardımcısı Metin Güdere'ye, oğlunun da ortak olduğu Star-1 kanalını överek şunları söyler: "Millet, Star-1 programlarından şikayet ediyor, ama seyrediyor. Şu anda Star-1'in seyircisi yüzde 44. Yani diğerlerinden (TRT'nin diğer kanallarından) daha fazla. Yok, yok. Bu işler o kadar kolay değil. Bu iş zor... Olmaz."¹⁸⁸ Gazetede yer alan haberin evveliyatı ise, Mayıs ayı başında Almanya'nın Bonn şehrinde yapılan Türk-İslam Kültür Der-

¹⁸⁷ Çakmaklı, Yücel; **Ekonomist Dergisi**; 26 Mayıs, 1991

¹⁸⁸ "Star-1'e Karşı Hilal-1 adıyla yeni bir özel TV kurulacağı haberi Cumhurbaşkanı Özal'ı kızdırdı" Sabah Gazetesi, 22 Mayıs 1991

nekleri Birliği'nin 4. Kurultayı'na kadar uzanır. Kurultay'a davetli olan Metin Güldere, o sıralar temas için Almanya'da bulunan Yücel Çakmaklı ve Şaban Karataş ile Hilal-1 hakkında görüşür, böyle bir teşebbüsün hayırlı olacağını ve desteklenmesi gerektiğini söyler. Aynı zamanda bu görüşünü Turgut Özal'la da paylaşır. Ancak Güldere Özal'dan hiç beklemediği bir tepki alır. Tabiri caizse epey zılgıt yer. Cumhurbaşkanı'nın takındığı bu tavır, Hilal-1 projesini desteklemeyi düşünen bazı kişilerin de kenara çekilmesine böylelikle sebep olur.¹⁸⁹

Ancak Çakmaklı Hilal 1'den umudunu kesmez ve Şaban Karataş ile birlikte iddialı demeçler vermeye devam ederler. TV'de 7 Gong Dergisi'nde Cengiz Semercioğlu "Hilal'li Geceler" başlıklı yazısında Yücel Çakmaklı'ya ait şu beyanata yer verir:

Hilal-1 anayasa değişikliğini beklemeden, Avrupa üzerinden yayın yapmaya karar vermiştir. Uydu kanalların bağlantılarını yapmış durumdayız. İzleyici, diğer kanallarda bulamadıklarını, yerli içerikli olarak Hilal-1'de bulacaktır. Diğer kanallara alternatif bir kanal olacağız." Aynı yazıda Şaban karataş'ın şu ifadeleri de yer alır: "Çalışmalarımızı sonbaharda yayına başlayacak biçimde yürütüyoruz... Yayın politikamız, Türk milletinin değerle-

¹⁸⁹ Diriklik; a.g.e.

rine dayalı olacak... Hilal-1 adını, Türk milletinin hoşuna gidecek bir sembol olarak düşündüğümüzden koyduk.¹⁹⁰

Aslında ortada uydu kiralama olayı falan yoktur. Hatta verilen beyanata göre sonbaharda yayına geçilmesi de kesinlikle mümkün değildir. Buna rağmen Çakmaklı ve Karataş'ın bu tür açıklama yapmalarının sebebini, Müslüman camiada oluşmaya başlayan özel TV arzusunda "biz bu işe talibiz" intibayı uyandırarak kamuoyu oluşturmak istedikleri şeklinde yorumlayanlar olur.¹⁹¹ Zaman Gazetesi'nde yayınlanan bir haber ise bu yorumları destekler niteliktedir:

İslam dünyasının özel televizyon istasyonu olacak Hilal-1 için sermaye arama çalışmaları sürdürülüyor. Hilal-1 Genel Müdürü Şaban Karataş, para meselesinde biraz zorlandıklarını belirterek: 'Bizim paramız yok. Parası olanlar da bazı şartlar geçiriyor akıllarından. O da bize gelmez. Para var diye emir altına giremeyiz.' dedi.¹⁹²

Para sıkıntısı çeken Çakmaklı ve Karataş bu sorunu aşmak ve belli başlı yerlerden maddi yardımlar alabilmek için Hilal 1'in kurulum sürecini hızlandırdıklarına dair beyanatlarına devam ederler: "Hilal-1

¹⁹⁰ Semercioğlu, Cengiz; "Hilal'li geceler", **TV'de 7 Gong Der-gisi**, 5.Haziran 1991

¹⁹¹ Diriklik; a.g.e.

¹⁹² "Hilal1 Sermaye Arayışında" **Zaman Gazetesi**, 28.Haziran, 1991

yerli yapım ağırlıklı bir kanal olacak. Şimdilik sadece üzerinden aktarma yapacağımız uydu istasyonlarıyla gerekli anlaşmaların yapıldığını söyleyebilirim.”¹⁹³

Çakmaklı bir başka beyanında ise üstü kapalı para sıkıntısına dikkat çekerek maddi sorunlar konusunda destek istemektedir:

Star-1'in hukuki boşluktan yararlanarak yayın yapmaya başlaması, Özel TV'nin geleceği konusunda bize fikir vermiş oldu. Star-1, TRT'nin yapamadığını yapmak, sansürsüz yayın olarak özetlenecek bir yayın felsefesinden yola çıktı... Star-1 en çok seyredilen TV kanalı olmak için, başta müstehcen olmak üzere korku, dehşet, arabesk, argoya kaçan komedi türünde filmler yayınlıyor... Halk TRT'den şikayet ederken, Star-1 TRT'yi de aratır oldu. Yayın konusundaki anayasal engel kalkarsa, ..aynı konularda rekabet edecek başka kanallar da kurulacak ve bizler de evlerimizde seyredecek bir kanal bulamayacağız. ...Biz bir taraftan TRT'yi islah etmeye çalışırken, bir taraftan da halkımızın arzu ettiği ölçüde yayın yapacak bir TV Kanalı kurmayı amaçladık. Zaten bu konuda halkımız arasında yaygın bir istek var. (...) Bu doğrultudaki çeşitli güçleri bir araya getirerek ve 100 milyar sermayeyi tamamlayarak millî, ahlakî ve islamî değerlere bağlı özel bir TV Kanalı oluşturmaya çalışıyoruz.¹⁹⁴

Çakmaklının tüm beyanatlarına ve ümitvari konuşmalarına rağmen ortada somut hiçbir şey yoktur. Maddi problemler bir türlü aşılamamaktadır. Vaatlerin arkasından somut adımlar gelmemektedir. Bu duruma

¹⁹³ **Video Haber Dergisi**; Sayı: 77, Temmuz 1991

¹⁹⁴ Arslan, Nezir; “Özel Tv’de Son Durum” **İslam Dergisi**, Sayı: 91, Ağustos 1991

ilişkin Zaman Gazetesi yazarı Abdurrahman Şen “Hilalsiz Gecelere Tahammülümüz yok” başlıklı bir yazı kaleme alarak, hem gecikme hem de maddi destek konusuna dikkatleri çekmek ister:

Hilal-1 heyecanı beklenti içindeki insanımızı sararken, meseleyle biraz ilgilenenler de başka heyecanlar içindeydi şüphesiz: 'Bu işin altından kalkabilecek miyiz?' Olumsuz düşünenler, ne yazık ki, şimdilik de olsa haklı çıktılar. Çalışmalar biraz yavaşladı. Hatta bazı basın organlarında, Hilal-1'in rafa kalktığı haberleri bile yayımlandı. Oysa değişen birşey yoktu. Eksikliği başından beri var olan maddiyatın temini için uğraşıyordu... Şaban Karataş Hoca: 'Bizim paramız yok. Parası olanlar da bazı şartlar geçiriyorlar akıllarından. O da bize gelmez. Para var diye, emir altına giremeyiz.' diyor. Yerden göğe kadar haklı.. (...) Hilal-1'in uydu rezervleri bile yapılmış durumda. Yılbaşına kadar netleşecek ortama göre yayına girmeyi hedefliyor. Bu arada, Bursa'lı işadamları ve DYP Bursa milletvekili Cavit Çağlar'ın, DYP adına Hilal-1 ekibine yaklaştığını, bu yakınlaşmadan doğacak birlikteliğin, mevcut tikanıklıkları çözebileceği ihtimalini de hatırlatalım. Uzun lafın kısısı, Hilal'in doğması yakın. Yeter ki bizler, karanlık kuyulardaki kafalarımızı çıkartıp etrafımıza bakalım... Haydi, Hilal'i layık olduğu yere oturtmaya çalışanlara destek verelim. Ön şartsız olarak. Çünkü artık Hilal'siz gecelere tahammülümüz kalmadı.¹⁹⁵

Ancak beklenen, umulan destek bir türlü gelmemektedir ve Hilal 1 televizyonu bir türlü yayına başlayamamaktadır. Ancak her şeye rağmen gerek Yücel çakmaklı gerekse Şaban Karataş projeyi gündemde

¹⁹⁵ Şen, Abdurrahman; “Hilal'siz Gecelere Tahammülümüz Yok”, Zaman Gazetesi, 10.Ağustos 1991

tutmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Uyduların kiralandığı kadroların hazırlandığı yönündeki beyanatların ardından bir tülü gerçekleşemeyen projeyi bu sefer ‘yasal düzenlemeleri bekliyoruz’ söylemiyle canlı tutmaya başlamışlardır. Yücel çakmaklı Yörünge dergisine verdiği röportajda gecikmenin nedenlerini şu ifadelerle anlatmaya çalışır:

Geçen yıl mayıs ayında Almanya’ya gittiğim zaman orada Star1 örneğinde olduğu gibi bir uydu vasıtasıyla yayın yapılabilir mi araştırmasını yaptıktan sonra, böyle bir yayının gerçekleştirilebileceğini söylemeye başladım. Ünkü siyasi partiler de anayasa değişmelidir, özel tv’ye resmen izin verilmelidir tartışması sürüp gidiyordu, ama ciddi bir çalışma yoktu. Ama bunun tartışmasını bile beklemeden madem Star1’le böyle bir yol açıldı onu örnek alıp böyle bir yayın halkımızın beklentilerine cevap verecektir. Öyleyse bizimde böyle bir çalışmamız olmalıdır diye ilgili yerlere bildirdim. Prof. Dr. Şaban Karataş özellikle bu konuya büyük ilgi gösterdi. Ve o kuruluş aşamasındaki gerekli sermaye için çeşitli toplantı girişimlerinde bulunurken birden bire erken seçim gündeme geldi. Bu erken seçim kararıyla çalışmalar durdu. Tabi bu çalışmaların erken seçim nedeniyle durdurulması kadar bizi iki husus düşündürüyordu. Birincisi, bu şekilde Star1 örneği yayın yapmak mali açıdan büyük bir bütçe gerektiriyordu. Pahalı bir yayıncılıktı bu yayıncılık. Dolayısıyla yeterli sermayeyi oluşturmak zorlaşıyordu. Hem bu büyük sermayenin riski de fazlaydı. Çünkü bu yayın TC kanunlarınca yasak bir yayındı. Korsan yayıncılık herkesin göze alabileceği bir şey değildi.¹⁹⁶

¹⁹⁶ “Özel Tv İhtiyacımız ve Bunun Gerçekleşme Yolları”, **Yörünge Dergisi**, Sayı: 63, 2 Şubat 1992

Şaban Karataş'ta Çakmaklı gibi gecikmeyi yasal düzenlemelerin gerçekleşmemesine bağlar ve Özel televizyonculuğu serbest bırakan kanunun çıkmasına kadar bekleyeceklerini dile getirir:

Bu konuda girişimimiz var... Yeterli kadromuz var. Eksiğini kolay tamamlarız. (...) Kanunsuz ve gayri meşru himayelerle ayakta duran korsan yayın kuruluşlarının yolundan gitmeye niyetimiz yoktur. Anayasada yapılacak değişiklikleri beklemek niyetindeyiz. O zamana kadar da teşebbüs sahipleri hangi temel esaslar etrafında anlaşabileceklerini görecekle ve hesaplarını yapacaklardır.¹⁹⁷

Ancak gecikmenin nedeninin kanuni düzenleme değil yeterli paranın bulunamamasıdır. Tüm gayretler sonuçsuz kalmış, camianın ileri gelen işadamları riskli gördükleri bu yatırıma ilgi göstermemişlerdir. Bu nedenle Hilal 1 bir türlü yayın hayatına başlayamamıştır. Şaban Karataş bu gerçeği Türkiye Gazetesine verdiği demeçte şu şekilde dışa vurur: “Hilal-1'i yayına sokabilmek için inançlı zenginlerimizden gerekli parayı maalesef bulamadık. Gerekirse vatandaşlarımızın küçük katkılarını birleştirip gerekli parayı toplayacağız.

¹⁹⁷ A.g.e.

5 ya da 6 ay içinde bunu başarıp, Hilal-1'i yayına başlatacağız".¹⁹⁸

Hilal 1'in bir türlü yayına başlamaması, sadece söylem bazında kalması belli çevrelerden artık tepki almaya başlar. Minyeli Abdullah Filmi'nin yapımcısı ve aynı zamanda yönetmen olan Mehmet Tanrısever, Yörünge Dergisine yayınlanan beyanatında Muhafazakâr özel Televizyonculuk girişimlerini eleştirir, birazda sert bir üslupla Hilal 1'i nerde olduğunu sorgular: "...Kimileri çıkmış, Hilal-1 deyip duruyor. Nerede Hilal-1, hani? Bunlar ancak zamanla olur. Önce sinemanın hakkını vermek gerekir."¹⁹⁹

Hilal 1 Projesine bir başka eleştiri ise camianın önemli yönetmenlerinden olan Salih Diriklik tarafından getirilir. Diriklik Yörünge Dergisine verdiği röportajda bu girişimin bir spekülasyon olduğunu ve işin ciddiyetine inanmadığını ifade eder:

Şu sıralar özel televizyon konusu oldukça popüler bir mevzu. Ancak ben şahsen Hilal 1'in ve bazı kurum ve kişilerin özel televizyon kurma söylentilerini, ben tamamen bir spekülasyon

¹⁹⁸ "Karataş Kesin Konuştu", Türkiye Gazetesi, 26 Nisan 1992

¹⁹⁹ Tanrıseven, Mehmet; "Tv'nin Yolu Sinemadan Geçer" Yörünge Dergisi, Sayı:63, 2 Şubat 1992

olarak anlıyorum. (...) Böyle bir işle ciddi olarak ilgilenen biri sessiz ve derinden giderek, önce kendi içinde ne istediğine karar vermeli, çevresine danışmalı, imkânlarının ve imkânsızlıklarının ne olduğunu enine boyuna araştırmalı, bu işin tekniğini ve sanatını bilen kişilerle görüşüp olayı pişirdikten sonra ortaya çıkmalı. O aşamaya gelmeden ucuz beyanatlara kalkışan kişinin ciddi olduğu söylenemez.²⁰⁰

Geciken Hilal 1'e bir tepkide, daha önce "Hilalli Gecelere Tahammülümüz Yok" başlıklı bir yazısıyla övgüler dizen Zaman Gazetesi yazarı Abdurrahman Şen'den gelir. Şen 1992 yılında yayınladığı "Hilali Beklerken" adlı kitabının önsözünde şu sitemlere yer verir:

İki yılı aşkın bir zamandır Hilal-1 adını duyuyoruz. Ama ne hikmetse adını duyduğumuz Hilal'i görmek bu güne kadar nasip olmadı. Nerede, nasıl hatalar yaptık ya da yapıyoruz bilinmez. Özlemle beklenen televizyonun adının Hilal ya da başkaca olmasının hiç bir önemi olmadığını bir kere daha hatırlatalım.. Yapacağı bir şeyler olup ta yapmayanların vebalini hatırlatmaya gerek yok sanırım.²⁰¹

Büyük umutlarla ortaya atılan Hilal 1 projesi, yapılan tüm girişimler, müracaatlara karşın sonuçsuz kalır. Lazım olan konjonktür bir türlü oluşmaz, öngörülen sermaye birikimi bir türlü sağlanamaz ve bir türlü cemaat ve kanaat önderleri bir araya gelemez.

²⁰⁰ Diriklik, Salih; Yörünge Dergisi, "Müslümanlar Treni kaçır-mak Üzere" Sayı: 63, 2 Şubat 1992

²⁰¹ Şen Abdurrahman; Hilali Beklerken, ... İstanbul: 1992

Hilal 1 söylendiği gibi söylenti olarak kalır. Sonuç fiyaskodur. Ancak fiyasko Muhafazakâr camia için pahalıya mal olur. Çünkü, özel TV'nin önemini zaman içinde idrak ederek bu tür bir girişim tasarlayan bazı grup ve cemaatler, Hilal-1 söylentisi çıktıktan sonra kendilerini kenara çekmişler, bu projenin nasıl hayata geçirileceğini izlemeye başlamışlardır. Yani ortaya atılan TV projesi, Müslümanların bu konuyu ciddi bir şekilde yeniden ele almalarını uzun bir süre geciktirmiş, en az iki yılın kaybolmasına sebep olmuştur.

2.2.2.2 Atlas TV

Atlas Tv macerası da yine Muhafazakâr bir televizyon talebinin ürünü olarak ortaya çıkar. Muhafazakâr camianın içinde o zamana kadar sinema ve video sektörüyle ilişkili olan hemen hemen herkes bir özel televizyon konusunda kafa yorar ve girişimlerde bulunur hale gelir. Mesleki tecrübeleri, inanç düzeyleri, toplumsal değer yargıları ve mevcut televizyonların endişe verici halleri bu kesimi harekete geçmeye zorlar. Aynı zamanda geniş muhafazakâr kitlenin şikayet-

leri, şikayetler sonunda bir özel televizyon talebi iştahları da fırsat niteliğinde kabartmıştır.

Geçmişte “Akın Grup” adıyla, sinema ve video sektöründe faaliyet göstermek amacıyla bir araya gelen, ancak hedeflenen amaca ulaşamadığı için dağılan bir takım sinemacı da özel televizyon konularını görüşmek amacıyla tekrar bir araya gelmeye başlarlar. Gurupta Mehmet Kılıç, Ahmet Ulueren, Salih Diriklik, Mesut Uçakan, Abdurrahman Dilipak gibi önemli isimler yer almaktadır. Ayda bir kez görüş alışverişinde bulunmak, genel gündem ve gidişatı değerlendirmek amacıyla toplanan guruba zaman zaman Sami Kılınç, Metin Özdemir ve Abdurrahman Üstün gibi ticaret erbabı kişilerde dahil olmaktadır.

Uzun süredir konuşulan ama maddi boyutlarının büyüklüğü sebebiyle ciddi bir teşebbüse girilmeyen özel TV meselesi, bu grubun sıkça ele aldığı konulardan biridir. TGRT sürüncemede kalmış, Hilal-1 projesi ise fiyaskoyla sonuçlanmıştır. Bu kısır döngü içerisinde test yayınına geçen Flash TV'nin kuruluş biçimi, harekete geçme noktasında grubun büyük ilgisini çe-

ker. 26.Ağustos akşamı Abdurrahman Dilipak'ın evinde yapılan yemekli toplantıda konu tartışılır. Gurupta, eğer tam profesyoneli kurulamıyorsa, bu tür bölgesel, yayın saati az ve yarı profesyonel imkânlarla yayına geçecek bir kanal kurulabilir kanaati oluşur. Ankara'dan alınan sinyaller, Özel TV yasasının çıkmasından sonra frekans tahsisinin çok zor olacağı, mevcut kanallara ise müktesep hak tanınacağı yönünde olduğundan, hemen mahalli çapta yayın yapacak bir kanalın maliyet araştırmasına girişilmesi kararlaştırılır. Bu şekilde hem çıkacak yasadan faydalanılacak, hem de giderek profesyonelleşecek bir kanalın ilk temelleri atılmış olacaktır.²⁰²

Aynı gurup, bir hafta sonra toplanan bilgi ve verileri değerlendirmek amacıyla tekrar bir araya gelir. Yapılan maliyet hesaplarına göre Flaş Tv gibi bir kanalın altından kalkılabileceği görüşü ağırlık kazanır. Yapılan değerlendirmeler sonunda Sami Kılınç'ın "maddi" desteği, Salih Diriklik, Mesut Uçakan ve Mustafa Aksay'ın içten, grubun diğer elemanlarının

²⁰² Diriklik; a.g.e.

ise dıştan "emek" katkılarıyla bu işe girişilmesi kararlaştırılır. şirket olarak Polo TV, yayın olarak ise Atlas TV ismi kullanılacaktır. Projenin daha sağlıklı işlemesi için sektör içinde faaliyet gösteren yakın isimlerde haberdar edilerek yardımları talep edilir. Bu amaçla, Hazırlanan tasarı 8 Eyll günü Ajans 1400'de yapılan görüşmede Ahmet Bayazıd, Yücel akmaklı ve şenol Demiröz'e etraflıca anlatılır. Ayrıca Hilal-1 projesinin neden başarıya ulaşamadığı da etraflıca tartışılır. Projeye olumlu yaklaşan Ajans 1400 gurubu, televizyon için ellerinden gelen her türlü katkıyı yapabileceklerini belirtir. Diğer taraftan televizyon hazırlığında bulunan Zaman Gazetesi sorumlularından Mehmet Ayvacı ve Yusuf Ziya zkan ile görüşülür. Ve bu grupta istenildiği zaman Polo tv için çizgi film ve belgeseller hazırlanabileceğini söyler. Sonraki günlerde Ali Osman Emirosmanoğlu ile yapılan görüşmeden de destek sözü alan grup, vericilerin zaman kaybedilmeden kurulabilmesi için hızlı bir şekilde frekans ölçümlerine başlar. Böylece 15.Eyll, aynı zamanda Polo TV'nin gayri resmi faaliyete geçiş tarihi olur.

15.Eylül'de gayriresmi olarak hazırlık çalışmalarına başlayan Polo TV Beşiktaş'da 200 metrekaarelik bir büro tutarak Mustafa Aksay'ın genel, Ali Özdemir'in de teknik müdürlüğünde çalışmalarına başlar. Yapılan iş taksimine göre, Faruk Aksoy dış ülkelerdeki belgesel çekimleri organize edecek, Salih Diriklik ve Mesut Uçakan da yayınlanacak programlarla ilgili prototipler oluşturacaktır. Polo TV, 16.Ekim 1992tarihinde 1 milyar sermayeli bir anonim şirket olarak resmiyet kazanır. Hisselerin %80'i Sami Kılınç, üzerine, kalanı ise Mustafa Aksay, Salih Diriklik, Mesut Uçakan ve Mustafa Kılınç adına eşit oranlarda düzenlenir. Aynı zamanda çekim ve montaj setlerinin kurulması için Sony firmasıyla da anlaşma yapılarak gerekli siparişler verilir.²⁰³

Polo Tv'nin bu hızlı kurulum süreci devam ederken beklenmedik ve moral bozucu bir gelişme yaşanır. Daha önce Sami Kılınç, Salih Diriklik ve Mesut Uçakan'la 8.Eylül'de yaptıkları görüşme sonucunda özel TV ile ilgili yeni bir teşebbüse girme niyetlerinin

²⁰³ A.g.e.

olmadığını belirten Ajans 1400 yetkilileri, 25.Ekim Pazar günü sürpriz bir şekilde Gayrettepe Büyük Sürmeli Oteli'nde bir toplantı düzenler. İş ve sanat çevresinden 100'e yakın insanın katıldığı bu toplantının amacı, yeni bir özel TV kanalının kuruluşunu organize etmektir.

Ajans 1400 yetkilileri, aynı toplantıyı bu sefer 1.Kasım Pazar günü Ankara Büyük Erşan Oteli'nde de tekrarlar. Burada yapılan istişareler doğrultusunda bir ekibin büyük bir Türkiye turuna çıkması kararlaştırılır. Ayrıca Yücel Çakmaklı ve Ahmet Beyazıd'da Birlik TV adı verilen bu oluşumu tanıtmakla görevlendirilir.

Ajans 1400'ün bu sürpriz girişimi beklendiği gibi, şirket çalışmaları için ciddi adımlar atmış olan Polo TV ekibinde hayal kırıklığı meydana getirir. Polo Tv'nin önde gelen üç yöneticisi Faruk Aksoy, Mesut Uçakan ve Salih Diriklik, gelen görüşme teklifi üzerine 4 Kasım 1992'de Ajans 1400'de Birlik TV'nin üç yetkilisi sayılan Ahmet Bayazıd, Şenol Demiröz, Yücel Çakmaklı ve Elif Video'nun sahibi Ali Osman Emirosmanoğlu'yla görüşürler. Bu toplantıda, Birlik

TV ile ilgili teknik bilgiler veren ve 160 milyarlık sermayenin nasıl toplanacağını anlatan Ahmet Bayazıd, Polo TV girişimini feshetmelerini ve sermayeleri oranında da bu yeni oluşuma katılmalarını teklif eder. Polo Tv yetkililerinden Mesut Uçakan ise 8.Eylül'de yapılan konuşmayı sitemkar bir dille hatırlattıktan sonra, yapılan (büro tutulması, eleman alınması, vericilerin kurulması gibi) maddi yatırımları ve yayın hazırlıklarını anlatır ve Polo TV'yi bu aşamada iptal etmenin, iyiniyetle bu işe girişen bir iş adamının (Sami Kılınç) kalbini kıracağını, ayrıca Birlik TV ile Polo TV çalışmalarının paralel ve irtibatlı yürütülmesinin daha akılcı olacağını izah eder. Ahmet Bayazıd gurubu adına bu konuşmaya olumlu yaklaşır ve "Zaten bir dükkânla çarşı olmaz" diyerek yapılan öneriyi kabul eder.

Aksiliklerin yanında yaşanan gizli rekabete rağmen Polo TV yerli vericilerle sinyal vermeye başlar. Hedef yurt dışından sipariş edilen vericilerin gelmesiyle 1993 yılının ramazan ayında yayına geçmektir. Ancak yine aksi bir gelişme olur ve 13.Ocak 1993

tarıhli sabah gazetesinde “Muhafazakârların TV atağı” başlıklı uzunca bir haber yayınlanır. O güne kadar çalışmalarını sessizce yürüten şirket için bu tam bir sürpriz olur. Hasan Cemal’in imzasıyla yayınlanan haberde şu bilgilere yer verilir:

“Muhafazakâr kesimde büyük bir televizyon atağı yaşanıyor. Refah Partisi'nin yayın organı durumundaki Milli Gazete'nin yazarlarından Abdurrahman Dilipak'a göre, İslami çizgideki bu TV istasyonlarının sayısı şimdiden 31'e varmış durumda. Bunların çoğunluğu, kurdukları yansıtıcılarla yerel nitelikte yayın yapıyorlar. Aynı zamanda video kulüp gibi çalışıyorlar. Ama, Ramazan'a yetişmesi beklenen daha iddialı bir girişim söz konusu: Atlas TV. Yayın sinyalleri vermeye başlayan Atlas TV, İstanbul, Ankara ve Bursa'yı pilot bölge olarak seçmiş. Kısa zamanda bütün Türkiye'ye yönelik yayına başlayacak. Program üretimine de geçmiş durumda.. Atlas TV'nin sahibi 40 yaşlarında bir tekstilci, Sami Kılınç. Polo Tekstil'in sahibi. Daha çok ithalat-ıhracat yapıyor. Atlas TV'nin Genel Müdürü Mustafa Aksay. Amcası Hasan Aksay ise Milli Gazete'nin eski sahibi ve kurucusu. Aynı zamanda eski MSP'li, halen de RP'li... Mustafa Aksay, Milli Gazete'deki yazılarından ötürü 1979'da yurt dışına çıkmak zorunda kalmış. 13 yıl Londra'da yaşamış. Bu arada Arabia dergisinin teknik müdürlüğünü yapmış. Hasan Aksay, yeğeninin şu sıralar Pakistan'da bulunduğunu söylüyor. İslami çizgide TV filmleri ve programları aramakla meşgulmüş.”

Ankara, Konya ve Antalya'daki İslami tandanslı yerel TV'lerin kurucu isimlerini de ihtiva eden detaylı bilgilerle devam eden "Muhafazakârların TV Atağı" başlıklı yazı, müslümanların büyük yatırımlarla sanki Türkiye'yi baştanbaşa özel TV ağıyla donatmakta ol-

duğu intibai uyandırır. Aynı zamanda Atlas Tv'ye de hiç alakası olmadığı halde Refah Partisi taraftarlığı yaftasını yapıştırır.

Yapılan bu kapsamlı araştırma haberden sonra Muhafazakâr muhalefetle arası iyi olmayan hükümette bir hareketlenme olur ve İçişleri Bakanlığı, 2954 sayılı Radyo Televizyon Kanunu'na atıfta bulunan Ulaştırma Bakanlığı'nın isteği üzerine harekete geçer. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından 29.Ocak'ta bütün valiliklere gönderilen bir genelge ile, Anayasanın 133. maddesine ve 2813 sayılı Telsiz Yasası'na aykırı olarak "yurt içinden" yayın yapan veya test sinyali veren bütün radyo ve TV'lerin tesbit edilmesi, bunların teknik malzeme ve anten kapasitelerinin belirlenmesi, durumun bir zabıtla tutanaklara geçirilmesi istenir. Genelgede yer alan “yurt içi” ibaresi hedefin aslında kimler olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü İnterstar, Show TV, Kanal-6, Tele on ve HBB halen uydudan yayın yaptıkları için bu genelge onlara etki etmemektedir.

Genelgenin yayınlanmasından sonra yurt içinde yayın yapan tüm özel televizyonlar hakkında incele-

meler başlatılır ve hakkında soruşturma yapılan birçok televizyon 1 Nisan tarihinden itibaren kapatılmaya başlanır. Yasaklama kararının en ilginç tarafı ise sadece sinyal yayını yapıyor olmasına rağmen ilk tutulan zapta dayanarak hakkında kanuni soruşturma açılan ve genel müdürü mahkemeye verilen tek yayın organının Atlas TV olmasıdır. Bir yıla yakın süren mahkeme sonucunda Mustafa Aksay için soruşturmaya gerek olmadığı kararı verilmiş, ancak bu muamele yayın gayesiyle yola çıkan Polo TV'nin geri adım atarak, klasik bir yapım şirketi haline dönüşmesine sebep olmuştur.²⁰⁴ Böylelikle büyük gayret, özveri ve iddia ile yola çıkan Atlas Tv daha ekrana çıkamadan macerasını tamamlamıştır.

2.2.2.3 Birlik TV

Birlik TV’de, tıpkı Hilal 1 ve Atlas TV gibi yine Muhafazakâr camia içerisinde, film, belgesel gibi yapımlarla uğraşan Ajans 1400 tarafından örgütlenir.

²⁰⁴ A.g.e.

Tüm iddia ve söylentilere rağmen Muhafazakâr kesim içinde hala bir televizyonun kurulamaması, ancak bu doğrultuda kamuoyunda ciddi bir beklentinin oluşması, bu alanda belli bir sermayenin ortada bulunması Ajans 1400'ü harekete geçirir. Televizyon için kolları sıvayan Ajans yöneticileri 25.Ekim 1993 Pazar günü Gayrettepe Büyük Sürmeli Oteli'nde kahvaltılı bir toplantı düzenler. Toplantıya iş ve sanat dünyasının önde gelen isimleriyle birlikte 100'e yakın kişi katılır. Ajans 1400'ün üç önemli ismi olan Ahmet Bayazıd, Şenol Demiröz ve Nazif Gürdoğan'ın birer konuşma yaptığı toplantıda özetle şu görüşlere yer verilir:

Biz yıllardır, hasbelkader bu işin içindeyiz. Bu konuda belli bir birikimimiz oldu. Milletimiz şiddetle kendi öz değerlerine bağlı bir TV yayını istiyor. Başkaları bu işe öncülük ederse biz ancak yardımcı oluruz demek, bencillik olur. Bizler, alternatif bir TV yayını gerçekleştirmek üzere bütün gücümüzle birbirimizi desteklemek zorundayız. Yayın politikamızın özü: Hafızasını kaybetmiş toplumumuzun hafızasını yeniden kazanmasına yardımcı olmaktır. Yayın konusunda belli bir fizibilite raporu hazırlanarak, işin çerçevesi çizilmiştir. Şimdi sıra, bir müteşebbis heyet vasıtasıyla derhal kurumlaşma safhasına gelmiştir. Bu müteşebbis heyet ne yapılmak istendiğini halka anlatacak, kurulacak halka açık bir şirket vasıtasıyla hisse senetleri satarak gerekli finansmanı temin edecek, örgütlenecek ve işi yayın aşamasına getirecektir. Yaptığımız fizibilite çalışmasına göre, düşündüğümüz yayını yapabilmemiz için asgari 30 milyon DM gerekmektedir. Bu rakamlar, işin olması için gereken asgari rakamlardır. Bu miktarın 18 milyon DM'lik kısmı sabit yatırım, geri kalan

kısmı ise işletme giderleridir. Yatırım süresi 8 ay olarak planlanmış, hedef kitle olarak ise %12'lik bir seyirci oranı öngörülmüştür.²⁰⁵

Ajans 1400 ekibi, yapılan bu toplantıdan bir hafta sonra 1.Kasım 1893 Pazar günü Ankara Büyük Erşan Oteli'nde tekrar bir araya gelir ve televizyon projesinin hayata geçirilmesi için bir takım kararlar alır. Alınan bu kararlar sonrasında Birlik Tv adı verilen projenin duyurulması-tanıtılması ve sermaye toplanması amacıyla Yücel Çakmaklı ve Ahmet Beyazıd büyük bir Türkiye turuna çıkarlar.

Türkiye genelinde tanıtım faaliyetine başlayan ekip aynı zamanda da kendisine rakip teşkil eden Polo Şirketinin organize etmeye çalıştığı Atlas Tv'yi de bünyesine katmayı planlamaktadır. Bu nedenle Polo Şirket yöneticileriyle bir toplantı tertiplenir. Polo Tv'den Faruk Aksoy, Mesut Uçakan ve Salih Diriklik, Ajans 1400'den Ahmet Bayazıd, Şenol Demiröz ve Yücel Çakmaklı'nın katıldığı bu toplantıda belli konular tartışılarak çözümler aranır. En çok üzerinde durulan konu ise bu televizyonların başarı şansıdır. Ali

²⁰⁵ A.g.e.

Osman Emirosmanoğlu, dışa açık şirketlerde halka hisse senedi satmanın zorluklarını anlatır. Mesut Uçakan ise Sur Film zamanında yaşadığı benzer zor tecrübeleri dile getirir. Buna karşın Yücel Çakmaklı oldukça hararetli bir çıkışla Kendilerinin 20 yıldır halkın gözü önünde olduklarını, birçok eser ortaya koyduklarını ve bütün Türkiye'de tanındıklarını söyler. Çakmaklıya göre halk elbette kendilerine güvenecek ve bu senetlerden satın alacaktır. Salih Diriklik ise Hilal-1'in başarısızlığını hatırlatır. Müslüman halkın bu güne kadar çeşitli alanlarda faaliyet gösteren birçok şirkete ortak olduğunu ve bunların hemen hepsinin zarar edip kapandığını vurgular. Eğer 160 milyar lira toplanamazsa, bu paranın geri ödenmesi halinde bile "parayı kullandılar, faize yatırdılar" gibi dedikoduların olacağına dikkat çeker. Diriklik'e göre Halktan gönül rızasıyla para toplamak için, önce halkı bu girişimin ciddiyetine inandırmak gerekmektedir. O halde yapılması gereken, en azından İstanbul'da 4 verici dikerek deneme mahiyetinde yayına başlamaktır. Böylece, hem kendi cebinden bir miktar para harcayan girişimcilerin olaya daha sıkı sarılması mümkün olacak, hem

de halka "İşte Birlik TV budur" mesajı verilecektir. Ancak bu teklif Ajans 1400 yetkililerince kabul görmez. Sonuç olarak Her hangi bir konuda uzlaşamayan taraflar her şirketin kendi amacı doğrultusunda faaliyet göstermesi doğrultusunda karar alır.

Birleşmeyi gerçekleştiremeyen Ajans 1400 hızlı bir şekilde kurumsal anlamda yapılanmayı oluşturmaya çalışır. Bu amaçla bir yayın şirketi için girişimlere başlar. Aynı zamanda çekilecek film, dizi ve belgeselleri finanse etmek için Medya Vakfı adlı bir vakıf için harekete geçer. Bu konuya ilişkin Ajans 1400 yöneticilerinden Ahmet Beyazıt, Cemre Dergisi'ne verdiği röportajda şu bilgileri verir:

Bizim özel bir TV kanalı kurulmasında öncülük etmemizin sebebi, sorumluluk duygumuzdur. Bugün toplumumuz, resmi ve özel kanalların görüntüye dayalı mesaj bombardımanı altındadır. Bu yayınların genel bir değerlendirmesi yapıldığında, amacın 'milletimizi kendi öz değerlerinden kopararak, batı kültür dairesinin standart bir tipi haline getirmek' olduğu açıkça görülmektedir. Ağlamakla sızlamakla varılabilecek hiç bir nokta yoktur. Çare, alternatif bir TV yayını yapabilmektir. (...) Yayının ana çizgisini İslam inancı ve ondan kaynaklanan İslam kültür ve medeniyeti oluşturacaktır... Yayın bağımsız olacaktır. Ama bu bağımsızlık, başıboşluk anlamında alınmamalıdır. Tek bağımlı olduğu şey 'hakikat' olacaktır. Düşünülen TV kanalı hiç bir cemaat, grup, hizip veya parti güdümünde olmayacak, ama hepsini kuşatmaya, kucaklamaya çalışacaktır... Şimdiye kadar işin teşkilat safhasın-

daydık... Bugünlerde teşkilatlanmayı tamamladık. Şimdi sıra tahsilat aşamasına geldi... Önce bir çekirdek şirket oluşturacağız. Sonra, ..bu şirketi halka açacağız.. Şirket şeffaf olacak... Tüm hissedarlara şirketle ilgili bilgiler periyodik olarak duyurulacak.²⁰⁶

Ajans 1400 yaptığı bu kurumsal girişimlerin ardından Sermaye ihtiyacının karşılanması amacıyla çalışmalarını hızlandırır. Bu amaçla "Birlik TV, Reklam, Film A.Ş." adıyla bir program yapım merkezi kurar. İlk müteşebbisçi isimlerin dışında Mehmet Doğan, Nabi Avcı, Nuri Şahin, Özkul Eren, Mehmet Soyak ve Mustafa Çelik gibi isimlerin kurucu ortakların yer aldığı bu şirketin açıklanan sermayesi 250 milyon liradır. Ajans aynı zamanda çeşitli dergilere "Televizyonumuzu birlikte kuralım" başlığıyla ilanlar verir. İlanlarda bir milyon lira değerindeki hisse senetlerinden isteyen herkesin sınırsız miktarda alabileceği belirtilir. Yine bu arada Ahmet Beyazıt ile Yücel Çakmaklı'nın Anadolu'daki tanıtım gezileri ve ortak arayışları da devam etmektedir. Yürütülen bu Anadolu turunun ne kadar verimli geçtiği bilinmemekle birlikte Yücel Çakmaklı önceki girişimi Hilal 1'de olduğu gibi

²⁰⁶ Cemre Dergisi, Sayı: 7, Aralık 1993

oldukça iddialı ve ümitkar konuşmaktadır. Çakmaklı'ya göre, Birlik Tv yakında kiralanacak uydu kanalıyla Türkiye'nin % 80'inin izleyeceği yayınlara Eylül ayında başlayacak, Türksat uydusunun devreye girmesiyle de yayın ağı genişleyip, yeni kurulan Türk cumhuriyetleri, Ortadoğu ülkeleri ve tüm Avrupa'ya ulaşabilecektir."²⁰⁷

Ancak Çakmaklı'nın bu iddialı beyanatları bir süre sonra tıpkı Hilal 1'de olduğu gibi fiyaskoyla sonuçlanacaktır. Ajans 1400, tüm gayretleriyle hisse senedi satarak maddi imkân sağlamaya çalıştığı Birlik TV projesine, yapılan bütün tanıtım çalışmalarına rağmen gereken ilgiyi çekemeyecektir ve Proje, yeterli para toplanamadığı için müteşebbis heyet tarafından Haziran ayı içinde sona erdirilecek ve paralar sahiplerine geri iade edilecektir. Sonuçsuz kalan bu girişimden sonra bünyede yer alan Medya Vakfı da kendisini feshedecektir.

Birlik Tv'de tıpkı Hilal 1 ve Atlas Tv gibi daha yayına başlayamadan söylem bazında kalmış, üçüncü

²⁰⁷ Zaman Gazetesi, 7 Nisan 1993

bir hayal kırıklığı olarak camiadaki yerini almıştır. Birlik Tv'nin beklide en büyük şanssızlığı Milli Görüş camiasının televizyon alanıyla ilgilenmeye başlamasıdır. Camia içerisinde sermaye için para talep eden Birlik Tv'nin karşısına Refah Partisi'nin “partiye özel bir TV kanalı” fikri çıkmış, Birlik TV'ye maddi destek verecek birçok insanın caymasına neden olmuştur. Çünkü Refah Partisi çevresi Birlik Tv girişimi başladığında bizzat, “yakında Yeni Dünya adlı bir kanal kurulacak, Birlik TV senetlerini satın almayın” şeklinde dedikodular yaymıştır.²⁰⁸

2.2.2.4 TGRT

Açılımı Türkiye Gazetesi Radyo Televizyon olan TGRT, yine Muhafazakâr kesimde var olan özel televizyon boşluğunu doldurmaya aday bir Tv kanalı olarak gündeme gelmiştir. Bu sefer kurucuları sinema kökenli değil gazeteci kökenlidir. Işıkcılar cemaati olarak bilinen Muhafazakâr gurubun yayın organı

²⁰⁸ Diriklik; a.g.e.

Türkiye Gazetesi yönetimi, özel televizyonculuğun serbest bırakılacağı söylentileriyle birlikte harekete geçerek bir takım alt yapı çalışmalarına girer.

Daha özel televizyonların ortada olmadığı, 9 Şubat 1989 yılında, kurulan TGRT, 9.Mart Perşembe günü Cağaloğlu'nda yeni tutulan binasında bir kokteyle açılışını gerçekleştirir. Birçok davetlinin katıldığı kokteylde konuşan Türkiye Gazetesi sahibi Enver Ören ve Genel Müdür Rahim Er TGRT'nin şartlar müsait olduğunda hemen yayına geçeceğini bildirir. TGRT'nin daha özel televizyonculuk adına ortada somut herhangi bir adım yokken kurumsallaşmaya gitmesi ilginç bulunur. Ancak TGRT'nin kuruluşunun gerekçesinin bir başka nedeni olduğu da kısa süre sonra öğrenilir. Türkiye Gazetesi'nin de bağlı olduğu İhlas Holding iflas etmiş olan Nora firmasından aldığı fabrikada teyp kaseti üretimine başlamıştır. Burada ürettiği teyp kasetlerine radyofonik programlar kaydederek gazete promosyonu olarak dağıtmayı planlamaktadır. İşte TGRT'de bu radyofonik programların hazırlanması amacıyla kurulmuş bir şirkettir. İleriye

dönük neler olabileceği hesap edilerek de Şirketin adı TGRT olarak konulmuştur.

TGRT her ne kadar radyofonik programlar üzerine çalışsa da sessiz sedasız televizyon projesine yönelik alyapı çalışmalarına da devam etmektedir. Yine bu amaçla holding bünyesinde Vizyon Ajans adında bir yapım şirketi kurulur ve bu şirket ilk film yapımı olarak Kurdoğlu 1'i çekmeye başlar. Bir yandan film çekimlerine devam eden TGRT, bir yandan da Televizyon yayınlarına geçmek amacıyla girişimlerini sürdürmektedir. Bu amaçla Amerika'nın ünlü haber kanalı CNN ile ortaklık anlaşması yapmaya çalışır ancak sonuç alamaz. Sonuçsuz kalan bu teşebbüsten sonra Enver ören ve Rahim Er öncülüğünde “özel TV'lerin nitelikleri ve nasıl bir statüye oturtulmaları gerektiği”nin tartışılacağı bir toplantı tertiplenir. 10.Ocak 1992 Cuma günü Ramada Otel'i'nde yemekli olarak yapılan toplantıya 40'tan fazla davetli katılır.

TGRT Yaptığı bu dar kapsamlı toplantıda oluşan talepler doğrultusunda 2.Şubat 1992'de yeni bir toplantı daha tertip eder. Bu sefer Kalyon Otel'de düzen-

lenen bu geniş kapsamlı organizasyona, başta dönemin Devlet Bakanı Gökberk Ergenekon olmak üzere Ulusal Radyo-TV (Emre Dağdeviren), Boğaziçi Radyo-TV (Yılmaz Dağdeviren), Süzer TV (Ercan Erdem), Flash TV (Ömer Göktuğ), TRT (Ceyhan Baydur), HBB (Aydoğan Semizer), Koç Holding (Kaya Kotan, Jan Clod Holad), Vakkorama Radyo-TV (Jeffi Hakko), TV X (Kamil Sukun) temsilcileri, Radyo TV Yüksek Kurulu üyeleri (Yılmaz Karakoyunlu, Altemur Kılıç) ve Uğur Dündar katılır. TGRT'yi de Enver Ören, Rahim Er, A. Mücahid Ören ve Nevzat Yalçıntaş temsil etmektedir. Frekans tahsisi, yeni TV yasası, devletten alınacak kredilerin kıstasları, TV şirketlerindeki hisselerle kota uygulanması, yerli yapımların oranı gibi konularda uzun süre tartışıldığı toplantıda ortaya çıkan ortak görüş, devletin özel TV'lere yardım etmesi ve ilgili yasanın acilen kabulü olur. Bu toplantıda ayrıca Enver Ören, çıkacak TV yasasında gereksiz ayrıntılara yer verilmemesini ve TRT'de kanal sayısının ikiye indirilmesini teklif eder.²⁰⁹

²⁰⁹ A.g.e.

TGRT bu toplantıları tertiplerken bir yandan da film çekimlerine devam etmektedir. Kurdoğlu filmini bitiren Vizyon Ajans daha sonraları “Rehber İnsanlar Dizisi” şeklinde çekilecek olan Evliyaullah filmlerinin ilk örneği olan Bısr- Hafî’yi çekmeye başlar.

Tüm bu çalışmalar Vizyon Ajans bünyesinde sürdürülürken 14 Ağustos 1992’de de TGRT sinyal yayınlamaya başlar. Ancak ne zaman yayına geçeceği konusunda ortada net bir karar yoktur.

1992’nin eylül ayına gelindiğinde TGRT yönetiminde bir takım değişiklikler yaşanmaya başlar. Başlangıçtan beri genel müdürlük yapan Rahim Er görevinden ayrılır, yerine Enver Ören’in oğlu Ahmet Mücahit Ören gelir. Sinema çevresiyle yakın temas kurmak isteyen Mücahid Ören’in yanına da danışman olarak, Türk sinemasında ikinci sınıf rollerde gözüktükten sonra Amerika’ya giderek figüranlık yapan Erdo Vatan 30 milyon maaşla Başdanışman olarak atanır. Ancak bu ilginç atamanın arkasındaki gerçek bir süre anlaşılacaktır. Erdo Vatan, TGRT’nin Vakıf-bank’tan alacağı krediyi organize eden Turgut Özal’ın

eşi Semra hanım tarafından tavsiye edilmiştir.²¹⁰ Böyle bir ilişki sonucu baş danışmanlığa getirilen Erdo Vatan'ın ilk icraatı ise başrolünü kendisinin oynayacağı, bir zamanların ünlü Amerikan dizisi kaçak'ın yerli versiyonunun çekimlerini başlatması olur. 200 bölüm olarak düşünülen bu dizi 13 bölüm çekildikten sonra ekrana veda edecektir.

Film ve program yapımları üzerine yoğunlaşan TGRT yayına başlayabilmek için gerekli olan sermayeyi bir türlü toparlayamamaktadır. Mali sorunu aşabilmek için çözümler arayan yönetim, geçmiş zamanlarda olduğu gibi çareyi yine muhafazakâr Müslüman halkın parasında bulur. Atlas Tv, Hilal 1 ve Birlik Tv gibi TGRT'de "gelin hep beraber" sloganını seslendirecektir artık.

Halkın desteğini alabilmek için planlar yapılır ve sağlık bileziği, masaj yastığı, teyp kasetleri gibi ucuz hediyelerle trajını yükseltmeye çalışan Türkiye Gazetesi'yle reklâm kampanyalarına başlanır ve "Gelin, televizyonumuzu beraber kuralım" sloganı taşıyan tam

²¹⁰ A.g.e.

sayfa reklâm 13.Kasım 1992 tarihli Türkiye Gazetesi'nde yayınlanır. Reklâmda, TGRT'ye yapılacak desteğin bir tarihi görev olduğu vurgulandıktan sonra herkesi, bir yıllık abonelik ücretinin peşin yatırılacağı Türkiye Gazetesi Abonelik kampanyasına katılmaya davet edilmektedir. Destek olma talebi bununla da kalmamakta, abone olan kişilerin aynı zamanda başkalarını da abone yapmaları istenmektedir. Okuyuculardan bir nevi gönüllü satış temsilcisi olmaları istenmektedir.

Gazete reklâmının verildiği günün ertesinde kampanyanın ikinci aşaması devreye sokulmuş gibidir. Reklâmın yayınlandığı gazetenin bir gün sonraki sayısında, hem de birinci sayfasından kampanyaya destek veren bazı kişi ve kurumların haberlerine yer verilir. Haberlerde kampanyaya olağanüstü bir desteğin olduğunu, hatta birçok ev hanımının kollarındaki bilezikleri dahi bağışladıkları vurgulanır.²¹¹

²¹¹ “Kampanyaya Büyük Destek”, **Türkiye Gazetesi**, 14.Kasım 1992

Kampanyaya destek haberlerinin hemen ardından gazetenin köşe yazarlarından da kampanyaya destek çağrıları gelmeye başlar. Mustafa Necati Özfatıra, “Televizyonun Önemi” başlıklı köşe yazısında kampanyaya destek olmaya çağırın şu cümleleri yazar:

TGRT, çok büyük maddi ve manevi bir yükü omuzlamış ve tek başına oldukça merhale almıştır. Ve siz okuyucularının önünde bu hizmeti omuzlamakta ve sadece 1 yıllık gazete abonesiyle ortak etmektedir... İmkânı olup da bu hizmet kervanına katılmanlar büyük vebal altındadırlar.²¹²

Gazetenin başyazarı Yalçın Özer ise, kampanyayı şu cümlelerle övecektir:

TGRT'ye beklenenin üstünde bir ilgi var. Türkiye Gazetesi-ne ve gazetemiz sahibi Sayın Enver Ören'in şahsına duyulan güvenin bir çeşit tezahürü olan bu ilgi, bugün öyle bir noktaya geldi ki, bizzat okuyucular TGRT'ye sahip çıkmak istediler. Birçok okuyucumuz gazeteye gelerek yahut mektup yazarak TGRT'nin kuruluşunda 'çorbada tuz' misali 'Bizim de payımız olsun' dediler.²¹³

TGRT bu kampanya üzerinden para toplarken, bir taraftan da başvuruda bulunduğru destek kredisi Turgut Özal'ın aracılığıyla 400 milyar olarak Vakıf Bank'tan onaylanmıştır. Bunun yanı sıra Londra'da Bright Star

²¹² Özfatıra, N. Mustafa; “Televizyonun Önemi”, **Türkiye Gazetesi**, 29 Kasım 1992

²¹³ Özer, Yalçın; “TGRT'ye Destek Büyüyor”, **Türkiye Gazetesi**, 16 Kasım 1992

stüdyosuyla anlaşılmış, Eutelsat uydusundan da bir kanal kiralanmıştır.²¹⁴ Ancak alınan krediye ve yapılan yatırımlara rağmen TGRT Türkiye gazetesi aracılığıyla dramatik destek kampanyalarını sürdürmeye devam eder.

Gerek Vakıf Bankası'ndan aldığı kredi, gerekse gazete aboneliğinden topladığı paralarla TGRT Türkiye çapında bir yayın ağı kurmayı hedeflemektedir. Bu amaca yönelik çalışmalar devam ederken, aynı zamanda yayın politikası da belirlenmeye çalışılır. Yine bu amaçla yapılan çalışmalar sonucunda Enver Ören TGRT'nin yayın politikasını ""Türkiye Gazetesi'nde mevcut olan herşey" şeklinde ifade eder. Bu ifadeyle anlatılmak istenen, gazetede yer alan haber, drama, dini, spor, sohbetler, röportajlar, ekonomi ve kültür-sanat gibi konuların program formatıyla TGRT'ye aktarılacağı, bunun yanında gazetede bulunmayan konulara, mesela müzik ve eğlence programlarına girilmeyeceği şeklindedir.

²¹⁴ Diriklik; a.g.e.

Yayın politikasıyla ilgili önemli bir unsurda Enver Ören'in o güne kadar ses kaseti olarak hazırlanan bütün radyofonik eserlerin konulu film veya dizi şeklinde acilen çekilmesini istemesidir. Bu amaçla vizyon ajans bünyesinde kurulan ekipler ocak 1993 yılı itibarıyla film çekimlerine başlarlar. Ancak iyi hesaplanmadan, aynı anda 60'a yakın filmin çekimlerine başlanması daha sonraki süreçte TGRT'nin çok ciddi bir ekonomik krize girmesine, çoğunluğu kalitesiz filmelerin ortaya çıkmasına neden olacaktır.

TGRT alelacele bu filmlerin çekimleriyle uğraşırken bir taraftan da "Ekranlara huzur geliyor", "Halkımızla el ele, gönül gönüle" şeklinde ilanlar vererek test yayınlarına geçmeye hazırlanmaktadır.²¹⁵ Nihayet, Türkiye Gazetesi'nin 24. kuruluş yıldönümü olan 22.Nisan Perşembe akşamı TGRT, Huzur TV logosuyla test yayınına başlar. Ancak TGRT'nin hiçte bilinçli bir yayıncılık yapmadığı anlaşılabacaktır. Çünkü Genel Müdür olarak başına getirilen Dr. Resul İzmirli televizyonculukla, sinemayla uzaktan yakından hiçbir

²¹⁵ A.g.e.

ilişkisi olmayan birisidir. İzmirli E.Ü. Ziraat Fakültesi'nden mezun olduktan sonra Tariş'te çalışmış, Almanya'da kooperatifçilik üzerine doktora yapmış, İktisat Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmış, İzmir Fuarı Turizm Müdürlüğünde bulunmuş, ama sinema ve TV alanıyla hiç ilişkisi olmamış bir isimdir.

İlk günden itibaren hızlı bir yayın grafiği çizmeye başlayan TGRT önceden çektiği Kurdoğlu gibi sinema fillerini gösterime sokar. Aynı zamanda kendisini diğer kanallardan ayıracak olan, her akşam yarım saat süreyle Huzura Doğru programının yayınına başlar. Bu programın yanı sıra, Özlem Şikkak ve Gökhan Kasap'ın sunduğu Yumurcak, Buket Karakaya, Abide Savaşçı ve Nilgün Bubikoğlu'nun sunduğu Hanımeli, Doç. Dr. İlhan Şahin'in sunduğu Tarihin Aynasında, Bilal Koçak'ın hazırlayıp sunduğu Genç Görüş, Vecdi Uygun'un hazırlayıp İpet Yücel'in sunduğu Gökkuşağı adlı magazin programı, çeşitli sohbet programları (Şehir ve İnsan, Sanat ve İnsan, Yuvarlak Masa), Seyyar Kamera, Serbest Kürsü ile Telemaç, gibi programlarda TGRT'nin daha test döneminde yayınlanmaya başlar.

Birçok eksiği olmasına rağmen TGRT'nin, Müslüman bir cemaat tarafından kurulması ve profesyonel sayılabilecek teknik imkânlarla yayına başlaması muhafazakâr camiayı oldukça heyecanlandırır. Türkiye Gazetesi yazarlarından Sevinç Çokum birazda abartılı bir üslupla TGRT'yi şu satırlarla övecektir:

TGRT farklı. Görüntüleriyle, sinyalleriyle, muhtevasıyla capcanlı, dinamik bir televizyon. Abuk sabuk işlerle uğraşmayı, gevezeliklerle vakit geçirmeyi gaye edinen sabun köpüğü kanallara öğreteceği çok şey var... TGRT farklı. Birşeyler ortaya koyarken her yönüyle 'Ben başkayım, ben birşeyleri onarmak, ben gönüller yapmak için kuruldum' diyor... Renkleri bile bir başka TGRT'nin. Huzur televizyonu ya, gerçekten de huzurun rengine bürünüyor, huzurun aydınlığıyla gülümsüyor.²¹⁶

Zaman Gazetesi'nin haftalık "Aile" ekinde TV sayfası hazırlayan M. Nedim Hazar ise TGRT'yi övmekle birlikte kalite konusuna dikkat çekmektedir:

TGRT'nin yayına başlamasından sonra, inanıyoruz ki diğer kanallar da en azından halkın hissiyatına önem verildiğinde izlenebilirlik oranının arttığını görüp, kendileri de bu tür programlara ağırlık vereceklerdir... Türk halkı, şüphesiz yeni kanala rağbet edecek ve adeta sahiplenecektir. Ancak, bu tür kanalların avantajları kadar, bazı dezavantajları da beraberinde getirdiği bir gerçektir. Bu dezavantajların başında gelen sebep, kalitesizliktir... TGRT'nin bu yönde çok dikkatli olması gerekmektedir. Halkın hissiyatına önem veriyorum diyerek her önüne gelen programı

²¹⁶ Çokum, Sevinç; "TGRT Farkı" **Türkiye Gazetesi**, 29 Nisan 1993

yayınlarsa, yayınlarda belli bir seyirciyi yakalayamaz ve neticede seyircinin başka kanallara tekrar dönmesi kaçınılmaz olur.²¹⁷

TGRT sadece Muhafazakâr kesimin ilgisini ve heyecanını celbetmez. Muhafazakâr olmayan kesimden de olumlu yorumlar alır. Örneğin Milliyet Gazetesi'nin Televizyon eki olan Oskar TV Dergisi'nin Genel Yayın Yönetmeni Tevfik Yener TGRT'yi şu cümlelerle taktir eder:

TGRT, TV yayıncılığının birinci kuralını uygulayarak işe başladı. Birinci kural, yayın yapılacak izleyici grubuna karar vermektir. TGRT, Türkiye Gazetesi'nin okurunu izleyici olarak seçmek durumundaydı. Ulaşmak istediği izleyicinin kimliği, yayına başlamadan elindeydi. TGRT, hedeflediği izleyici grubunun inançlarını, geleneklerini, sosyal yaşamını ve felsefesini iyi biliyordu. Yayın sınırlarını, hedeflediği izleyiciye göre çizdi... Bizim kanalların hemen tümünde zaman zaman "karakter değişikliği" görülüyor. Sadece muhafazakârlara seslenen bir yayının ardından, yumuşak porno türü bir fîm gelebiliyor. Buna "bol çeşitli yayıncılık" denemez... Rakipler çoğaldıkça, kişisiz kanallar izleyicisi kaybedecektir.²¹⁸

TGRT her şeye rağmen oldukça iyi bir performans sergilemektedir. Amatörlük noktasında biraz biraz mesafe kateden kadrosuyla yeni programlara yönelerek 4 saat olan yayın süresini artırmak için ça-

²¹⁷ Hazar, Nedim; "Hoş Geldin TGRT" Zaman Gazetesi, 1 Mayıs 1993

²¹⁸ Yener, Tevfik; "TGRT ve Çeşitlemeler", **Oskar Dergisi**, 5 Haziran 1993

lışmalara başlamıştır. 1 Haziran 1993 tarihine denk gelen Kurban Bayramı'nın birinci günde amacına ulaşarak yayın saatini 18:00 -23:30 olmak üzere 5.5'e ıkarttır. Fazlalaşan bu yayın saatlerini de Ekonomi Vitrini, Edebiyatın İçinden, yarışma programı Boş Yok ve Kamera şakaları gibi programlarla doldurmaya çalışır. Aynı zamanda günde yarım saat yayınlanan Huzura Doğru programı da günde 1 saate çıkartılır.

TGRT programlarını çeşitlendirirken bir yandan da ulusal anlamda izlenirlik coğrafyasını genişletmeye çalışmaktadır. Türkiye'nin birçok kentine ulaşabilmek için verici ağını genişletmiş, ayrıca PTT tarafından da kablolu yayına dahil edilmiştir. Erişirlik oranını yükselten TGRT bir hamle daha yaparak 23 Haziran 1993'de yayın saatini 20'ye yükseltir. 5 Temmuz 1993'de ise bu saati 24'e çıkartarak tam gün yayına geçer. Bu hamleyle TGRT İnterstar ve Teleon'dan sonra Tam gün yayın yapan 3. Televizyon olur. Ancak içerik olarak yeterli birikimi olmadığı için yayın saatlerinin önemli bir kısmını Tr-Pa reklmlarıyla doldurur. Bazı programların da gece tekrarlarını girer.

Tam gün yayın nedeniyle ciddi içerik sıkıntısı çeken TGRT çekimleri devam eden tarihi ve dini filmle-ri hızlandırır. Aynı zamanda yeni film projeleri de bu çalışmalara eklenir. Ancak eski Yeşilçam yönetmenle-ri tarafından çok kısa bir süre de gerçekleştirilmeye çalışılan bu filmler oldukça kalitesiz ve basit yapımlar olarak ortaya çıkar. Örneğin daha önce Fatma Girik ve Hülya Koçyiğit'in başrol oynadıkları, çekilmiş iki film örneği varken bir üçüncüsü çekilen Hz Rabia filminde daha çocuk yaştaki Mine Çayıroğlu oynatılmıştır. Bu- rada ki garabet, ömrü boyunca çile çekmiş Hz.Rabia'yı pürüzsüz bir yüz sahibi çocuk oyuncu Mine Çayıroğlu'nun canlandırmaya çalışmasıdır.

TGRT'nin bu ucuz film projeleri zamanla seyir- ciden ve basından tepkiler almaya başlar. Yeni Yeryü- zü Dergisi'nde yazdığı makalede Hamit Şükrü TGRT'nin bu film projelerini ilginç bir üslupla eleşti- rir:

TGRT, Yeşilçam'ın prostatlı-fosil yönetmenlerine Evliya filmleri çekirtmekten ne zevk alır bilmem. Tasavvufun 't'sini bilmez zontalara, olağanüstü arkeolojik çalışmalarla yeryüzüne çıkardığı evliaları 'Takma Sakal Dönemi Türk Sineması'nı arat- mayan ilkellikle beyazcamlaştırmak, bizzat veliyullahların aziz

hatıralarına saygısızlık değil midir? En iyi hurma dalında aldığı ödüllerle tanınan 'Hadi Kalkıyor, Yalnız Değilsiniz, Bir-İki' adlı filmler bile bu kadar zihin özürlü değildi... Bilumum özel kanalların tüm harcamalarından daha fazlasını yerli dramalara yatırdığı halde, iyiniyetinin bunca düzeysizliklerle heder edilmesine göz yuman TGRT'nin mantığına akıl sır ermez... Ayrıca, Amerikan filmlerinden şans yarışmalarına kadar bir yığın programa atalarından fetva almayı nasıl başardığını merak ediyorum doğrusu.²¹⁹

Tepki çeken bu ucuz filmlerinin yanı sıra hem konusu hem de ciddiyeti açısından taktir edilen ve beğenilen yapımları da yok değildir TGRT'nin. Örneğin 1944 yılında Kırım Türkleri'nin uğradığı zulümleri konu alan “Yurdumda Ölmek İstiyorum” ve Asiyе Abdullahoğlu'nın gerçek hayat hikayesinden alınan ve Azerbaycan'da ki çalışma kamplarında yaşanan şiddet ve zulmü anlatan “5 Numaralı Kamp” adlı diziler bu yapımlardan iki tanesidir.

Tam gün yayına geçen TGRT, artık haber programlarına da ağırlık vermeye başlar. Bu alanda gelişmek amacıyla ciddi yatırımlarda bulunur. Türkiye Gazetesi için 1 Ocak 1993 yılında kurulan İhlâs Haber Ajansı'nın Türkiye genelinde faaliyette bulunan 35 bürosuna kameralar gönderilir. Bu şekilde yurdun dört

²¹⁹ Hamit Şükrü; “TGRT Mantığı” **Yeni Yeryüzü Dergisi**, Sayı: 4, Ağustos 1993

bir tarafından görüntülü haber akışı sağlanmış olur. Örneğin 2 Temmuz 1993 günü Sivas'ta Pir Sultan Abdal kutlamalarının sonrasında meydana gelen Madımak Oteli yangınının görüntülerini tüm Türkiye İHA sayesinde izleyebilmiştir.

Her ne kadar haber dahil belli başlı programlarda ilerleme kaydedilse de hala istenilen yayın formatını TGRT bir türlü oturtamamıştır. Biraz daha toparlanabilmek ve yayın çizgisini netleştirebilmek için, 15 yıl TRT Genel Müdür danışmanı olarak çalışan Yücel Çakmaklı yine aynı sıfatla TGRT'de Genel Müdür danışmanlığına getirilir. Yücel Çakmaklı'nın geliştiği kısa sürede kendini fark ettirir. O güne kadar hiçbir televizyonun ekrana getirmediği filmler TGRT ekranlarına yansımaya başlar. Özellikle Rus klasikleri olan Sergei Eisenstein'ın Potemkin Zırhlısı, Boris Marokus'un Vişne Bahçesi, Chernove'un Vanya Dayısı, Ahmet Rüstemov'un Nesimi'si gibi filmler sinema kuşaklarında izleyiciye sunulur. Program anlayışlarında da oldukça değişiklikler yaşanır. Ancak TGRT daha önce yer vermeye başladığı kalitesi aç-

sından oldukça eleştiri aldığı pembe dizilere Çakmaklı döneminde de yer vermeye devam eder. 130 bölümlük Sevgi Çemberi adlı dizinin ardından Kolombiya Sokağı adlı yine ucuz ve kalitesiz bir diziyi ekranlarına koyar.

Gün geçtikçe yayın çizgisini ve kalitesini geliştirmeye çalışan TGRT'nin temsil ettiği kesim açısından uygun olmayan birçok lüzumsuz programlara da yer vermesi, yine bu temsil ettiği kitlenin beklentileri doğrultusunda ciddi eleştirilere neden olmaya başlamıştır. Genellikle TGRT yayınlarını destekler bir tavır içinde olan Zaman Gazetesi'nin Aile ekinde bu amaçla bir mektup yayınlar. Cemil Mümtaz imzalı bu mektupta TGRT'nin yayın politikası şöyle eleştirilmektedir:

TGRT yayın hayatına atıldığında, 'milli ve manevi değerlere saygılı bir TV kanalı var' diyerek sevinmiştik. Fakat zamanla gördük ki, TGRT'nin bir Kanal-6 veya İnterstar'dan pek bir farkı yok. Önce tesbit yapalım: TGRT'nin dini programları yeknesak bir hal arz etmektedir. Mesela Huzura Doğru adlı programdaki şahıslar mütemadiyen ekranda ve bu insanlara bıkkınlık veriyor... Çektikleri filmler de öyle. Bir sinema oyuncusu 'TGRT'de oynamak kariyerimi zedeler' diyor. Programdaki bu kalitesizlik, bırakın farklı görüşte olanları, bizi dahi ekrana çekmiyor. İzlenildiğinde insana hiçbir şey vermeyen Amerikan dizilerini, çocukların ayakta olduğu saatlerde korku filmlerini, estetik zevk vermeyen

kalitesiz karate filmlerini yayınlamak hiç kimseye bir fayda sağlamaz. Müstehcen sahneleri kesilmiş, sıradan Türk filmlerini yayınlamakla vebalden kurtulunmaz. TGRT bu haliyle entellektüel insanı geçin, sıradan insanı dahi tatmin etmiyor. Daha fazla kalite istemek hakkımız değil mi?²²⁰

Bir başka eleştiri de yine Zaman Gazetesi okur mektupları köşesinde yer alır. Bahar Hatipoğlu imzalı yazıda Program saatlerinin düzenleniş biçimi eleştirilmektedir. Okuyucu eleştiri olarak şu cümlelere yer verir:

TGRT faydalı haber programlarını, seyirci sayısının az olduğu çok geç saatlerde yayınlıyor... Seyirci de geç saatlerde başlayan programı seyrederken, kapanmak isteyen gözkapaklarıyla mücadele edip, programdan pek bir şey anlamıyor. En çok seyredilen saatlerde 'Boş Yok' adlı, TGRT için boş sayılabilecek yarışma programı yayınlanıyor... Kıymetli saatlerin ve değerli haber programların boşa harcanmaması temennisiyle.²²¹

TGRT, televizyonculuk alanında kafa-göz yaparak da olsa olumlu bir şeyler yapmaya çalışırken bir taraftanda teknik ve maddi imkânlarını iyileştirmeye çalışmaktadır. Bu amaçla başlattığı holding ve televizyon binası taşınmaya hazır olarak 1993'ün sonlarına doğru tamamlanır ve TGRT yaklaşık 3000 metrekaresi

²²⁰ Mümtaz Cemil; "Okur Mektupları" **Zaman Gazetesi Aile Eki**, 2 Ekim 1993

²²¹ Bahar Hatipoğlu; "Okur Mektupları" **Zaman Gazetesi Aile Eki**, 23 Ekim 1993

Stüdyo olmak üzere toplam 13 bin metrekarelik kullanım alanına sahip ve Sony firmasının son model teknik aletleriyle donatılmış bu binaya taşınmaya başlar. Bu binanın açılışı da 26 Eylül 1993 yılında Dünyanın en ünlü boksörü Muhammed Ali, Çağrı filminin yönetmeni Mustafa Akad gibi dünya çapında isimlerinde yer aldığı geniş bir davetli katılımıyla gerçekleştirilir. Bina ve teknik imkânlarını geliştiren TGRT yeni eleman alımlarıyla da kadrosunu genişletmeye başlar. Başlangıçta 40 olan eleman sayısı 500'e kadar çıkar. Tüm bu hızlı gelişmeler yaşanırken TGRT'de bir taraftanda radyo istasyonu kurulumunun çalışmaları başlatılır. Yeni binada bir bölüm ayrılan radyo TGRT FM adıyla 3 Kasım 1993 yılında İstanbul Ankara, İzmir ve Bursa'da yönelik yayınlarla faaliyetine başlar.

Alternatif televizyon sloganıyla yola çıkan ve bu amaçla birçok program ve film gerçekleştiren TGRT kalite standardını yakalayamadığından reyting sıralamalarında bir türlü istediği oranı yakalayamamaktadır. Birçok konulu film ve dizi çekmesi, maliyet açısından büyük meblağlar doğurmuş, ancak yapımların sayı

olarak çok olması film başına bütçeleri düşürmüştür. (TGRT'ye bağlı olan yapım şirketi İFPAŞ, Aralık 1993 yılında yaptığı bir açıklamada TGRT'nin 25'i dini olmak üzere 103 adet TV filmi ve 30'a yakın da dizi gerçekleştirdiğini açıklamıştır.) Düşük bütçeli filmlerde yüzeysel ve profesyonellikten uzak birer ürün olarak ortaya çıkmıştır. Sonuç itibariyle mali olarak girilen bu yükü karşılayacak reklâm geliri sağlanamamıştır. Nihayetinde TGRT alternatif yayıncılığı oturtamadan mali sıkıntılar nedeniyle rakipleri olan kanalları yavaş yavaş taklit etmeye başlamıştır. Kaliteli kalitesiz demeden vurdulu kırdılı sinema filmleri, bol ödüllü ama izleyiciye hiçbir şey vermeyen yarışma programları, sulu ve seviyesiz güldürü programları, Türk toplum yapısıyla uzaktan yakından bir ilişkisi olmayan Latin pembe diziler TGRT ekranının yeni yüzü olur.

Kötü giden gidişata farklı stratejilerle engel olmaya çalışan TGRT bir taraftan verici ağını genişletmeye devam eder. Kısa sürede yurdun büyük bir bölümüne erişim sağlayan kanal Kazakistan devleti ile

yaptığı bir anlaşmayla da Kafkaslara açılmaya başlar. Yapılan anlaşma çerçevesinde TGRT yayınları her Pazar akşamı saat 21.50-23.50 arasında 1.Kanal'dan Kazakistan halkına aktarılacaktır. "Anayurttan Atayurda" yazısı ile başlayan bu aktarım süresinin Ocak ayından itibaren günde iki saate çıkarılması da yapılan anlaşma kapsamında yer alır. Buradaki amaç, alternatif kanal olamamanın ortaya çıkarttığı kötü imajı örtbas etmektir. Çünkü TGRT diğer kanalları taklit etmeye başladığı gibi bir süre sonra, çektiği filmlerin hiç birinin toplumsal problemlere eğilmediği eleştirilerine maruz kalacaktır.²²²

Gittikçe misyonundan uzaklaşarak ticari bir kanal görünümüne bürünen TGRT, bir süre önce yayınlanmaya başlayan “Süper Yarışma” adlı programının sunucularını değiştirerek, daha önce Kanal 6’da mini eteğiyle dikkat çeken Talk Show sunucusu Seda Sayan’ı transfer eder. Bu transfer ile birlikte TGRT o güne kadar savunduğu muhafazakâr çizgiden hızla uzaklaşmaya başlayacağı sürecide başlatmış olur. Sü-

²²² Diriklik; a.g.e.

per Yarışmayı sunan Seda Sayan sonraları "Kadın Gözüyle", "Seda Sayan'lı Dakikalar" adlı programları da sunmaya başlayacak, ilk zamanlar haram olduğu gerekçesiyle müziğe yer vermeyen TGRT'de şarkılarıyla sık sık ekrana gelecektir.

TGRT'nin doğduğu zeminden uzaklaşma emarelerinden biri de 1994 yılının başında görülür. Diğer özel kanalların yıl başlarını şarkılı ve dansözlü olarak kutlama geleneğine TGRT'de farklı bir program formatıyla dahil olur. Selin ve Ümit Aktan çiftinin sunduğu programda her ne kadar Bosna Marşı, Mekte'nin Fethi gibi muhafazakâr içerikler yer alsa da yılın bu son gününü farklı hale getirilmiştir. Dolayısıyla bir nevi Hristiyanların kutladığı bu gün dolaylıda olsa ihya edilmiştir. Oysa yayının bir gün öncesinde TGRT'nin kardeş organı Türkiye Gazetesi'nde yılbaşı kutlamalarına yönelik ciddi eleştiriler yer almıştır. Örneğin gazete yazarı Ertan Tüner durumu şu cümlelerle yerer:

Yılbaşı gecesi ekranlar bir başka alem. Hristiyanların noelinden bize ne? Yılbaşı ekranında dansözler, her türlü çılgınlıklar bir marifetmiş gibi seyirciye sunulacak ve en önemlisi, bu çirkin eğlencelerde çocuklar da bir malzeme olarak kullanılacak.

Bu gecede süperstar ve megastarlar milyonları götürececek, ama seyirci manevi yönden hiçbir şey kazanamayacak. Yazık, hem de çok yazık.²²³

Bir başka gazete yazarı Ali Güler'de yılbaşı kutlamalarına dikkat çeker:

Yılbaşı gecesi ile Noel'in bir ilgisi yok ise de, 21 veya 25 Aralık'taki Noel kutlamalarının devamı sayılabileceğinden, Yılbaşı gecesi onlar gibi eğlenmek, evi çamla süslemek caiz olmaz. Çünkü bayramlarında onlar gibi eğlenmek, onlara benzemek olur.²²⁴

Bol ödüllü yarışma programlarıyla, 5'i aşkın pembe dizileriyle, bol kahkahalı kadın programlarıyla ve kitabına uydurulan yıl başı programıyla TGRT git-tikçe liberalleşmeye başlamıştır. 1994 yılı yeni yayın döneminde ilk göze çarpan unsur prime time'da yayınlanan Huzura Doğru programın yayın süresinin 1 saat-ten yarım saate düşürülmesidir. Müslüman kesimin sarıldığı Huzur Tv umudu 94 yılının her geçen ayı biraz daha tükenerek hayal kırıklığına doğru yol alır. Artık TGRT iş sektöründe büyümeye çalışan İhlas Holding'in bir pazarlama kanalına dönüşmüştür. Bol bol ekrana gelen yarışma programlarında, Türkiye

²²³ Tüker Ertan; "Yılbaşı Çılgınlığı" **Türkiye Gazetesi**, 31 Aralık 1993

²²⁴ Güler Ali; "Bir Bilene Soralım" **Türkiye Gazetesi**, 31 Aralık 1993

Gazetesi aboneliğinden tutunda, İhlas su ısıtıcılarına, distribütörlüğü alınan Subaru ve Kia Otomobillerine kadar birçok İhlas etiketli ürünün tanıtımı yapılmaktadır. Nitekim bu liberalizmin bizzat farkında olan yönetici kadro, el altından, Müslüman seyirciyi tatmin edecek programlar yayınlamak amacıyla İhlas TV adlı 2. kanalın hazırlıklarına başlayacaktır. Ancak İhlas Holding'in hızlı büyümesiyle birlikte ekonomik sıkıntıya giren TGRT elemanlarının bir çoğunu kaybedecek, iyice düşmüş olan yayın kalitesi daha da kötüleşecek ve daha önce yayınlanan programları ekrana getirerek sürekli bir tekrara düşecektir. Ortaya çıkan bu olumsuz durum planlanan İhlâs TV projesinin de rafa kalkmasına neden olacaktır.

Kötü gidişata son vermeye çalışan TGRT, yapımı devam eden film, dizi ve program gibi yapımların çekimlerini durdurur. Sırada başlanılmak üzere bekleyen yapımları da iptal eder. Ancak bu düzenlemelerde kanalın iyileşmesini sağlamaya yardımcı olmaz ve sorunu kökten halletmek amacıyla Bünyesinde barındırdığı İFPAŞ yapım şirketini kapatır. İyice kabarmış

ve 1200 civarına ulaşmış personel sayısını da yarı yarıya düşürerek 600'e indirir. Daha sonra da 300 kişi tazminat ücretlerinin ayarlanmasıyla işten çıkartılır.

Kurulduğu yılın sonunu dahi getiremeden hem maddi hem de manevi bunalıma giren TGRT artık Muhafazakâr kesim tarafından yavaş yavaş sorgulanmaya, hataları üzerinde kafa yorulmaya başlanır. Bunlardan biri olan Esranur Olgaç kaleme aldığı “İçi Bizi Dışı Başkalarını Yakar” başlıklı yazısında gelinen noktanın sebeplerini irdelemeye çalışır:

TGRT'nin başlangıçtaki yapılanma biçimi, veli rollerini verdikleri oyuncular, istihdam politikası gibi oldukça ciddi ve yoruma açık meseleler, işi bilen ve yakından takip edenler tarafından 'Kol kırılır yen içinde' düsturuyla eleştirilmedi... Sonra veli hayatları azalmaya, yarışma programları artmaya başladı. Derken bazı ünlü sanatçıların TGRT ekranlarına demir atışları geldi gündeme. Başlangıçta memnun olan seyircilerden de 'Ne oluyor?' soruları gelmeye başladı... Sonra da olanlar oldu... Birçok kişinin aklının ucundan bile geçiremeyeceği şeyler oldu. İhlas Holding bünyesinden, TV personeli ve İFPAŞ ağırlıklı olmak üzere, birçok insan işten çıkarıldı. (...) (Başlangıçta) Estetikten önce mesaja ve bolca ürüne ihtiyaçları olduğu tezinden yola çıktıklarını beyan eden TGRT yetkilileri, kendileriyle aynı inancı paylaşan ve sayıları oldukça az olan sanatçıları kollamak, ünlendirmek ve ününden faydalanmak yerine, ünlü Yeşilçam sanatçılarıyla çalışarak legalite arayışına yönelmeyi seçti... Bir kadeh içki parasını bulamazken, TGRT'nin üst üste çektiği filmlerle nefes alan Yeşilçam sakinleri, oyunculuklarını(!) göstererek kendilerini kurtarmışlardı. Ama TGRT.. Hele hele, İnterstar'dan kovulmuş Öztürk Serengil'in, bir başka kanalda

şeffaf giysilerle boy gösteren Seda Sayan'ın -üstelik eşine galeri de açılarak- sahiplenilmesini, seyircinin önemli kesimi bir türlü anlayamıyordu.²²⁵

Yine sinema yönetmeni Salih Diriklik TGRT'nin geldiği noktanın sebeplerini maddi ve manevi olarak maddeler halinde tahlil etmeye çalışır:

Müslümanların o güne kadar teknik açıdan TV alanında gerçekleştirebildikleri en kapsamlı kanal olan TGRT'nin, daha birinci yayın yılını bile doldurmadan çıkmaza girmesinin sebepleri pek çoktur. Eğer çeşitli basın-yayın organlarında dile getirilen bu tenkidlerin - maddi ve manevi açıdan - bir özeti yapılırsa, bu sebeplerin en göze batanlarını şöyle sıralamak mümkün olur.”

2.2.2.4.A Maddi Sebepler

1- Faizle devletten kredi alınması, hazır bulunmuş bir para gibi görülen bu kredinin hesapsız harcamalarla çarçur edilmesi, vadesi geldiğinde ise geri ödemekte zorluk çekilmesi ve sonuçta "kötü paranın iyi parayı kovması";

2- Başta araba satışları olmak üzere, İhlas Holding'in diğer yatırımlarından TGRT'ye aktarılan paranın hep aynı şekilde akaçağının düşünülmesi, gün gelip çeşmenin kuruyabileceğinin hesaplanmaması;

3- Gazetecilikten çok başka bir alan olan TV yayıncılığına geçerken, bu yönde uzun yılların getirdiği bir birikime sahip olan Ajans 1400, Atlas/TVS, Elif Video gibi fikri yakınlığı bulunan kuruluşların görüşlerinden, tecrübelerinden faydalanılmaması, hatta onlarla hiç bir işbirliğine gidilmemesi;

²²⁵ Olgaç, Esranur; “İçi Bizi Dışı Başkasını Yakar” **Beyaz Sanat Dergisi**, Temmuz: 1994

4- Başta gazetede muhabirlik, musahhihlik, hatta ayak işle-riyle uğraşan acemi takımı olmak üzere, her önüne gelen eř-dostun kuruma doldurulması, sayısı 1200'e ulaşan bu elemanlara çalışacak oda, hatta oturacak yer bulmakta zorlanılması, sonuçta TGRT'nin bir kişilik işin üç kişi tarafından görüldüğü bir kamu arpalığı hüviyetine bürünmesi;

5- Çoğu gazeteden seçilen elemanların iyi bir yapımcı (ve yönetmen) olarak tecrübeli kişiler yanında iş öğrenebilmesi için gerekli ortamın hazırlanmaması, onlardan denize atlayarak yüz-me öğrenmelerinin istenmesi, böylece set düzeninin bozulmasına, tecrübesizlik sebebiyle işlerin aksamasına ve vasat çıkacak film-lerin bile kötü bir biçimde sonuçlanmasına sebep olunması;

6- Yine aynı iş bilmezlik sebebiyle önemli miktarda pro-düksiyon parasının gereksiz yerlerde çarçur edilmesi, bizzat hol-ding bünyesinden getirilen "mutemed" kişilerin bile alıp çırpma-sı, paraları cebe atarak kendilerine daire, araba vs. satın alması;

7- Ardarda film çeken ekipler arasındaki organizasyonu sağlayabilecek sabit bir birim, hatta büro dahi kurulmaması, birbiriyle irtibatsız kalan yapımcıların yine birbirinden habersiz sürekli fiyat arttırması, bir sette olay çıkaran oyuncunun diğer bir ekipte rahatlıkla başrolde oynayabilmesi, müşterek bir prodüksiyon ekibi kurulamadığı için toptan pazarlık yapılamayarak, ge-reksiz yere fazla para ödenmesi;

8- Piyasanın en ucuz, hatta ismi bile duyulmamış, daha ön-ce ne çektikleri belirsiz bir sürü insana yönetmen ve oyuncu olarak iş verilmesi, çektirilen filmlerde aynı soyadlı kişilerin (torpille) eşitli görevler alması, ortaya son derece kalitesiz film-ler çıktığı için de, bir süre sonra piyasadaki iyi elemanların (mev-cutları sebep göstererek) tavır alıcı beyanatlarda bulunmaları, böylece ender sayıdaki iddialı filmlerde görev alacak kaliteli piyasa elemanlarının bulunmasında zorlanılması;

9- Fikren kendilerine yakın olan sinemacılar-dan özellikle uzak durulması, onların görüşlerinden ve piyasa tecrübelerinden faydalanılmaması, kendilerine görev verilen ender kişilere de diğerlerinin üstünde bir imkân sağlanmayarak, ucuz prodüksiyona mahkum edilmeleri;

2.2.2.4.B Manevi Sebepler

1- Ruhlarını rencide etmek bahasına, birçok Evliyaullah'ın alay eder tarzda bir duyarsızlıkla ucuz ve basit filmlerde ekrana yansıtılması, bu filmlerin (saygı ve hürmet uyandırmak yerine) birçok seyircide istihzaya sebep olması, böylece kaş yapayım derken göz çıkartılarak büyük ve manevi bir mesuliyetin altına girilmesi;

2- İstışareye önem verdiğini belirten Enver Ören'in meslek erbabı kişilere danışmadan (ya da sadece her işe kafa sallayan eyyancı takımına danışarak) aldığı bir karar sonucunda plansız programsız bir biçimde çekimleri başlatması, piyasayı uzaktan tanıyan birinin bile ne çıkacağını baştan tahmin edebildiği 100 filmlik bir maratona kalkılması;

3- Müslümanların kuracağı bir TV kanalında kadının ne oranda ve hangi dozda kullanılması gerektiği hususunda daha önce birçok tartışmalar yapılmış, çeşitli alternatifler ileri sürülmüşken, apar topar devreye giren TGRT'nin bütün bu hassasiyeti rafa kaldırması, bu konularda kafa yormuş kişilerle görüşmekten kaçınarak, "züccaciye dükkanına giren fil" gibi önüne geleni döküp saçması, hemen bütün programlarda arzı endam eden kadın sunucuların bolluğu sebebiyle ekran hassasiyetinin kalbura dönmesi, bilhassa öne çıkarılan bazı kadınlar sebebiyle, belki de Müslüman kimliğin kamufle edilmeye çalışılması;

4- Hangi amaca hizmet ettiği şüpheli çeşitli güldürü programları ekrana yansıtılırken, Müslüman nitelikli tiyatrocular tarafından organize edilecek yapımların (az da olsa) akla getirilmemesi, on yıl öncesinin "ne kocar ne bulaşır" TRT'sinin biraz muhafazakâr şekli olmakla iktifa edilmesi;

5- Piyasaya 100'ü aşkın film ve dizi çekirtmesine rağmen, en azından İslami nitelikli mizansenlerde rolünün hakkını verecek oyuncu, başörtüsü takmak zorunda kaldığında burun kıvrımayacak artist, isteneni fazlasıyla verecek kameraman ve namaz molası verildiğinde homurdanmayacak bir set ekibi kurulması yönünde hiç bir girişimde bulunulmaması;

6- Kendi fikri yapısına uyan yönetmenlerden Haşim Vatan-
daş ve Mesut Uçakan'a (Para ve Mahşer adlı romanları senaryo-
laşmış şekliyle teklif etmesine rağmen) hiç film çektilirilmemesi,
İsmail Güneş'in basit prodüksiyonlu iki filmle harcandıktan sonra
bir haber programda kullanılmaya başlanması, Salih Diriklik'in
gerçekleştirdiği iki projede ise mali ve idari yönden birçok zorluk
çıkartılması;

7- Kendi görüşlerine uymayanlara ise maddi imkân çeşme-
lerinin sonuna kadar açılması, bu arada eski seks filmi yönetmen-
lerine bilhassa itibar edilmesi, 70'li yılların en çok seks filmi
çeken on yönetmeninden Çetin İnanç (Toplam 52 bölümlük Şişe-
ler, Merhamet, Kumarbazlar ve Uyuşturucu dizileri), Yücel
Uçanoğlu (Bomba, Kaşığı, Davud-i Tai Hz, Behlül-i Dana Hz,
Ölüm Allah'ın Emri ve 10 bölümlük Kederli Yıllar dizisi), Oksal
Pekmezoğlu (Fırar) , Yılmaz Atadeniz (Hasan Basri Hz, Deli
Balta dizisi) ve Yavuz Figenli (Ebu Turab Hz, Annemi İstiyorum,
Acemi İşportacı) gibi beş tanesine bol sayıda film çektilirilmesi,
daha önce çoğu seks-avantür türünde olan 30 video filmi ile 500
fotoroman çekmiş Kadir Akgün'e çocuk bölümünde görev veril-
mesi;

8- Hedef kitlenin Türkiye Gazetesi okuyucusu olduğu var-
sayılarak diğer Müslüman grupların tamamen gözardı edilmesi,
TGRT'nin tek kapsamlı dini programı olan Huzura Doğru'nun
giderek gazete orta sayfasındaki Hilmi Işık'çı görüşle özdeşleş-
mesi, İslami camianın geniş yelpazesinde yer alan değişik din
adamına yer verilmeyerek, (dini programlar açısından) TGRT'nin
dar bir cemaat TV'si haline dönüştürülmesi;

9- Halka açılan İhlas Holding'teki kar oranı fazla gösterile-
rek hisse senetlerinin yüksek fiyattan satılması, böylece kendi
misyonuna gönül vermiş kişilerin bizzat maddi zarara uğratılma-
sı;

10- Genel yapı itibariyle diğer kanallardakinden değişik, is-
tikrarlı ve şahsiyetli bir yayın politikasının oturtulamaması, aksi-
ne program içeriği yönünden giderek diğer kanallara benzeme-
si.²²⁶

²²⁶ Diriklik; a.g.e.

İfrattan tefrite doğru evrilen TGRT’de bir kırılma da, dönemin hükümetinin özel televizyonları kontrol altında tutmak amacıyla hazırladığı yasanın yürürlüğe girmesiyle yaşanır. Bosna Hersek Sırbistan savaşı sırasında özellikle TGRT ve İnterstar’ın yaptıkları yayınlarla kitleleri gösteri yapmaya sevketmesi ve televizyondan yapılan miting çağrılarının büyük bir ilgiyle karşılık bulması başta koalisyon hükümeti olmak üzere siyasal partileri harekete geçirmiş ve sonuç olarak Radyo Televizyon Üst Kurulu’nun oluşturulmasını sağlayan 3984 sayılı Radyo-TV Yasası DYP, SHP, ANAP ve MHP’nin oylarıyla mecliste kabul edilmiştir. İşte bu yasadan sonra TGRT ekranları tamamen devletçi politikaların güdümüne girmeye başlamış ve hızla başlangıcındaki istikamet in tam tersi yönde hızlı bir ilerleyişe geçmiştir. Başlangıçta tasavvuf müziğine dahi yer verilmeyen TGRT’de ilginç bir şekilde pop tarzı müziklere ilgi gösterilmeye başlanır. Hazırlanan programlarda ünlü pop sanatçıları ekrana gelmeye başlar. Özel klip programları, Seda Sayan’ın icra ettiği Türk Sanat Müziği konserleri ile TGRT tam bir müzikal kanal görünümü arz etmeye başlar.

TGRT’de dikkat çeken bir başka değişiklikte ekranda tamamen bayan sunucu ve spikerlerin kullanılmaya başlanmasıdır. Sadece müzik eğlence programları değil hava durumu bile bayan spikerlerin kontrolüne bırakılmıştır. Televizyonunun TGRT kanalını açan bir kişi, Seda Sayan, Meral Konrad, Selin dilmen, Dilek Yıldırım, İnci Ertuğrul, Buket Karakaya, Çiğdem Kızıroğlu, Selvin Öztürk, Seçil Erus gibi muhtemel bir isimle karşılaşacaktır artık.

Yine bir başka değişim de yayınlanan reklâmlarda görülmeye başlanır. Erotizm bezeli Amigo Fıstık, Magnum gibi ürün reklâmları ekranlarda dönmeye başlar. Ayrıca kapitalizmin ve emperyalizmin muhafazakâr kesimdeki sembolü olan Coca Cola’da ekrandaki yerini alır. Sadece bu gelişmeler değildir reklâm konusundaki. Kendisinin sayılabilecek, Kristal Kola, İhlas Şofben, İhlas Şampuan gibi ürünlerin reklâmlarında dahi bir başkalaşma yaşanmaya başlar. Bu ürünlerin reklâmları da artık, mevcut yapıya paralel olarak hazırlanan çalışmalardır. 30 Ocak 1994 tarihli Zaman Gazetesi’nde yer alan şu kısa açıklama yazısı aslında

TGRT'nin nasıl bir istikamete gittiğini göstermek açısından önemlidir:

Dua Mecmuası kampanyamızın reklâm filmlerinin TGRT'de yayınlanmayıp diğer resmi ve özel kanallarda yayınlanmasından dolayı, gazetemizi arayan okuyucularımızın çokluğu bizi açıklama yapma mecburiyetinde bıraktı. Reklâm filmlerimizin yayınlanması için yaptığımız taleplere TGRT tarafından olumlu cevap verilmemiştir. Okuyucularımızın bilgilerine arz ederiz.²²⁷

Muhafazakâr kesimin büyük umutlarla izlediği ve desteklediği TGRT'nin içine düştüğü kısır döngü, akabinde de aksi istikamette zihniyet değişimi sadık birçok izleyicisini kaybetmesine neden olmuştur. Programlarının kalite olarak düşük olması diğer kanallarla rekabetini de imkânsız hale getirmiştir. Sonuç olarak izlenme oranları arasında TGRT en altlarda yer almaya başlamıştır. Bu gerçeğe Oskar Tv Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Erdal Gökkaya şu cümlelerle dikkat çekecektir:

Büyük umutlarla kurulan TGRT istenilen seviyeye gelemedi. Halbuki arkasında önemli bir mali ve medya desteği vardı. Yayına başlamadan önce alt yapısını oluşturmuştu. TGRT'nin stüdyoları, cihazları ve diğer teknik donanımı TRT'de bile yoktu. Ayrıca, başta TRT olmak üzere pekçok kanaldan da usta isimler transfer edilmişti. Ama olmadı. Tüm çabalara rağmen TGRT, bugün günde toplam % 3 dolayında bir rating alıyor. Yani az

²²⁷ **Zaman Gazetesi**; 30 Ocak 1994

izleniyor. (...) Peki TGRT ne yapıyor? Söзде bir eğlence programı hazırlıyor, aynı gün adını değiştirerek ekrana getiriyor... Kaliteli filmlerdeki acımasız sansür tüm hızıyla devam ederken, 5. sınıf filmlerdeki kan ve şiddet dolu sahnelerle izin veriliyor. TGRT bu 'ne uzayayım, ne kısalayım' anlayışıyla bakalım nereye kadar gidecek?²²⁸

Ekranını tamamen kuruluş misyonundan uzaklaştıran TGRT'nin neden böyle bir değişime giriştiği sonraları anlaşılmaya başlar. İhlâs Holding hızlı büyümenin ve içine girdi büyük mali yükümlülüklerin getirdiği zarurettten olacak banka ortaklıklarına girer. Bu amaçla Yurt Bank ve Ege Bank'ın %35 oranındaki hisselerini almıştır. Bu girişimlerden sonra İhlas Holding'in Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı ve ayrıca Ege Bank Genel Müdürü olan Sami Erdem, İhlas Holding ve TGRT'nin yeni misyonunu açıklar. 1 Kasım 1994 tarihinde Ege Bank Genel Müdürü sıfatıyla bir basın toplantısı düzenleyen Sami Erdem “bankacılık esaslarının faize dayandığını, İhlas Holding’inde bankacılık faaliyetinde bu esaslar üzerinden hareket edeceğini belirterek, bunun doğal olduğunu, bu sebeple herhangi bir dini kaygı taşımadıklarını ifade etmekte-

²²⁸ Gökaya, Erdal; “TGRT Nereye”, **Oskar Tv Dergisi**, 9-15 Temmuz: 1994

dir. Erdem ayrıca, Seda Sayan örneğini vererek TGRT'de de gayelerinin hizmet değil, para kazanmak olduğunu söylemektedir. Çeşitli televizyonlarda yer alan bu beyanatın İhlas Holding ve TGRT tarafından tekzip edilmemesi Yeni Şafak gazetesinin konuyu farklı bir şekilde gündeme taşımaya neden olmuştur. Gazete “İhlas Holding Nereye Gidiyor” manşeti ve “Seyyid Kutup'a hayır, Seda Sayan'a evet!" alt başlığı ile İhlas Holding ve TGRT'nin Muhafazakârlığını sorgular:

İslami kavramları kullanarak bugünlere gelen İhlas Holding'in foyası meydana çıktı. TGRT'nin her geçen gün biraz daha bozulan yayınlarıyla düşen maskesi, aldığı teşvikler ve faizciliğin açığa çıkmasıyla yönlendirdiği kitlelerin büyük tepkisini almaya başladı. Egebank Genel Müdürlüğü'ne getirilen Sami Erdem'in, İhlas Holding'in bankaları aracılığıyla faizcilik yaptığını açıklaması üzerine kopan fırtına büyüyor... Sami Erdem'in "Muhafazakâr kesim bilse, faizle uğraşan bu gruba selam bile vermez" şeklindeki sözleri, yıllarca emeklerini karşılıksız olarak Allah için İhlas Holding'in hizmetine sunan çevrelerde infiale yol açtı.²²⁹

Yine aynı tarihli gazetede Abdurrahman Dilipak'da “İhlassızlık” başlıklı bir yazıyla ihlas Holding ve TGRT'nin geldiği noktayı eleştirir:

İhlas Holding'in yeni ortakları açıkladılar. Faizle çalışıyorlar ve bu konuda din adına bir kaygı taşıdıkları da yok. TGRT de

²²⁹ “İhlas Holding Nereye”, **Yeni Şafak Gazetesi**; 7 Kasım 1994

öyle. Yoksa Seda Sayan'ı nasıl ekrana çıkarabilirlerdi? ...Bir süredir İhlas Holding'in başdanışmanı sayın Nevzat Yalçıntaş kızağa çekilmiş durumda. Bu gelişmeleri ne Nevzat hocanın, ne İhlas Holding'in ..içlerine sindirdiklerini sanmıyorum. Enver Ören'in de büyük bir sıkıntı içinde olduğunu düşünüyorum. Onun yerinde olmak istemezdim. Allah işte insanları böyle malları, canları, sevdikleriyle kimi zaman arttırarak, kimi zaman da eksilterek imtihan ediyor. (...) Sanırım İhlas'ın yeni ortakları bu açıklamayı bilerek yaptılar. İhlas'ı zor durumda yakalayıp hisselerini aldılar. Şimdi de bu tür çıkışlarla bu işi bitirmek istiyorlar. Kargayla ortak olanlar, gözlerinin oyulmaması için dikkatli olmak zorundalar.²³⁰

TGRT ve İhlas Holdingde yaşanan değişim artık geri döndürülemez bir şekilde ve hızla devam etmektedir. 1994 yılından itibaren siyasal arenada bir takım değişiklikler ve hareketlenmeler yaşanmaya başlar. Muhafazakâr söylemleriyle öne çıkan Refah Partisi önce yerel seçimlerde ardından da genel seçimlerde büyük bir başarı gösterir. Bu başarısı ile Türkiye'de bir anda siyasi kriz yaşanmaya başlar. Başta medya olmak üzere devlet bürokrasisinin büyük çoğunluğu rahatsızlıklarını dillendirmeye başlar. Ancak %23 oy ile birinci parti olan Refah Partisi, oluşan tepkilere aldırmadan Doğru Yol Partisiyle anlaşarak 58. koalisyon hükümetini kurar. TGRT'de hem köklerindeki İslami hassasiyetlerden hem de konjonktür gereği bu

²³⁰ A.g.g.

hükümeti desteklemeye başlar. Ancak bir süre sonra Türkiye’de seçmenden oy almanın iktidar olmaya yetmediği anlaşılabacaktır. Şeriat devleti kurmaya çalışmakla suçlanan Refah hükümetini yıkmak amacıyla medya, asker ve sivil toplum kuruluşlarından oluşan bir kesim tarafından şiddetli bir yıpratma kampanyası başlatılır. 28 Şubat süreci olarakta tarihe geçecek olan bu süreçte Muhafazakâr kesim büyük bir baskı altına alınır. Ordudan, bürokrasiye, üniversiteden özel sektöre kadar genişçe bir alandan Muhafazakâr iddialarıyla tasfiyeler başlar. İşte TGRT’de bir ciddi kırılmada bu süreçte yaşanır. Tüm Muhafazakâr hassasiyetli kurum, kuruluş ve kişilerin fişlendiği bu süreçte TGRT kendisini kurtarabilmek ve fişlemeden kurutulabilmek için yeni bir imaj çalışmasına girişir. Adeta “ben sizin bildiğiniz gibi değilim” dercesine tüm ekranını baştan aşağı değiştirir.

Yaşanan çalkantılı siyasal süreç Postmodern bir darbeyle sonuçlanır. Artık Refah-Yol hükümeti de eski TGRT’de yoktur. TGRT her zaman yaptığı gibi yine zamanının konjonktürüne göre konum belirler.

Artık TGRT koridorlarını Seda Sayan, Sibel Can, Seren Serengil, Sibel Turnagöl, Gülben Ergen, Ebru Gündeş ve daha nice piyasa sanatçısı bayan dolduracaktır. Sunucu olarak transfer edilen bu isimlerin yanı sıra Türk Sinemasının Kadir İnanır gibi isimleriyle de dizi için anlaşılmıştır.

28 Şubat sürecinin getirdiği bu zorunlu ve hızlı değişim maalesef ki TGRT'ye biraz pahalıya patlayacaktır. İmaj değişikliği için transfer edilen bu isimlere yüklü miktarlarda ödemeler yapılır. O günün parasıyla Seda Sayan'a 80 Milyar, Gülben Ergen' e 40 Milyar, Sibel Turnagöl'e 10 bin dolar maaş verilirken, Ebru Gündeş'e program başına 25 bin dolar , Seren Serengil'e ise 10 bin dolar ödenmektedir. Sibel Can'a ise daha çekilmemiş diziler için 4 Milyon dolar ödeme yapılır. Kadir İnanır'da yine çekilmemiş diziler için 670 bin dolar verilecektir. Ayrıca zikredilen tüm bu isimlere birer daire ve Jeep hediye edilecektir.²³¹

²³¹ <http://www.ensonhaber.com/Gundem/104307/Enver-Orenin-dunu-bugunu.html>

TGRT bu imaj değişikliğini öylesine abartır ki TGRT'nin sahibi ve İhlas Holding Yönetim Kurulu başkanı Enver Ören bu güne kadar hiç kutlamadığı halde 60. Yaş gününü TGRT'nin transferleri bayan sunucuların da katılımıyla kameralar karşısında kutlar. Beyaz güvercinlerin uçurtulduğu şaşalı partide Enver ören'in pahalı jestleri devam eder. Sibel Can'ın parti- de “Allah bizim ömrümüzden alsın sana versin” diye iltifatına karşılık Enver Ören kayıtsız kalmayacak ve kendi jeepini Sibel can'a hediye edecektir.²³²

TGRT'nin pahalıya patlayan bu imaj çalışmaları bir süre sonra holding bünyesinde bir mali krize yol açacaktır. Faizsiz kazanç sloganıyla kurulan ihlâs Finans'ta toplanan para TGRT'nin bu faaliyetlerine aktarılmıştır. Aktarılan bu paraların döndürülememesi daha sonra yaşanacak ülke genelindeki ekonomik krizle birlikte İhlâs Finans'a el konulmasına neden olacaktır. Bu el konuş TGRT için artık sonun başlangıcıdır.

Gelin televizyonumuzu birlikte kuralım sloganlarıyla toplanan yardım paralarıyla kurulan TGRT kötü

²³² A.g.h.

bir tecrübenin sonucunda Krizden çıkmaya çalışan İhlas Holding tarafından satışa çıkartılır. Kurulduğu andan itibaren Büyük tartışmalara, eleştirilere konu olan TGRT yine çok tartışılan bir satış haberiyle el değiştirecektir. Kanal 2006 yılında sahibinin Yahudi olduğu iddia edilen ABD merkezli News Corporation (Newscorp) iştiraki olan, Hollanda'da yerleşik News Netherlands BV ve bu firmanın müşterek hareket ettiği Ahmet Erteğün'e satılır.

2.2.2.5 Samanyolu TV

TGRT'den sonra kurulan diğer bir İslami hassasiyetli televizyon ise Samanyolu Televizyonudur. STV logosuyla çok ortaklı bir girişim olarak, Samanyolu Yayıncılık Hizmetleri AŞ adına 1992'den itibaren Rusya'dan yayına başlayan kanal Türkiye'deki normal yayınına ise 13 Ocak 1993'te başlar.

Samanyolu televizyonu da yine yayın çizgisini dini ilkeler doğrultusunda belirleyen bir kanaldır. Ancak Samanyolu TV diğer İslami söylemleri olan kanal-

lardan farklı olarak örgütlenmiştir. Daha önceki Hilal TV, Atlas TV, Birlik TV ve TGRT'nin yaptığı gibi Müslümanların televizyonu şeklindeki söylemlerle kitlelere malolmaya çalışmamış, bir cemaatin yayın organı olarak sessiz sedasız bir şekilde yayınlarına başlamış ve devam etmiştir.

Kısıtlı ve amatör imkânlarla yayına başlayan Samanyolu Televizyonunun asıl kuruluş misyonunu anlayabilmek için içinde yer aldığı cemaat yapısını tanımak gerekmektedir. Çünkü Televizyon, dünya çapında eğitim ve ekonomi alanlarında faaliyetlere girişen cemaatin iletişim kolunun bir parçası, planlı ve istikrarlı bir sürecin ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Samanyolu Televizyonunun da içinde bulunduğu cemaat 1960'lı yıllara kadar Türkiye'nin önemli bir figürü olan din alimi Bediüzzaman Said Nursi'nin Nur hareketinin bir kolu olarak faaliyet gösteren Fetullah Gülen cemaatidir.

Erzurumlu olan, döneminin çeşitli din âlimlerinden medrese dersleri alan, daha sonra Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde Edirne, Kırklareli, Balıkesir,

Manisa, Çanakkale ve İzmir gibi illerin çeşitli camilerinde vaiz ve imam olarak görev yapan Fetullah Gülen, içinde yer aldığı Nurcu gruplar arasındaki siyasi anlaşmazlıklar sonucu ortaya çıkan ihtilaflar sonrasında gündelik politik meselerle uğraşmayı doğru bulmayarak ayrılmış ve 1970'den itibaren müstakil hareket etmeye başlamıştır. Asıl gayenin iman gerçeklerinin anlatılması olduğu ve politika ile içli-dışlı olmanın bu gayeye gölge düşürdüğünü iddia eden F.Gülen, eğitimin önemini ve ülke geleceğinin eğitimli insanlarda olduğunu vurgulayarak faaliyetlerini öğrenci ve genç kesim üzerine yoğunlaştırmıştır. Ayrıca etkili ve duy-gulu vaazlarının teyp ve videokasetlere çekilerek yaygınlaştırılması Gülen'in muhafazakâr kesim arasında da tanınmasına ve sevilmesine neden olmuştur.

Duygulu anlatımı, ince ve tevazulu davranışları, derin ilmi birikimi Gülen'e olan ilgiyi ve hayranlığı kısa sürede artırmıştır. Kendisinden görev – hizmet konularında tavsiyeler isteyen kişilere yetenekleri ve imkânları doğrultusunda yönlendirmelerde bulunan gülen maddi imkânı yüksek insanları Öğrenci okut-

maya yönelik olarak teşvik eder. Bu amaçla ilk olarak öğrencilerin barınacağı evler açılır. Okuma imkânı kısıtlı olan öğrencilere bu evlerde barınma imkânları sunulur. Daha sonra bu evler yurtlara dönüştürülürler. Özellikle üniversitelerin bulunduğu illerde olmak üzere Anadolu'nun birçok yerinde açılan yurtlarda Öğrencilere uygun şartlarda barınma hizmeti verilirken aynı zamanda dini vecibeler ve cemaatin ana kaideleri de öğretilmektedir.

Cemaat daha sonra zaman içerisinde büyük başarı gösteren bu yurtlardan mezun öğrencilerin gayretleriyle özel okullara ve üniversite hazırlık dershanelerine yönelir. Eğitim kadrosu tamamen cemaat mensuplarından oluşan bu özel okul ve dershaneler bir süre sonra başarılarıyla dikkat çekmeye başlar. Artık Türkiye'nin gelir düzeyi yüksek kesimleri çocuklarını bu okullara, dershanelere yollamaya başlamıştır. Cemaat yurt içinde yapılan bu eğitim faaliyetine paralel olarak başta Kafkasya bölgesi olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde eğitim faaliyetlerinde bulunmak üzere girişimlerde bulunmaya başlar.

Cemaat, faaliyetlerine eğitimle başlamakla birlikte zaman içerisinde birbirini destekleyici nitelikte farklı alanlarda iştirakler oluşturmaya başlar. Finans kurumlarından sigorta şirketlerine, iletişimden kargo taşımacılığına kadar birçok ticari alanda faaliyetler yürütülür. İşte Samanyolu Televizyonu da bu yapı içerisinde Cemaatin temel misyonuna hizmet amacıyla kurulmuştur.

Cemaatin en büyük özelliği her bir işi kendi içerisinde organize olarak, kendi imkânlarıyla sessiz ve sade bir şekilde ve profesyonelce gerçekleştirmesidir. Samanyolu Televizyonu da böyle bir organizasyonun ürünüdür. Özel televizyon serbesteliğinin gündeme gelmesinden itibaren meydana çıkıp tüm Müslüman muhafazakâr kesimden yardım talep eden televizyon girişimlerinin aksine Samanyolu Tv'nin kuruluşunu tabir yerindeyse kimsenin ruhu bile duymamıştır.

Cemaat yurt içinde ve yurt dışında yürüttüğü faaliyetleri etkili bir şekilde anlatmak, aynı zamanda gündemi mümkün olduğunca takip ve kontrol edebilmek amacıyla iletişim alanında da etkinliklerini artırmaya

başlar. 1980 yılından beri yayınladığı Sızıntı dergisinin yanına 3 Kasım 1986 yılında günlük olarak yayınlanacak olan Zaman Gazetesi'ni dâhil eder. Yazılı basında, muhafazakâr olarak sadece Türkiye Gazetesi'nin bulunması sınırlı imkân ve dar bir kadroyla işe başlayan Zaman Gazetesi'nin işini kolaylaştırmakla beraber, gazete okuma alışkanlığının Muhafazakâr çevrede zayıf olması tiraj sorununu ortaya çıkartır. Gazete bu sorunu çözmek için Kur'an Tefsiri, hadis ansiklopedileri gibi çeşitli promosyonlarla aşmaya çalışır ve cemaat mensuplarının da yardımlarıyla abone sistemiyle 200 Bin'in üzerinde bir tiraja ulaşır.

Cemaat, gazeteyi bundan sonraki iletişim faaliyetlerinin de motoru konumunda örgütler. Özellikle kalifiye elaman yetiştirmeye özen gösterir. Bünyesinde bulunan genç ve yetenekli talebeleri bu gazete de istihdam ederek yetiştirmeye başlar. Belli bir aşama kaydeden gazete ve personel daha sonra görüntülü yayıncılık alanında da çalışmalara girişir. Özel televizyonculuğun serbest bırakılacağı dedikoduları, ülkenin önde gelen firmaların bu alanda yatırım yaptığı

haberleri cemaatin dikkatini bu alana çekmesine neden olur. Söylentileri ciddiye alan cemaat, hem liderleri Fetullah Gülen'in vaazlarını görüntülü olarak işleyip dağıtmak hem de televizyonculuk adına yaşanacak gelişmelerde geri kalmamak amacıyla Sema Video A.Ş.'ni kurar. Zaman Gazetesi'nin güdümünde faaliyet gösteren bu şirket, Gülen'in vaaz kasetlerinin yanı sıra Çizgi Film ve belgesel gibi prodüksiyonlar hazırlayarak pazarlamaya başlar. Bu şekilde varlığını sürdüren şirket 1990 yılında kanunsuz da olsa yayına başlayan Star1'in ardından Zaman gazetesi ile birlikte harekete geçer.

Cemaat televizyonu ilk olarak Zaman Gazetesi bünyesinde kurmak ister. Televizyonun adı da Zaman Tv olarak belirlenir. Logo olarak da "Z TV" kullanılacaktır. Ancak bazı sebeplerden dolayı bu fikirden vazgeçilir ve "Samanyolu Yayıncılık Hizmetleri AŞ" adında 330 kurucu ortaklı bir şirket kurulur. Şirket ilk iş olarak ucuz bir uydu kiralamak için arayışlara başlar. Bu arayışlar sonucunda şirket Avrupa uydularına nazaran çok daha ucuz olan Rus İntersputnic adlı fir-

manın Horizon uydusundan Frekans kiralar. Kiralanan bu uydunun etki alanı Türki Cumhuriyetlerinin tamamını kapsarken Türkiye'de sadece 36 ili kapsama alanına dahil edebilmektedir.

1992 yılının sonlarına doğru sinyal vermeye başlayan Samanyolu televizyonu 13 Ocak 1993'de test yayınlarına başlar. 15.Ekim 1993 Cuma günü de programlı normal yayınlara geçer. Ancak altyapı yeterince hazırlanamadığından gerek görüntü kalitesi, gerekse muhteva yönünden amatör bir TV istasyonu intibai uyandırmaktadır.

Kuruluş işlemlerini gerçekleştirip program yayınlarına geçen Samanyolu Televizyonu, 17 Ekim 1993'de Dedeman Oteli'nde Ortaklar 1 istişare toplantısını gerçekleştirir. 330 Kurucu ortağın yanı sıra birçok iş adamı ve bürokratında hazır bulunduğu toplantıda Yönetim Kurulu Üyesi Nurettin Veren Televizyonun misyonunu ve vizyonunu şu cümlelerle ifade eder:

Samanyolu TV, yanlışların alabildiğine sunulduğu, hakikatın, doğrunun gizlendiği bir devirde gerçeğin sunulmasına destek olmak için çıkıyor. Samanyolu TV, her türlü görüş ve düşüncenin serbestçe ifade edilmesine fırsat verirken, hak ve hakikate zarar verilmesine imkân tanımayacaktır... Samanyolu TV, halktan,

haktan ve hakikatten yana taraf olacaktır. Samanyolu TV, bakılmasında, görülmesinde, işitilmesinde, bilinmesinde fayda olmayan şeylerle vakit öldürülmesine vesile olmamaya gayret gösterecektir.²³³

“Gerçeklerin konuşulduğu, dürüst, samimi ve seviyeli bir yayıncılık” sloganıyla yola çıkan Samanyolu 19.00- 24.00 saatleri arasında olmak üzere günde beş saat olarak yayın yapmaktadır. Gerçektende Samanyolu sloganına büyük ölçüde sadık kalır. Zaman Gazete’nin yayınında izlediği tavizsiz tutumu ekranda da sürdürmektedir. Kanal özellikle belgesel ve haber programlarına ağırlık verir. İlk haftalarda Edebiyat Sohbetleri, Tarih Sohbeti, Sözün Çağrısı gibi sohbet programları, Piramit adlı yarışma programı, Kaptan Grant’ın Çocukları dizisi, Robin Hood adlı çizgi film, Prizma, Nabız ve Meridyen adlarıyla sunulan tartışma programları ile Bizim İller, Uçaklar, Varlığın Derinliklerine Doğru gibi belgesellere yer veren Samanyolu’nun en iddialı programları ise Perspektif Aralığı, Saim Orhan tarafından hazırlanan Ayna ve Abdullah Gül ile Mustafa Özsoy tarafından hazırlanıp, Yusuf

²³³ Diriklik; a.g.e.

Ziya Özkan tarafından sunulan Gurup Kuşağı adlı haber programlar olur.

Ancak görüntü ve ses kalitesinin düşük oluşu başta olmak üzere bazı eksiklikler, azda olsa tenkitler almaya başlar. Zaman Gazetesi'nin haftalık aile ekinin televizyon sayfasının editörü Nedim Hazar Samanyolu'nun bu eksikliklerine şu ifadelerle dikkat çeker:

Aylar süren test yayınından sonra, Samanyolu TV (STV) geçtiğimiz Cuma günü normal yayına başladı... Gerçi gerek muh-teva, gerek yayın saati, gerekse yayın coğrafyası itibariyle henüz istenilen seviyede olmadığı bir gerçek. Ancak bu eksikliklerin en kısa sürede aşılabacağına gönülden inanıyoruz. Zira Samanyolu TV, mecburiyete binaen kısa bir zaman zarfında normal yayına geçmek durumunda kaldı. STV, özellikle habercilik ve haber programcılığında diğer kanallara fark atacaktır. Büyük çoğunluğu bir takım güç odaklarının elinde bulunan yazılı ve görüntülü medyanın sürdüğü hükümrancılık yakın bir tarihte sona erecek ve Türk halkı, kendilerinin daha fazla kandırılıp yanıltılmasına artık izin vermeyecektir.²³⁴

İlk yayına başladığı tarihte itibaren cumartesi Pazar hariç hafta içi her gün 5 saat yayın yapan Samanyolu Tv bir süre sonra yayın saatini artırmaya ve cumartesi Pazar günleri de yayın yapmaya başlar. Ramazan ayının başladığı 12 Şubat 1994 yılında 1,5 saatlik

²³⁴ Nedim Hazar; "Samanyolu Televizyonu", **Zaman Gazetesi Aile Eki**, 23 Ekim 1993

sahur programı yapmaya başlayan Samanyolu akşamları da 16.00'dan sonra iftar programı hazırlayarak yayın süresini 9 saate çıkartır. Ayrıca Ramazan'ın 15'inden sonra Kâbe'den teravih namazlarını canlı olarak naklen yayınlayarak muhafazakâr camiada büyük bir ilgi görür. Görüntü ve ses kalitesi olarak hala amatör görünümünü devam ettirse de yayın süresini aşamalı olarak yükseltmeye devam eden Samanyolu 5 Eylül 1994'de 12, 3 Ekim 1994'de ise 07.00 – 23.30 arası 16 saatlik yayına geçer. Büyük çoğunluğu belgesel ve haber programları olmak üzere hemen hemen bütün programları kanal kendi mütevazı imkanlarıyla gerçekleştirmektedir. Bu gerçeği STV Yönetim Kurulu Başkanı İlhan İşbilen, 9.Mayıs.1994'de yapılan 1. Olağan Genel Kurul' da ifade edecek ve personel kadrosunu ve teknik imkânları geliştirmek için uğraştıklarını söyleyecektir.

Yayın süresini artıran Samanyolu sinema filmlerine de ağırlık vermeye başlar. Ancak sinema alanında birikimli bir kadronun olmayışı ve yayın çizgisinde belli sınırlılıklar bulunması sinema konusunda kanalı

oldukça sıkıntıya sunar. Müstehcen sahnelerin gösterilen filmlerden ayıklanması, hatta bir kadın ve erkeğin aynı karede görünmemesine gayret edilmesi filmlerin büyük bir bölümünün makaslanmasına, makaslanan bu filmlerinde büyük oranda anlam bütünlüklerini kaybetmesine neden olmuştur.

Dolayısıyla bu uygulamalar izleyici filmlerden uzaklaştırmıştır. Örneğin bir seyirci izlediği bir filmdeki gözlemlerini şu şekilde aktarmaktadır:

Dün zaplarken Samanyolu Tv dikkatimi çekti, “Kapıcılar Kralı” gibi bir film yayındaydı. Acaba bu filmi nasıl yayınlayabiliyorlar düşüncesiyle izledim filmi sonuna kadar... dikkatimi çeken noktaları sıralayım şimdi...

— Filmdeki küfürler istinasız kesildi... hatta bazı yerlerde namussuz ve alçak kelimelerini bile kestiler anlayamadığım bir şekilde... ama sonlarına doğru bir kere namussuz kelimesi çıktı kemal sunalın ağzından...

— Sevda Ferdağ’ın Kemal Sunal’dan anahtarları almaya çalıştığı sahneler de tümünden kesildi... Kemal Sunal o eve hiç giremedi bile... Hatta sırf bu sahnelerde rolü olduğu için sevda Ferdağ toplam otuz saniye falan görünebildi...

— Filmdeki tüm içki sahneleri kesildi... Sadece kemal sunalın memurun evinde içki içtiği sahne kesilmedi, onda da ne içtikleri belli olmuyordu...

— Filmdeki tüm votkalar, tüm viskiler sansürlendi... Herhangi bir alkollü içki adı duyamadık film boyunca... Film reklamları çıkartırsak bir saat civarı sürdü.²³⁵

Müstehcen sahneleri makaslamak zorunda kalan Samanyolu, genellikle bu tür sahnelerin az yer aldığı ucuz aksiyon filmlerini yayına sokmayı tercih etmektedir. Ancak şiddetin bu filmlerde yoğun olması, Uzakdoğu Sporlarının içerikte baskın olarak yer alması kısa süre de tepki çekmeye başlar. Bir izleyici Zaman Gazetesi'ne yolladığı mektupta şu eleştirileri yöneltir:

Biz diğer kanalların çocuklara iyi örnek olmadığını söylüyoruz. Fakat bizim de göstermiş olduğumuz filmler onlardan aşağı kalmıyor. Sinema filmlerinde her an silah, her an kavga ve her an şiddet bulmamak mümkün değil. Fakat inanıyoruz ki Samanyolu TV ilerde toplumun istediği yönde yayın akışına girecektir.²³⁶

Samanyolu'nun dikkat çeken bir uygulaması da yabancı her türlü yapımın seslendirmelerinde dini terimleri ağırlıklı olarak kullanmasıdır. Özellikle yabancı belgesel filmlerinde ki seslendirmelerde bu yöntemi sık sık uygulamaktadır. Örneğin belgesellerde şu cümleler sık sık yer almaktadır: “ Doğanın sonunu bir tek

²³⁵ <http://sozluk.sourtimes.org/show.asp?t=jokullmagic>

²³⁶ Işık, Fatih; “Okuyucu Mektupları”, **Zaman Gazetesi Ailem Eki**, 30 Ekim 1994

Allah bilir, Allah-u Teala çok güçlü hayvanlar yaratmıştır, Allah'ın bütün nimetleri faydalıdır. Ispanak da bunlardan biridir...”

Samanyolu ayrıca, yayınladığı çizgi filmlerde de aşırı bir sansür ve dublaj düzenlemesi uygular. Çizgi film karakterlerinin diyaloglarını İslami terimlerle oluşturur. Örneğin Şirinler adlı çizgi filmde “Şirin Baba nereye gitti” sorusuna “Cumaya gitti” gibi cevaplar verdirilmekte, jeneriğindeki “la la la la la la la la la la” olan melodisi “la la la ilahe illallah” şeklinde, değiştirilmiştir. Yine ünlü çocuk çizgi filmi He-Man’da yer alan, kılıcını gökyüzüne kaldırarak söylediği “gölgelerin gücü adına güç bende artık” repliği, “Allah birdir ve peygamberimiz de onun bir kuludur “ şeklinde söylenmiştir.

Belgesel ve film yapımlarında aşırı bir deformasyon yapan kanalın ağırlık verdiği bir başka alanda haber programlarıdır. “Özel Dosya”, “Ayna” gibi Samanyolu için önemli ve hacimli sayılabilecek haber programlarına imza atmaya başlamıştır. Özellikle “Ayna” programı “Türkiye’deki domuz çiftlikleri ve

domuzdan üretilen yiyecek maddeleri konusunu” araştırma haber dosyası olarak ekrana getirerek önemli bir başarı göstermiş hem Samanyolu’nun hem de kendisinin adını sektörde duyurmuştur.

Samanyolu televizyonu 1996 yılına kadar TGRT’nin aksine, ekran, ses ve program kalitesine aldırmadan sessiz sedasız istikrarlı bir şekilde, misyonundan taviz vermeden yayınlarına devam etmiştir. Her ne kadar haberlerinde ve haber programlarında siyasi sistemle ilgili suya sabuna dokunan bir tarzda çizgi izlemese de İslami ilkelerin dışına çıkmamaya azami özen göstermiştir. Mali anlamda fazla açılması, akılcı davranması, popüler anlamda bir yayın çizgisine kaymaması, kanalın mali giderlerinin geniş cemaat çevresi tarafından karşılanabilmesine olanak sağlamıştır. Mevcut durum itibariyle ajanslar tarafından hazırlanan televizyon reklâmlarının büyük oranda İslami ilkelerle uyuşmaması, muhafazakâr küçük ölçekli sektörlerinde reklâm verecek bütçeler oluşturmaması kanalın asli gelir kaynağı olan reklâm filmlelerinden yararlanmamasına neden olmuştur. Ancak ilan

ettiği çizgisine sadık ve İslami ilkelere sıkı sıkıya bağlı kalması cemaat mensuplarının televizyona maddi ve manevi büyük ölçüde destek olmalarını sağlamıştır. Fakat Samanyolu televizyonu bu destekleri hiç gündeme getirmemiş, bir para yardımı talebine hiç girişmemiştir. Daha önce TGRT'nin kuruluşu aşamamasında yaşanan ve sonraki diğer televizyonların kuruluş aşamalarında da yaşanacak olan “Bileziklerini çıkarttı verdi” türü reklâm kokan ajitasyon sahneler hiçbir zaman Samanyolu televizyonu için yaşanmayacaktır.

Sessiz sedasız, fazla iddialı olmayan yayın çizgi- siyle yoluna devam eden Samanyolu televizyonunda 1997 yılına gelindiğinde ciddi bir kırılma yaşanır. Çünkü 1996 yılının başı itibariyle etkisi yıllarca sürece- cek bir siyasal çalkantı içine girilecektir. En çok Mu- hafazakâr kesim olmak üzere ülkenin hemen hemen her kesimi ekonomik ve sosyal olarak bu çalkantıdan olumsuz anlamda etkilenecektir.

1995 yılının sonuna doğru sonuçları sürpriz bir şekilde herkesi şaşırtacak olan bir erken genel seçim yaşanır. Toplumun alt sınıfları tarafından desteklenen

ve söylemlerini İslami ilkelere dayandıran kısacası referans olarak İslam dinini kendine temel alan Necmettin Erbakan önderliğindeki Refah Partisi aldığı %23'lük bir oy oranıyla seçimi birinci parti olarak kazanır. Herkes için sürpriz olan bu sonuç siyasal anlamda da yaşanacak bir kaosun habercisi niteliğindedir. Dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Anayasa gereği hükümeti kurma görevini Refah Partisi lideri Nemettin Erbakan'a verir. Almış olduğu sandalye sayısı itibariyle tek başına hükümet kurma şansı olmayan Refah partisi koalisyon hükümeti için diğer partilerle görüşmelere başlayacak ancak hiçbir parti Muhafazakâr bir partiyle yan yana görünmek istemediği için bu girişimler sonuçsuz kalacaktır. Nitekim girişimlerin sonuçsuz kalışı hükümeti kurma görevinin Refah Partisi'nden alınmasına, sırasıyla Doğruiol Partisi, başarısız olması sebebiyle de Anavatan Partisine verilecektir. Yapılan çetin pazarlıklar sonucu Anavatan ve Doğruiol Partileri arasında anlaşma sağlanarak Anayol hükümeti kurulmuştur. Fakat bu seferde Refah Partisi güven oylamasının anayasal kurallara göre yapılmadığı itirazıyla Anayasa Mahkemesine

başvurur. Hükümetin kurulmasından yaklaşık üç ay sonra Anayasa mahkemesi başvuruyu haklı bularak güven oylamasını geçersiz sayar. Verilen bu kararla birlikte kurulan Anayol Hükümeti dağılır. Hükümetin dağılmasıyla birlikte Refah Partisi harekete geçerek Doğruiol Partisi ile pazarlıklara girişir. Sıkıntılı ve zorlu bir süreçten sonra Tansu Çiller önderliğindeki Doğruiol Partisi ile Necmettin Erbakan önderliğindeki Refah Partisi anlaşarak Erbakan'ın başbakanlığında 54. Hükümeti kurarlar. 8 Temmuz 1996 yılında mecliste yapılan güven oylaması sonucu 265 ret oyuna karşılık 278 kabul oyuyla hükümet güvenoyunu alarak göreve başlar.

Güvenoyu alarak göreve başlayan 54. Refahiyol Hükümeti bazı çevrelerde rahatsızlıklar yaratmaya başlar. Dengeleri iyi gözetemeyen Necmettin Erbakan seçimler öncesinde takındığı ABD-İsrail karşıtı tutumunu üstü kapalıda olsa sürdürmeye başlar. Bunun yanında büyük sermaye gruplarını da rahatsız edecek bir takım duruşlar sergilemektedir. Tüm bunların yanında Partinin aldığı %23 oranındaki oy toplunun en

tabanında yer alan seçmenine aşırı bir coşku yaşatmaya başlamıştır. Sınırlı bir zaferde olsa sonucun sarhoşluğunu yaşayan seçmen ve parti alt yöneticileri, bir takım açıklamalarla tam karşılarında yaralan merkez medyaya gerekli propaganda malzemelerini vermektedir. Tüm bunların üzerine Erbakan'ın "ülkenin yüzünü İslam coğrafyasına döndürüyor" şeklindeki eleştirilere neden olacak olan ilk dış gezilerini Mısır ve Libya'ya yapması, Libya'da Devlet Başkanı Muammer Kaddafi tarafından azarlanır bir şekilde muamele görmesi, üstüne üstlük Devlet, Polis, Mafya şeklinde özetlenebilecek susurluk kazası sonrasında karanlık ilişkiler ağının ortaya çıkması Refahyol Hükümeti için zor günlerin başlangıcı olur.

Gelinen noktada medya tetiktedir. Asker rahatsızdır, bürokrasi tepkilidir. Ancak yaşanan tüm çalkantılara rağmen Refahyol hükümeti yoluna devam etmeye icraatlarını gerçekleştirmeye devam etmektedir. Erbakan hükümeti son olarak içerde özellikle laik kesim ve askerler, dışarıda ise ABD, İsrail ve AB tarafından rahatsızlık yaratan "Türkiye yüzünü doğuya mı

dönüyor” endişesini güçlendirecek bir adım daha atar. Dünyanın ekonomik ve silah bakımından gelişmiş ülkelerini temsil eden G8 ülkeleri birliğine alternatif olarak Müslüman nüfuslu ülkelerin siyasal ve ekonomik olarak birlikte hareket edebilmelerine olanak sağlayacak D8 Ülkeleri projesini hayata geçirmeye kalkışır ve bu bağlamda Malezya, Mısır, Pakistan, Endonezya, Libya, İran gibi ülkelerin devlet başkanlığı düzeyinde temsil edildiği ilk toplantı gerçekleştirilir. İşte bu girişim sonrasında Refahîyol Hükümetine yönelik asker ve medya önderliğinde ciddi bir yıpratma kampanyası başlatılır. İktidar tarafından yapılan her türlü icraat gözlem altına alınır, yapılan her türlü konuşmalar medyada kurgulanarak aleyhte yayınlanmaya başlanır. Gazete manşetlerinde “Üst düzey bir askeri yetkili dedi ki” türü haberler sık sık yer almaya başlar. Hükümet tam anlamıyla bir baskı altındadır. Buna rağmen Refah Partisi yanlış adımlar atmaya, medya ve askere istedikleri ciddi kozları vermeye devam eder. Erbakan 12 Ocak 1997’de Cumhuriyet tarihinde görülmemiş bir uygulamaya imza atar. Ramazan ayı olması nedeniyle başbakanlıkta sarıklı ve cübbeli

çok sayıda tarikat şeyhi ve üyesinin katıldığı bir iftar yemeği verir. Bu adeta laik rejime bir meydan okuma gibi algılanır. Haftalarca gazeteler ve televizyonlar bu konuyu yazar ve tartışır. Bu olayla birlikte tüm tarikat ve dini cemaatler mercek altına alınır. Adeta tarikatların haritaları çıkartılır. Doğru yalan bir sürü haber ortalarda dolaşmaktadır. Tam bir kaos yaşanmaktadır. Tarikatların tüm devlet kadrolarına sızdığı, ülkenin bu tarikatlar tarafından yönetilmeye başlandığı söylenti ve yorumları dini kimliği olan herkesi hedef haline getirir.

Tüm bunlar yaşanırken, kurgu olduğu bu gün dahi hala tartışılan Ankara'nın Sincan semtinde Kudüs gecesi olayı patlak verir. Refah Partili belediye başkanını Bekir Yıldız, kendisine gelen talebi olumlu karşılamış ve İsrail'in protesto edileceği bir tiyatro oyunu için semtin meydanına Mescid'i Aksa'nın benzeri bir çadır kurdurmuştur. Geceye, davet edilen İran Büyük Elçisi'ne katılır. Aynı zamanda İsrail'e karşı Filistin'de mücadele eden Hizbullah ve Hamas örgütlerinin liderlerinin posterleri de alana asılır. Olay bir anda

Türkiye'nin gündemine “irtica geliyor” haberleriyle düşer. Olayı araştırmaya giden bir gazeteci bayanında, bir takım kişiler tarafından tartaklanması medyanın tüm silahlarını kuşanmasına neden olur. Yapılan haberler yorumlar sonrasında 4 Şubat 1997 sabahı bir tank konvoyu ilçeye girer ve bu tank olayı hükümet üzerinde çok ciddi bir korku yaratır.

Tüm bu yaşanan gelişmeler altında 28 Şubat tarihli Milli Güvenlik Kurulu yapılır. Ordu irticayla mücadele adı altında hazırladığı bir takım kararları hükümete imzalatır. Hükümetin söylenen her şeyi kabul edildiği ve önüne gelen her türlü belgeyi imzaladığı bu kuruldan sonra tüm ülkede dini kurum ve kişiler baskı altına alınmaya başlanır. Refahyol Hükümeti'nin istifasını da getirecek olan “28 Şubat Süreci” olarak adlandırılan bu süreçte çok sayıda Ordu mensubu, irticacı suçlamalarıyla ihraç edilir. Üniversitelerde türban yasağı uygulaması başlatılır. Anadolu esnafının bir araya gelerek oluşturduğu Holding yapıları “Yeşil Sermaye” yaftasıyla listelenir. Devlet kadrolarında görev yapan dini hassasiyetleri yüksek memurlar en

alttan en üste kadar fişlenir. Birçok basın mensubu, vatandaş, bürokrat, memur soruşturmalara uğrar. Muhafazakâr basın yaftasıyla bazı gazete ve televizyonlara baskılar uygulanır.

Tüm bu yaşanalar arasında Samanyolu Televizyonu'nun da bağlı olduğu Fetullah Gülen ve cemaati'nde nasibini alacak, hem cemaat hem de televizyon için zor günler başlayacaktır. Süreci kontrol altına alan asker ve medya tüm dikkatini cemaat üzerinde yoğunlaştırmaya başlar ve uzunca sürecek bir takibata başlar. Çünkü dini cemaat olarak en güçlü en zengin, en eğitilmiş ve en yayılmacı cemaat gülen cemaatidir. Eğitimden finansa, medyadan sigorta sektörüne kadar birçok alanda faaliyet göstermektedir. Cemaatin bu kadar geniş bir alanda ve özellikle eğitim kurumları şeklinde faaliyet göstermesi, ülkede gerçekleştirmeyi amaçladığı iddia edilen devrim için bir alt yapı hazırlığı olarak lanse edilir ve özellikle medyanın bilgi ve haber desteğiyle Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından cemaate yönelik bir iddianame hazırlanır. Bu iddianame ve suç isnatları dönemin basınına şu ifadeler-

le yansıyacaktı: “DGM Savcısı Nuh Mete Yüksel hazırladığı 79 sayfalık iddianamede, “İslam diktatörlüğü” kurmak için “Devletin tüm sistemlerinde İslam hükümlerini egemen kılmaya çalıştığı”nı iddia ettiğı Fethullah Gülen’in 10 yıla kadar hapsini istedi.”²³⁷ Bir sürü başlık altında kaleme alınan iddianamede cemaat “En tehlikeli irtica Örgütü” Gülen’de “İslam diktatörlüğü kurmak isteyen lider” olarak tanımlanır. 179 sayfalık iddianamede yer alan şu ifadeler devletin cemaat konusundaki hassasiyetini ortaya koyacak niteliktedir:

Gülen’in Türkiye Cumhuriyeti’ni sona erdirip, yerine şeri yasaların hakim olduğı İslam devletini kurmak için okullarında beyinlerini yıkadığı gençlik ile oluşturacağı toplumu kullanmayı planladığı tespit edilmiştir. Gülen, ılımlı, İslam görüntüsüyle kamufle edilmiş yöntemi, Milli Eğitim Bakanlığı ve emniyet teşkilatında kadrolaşması, okulları vasıta olarak kullanması, siyasi parti, kişi ve bazı devlet kadroları tarafından kabul görmesi nedeniyle devlet rejimini istismar etmesi, finans desteğı ile ülkemizdeki en güçlü ve en etkin irticai yapılanmadır.²³⁸

İddianamede Cemaatin önündeki tek engelin Türk Silahlı Kuvvetler olduğı ve bu amaçla orduya yönelik planlar yapıldığı da vurgulanmaktadır: “Gülen’in TSK’ya karşı uyguladığı politika, hoş görünme,

²³⁷ Bal, Ersin; “En Tehlikeli İrtica Örgütü”, **Sabah Gazetesi**, 01.09.2000

²³⁸ A.g.g

TSK'ya karşı bazı politikacılardan alınmış tavizlerle polisi güçlendirme, böylece denge sağlama, etkinleştirdiği polis camiasını gerektiğinde TSK'ya karşı kullanma şeklindedir"²³⁹

İddianamede TSK ile ilgili bölüm şu ifadelerle yer almaktadır:

Subay ve astsubay çocuklarını kendi okullarına kaydettirmeye, yetiştirilen çocukları askeri okullara sokmaya, kültür düzeyi yüksek, kendine bağlı türban takmayan bayanların askeri öğrenciler ile tanışmaları ve evlenmelerini sağlamaya çalışarak 10 yıl içinde TSK içinde söz sahibi olacağı bir konuma gelmeyi planlamaktadır."²⁴⁰

Cemaatin kurumları ve gelir kaynakları da detaylı bir şekilde iddianame de yer alır:

Yurt içinde 88 vakıf, 20 dernek, 128 özel okul, 218 şirket, 129 dershane, 500 öğrenci yurdu, biri İngilizce 17 yayın organı, ortalama 250 bin tirajlı gazete, TV istasyonu, iki radyo, faizsiz finans kurumu ve sigorta şirketi. Yurtdışında 35 ülkede, 6 üniversite ve yüksekokul, 236 lise, 2 ilkokul, 8 yabancı dil ve bilgisayar merkezi, 6 üniversiteye hazırlık kursu ve 21 öğrenci yurdu olmak üzere toplam 279 eğitim kurumu.²⁴¹

Hem medyanın hem de devletin cemaate karşı tutumu cemaatin gerek kurumları gerekse kişileri üzerinde ciddi bir baskı unsuru oluşturur. Bu baskılar so-

²³⁹ A.g.g.

²⁴⁰ A.g.g.

²⁴¹ A.g.g.

nucunda cemaat şeffaflaşmaya, medya organlarıyla da tabir yerindeyse suya sabuna dokunmamaya başlar. Tüm kuruluşlarında belirgin değişiklikler başlar. Samanyolu Televizyonu’da bu değişimlerden payını alacaktır. Haber programlarında tahrik edici haber ve unsurlardan şiddetle kaçınılır. Asker ve hükümetin tepkisini çekebilecek her türlü girişimden, yayından uzak durmaya başlanır. Ekranda bolca görünen tesettürlü bayanlar geri plana çekilerek, sistemin arzu ettiği tarzda başı açık bayanlar öne çıkartılacaktır. Reklâm konusunda takınılan katı tutum yumuşayacak, liberal bir reklâm politikasına kayılacaktır. Artık başı, kolları açık bayanların oynadığı kozmetik reklâm filmleri sık sık yer ekrana yansıyacaktır. Oturum programlarında ise özellikle sol görüşlü entelektüeller boy gösterecektir. Ve 28 Şubat sürecinin en yoğun yaşandığı zamanlarda, Cuma namazları sonrasında düzenlenen geniş katılımlı protesto gösterilerine, tesettür mitinglerine dahi ekranlarında yer ayırmayacaktır. Samanyolu’ndaki bu değişimi Vakit Gazetesi yazarı Hüseyin Öztürk şu satırlarla eleştirecektir:

Düşündüm de bugüne kadar BÇG'ye hiç yardımcı olmamışım. Biliyorsunuz BÇG'nin uzun adı "Batı Çalışma Grubu". Bu grup toprakları üzerinde 100.000 camisi bulunan, bu camilerde vatanın milletin selameti için namaz kılıp dua eden 53 milyon insanın günlük yaşamlarını araştırmak, incelemek ve takibetmek üzere görev yaparmış. Ben "bir bilenlerin" yalancısıyım. Onlar öyle diyorlar.

Ben de usumdan bu insanlara yardımcı olmayı, işlerini kolaylaştırmayı geçirdim.

Mesela, Türkiye'de bütün camiler Cuma günü çok kalabalık olur. Camiler dolar taşar. Bence Cumanın yoğunluğu hafta içine yayılabilir. Ayrıca Cuma Hutbeleri vardır ki; Orman Haftasından, Kızılay Haftası'ndan, Çiçek sevgisinden bahseder ve cemaat öğle uykusunu alır. Bundan sonra festivallerden, spor programlarından söz edebilirler. Samanyolu TV bu işi iyi kavramış. Mevlid Kandili'nde baştan sona maç sundu. Eskiden böyle olmuyordu. Peygamberimizin doğumunun bir anlamı vardı ve biz engüzel programları Samanyolunda izlerdik.

Ama şimdi... Eee... Efendim zaman bildiğin gibi değil, çaktırmayacaksın, fişlenmeyeceksin, dikkat çekmeyeceksin, kim olduğunu belirtmeyeceksin, neci olduğunu anlayamayacaklar.

Gerekirse sakalını kesecek, bıyığını yok edeceksin, hanım tesettürlüyse saçını hafif önden, gerdanı 5 ila 10 cm açıklıktan gösterilebileceği gibi, dudak makyajı da yaptırabilirsiniz.

Kamufle olacaksın abicim kamufle... Allah bilen gören işitenmiş. Elbet öyle. İnancımız tamdır ve haktır.

Amma velakin yaşamak, göze batmamak için de bir takım takiyyelere başvuracaksın ki, geminin dümeni doğru sulara götürsün getirsin. Dönem imaj zamanı, imaj tazeleme moda olarak yaşantımıza girdi. Eskiden iman tazelenirdi, şimdi imaj tazeleniyor.

Yakında ben de bıyıkları falan kesebilirim. Hatta bir kursa gidip nasıl "kominist yazar" olunur onu öğreneceğim. Şimdi rağbet solcu yazarlara.

Kamufle olacaksın abicim kamufle. Doğru olmak, doğru söylemek, hele hele tebliğ yapmak. Hişşt... Ayıp o ne biçim söz öyle.²⁴²

Cemaatte ve Samanyolu'nda yumuşama kabuk değiştirme devam edecektir. Gülen, Refah yol Hükümetinin devrilmesiyle birlikte yerine kurulan Bülent Ecevit başkanlığındaki Hükümet ilk icraatlardan olan 8 yıllık kesintisiz eğitim - İmam Hatip Liselerinin önünü kesmek amacıyla gerçekleştirildiği iddia edilen- ve türban yasağı konusunda tüm Muhafazakâr kesimi şaşırtacak açıklamalarda bulunur. Bu tarz meselelerin dini olmayıp teferruat olduğu ve bu konuların toplumsal huzur ve barışı zedeleyecek ölçüde tırmandırılmasının zararlı olacağı şeklinde görüş belirtir.²⁴³ Samanyolu Televizyonu ise İsrail ve ABD'ye yönelik haberlerde ılımlı ve yandaş bir görüntü vermektedir.²⁴⁴

Samanyolu televizyonundaki bu değişim halkın gözünden kaçmayacaktır. Ankara ve İstanbul'da yapı-

²⁴² Öztürk Hüseyin; "Kamufle Olacaksın Kamufle" **Vakit Gazetesi**, 19 Temmuz 1997

²⁴³ " 'Fethullahçılar iyidir' raporu düzenlenmiş!", **Sabah Gazetesi**, 26 Haziran 1999

²⁴⁴ Öztürk, Hüseyin; "Potansiyel Suçlu Ayağa Kalk" **Akit Gazetesi**, 14 Ocak 1998

lan bir araştırma da deneklerin büyük çoğunluğu Samanyolu'nda hızlı bir ilkesel değişimin yaşandığına inanmaktadır.²⁴⁵

Yapılan tartışmalar, açılan soruşturmalar, karşılıklı suçlama ve savunmalardan sonra 2000'li yıllardan sonra cemate yönelik baskılar azalmaya başlar. Ancak yine de hastalığı sebebiyle Amerika'ya giden Fetullah Gülen Türkiye'ye bir daha dönmeyecek, Samanyolu ise ekrandaki modern yüzünü değiştirmeyecektir. Aksine 2000 yılı ile birlikte ciddi bir imaj çalışmasına başlayacak, logosundan, jeneriklerine, fragmanlarından single müziklerine kadar değiştirecek, teknik altyapısını son sistem teknolojik cihazlarla yenileyecektir. Ve bu değişimlerden sonra farklı program formatları, drama yapımlarıyla hem adından sıkça söz ettirecek, izlenme oranlarını artıracak hem de reklam gelirlerinden büyük paylar almaya başlayacaktır.

28 Şubat dönemine kadar haber, belgesel ve oturum programlarıyla yayın yapan ve cemaatin özellikle

²⁴⁵ Öztürk, Hüseyin; “Ya olduğun gibi görün; ya da...”, **Akit Gazetesi**, 2 Aralık 1998

yurt dışındaki eğitim kurumlarının propagandasını yapan Samanyolu bu süreçle birlikte daha merkez daha heterojen bir yayın çizgisine doğru kaymaya başlar. Kendisi için küçük ölçekte haber ajansı hizmeti gören Cihan Haber Ajansını teknik ve personel anlamında geliştirmeye, profesyonel anlamda örgütlemeye başlar. Daha önce yurt genelinde, Zaman Gazetesi için oluşturulan temsilciliklere kamera desteği sağlanarak ve burada istihdam edilen personeli merkezden gönderilen haberci personellerle eğiterek haber ağını, kaynağını geliştirir. Bu anlamda başarılı olan televizyon, aynı sistemi okullarını kullanarak yurt dışında da uygular. Dünyanın hemen hemen her ülkesinde okulu bulunan cemaat, bu okulların bünyesinde oluşturduğu muhabir kadrolarıyla bir anda dünya genelinde muazzam bir bilgi akışını kontrol etmeye başlar. Bu bilgi akışı, Samanyolu televizyonunun hem program kültürünün zenginleşmesine hem de diğer kanallara göre daha özgün haber programları hazırlamasına imkân sağlayacaktır.

Türkiye'nin siyasi ortamında yaşanan çalkantılar duruldukça, sakinleştikçe Samanyolu televizyonu da asıl mecrasına doğru tekrar evrilmeye başlar. Her ne kadar ekranı eski tutucu yapısına bürünmese de cemaatin misyonu çerçevesinde idealize edilen hizmet anlayışında kendine düşen görevi başarılı bir şekilde yerine getirmeye çalışır. Ayrıca yaşanan tecrübelerle birlikte personel ve içerik açısından da profesyonellik anlamında epey bir ilerleme kaydedilmiştir. Ve yine ayrıca yaşanan zor süreç, zorunluda olsa cemaat için aşılamaz bazı engellerin aşılmasına imkân sağlamıştır. Bu bir takım engellerin ortadan kalkmasıyla birlikte artık kanal kendi başına bir televizyon dili kurma gayretine girişecektir.

Samanyolu yeni televizyonculuk anlayışında hemen hemen her program formatına yer vermeye başlar. Kadın programlarından, çocuk programlarına, uzun metrajlı drama yapımlarından müzikli şov programlarına kadar her programdan örnekler ekranlarda yar alır. Fakat yapılan programlar TGRT'de olduğu gibi sıradan, aceleyle yapılan ve bir öykünmenin bir

kompleksin ürünü değildir. Program türleri adeta muhafazakâr kitle için dezenfekte edilmekte, yeniden formatlanmaktadır. Drama yapımlarında, genel ahlak ilkeleriyle İslami ilkeler harmanlanmakta, özgün bir senaryoyla izleyiciye sunulmaktadır. Şov programlarında sunuculardan konuklara kadar fark edilen bir seviye standardı göze çarpmaktadır. Kadın programlarında dejenere eden, teşhir eden, sulandıran unsurlar değil, eğiten, bilgilendiren, dinlendiren, Türk ve İslam kültürüne uygun idealize unsurlar öne çıkmaktadır. Çocuk programları yine dışarıdan alınmış, sıradan program ve çizgi filmler değil, çoğunluğu iç yapımlar olan, belli formasyonlar doğrultusunda bilinçli hazırlanan programlardır. Kanal'ın kendine özgü oluşturduğu bu televizyon dili bir süre sonra özellikle muhafazakâr kesim tarafından beğenilecek, yine kültür düzeyi yüksek bazı muhafazakâr olmayan çevreler tarafından da seviye adına tercih edilmeye başlayacaktır.

Kendisi için en büyük engel olan parasal gelir sorununu kısmi de olsa liberalleşerek aşan Samanyolu televizyonu, geride bıraktığı onlarca yıl sonunda ka-

zandığı tecrübeler ve yetiştirdiği kalifiye personellerle, ekonomik imkânları da iyi kullanarak misyon yüklenen dinsel içerikli drama yapımlarına ağırlık vermeye başlar. Özellikle bir fenomene dönüşen, izleyicilerin başlarından geçen gizemli olayların senaryolaştırıldığı “Sırlar Dünyası” adlı Drama Programı toplumun hemen hemen her kesiminden büyük bir ilgi görür. Düşük bütçeli günlük olarak çekilen bu dizi yayınlandığı saatlerde, kendisine rakip olan diğer kanalların yüksek bütçelerle hazırlanmış yayınlarına büyük farklar atarak izlenme oranlarında en yüksek payı almaya başlayacaktır. Öyle ki diğer bütün kanallar bu programı taklit etmeye çalışacak, aynı formatta birçok program hazırlanacaktır. “Sırlar Dünyası”yla önemli bir başarı ve yerli ve yabancı medyada ciddi bir tanıtım imkânı yakalayan Samanyolu artık Türkiye’nin en çok izlenen ilk 5 kanalı arasına girmiştir.

2003 yılına gelindiğinde Türk televizyonlarında ciddi bir dönüşüm yaşanmaya başlar. O güne kadar bol ödüllü yarışma programları ve çok hareketli Hollywood filmleri yayınlayan kanallar birden bire

ekranlarını yerli yapım dizilerle dolduracaktır. Onlarca dizinin yayına girdiği o dönemde neredeyse oyuncu bulmakta sıkıntı çekilmeye başlanır. Nerde ne kadar tiyatro sanatçısı, ne kadar manken, şarkıcı, türkücü ve eski yeşil çam oyuncusu varsa dizilerde boy gösterecektir. Çeşit çeşit senaryolarla ekrana gelen bu dizilerin en büyük özellikleri, yazılan senaryolarının Türk toplum yapısıyla uzaktan yakından alakası olmamasıdır. Kimisinde Güneydoğu Anadolu'da hüküm süren, başında hanım ağa bulunan bir aşireti, kimisinde İstanbul'un ne iş yaptığı belli olmayan zengin ailelerinin rekabetleri, aşkları işlenmektedir. Hiçbir mesaj kaygısı gütmeyen bu diziler izleyiciden oldukça rağbet görür. Bu furyaya Samanyolu Televizyonu'da kendi içyapım dizileriyle dâhil olacaktır. Ancak diğerlerinin aksine bu dizilerin senaryoları hayatın içinden, toplumun geniş kesimlerini temsil eden karakterler ve konulardan oluşturulmuştur. Belli bir mesaj kaygısıyla tasarlanan bu diziler fazla şatafata kaçmadan, muhafazakâr Anadolu insanının yaşam standartları, dini, kültürel yapısı çerçevesinde kurgulanır. Ayrıca bu kurguya uygun olarak dizilerde tanınmış simalara yer verilme-

miştir. Örneğin şu sinopsisler kanalın nasıl bir dizi politikası izlediğini açıkça göstermektedir.

Beşinci Boyut: “Salih, askerliğini üstün başarı belgesiyle bitirmiş bir delikanlıdır. Hasta annesi ve hamile eşi ile güzel bir köyde yaşamaktadırlar. Evin bütün yükü, rızkını değirmende çalışarak temin eden Salih’in üstündedir. Salih, bir taraftan da köyün Rüstem Ağası’na, oturdukları evin borcunu ödemeye çalışmaktadır. Rüstem Ağa vicdansız bir adamdır. Darda kalan insanların hallerinden anlamadığı gibi, Salih’e, kendisine olan borçlarını vadesinden önce ödemesi için baskı da yapmaktadır. Hayatından hiçbir zaman şikâyet etmeyen Salih, Rüstem Ağa’ya olan borcunu kapatmak için daha fazla çalışmaktadır. Fakat ansızın patlak veren Kıbrıs Harekâtıyla Salih yeniden askere çağırılır. O da, köyden arkadaşı Recep ile birlikte arkasına bile bakmadan cepheye koşar. Ancak ailesinin tek ümidi olan bu delikanlı için kaderde geri dönemecek de vardır... Kıbrıs Harekâtı’nda şehit olan Salih’in önünde bambaşka bir kapı açılır. Salih, zaman ve mekân tanımadan insanlara yardım etme mertebe-

sine yükselmiştir. Artık onun için insanlara yardım ettikçe mesafe kat edeceği hikmetli bir yolculuk başlar. Her bölümde başka insanlarla tanışan ve onlara doğru tercihi yapmaları için yol gösteren Salih, tereddüde düştüğü zamanlarda ise kapıları ‘Usta’sının yardımıyla açar. Çaresiz hayatların kılavuzu, kalplere umudu aşıl原因 ve büyük merhametin insanlar üzerindeki tecellisini anlatan sayısız görevliden biridir artık.”

Büyük Buluşma: “Hayata veda eden kişiler ölümlerinin hemen ardından Ferah Kapısı adlı mekâna gelirler. Onları Ferah Kapısı’nda karşılayan ve vicdanlarının yansıması olan Amil, ölen bu kişilerin geçmişlerini gözler önüne serecektir. Amil aslında bir aynadır ve hükmünde asla yanılmaz. Zaten vicdanlarımız da daima doğru hükmü veren ve güzel olanı gösteren bir ayna değil midir? Ölen kişilere bazı sorular soran Amil, onlardan hayattayken aldıkları kararları vicdan aynasında tartmalarını isteyecektir. Hayatlarını yeniden hatırlayan kahramanlarımız, yaşarken farkına varamadıkları bir takım şeyleri şimdi daha iyi görebil-

mekte ve hissedemedikleri bazı şeyleri şimdi hissedebilmektedir. Yanlış bir bakış, bir taşın kenara itilmesi, bir sevgi cümlesi, kucaklanan bir serçe yavrusu veya herkesin dışladığı bir garibi sarıp sarmalamak... Basit gibi görünen bu detaylar aslında çok önemli neticeler doğurmaktadır ve insanların ölçüp biçmeden yaşadıkları hayatlar ancak Ferah Kapısı'nda gerçek manaları ile değerlendirilecektir. Bir başka deyişle hayata, bu kez tersinden, yani ölümden sonrasının gözünden bakılacak ve böylece hayatın gerçek anlamının ne ifade ettiği anlaşılmış olacaktır.”

Tarık ve Diğerleri: “Tarık ve Diğerleri, saf bir çocuğun gözünden büyüklerin komik dünyasını anlatıyor. Tarık, dışarıdan bakıldığında sessiz ve kendi halinde bir çocuktur. Olaylara ve kurallara çocuksu bir pencereden bakmaktadır. Büyükler için değişmez kabul edilen adet ve alışkanlıkları anlamakta ise oldukça zorlanmaktadır. Özetle Tarık, yaş itibariyle bizden daha naif, boy itibariyle bizden daha mütevazı ve ideoloji itibariyle bizden daha tarafsız bir yerden bakmaktadır hayata... Ama kötü bir niyeti yoktur. Kimin

başına ne açıtıysa, hep haylazlığından ve merakından açmıştır... Yaptıklarıyla çevresindekileri çileden çıkaran Tarık, başlangıçta Enikli köyünde yaşamaktadır. Ama zekâsı ve fıtratı bir köye fazla geldiği için kendisinden pek hazzetmeyen muhtarın ısrarı, öğretmenin tavsiyesi ve annesinin rızasıyla İstanbul’a, devletin zeki çocuklar için açtığı özel okula gönderilir... Ve burada devreye ‘diğerleri’ girer... Yani dedesi Numan, teyzesi Kehribar, eniştesi Cevahir ve öğretmeni Selçuk... İyi kalpli yumurcağı şimdi büyük şehirde; yeni akrabalar, yeni arkadaşlar ve birbirinden komik maceralar beklemektedir.”

Yeşeren Düşler: “Karacanlar ailesinin küçük oğlu Abdi, yıllar önce, bir kaza sonucu kardeşini vurmuştur. Suçu Yusuf’un üstüne atınca, Akbaşlar’ın küçük yaştaki oğlu Yusuf, köyde istenmeyen çocuk haline gelir. İki aile arasında husumet çıkmasın diye Yusuf şehre, okumaya gönderilir. Akbaşlar’ın kızı Meryem de Karacanlar’a gelin olarak verilmiş ve yıllar önce yaşanan bu olay kapanmıştır. Fakat Yusuf’un köye geri döneceği haberleri, kapanan hesabın defterini

yeniden açar... Yıllar içinde köydeki şartlar değişmiş ve köydeki tüm mal varlığını ele geçirip zengin olan, Karacanlar köylüyü kendisine borçlandırmıştır. Karacanlar, köylünün borçlarına karşılık çocuklarını ellerinden almakta, onları zorla çalıştırmaktadır. Yıllar önce şehre gönderilen Yusuf ise eğitimini tamamlamıştır ve şimdi bir öğretmen olarak köyüne geri dönecektir. Yusuf'un döneceğini haber alan Karacanlar, küllenen ateşi yeniden alevlendirir. Genç öğretmenin köye geri dönüşü, iki aile arasında derinden derine devam eden husumeti gün yüzüne çıkaracaktır... Çocukken üzerine atılan bir iftira yüzünden yıllardır ailesine hasret kalan Yusuf ise genç yaşına rağmen hayata bambaşka çerçeveden bakmayı öğrenmiş biridir. Bu iftiranın bedelini karşı tarafa diş bileyerek ödetmeye çalışmaz. Aksine hiçbir şekilde kavgaya karışmayarak işine devam edecektir. Çünkü onun asıl düşmanı cehalettir. İdealist öğretmenin köye dönüşü, Karacanlar'ın tüm engellemelerine rağmen karanlıkta kalmışlara yol gösteren bir ışık yakacak ve ümidini yitiren köy halkının düşlerini yeniden yeşertecektir.”

Dizilerin konularından ve karakterlerinden de anlaşıldığı gibi baskın olan dinsel ve kültürel unsurlardır. İyilik ve kötülüğün mücadelesinde daima vasat insanlar rol almaktadır. Kısacası karakterler, mekânlar, konular tamamen Anadolu toplum yapısının birer izdüşümüdür.

Samanyolu Televizyonu, Dinsel temaların bolca yer aldığı bu dizilerin yanı sıra siyasal ve politik içerikli dizi filmlerde yapmaya başlar. İlk olarak 1997’li yıllarda kendisinin de büyük oranda baskılara maruz kaldığı, yıpratıldığı 28 Şubat sürecini anlatan Şubat Söğü adlı diziyi gerçekleştirir. Televizyon bu diziyle de ummadığı bir başarı yakalar. Düşük bütçeli ve çoğu amatör oyuncularından oluşan bu dizi geniş izleyici kesiminden büyük ilgi görür. Dizinin sağladığı bu başarı, başka bir kanalda yayınlanan ve fenomen haline gelen, Türkiye’deki mafya ve derin devlet konularını işleyen “Kurtlar Vadisi” dizisiyle aynı döneme denk geldiği düşünülürse oldukça önemlidir. Dizi, kimilerince Cemaatin lideri Fetullah Gülen’i canlandırdığı iddia edilen Tahir Hoca karakteri önderliğindeki bir

gurup dindar vatanseverle, illegal derin yapıların mücadelesini anlatmaktadır. Dizide işlenen olaylarla, özellikle 28 Şubat sürecinde yaşanan olaylar arasında çok ciddi benzerlikler vardır. Bu gerçeği dönemin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Bülent Arınç'da ifade eder. 28 Şubat sürecini anlattığı için diziyi çok beğendiğini dile getiren Arınç, sürecin aktörlerinden biri olarak istenildiği takdirde dizinin senaryosuna katkı bile sağlayabileceğini söyler.²⁴⁶

Kanal “Şubat Soğu” dizisinden sonra yine siyasal içerikli bir başka dizi daha gerçekleştirir. “Yağmurdan Sonra” adlı dizide de yine derin iç ve dış güçlerin Türkiye ve Müslümanların üzerinde oynadığı oyunlar işlenmektedir. Dizinin en ilgi çekici yanı güncel olayları işleyerek bir nevi karşı muhafazakâr kesimin karşı propagandasını yapmasıdır. Örneğin bölümlerinden birinde yer alan “yaralı türbanlı bir bayan”ın türbanını çıkartmadı diye doktorlar tarafından ölüme terk ediliş sahnesi medyada büyük bir gürültü kopartır. Bu gürültünün sebebi bölüm yayınlanmadan kısa bir süre önce

²⁴⁶ “Muhafazakâr ‘Kurtlar Vadisi’ne Yazacak”, **Hürriyet Gazetesi**, 03 Ekim 2005

Hürriyet gazetesinin manşetten verdiği Konya’da türbanlı bir doktorun erkek bir çocuğun testis rontgenini çekmediği haberine misilleme olarak algılanmasıdır.²⁴⁷

Samanyolu en son olarak “Tek Türkiye” Adlı yeni bir siyasi içerikli diziye başlar. Bir doktorun Güneydoğu Anadolu’da yaşadığı maceraları anlatan dizi, PKK terör örgütünün iç yüzünü gözler önüne sermeye, din birliğinin ve kültürel bağların Türkiye için ne kadar önemli olduğuna vurgu yapmaya çalışan bir içeriğe sahiptir.

Uzun yayıncılık serüveninde kısmende olsa işler çıkışlar yaşayan Samanyolu televizyonu yinede başlangıçtaki misyonuna sadık kalarak diğer örneklerine nazaran daha istikrarlı, daha özgün, daha faydalı bir yayın çizgisini oturtmayı başarmıştır. ‘28 Şubat sürecinde takındığı duyarsız tavır sayılmazsa kanalın her bir programı muhafazakâr kesimin değerlerine paralel, eğitici, öğretici, bilgi verici niteliktedir.

²⁴⁷ “Testis Haberine Diziyle Misilleme” **Sabah Gazetesi**, 03 Ocak 2007

Samanyolu televizyonunun en önemli ve dikkat çekici özelliklerinden biriside kurulduğu andan itibaren star kavramına hep mesafeli durmasıdır. Televizyon sektöründe rekabetin kızıştığı dönemlerde baş vurulan transfer furyalarına hiçbir şekilde tenezzül etmemiştir. Haber sipikerlerinden program sunucularına kadar kendi bünyesinde yetiştirmiş, istihdam etmiştir. Perihan Savaş gibi birkaç ünlü sima ekranda görünmüş olsa da bunun sebebi ticari değil manevidir. Örneğin Samanyolu Perihan Savaş'a, eşini kaybettiikten sonra düşmüş olduğu bunalımlı zamanlarda kapılarını açarak yardımcı olmuştur.

3. BÖLÜM

SON KURULAN İSLAMİ TELEVİZYON KANALLARI VE KANAL 7, TV5 VE HİLAL TV'NİN KURUMSAL İNCELENMESİ

3.1 KANAL 7

3.1.1 Kuruluşu

Muhafazakâr medya tartışmalarında adı en çok öne çıkan televizyon hiç kuşkusuz kanal 7 Televizyonudur. Bu öne çıkış, misyonunu hakim kılması ve vaadlerini yerine getirmesinden dolayı değil, arasından çıktığı kitle içerisinde, neden olduğu tartışma ve hakkında ortaya atılan çeşitli suçlamalardan kaynaklanmaktadır. Televizyonun kuruluş aşamasından itibaren bir parti tarafından örgütlenmesi, siyasal çalkantılarla birlikte, gerek ardında bulunan parti içi, gerekse televizyonun kendi kurumsalında yaşanan tartışmalar, kanal 7 Televizyonunu bu gün dahi gündemden düşürmemektedir.

Diğer Muhafazakâr kanalların çıkış amaçlarında olduğu gibi Kanal 7 Televizyonu da “Toplumsal, değerlerine saygılı bir televizyon yayını izleme arzusunun yerine getirme” iddiasıyla yola çıkmıştır. Ancak bu günkü tartışmalar Televizyonun bu misyona ihanet ettiği noktasında yoğunlaşmakta, kuruluş aşamasında yer alan örgüt ve kişiler tarafından çeşitli suçlamalara maruz kalmaktadır. Bu suçlamaların yargıya intikal etmesi, siyasi bir nitelik kazanması, mağdur olduklarını iddia eden insanlarla birlikte merkez medyanın da konuya dikkat kesilerek tartışmaları haber araştırmalarına konu etmesi, kanalın kuruluş serüveninin çeşitli organlarca detaylı bir şekilde incelenmesine neden olmuştur.

Kanal 7 Televizyonu’nun kuruluş serüveni, yine Muhafazakâr kesimin Avrupa’da ki Türk vatandaşlardan toplanan paralarla kurulan Kombassan Holding’in Yönetim Kurulu Başkanı Haşim Bayram’la başlar. Haşim Bayram ve yardımcılarının Ekrem Baki, 1991’de, “devlet televizyonunun resmî tutumu ve tarzından bağımsız, İslami ölçülere uygun yayın yapan

bir TV kanalına ihtiyaç var” düşüncesiyle, özel bir televizyon kurmak için harekete geçerler. Kombassan’ın ekonomik gücüyle bir TV kanalı kurulabileceği hükmüne varırlar ve bu bağlamda Ömer Lütfi Mete, İsmail Güneş ve Seyfettin Manisalıgil'den bir fizibilite raporu istenir ve 1 yıl boyunca TRT’ye ziyaretler düzenlenir, teknik altyapı ve maliyete ilişkin araştırmalar yapılır.

Televizyon konusunda gerekli çalışmalar tamamlanınca konu Haşim Bayram tarafından dönemin Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan’a açılır. Erbakan önüne getirilen listeden Ömer Lütfi Mete ve İsmail Güneş'in isimlerini çıkarır ve televizyonun kurulmasında rol alacak kişileri Altınoluk’taki evine davet eder. 1992’de yapılan Altınoluk görüşmesinde Recai Kutan, Haşim Bayram, Zekeriya Karaman, Mehmet Tarık Çetin, Azmi Ateş yer alırlar. Bugün Kanal 7’nin Yönetim Kurulu Başkanı olan Zekeriya Karaman o zamanlar Refah Partisi’nin Merkez Yönetim Kurulu’ndadır ve Erbakan’ın bilhassa parasal meseleler bakımından güvendiği bir isimdir. Bu toplantı

sonucunda Karaman, televizyon kanalının kurulması için görevlendirilir ve 28 Aralık 1992’de 8 ortaklı Yeni Dünya İletişim A.Ş. adıyla bir şirket kurulur. Recai Kutan, şirketin yönetim kurulu başkanı, Haşim Bayram ise başkan yardımcısı olur. Ekrem Baki ve Zeke-riya Karaman da yönetim kurulu üyesidirler. Yöne- timde bulunan bu 4 kişinin her birinin hisse değeri yüzde 24’dür. Şirketin kuruluşuna katılan diğer 4 kişi- nin ise hisseleri yüzde 1 oranındadır.

Şirketin kurulmasından sonra, 1993’ün Mart ayında Haşim Bayram ve Recai Kutan, “Bizim TV Kanalımız” dedikleri Televizyon için finans sağlamak üzere Almanya’ya giderler. O dönemde Millî Görüş Teşkilatı’nın Almanya Başkanı olan –bu gün Saadet Partisi İstanbul İl Başkanı- Osman Yumakoğulları ile görüşen Kutan ve Bayram, Millî Görüş’ün kontrolün- deki camileri gezmeye başlarlar. Haşim Bayram, bu gezilerde öne çıkarak Osman Yumakoğulları ile birlik- te 3 ay boyunca Avrupa’daki tüm ilgili birimleri gezip insanlara bir televizyon kanalının anlam ve önemini anlatan konuşmalar yaparak para talebinde bulunur.

Para toplamaya yönelik bu toplantılar, Kanal D’de yayınlanan 14 Ekim 2005 tarihli 32. Gün adlı programında ekranlara şu sözlerle yansıtılmıştır:

“Bismillahirrahmanirrahim.”

İlk önce hepinizi muhabbetle selamlıyorum. Esselamünaleyküm. Ocak sonlarına doğru buraya gelmiştik, sizlerle kısa bir sohbet yaptım. O zaman çoluğumuz var, çocuğumuz var dostumuz ahabamız var, birlikte utanmadan seyredebileceğimiz bir TV kanalı çalışmalarının yapıldığını söylemiştim. Bu TV için de arada bir geleceğimi belirtmiştim o zaman.

Muhterem kardeşlerim, 20. asrın son zamanlarına yaklaştığımız çağımızda TV kadar etkili silah kesinlikle yoktur. Bir seneye yakındır çalışma içindeyiz. Elhamdülillah belli bir noktaya geldik. Artık duyurduk bütün meseleyi dünyaya, izlenebilecek, hem de kendi çizgimizde Cenab-ı Hakkın yarattığı şikayet doğrultusunda yayın yapacak bir televizyon kanalı çalışması son süratle devam ediyor. İlk uydu dokuz aylığına tutulmuştu. Ben o zaman çıtlatmıştım, dokuz aydır para ödüyoruz. Bu uydunun yayın alanı Avrupa’nın

tamamı. Hemen hemen Pekin'e kadar, Asya'nın tamamına yakın, Afrika'nın Güney Afrika hariç, tamamı. 2-3 uydu görüşmesi var şu anda. Arzumuz, öbür Amerika'nın tarafına da yayınları kapsatmak. Yani 24 saat, başlangıçta 12 ile 12-8 saat arası ama 1-2 hafta sonra 24 saate çıkacak. 24 saat 5.6 dilde birden. Aynı programın bir kanaldan Türkçe izlerken, bir kanaldan İngilizce, bir kanaldan Arapça. Bu şekilde çok köklü çalışma yapacağız.

Geçen sene para ödenerek yapılan reklâm 4.5-5 trilyon lira civarında. Geçen seneki rakamları konuşuyorum. Bu reklâm pastasının yüzde 4,5-5 kadarını alabilirsek, biz bir senelik 24 saat yayın yapmak suretiyle, televizyonun masraflarını hayli hayli çıkarırız. Eğer yüzde 15-20'lik bir pay alabilirsek, 1-1.5 trilyon gibi de net bir maddi kâr görünüyor.

En sosyal insanlar dediğiniz adam bile bizim kanalı izleyecek. Neden? Biz insana insanca yaklaşacağız. Çizgi film vereceğiz, sinema filmi vereceğiz, spor programlarıyla diğer her türlü programı da... İnsana insan gibi yaklaşacağız. İnsanı sömürmeyeceğiz, hatta

latife filan olsun diye söylemiyorum. Siz sabah işe gittiğinizde biz o gün evdeki bacılarımıza, annelerimize öyle yayın programları koyacağız ki, hem işini yapacak hem onu izleyecek. Eve geldiğinizde akşam yorgun argın, sizin hanımınız ve çocuğunuzun size karşı davranışının müspet yönde değiştiğini göreceksiniz. Biz onları o şekilde eğiteceğiz. Ve endirekt yollarla insanı yaradılış gayesi çizgisine getirmeye vesile olmaya çalışacağız. Kardeşlerim; toparlamak üzereyim. Şimdi hak verirsiniz ki böyle bir kanal için çok ciddi meblağ lazım. Biz ilk önce şöyle düşündük: 5-6 şirket bir araya gelip bunu kuralım. Kimseye yük olmayalım. Bunun için çalışma yaptık. Mesela bizim şirketimiz var, kendimizin, Kombassan. 25-30 milyar hatta 50 milyar verelim dedik. Böyle 3-5 kişi veya şirket çıksa bu iş biter. Kar zarar ortaklığı üzerine çalışan Yeni Dünya İletişim A.Ş. isimli bir televizyon şirketi (Kanal 7'nin sahibi olan şirket), kuruldu. Şirketin yönetim kurulu başkanı, eski imar ve iskân bakanlarımızdan sayın Recai Kutan Beyefendidir. Başkan yardımcısı halihazırda benim. Muhasebe yöneticisi Zekeriya Karaman Bey. Kardeşlerim; şimdi kâr zarar

ortaklığı üzerine çalışıyor şirket. Yalnız ben hemen şunu belirteyim: ben kâr zarar ortaklığıyla, televizyonu sadece maddi kâr gibi düşünen insanlarla yola çıkmak istemem. Manevi menfaatten dolayı, Allah rızası için belirtmek isteriz. Şirket olarak Kâr ve zarar ortaklığı üzerine kurulduk. Hisseler en düşük 200 mark. 200 marktan, 5 bin marka kadar gidiyor. 200 mark da olur, 400 mark da. 600 mark da olur, 800 mark da olur, bin'de, 2 bin'de olur, 5 bin de. Ortak olacaksın, bir liralık hissen olsun yakasına yapışacaksın yönetici olan adamın. Arkadaş, hani verdiğim bir liranın önemi yok ama yıllardır beklediğimiz bir özlem var, arzu var. Siz, Müslümanların pırıl pırıl arzusunu heba edemezsiniz, yapacaksan adam gibi yap. Yapmayacaksan def ol git, diyeceksiniz. Onun için ortaklık sistemi getirilmiştir. Herkes hesap sorabilsin diye.

Sabırla dinlediniz, Allah razı olsun. Kardeşlerim, sorularını sorsun, sonuç olarak kardeşlerim 5,6 dakika onları cevaplayalım. Ondan sonra senetleri burada satışa çıkaracağız. Yani ortaklığı dağıtacağız daha

doğrusu. Parası olmayan kardeşimiz olabilir. Burada vekil bırakacağız, parayı 3-5 gün sonra verebilir. Tekrar ediyorum, Allah rızası için, içinizden geldiği şekilde. Parası olmayabilir. O zaman desin ki: Yarabbi, param yok, olsa verirdim. Hayırlı iş. Bunlar başarsın diye dua etsin. Benim için 100 bin marktan eftal. Çünkü rahmet bir tanenin içinde mi, bir harmanın içinde mi, bilemeyiz. Şunu rica ediyorum: gittiğimiz günlük sohbetlerde ‘valla hocam diyorlar, karılarımızın kollundan, boynundan altını çıkarmana razıyız’. Böyle istemiyoruz. Eğer bu televizyon kanalını istiyorsanız, Allah rızası için, çoluğumuzun, çocuğumuzun o zararlı yayınlardan, kurtulmasını istiyorsanız, gerçek haberlere bir an evvel tanışmak istiyorsanız, efendim bu namussuzlardan, bu dünyayı kasıp kavuran zalimlerden bir an evvel kurtulmak istiyorsanız, televizyon kadar etkili bir silah yok. 1 milyon, 1 milyar. Bir televizyona helal olsun. Ben Türkiye'nin bütün köylerini bir senede dolaşamam. Ama bir televizyon kanalıyla günde bin sefer dolaşırım. Doğru mu? Bu kadar etkili. Öyleyse bunun manasını, önemini anlatmaya uzun

uzun gerek yok. Kâr ve zarar ortaklığı üzerine çalışıyoruz. Ne dediğimiz belli.²⁴⁸

Televizyon için para toplanan Avrupa turları sürerken, toplantılar yavaş yavaş meyvelerini vermeye başlamıştır. İstanbul’da bulunan yetkililer yurtdışından gelen telefonlara bilgi vermekte ve paraların nereye yatırılacağını bildirmektedirler.

İstanbul’daki bankaların döviz havaleleri için alınan ücretten kurtulmak amacıyla bir bankayla anlaşma yapılır. Avrupa’dan gelecek paralar için bu bankada 9 ayrı döviz hesabı açılır. Ancak bu paralar toplanırken henüz ortada televizyona dair somut bir adım yoktur.

Üç ay içinde bankadaki hesapta 6 milyon 400 bin mark birikir. Bu süreçte ilginç bir gelişme yaşanır ve toplanan paralar üzerindeki el hakimiyeti değişir. Mehmet Tarık Çetin şaşırtıcı ve tuhaf bir iddia ortaya atarak, Erbakan Hoca’nın kendisine EUROTELSAT uydusunu kiralamasını söylediğini, o da kendi cebin-

²⁴⁸ <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=166920>

den 750 bin dolar ödeyerek bu uyduyu kiraladığını iddia eder ve toplanan paralardan yaptığı harcamaların ödenmesini ister. Ancak ödendiği iddia edilen paraya ve kiralanan uyduya dair herhangi bir belge yoktur ortada. Kanal 7'nin bu gün ki yönetim kurulu başkanı Zekeriya Karaman, ortaya atılan bu iddia karşısında “Madem arkadaşımız uydu kiralamış, o halde ona cebinden verdiği parayı ödeyelim” şeklinde görüş bildirir. bu olayla birlikte Ortaklar arasında ilk anlaşmazlık ortaya çıkar. Mehmet Tarık'ın ödediğini iddia ettiği paranın kendisine verilip verilmediği bilinmemektedir. Bu iddialardan sonra bankada biriken para Erbakan Hoca'nın talimatıyla çekilerek bir başka bankaya aktarılır. Bu transferle birlikte, bankadan tek başına para çekme yetkisi olan iki kişiden biri olan Ekrem Baki'nin –diğeri Zekeriya Karaman'dır- para çekme yetkisi iptal edilmiştir. Oysa bu paraları bankaya ilk yatıran kişi Ekrem Baki'dir ve o güne kadar mevcut yatan paraya hiç dokunulmamıştır. Paranın transferinden sonra Zekeriya Karaman Aralık 1993 yılında Kanal 7'nin ilk binası olan Reşit paşa'daki yeri kiralar.

Avrupa'dan televizyon için havale edilen paralar-
dan başka yine yurt dışından ve Anadolu'dan nakit –
elden – paralar hisse yerine geçen belgeler karşılığında
toplanmaktadır. Bu şekilde biriken para miktarının ne
kadar olduğu ve bu paraların nasıl ve ne şekilde ve
kimler tarafından harcandığı, değerlendirildiği henüz
bilinmemektedir.

Kanal'ın daha ilk kuruluş aşamasında hisseler
blok halinde el değiştirmeye başlamıştır. Ekrem Baki
yüzde 24'lük hissesinin yüzde 20'lik kısmını Azmi
Ateş'e devreder ve geriye kalan yüzde 4'ü de zamanla
elinden çıkartır.

Kanalın kuruluş aşmasında bu gelişmeler yaşa-
nırken Kanal D Televizyonunda yayınlanan ve Fatma
Girik'in sunduğu programda Kanal 7'nin kuruluş ve
ekonomik işleyişi gündeme getirilir ve sermayedarlar
hakkında bir takım iddialar ortaya atılır. Bu gelişme-
den sonra Kanal'ın genel müdürü sıfatında ki Zekeriya
Karaman ve Genel Yayın Yönetmeni Mustafa Çelik
hisselerin %30'unu elinde bulunduran Dönemin Enerji
Bakanı Recai Kutan'ı, Haberlerin Partiye zarar verdiği

konusunda ikna ederek hisselerini devretmesini istemişlerdir. Bunun üzerine Recai Kutan çalışmalarının yoğunluğunu mazeret göstererek hisselerinin %20'sini Zekeriya Karaman'a %10'unu da Mustafa Çeliğe, devretmiştir.

Diğer bir hisse sahibi ve Kanal'ın kurulmasında öneyak olan Haşım Bayram her şeye rağmen ekonomik sıkıntılarda televizyona ciddi yardımlar yaparak ayakta durmasını sağlamaya çalışmaktadır. Ancak yönetimin gittikçe sıklaşan ve büyük meblağlara ulaşan para talepleri sonrasında “artık ben ilgilenemiyorum, hisselerimi size devredeyim siz ilgilenin” diyerek o da hisselerini Zekeriya Karaman ve Mustafa Çeliğe devretmiştir.

Toplanan onca paraya rağmen Kanal'ın para ihtiyacı bitmek bilmez. Bu nedenle Türkiye'nin çeşitli yerlerindeki otellerde, salonlarda, restoranlarda yapılan para toplama organizasyonları, 1998'e kadar sürer. Bu toplantılardan birinde, Movenpick Otel'de Erbakan Hoca kürsüye çıkarak misafirlere seslenir ve yapılan işin, bu uğurda ödenen paraların mücadele bakımından

önemine değinir. Bir zamanlar MÜSİAD Başkanı olan Erol Yazar bu toplantıda kürsüye çıkarak “Benden 2 milyar” diyerek yüklü bir bağışta bulunur. Böylece, toplantıya katılanlar açık artırma usulü bağışlarda bulunurlar. Ancak toplanan bu paralarda Kanal’ın maddi taleplerini durduramamıştır. Zekeriya Karaman ve Mustafa çelik ikilisi son para toplama organizasyonunun üzerinden fazla bir zaman geçmeden mali sıkıntıların devam ettiğini Erbakan Hoca’ya iletirler. Ancak Erbakan Hoca, Kanal yönetiminin kendileri üzerinde olduğunu ve bu sorunların artık üstesinden gelmelerini söyler. Bunun üzerine ikili, Kanal’ın daha etkili olabilmesi için partiye yakın görünmemesi gerektiğini söylerler. Gerçektende bu görüşmeden sonra, Mustafa Çelik’in gelmesiyle sinyal vermeye başlayan liberalleşme süreci hızlanır ve gittikçe Erbakan ve Refah çizgisinden kopmaya başlar.

Merkez medya tarafından ısrarla dile getirilen “Kanal 7 kime ait” sorusu kanal yöneticilerini bir patron belirlemeye iter. Bu dönemde yine Avrupa’da yaşayan Türk vatandaşların tasarruflarıyla kurulan,

başında Kanal'ın genel Yayın Yönetmeni olan Mustafa Çelik'in Atatürk Üniversitesinden arkadaşı Dursun uyar'ın bulunduğu Yimpaş Holding'in kanalda ki ağırlığı hissedilmeye başlar. O dönemde popüler olan holding, Kanal'a büyük reklâm paraları yatırmakta ve birçok programa sponsor olmakta, yüklü miktarlarda borç para vermektedir. Aynı zamanda Eyüp ilçesinde bulunan ve büyük bir otel yaptırılmak amacıyla inşa edilen bina da Holding tarafından televizyona tahsis edilmiştir. Girişilen bu ilişki sonrasında borçlara mahsuben Kanal hisselerinin %70'i Yimpaş Holding'e geçer. Ancak 2001 ekonomik kriziyle birlikte her ay açık veren Kanal'ın sorumluluğu ve hisseleri Holding tarafından yine Zekeriya Karaman ve Mustafa Çelik üzerine devredilir.

Yaşanılan tüm bu gelişmelerden sonra Kanal 7 Televizyonu'nun hisselerinin büyük çoğunluğu Zekeriya Karaman ve Mustafa Çelik'te kalacaktır. İşin ilginç tarafı bu hisseler aslında çeşitli meblağlarda paralar yatıran, kimi söylentilere göre 50 bin civarındaki vatandaşlara aittir. Kurulum aşamasından beri büyük

hisse sahipleri, aslında bu 50 bin civarında olan hisse sahiplerini temsil etmektedir.

Bu gurupları temsil eden büyük hissedarlar finansal sorumluluktan geri dururken, hisselerini Karaman ve Çelik’e devreder. Çünkü hem bu işte doğrudan bir kâr yoktur, hem hisseler esasen kalabalık bir vatandaş gurubuna aittir, hem de yönetici konumundaki kişilere hisseler devredilirse işler haricî müdahaleler olmaksızın kolayca yürütülebilecektir. Bu amaçlar ve mazeretler sonucu hemen hemen tüm hisseler Kanal’ın iki yöneticisine geçecektir. Daha sonraları, bahsi geçen bu 50 bin civarında hisse sahibinden bir kısmı hisselerini satmak isteyecek ancak yönetim “para ödemesi yapmadığını, yapıldığı takdirde de kendi belirledikleri fiyat üzerinden ödeme yapacaklarını” bildirecektir. Örneğin 1994 yılında 10 milyon TL değerinde ki hisse bu günün değeriyle 800 Euro’ya denk gelirken kanalın ödemeyi vaat ettiği para oranı sadece 100 Euro’dur.²⁴⁹

249

http://www.millethaber.com/index.php?option=com_content&task=view&id=6142&Itemid=31

Gerçekleşen tüm bu olaylardan sonra Kanal 7 Televizyonu'nun hisse ve yönetimi tamamen iki isim Zekeriya Karaman ve Mustafa Çelik'e geçer. Yaşanılan siyasal süreçte Refah Partisi'nin kapatılmasından sonra kurulan Fazilet Partisi'nin de Anayasa Mahkemesi'nin kararıyla kapatılması ve bu gelişmeden sonra yeni bir partinin kuruluş aşamasında mevcut kadronun ikiye bölünmesi, kanalın pozisyonunu da değiştirmesine neden olacaktır. Bu olay Kanal'ın Erbakan camiasından gerçek anlamda kimyasal kopuşunu sağlayacaktır.

Recep Tayip Erdoğan'ın önderliğinde kurulan AK Parti'nin popülaritesini kısa sürede artırması, ilk seçimlerde iktidara gelmesi ve çizgi olarak da liberal bir çizgiyi izlemesi Kanal'ın AK Partiye kaymasına neden olur. Zaten kuruluş aşamasında ki misyonundan epeyce uzaklaşan televizyon, liberal anlayışını gittikçe güçlendirecek, iktidarında etkisiyle, medyadaki büyük reklâm pastasından hatırı sayılır bir pay almaya başlayacaktır. Yaşanan bu siyasal kaymadan sonra, bu gün ki Saadet Partisi Genel Başkanı Recai Kutan, önceden

karşılıksız devrettiği %30'luk hissesini geri isteyecek ve medyaya da yansıyan uzun tartışmalardan sonra hisselerinin Zekeriya Karaman ve Mustafa Çelik tarafından gasp edildiği şikayetiyle mahkemeye başvuracaktır.

Bu gün Yeni Dünya İletişim A.Ş.'ne bağlı olan Kanal 7 televizyonu, TVT adlı bir müzik kanalına, Haber 7 adlı bir haber kanalına, yine Haber 7 adlı bir İnternet haber sitesine ve ulusal yayın yapan Radyo 7 adlı bir radyo istasyonuna sahip bir medya devine dönüşmüştür. Ve yine bu gün Kanal 7 personel ve yöneticilerinden bir çoğu AK Parti yönetim kademelerinde üye durumundadır.

3.1.2 Misyonu

Yukarda kuruluş sürecini anlatmaya çalıştığımız metinden de anlaşılacağı gibi kanalın ilk kuruluş aşamasında ki misyonu, İslami ilkeleri ve toplumun genel kültürel yapısını önceleyen, referans alan, mevcut televizyonların yozlaştırıcı, dejenere edici etkisine karşı aile kurumunu koruyucu ve izlence ihtiyacını karşılayıcı amacının yanında, toplumun temsil edilmeyen

muhafazakâr çoğunluğunun temsil edileceği ve sadece Türkiye’de değil tüm dünyada Müslümanların sözcülüğünü yapacak, muhafazakâr kitlelerin siyasal arena-da gücüne güç katacak, bir televizyon şeklindedir

3.1.3 Yayın İlkeleri

Kanal 7 Televizyonu yayın ilkelerini resmi İnternet sitesinde şu ifadelerle beyan etmektedir:

Toplumsal sorumluluk taşıyan ve sorumluluğunu yerine getiren bir yayın kuruluşudur.

İnsan haklarına saygılıdır, her türlü terör, şiddet, işkence, fanatizm, ırkçılık ve sömürünün karşısındadır.

Dini, ahlâki ve manevi değerlere saygılıdır.

Milli kültüre, toplumun bilim ve sanat varlığına katkıda bulunmayı esas alır; Türkçe’yi doğru ve dil bilincini geliştirici bir biçimde kullanır.

Yayınlarında Türkiye’nin bütünlüğünü ve ülke menfaatlerini gözetir.

Eşitlik ve adaletten yanadır; zulmün her türlüünü reddeder.

Hukukun üstünlüğünü esas alır; özgürlük ve çok-seslilikten yanadır.

Demokrasiyi insanlık aleminin ortak değerlerinden biri olarak kabul eder.

Ekonomik bağımsızlığını, toplumsal sorumluluğunu yerine getirmenin vazgeçilmez [şartı](#) olarak görür.

Emeğe saygılıdır; çalışanları arasındaki ilişkiler karşılıklı güven ve sorumluluk esasına göre yürütülür.

Kurumsal rekabet bilinci içinde sürekli gelişmeyi ve toplam kaliteyi hedefler.,

Statükoculuğu reddeder.

Yayınlarında, evrensel yayıncılık ilkelerinden yana "tarafıdır".

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından hazırlanan "Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi"ne bağlı kalmayı taahhüt eder.

Bu metinde belirtilen ilke ve etik anlayışın Türkiye'de yaygınlık kazanması için çalışır.²⁵⁰

3.1.4 Yayın ve Program Stratejileri

Kanal 7 televizyonu kurulduğu ilk yıllarda özellikle dini yayınlara ağırlık vermiştir. Programlar genellikle dini konuların işlendiği oturum programlarıdır. Ancak, dini oturum programları haricinde müzik programlarına da yer verilmiştir. O güne kadar yayınlanacak mecra bulamayan ilahi tarzında klipler kanalda yayınlanmaya başlamış, Anadolu'nun aşık-ozanlar geleneği müzik programı formatında kanalda yer bulmuştur.

Gerçekte Kanal 7 ilk yıllarında İslami ve kültürel hassasiyetleri yüksek bir yayın çizgisi izlemiştir. Ekranaya getirdiği başta İran ve Hint filmleri gibi klasik, Türk Sinemasının, özellikle toplumcu – gerçekçi gibi sanatsal yapımlarıyla, 7. Sanat gibi kültür sanat programlarıyla, İslam büyüklerinin hayatlarının anlatıldığı

²⁵⁰ <http://www.kanal7.com/kurumsal.php>

izgi filmleriyle, hanımlara yönelik özenle hazırlanan gündüz kuşaklarıyla kitlesine etkili bir yayın yapmaya başlamıştır.

Kanal 7 yine ilk yıllarında misyonu gereği, yayınlarının her aşamasında hassasiyetle durmaktadır. Filmlerde ki müstehçen sahneler kesilmekte, dublajlı yapımlar İslami terminolojiye göre hazırlatılmakta, reklâm kuşaklarında müstehcen ve İslami anlayışa ters reklâm filmleri yer alamamakta, gündüz kuşakları hanımlara özel hazırlanmakta, haberler Muhafazakâr kesimde ve de coğrafyada cereyan eden olaylara odaklanmaktadır.

Ancak süreç içerisinde Kanal'ın yayın ve program politikaları da değişmiştir. Çok hisseli sahiplik yapısından, tartışmalı bir şekilde bir kaç şahsa geçen mülkiyetten sonra, Kanal'ın hesap vermesi gereken merci sayısı azalmış ve yayın politikaları, ekonomik zorlukların aşılması mazeretiyle, kimi zaman yavaş kimi zamanda hızlı bir şekilde değişmeye başlamıştır. Reyting uğruna artık sabah ve öğle kuşaklarında diğer kanalların birer kopyası sayılabilecek kadın eğlence

programları, örneğin Nur Ertürk’le Her Sabah, Şoray’ın Altın Günü, klasik Türk, İran, Hint filmlerinin yerini yerli Yeşil Çam yapımı, Emrahlı, İbolu, Orhanlı, Hülyalı, Sezercikli, Ömercikli filmler, akşam kuşaklarını ise, İsmail Türüt Şov, Latif Doğan Küstüm Şov, Mahmut Tuncer Şov gibi seviyesi tartışılır yapımlar almıştır. Kanal diğer popüler kanalların tanınmış yüzlerle ve büyük bütçelerle yaptığını kendi imkânlarıyla yerel yüz ve mütevazı bütçelerle yapmaya çalışmıştır.

Bu gün Kanal, bütçesinin verdiği oranda Reyting alacak yapımlar üzerine çalışmaktadır. Son yıllarda küçük bütçeli uzun ve kısa metrajlı televizyon filmle-riyle (Kalp Gözü, Dadaloğlu’nun intikamı gibi), Fıkra-larla Türkiye, Şoray Uzun Yolda, Mahmut Tuncer Şov, Latif Doğan Küstüm Şov, Şebnem Kısaparmak’la Paylaştıkça gibi eğlence programları-yla Prime Time Kuşaklarını oluşturmaktadır.

3.1.5 Haber Dili - Anlayışı

Kanal 7 televizyonu'nun belki de en etkili olduğu alan haber bültenleridir. Kurulduğu ilk yıllardan itibaren özellikle Anadolu'da yoğun bir ilgi gören Kanal'ın haber sunumu ve anlayışı son yıllarda her kesim tarafından en çok tercih edilen konumuna gelmiştir. Türk televizyonculuğuunda Anchorman furyasının başladığı bir dönemde ismi pek bilinmeyen Ahmet Hakan Coşkun'la bu furyaya katılan Kanal, kısa sürede habercilik noktasında adından söz ettirmeye başlamıştır. Aynı zamanda Kanal'ın Haber Dairesi Başkanı da olan Ahmet Hakan Coşkun, gerçektende ortaya koyduğu farklı ve tarafsız denebilecek kadar açık sluplu haber çizgisiyle, mevcut anlayışlara alternatif bir haber politikası geliştirmiştir.

Haber Saati Adı altında hazırlanan Ana Haber Bülteninde mevcut haberler ajitasyon ve magazinsel unsurlardan uzak, şeffaf bir şekilde verilmiş, haber yorumları, bltene alınan konuklarla yorumlanmaya çalışılarak habere yorum, değişik bir formatta yerleştirilmiştir. Özellikle siyasi haberlerde, habere konu olan

taraflar stüdyoda konuk edilerek yada telefonla irtibata geçilerek teyit - tekzip hakkı tarafsız olarak ve kimliklere bakılmadan verilmeye çalışılmıştır. Bu uygulama Kanal'ın haber anlayışının tarafsızlık iddiasını pekiştiren bir nitelik kazanmıştır.

Kanal aynı zamanda dış haberlerde özellikle Ortadoğu'daki gelişmeleri yakından takip ederek teminde bulunan muhafazakâr izleyici kitlesini tatmin etmeyi başarmıştır. Dış Haberler Müdürü Sefer Turan yönetiminde ki servis Ortadoğu'da oldukça etkin bir haber ağı kurmuş, gelişmeleri sıcaklığı sıcaklığına aktararak ve bölgenin en ileri gelen siyasi isimleriyle röportajlar gerçekleştirerek haber bültenlerinin ağırlığını ve prestijini önemli oranda artırmıştır.

Haber bültenlerinde sağlanan bu başarı Kanal'ın en çok izlenen kanallar arasında ismini duyurmaya başlamıştır. Aynı zamanda yine haber dairesinin hazırladığı ve yapımcılığını ve sunuculuğunu Ahmet Hakan Coşkun'un yaptığı İskele Sancak Programı, işlediği konular ve hitap ettiği kitle açısından Kanal'ı eğitim

düzeyi yüksek, kaliteli izleyici kitlesine de sunmuş ve tanıtmıştır.

2004 yılının Ağustos ayına gelindiğinde haber da-
iresinde köklü bir değişim yaşanmıştır. Kanal'ın en
prestijli ismi sayılan ve Haber Dairesi Müdürü olan
Ahmet Hakan ortaya çıkan anlaşmazlıktan dolayı Ka-
nal'la yollarını ayırmış, bu ayrılış bile televizyonun
ismini bir süre gündemde tutmuştur. Ortaya çıkan bu
gelişme sonrasında Kanal'ın eskisi gibi yine prestijli
bir haber bültenine sahip olup olamayacağı, sağladığı
başarıyı devam ettirip ettiremeyeceği çevrelerce tartı-
şılmaya başlanmıştır. Ancak yapılan polemikler ve
tartışmalara rağmen Kanal, sessiz sedasız çizgisini
devam ettirtmiş, bünyesine kattığı iki bayan spikerle
haber saati formatını sürdürmeye çalışmıştır.

Ahmet Hakan Coşkun sonrasında Kanal 7 Haber
Dairesi'nin başına geçen Nazmiye Yılmaz'la birlikte
Kanal, Haber anlayışını ve çizgisini değiştirmeden
sessiz sedasız yoluna devam ederken diğer merkez
medya denilen televizyon kuruluşlarının haber bülten-
lerinde ise magazinsel unsurların öne çıkartılması,

çoğu haberlerin aşırı ajite edilmesi, haber içeriklerinde ve sunumlarında tarafsızlık ilkesini bariz ihlal etmeleri bilinçli izleyici kitlenin ilgisini Kanal 7 habere yöneltmesine neden olmuştur.

Başarı grafiği düşmeyen Kanal 7 Haber 2006'da yine sessiz sedasız, uzun süredir bünyesinde muhabir olarak çalışan Erhan Çelik'i ekran karşısına geçirerek televizyon haberciliğine ikinci bir Anchorman kazandırma denemesinde bulunmuştur. Kanal, ekran yüzü ve düzgün diksiyonuyla dikkat çeken Erhan Çelik'le birlikte sadece Muhafazakâr medyada değil Merkez medyada da duayen kabul edilen gazeteci yazar Fehmi Kuru'yu da Haber Saati'ne dahil ederek Haberi ve yorumu birbirinden ayırma anlayışına devam etmiştir. Böylelikle güvenilirliğini pekiştirmiş, Reyting yüzdesini yükseltmeyi başarmıştır.

Halen Haber dairesinin başında bulunan Nazmiye Yılmaz, kesinlikle haberleri hazırlarken Reyting kaygısı gütmediklerini belirtirken başarılarının altında yatan nedeni şu sözlerle açıklamaktadır. “Ana haber bültenleri için izlenmek oldukça önemli. Ama Kanal 7

Haber için her şey demek değil. Kanal 7'de reytingi nasıl aldığınız önemli. Haber niteliği taşımayan bir konuyu tamamen farklı görüntülerle kurgulanmış bir haberin aldığı reyting bana ahlaki gelmiyor. Bizim için doğru haber yaparak yani, görüntüyle bilginin bir birini tamamladığı haberlerle reytingde iyi noktalarda olmak önemli. Haberin ruhunu bozmadan şekil vermeniz gerekiyor. En hassas olduğumuz nokta burası." Diğer önemli bir neden olarak ta, ekip ruhunun haber-cilikte çok önemli olduğunu ifade eden Yılmaz "12 yılın sonunda şunu gönül rahatlığıyla söyleyebilirim 'Biz iyi bir ekibiz'. Ama ekip ruhunu yakalamak kesinlikle kolay olmadı. Ekip olabilmek için her şeyden önce haber anlayışınızın örtüşmesi ve ortak bir üslup geliştirmeniz gerekiyor. Birbirinizi tamamlamanız gerekiyor. Her bir dişlinin görevini yerine getirirken aynı zamanda bir başka boşluğu doldurması gerekiyor. Bu Teknik Yönetmen tabi. Olayın bir de insani boyutu var. Gününüzün büyük bir bölümü işte geçtiği hatta diğer bölümüne de sarktığı için sadece teknik anlamda değil, insan olarak da anlaşmanız gerekiyor. Biz zoru

başardık. Hem iyi anlaşılan hem de ortak üslup ve anlayışı yakalayan bir ekip olduk” diyor.

İzleyiciye sadece haber verme gibi basit bir temel anlayışla hareket ettiklerini ifade eden Yılmaz, bu prensiplerden vazgeçmeyi düşünmediklerini, bu yayın dönemimde de aynı yayın çizgisinde devam edeceklerinin altını çiziyor. Yine, haberleri sade ve yalın anlatımla, yani izleyicilerin anlayacağı tarzda ekrana getirmeye devam edeceklerini vurgulayan Yılmaz, bu yayın dönemimde de yorumları haberden ayıracaklarını söyleyerek, bu yayın döneminde biraz daha özel dosya haberciliğine önem vereceklerini ama haber aktarımında ki temel anlayışlarında herhangi bir değişiklik olmayacağını belirtiyor.

İzleyici kitlenizi nasıl görüyorsunuz sorusuna Yılmaz, izleyici kitlelerinin gerçekten haber alıcı izleyici olduğunu düşündüğünü, haber merkezi olarak o gün Türkiye ve dünyada olan önemli gelişmeleri ekrana taşıdıklarını, bunun dışında başka bir kaygılarının olmadığını ifade ediyor. Yılmaz, sağ, sol gibi bir ayrıma dayalı izleyici kitlelerinin olmadığını söyleyerek,

sağladıkları tarafsızlık ve olaya objektif yaklaşımlarından dolayı her görüş ve gruptan izleyici kitlelerinin olduğunun altını çiziyor.²⁵¹

Ancak şu konuda gözden kaçmamaktadır ki Kanal 7 haber siyaset içerikli haberlerde çok belirgin olmamakla birlikte iktidar yanlısı bir çizgi izlemektedir. Yapılan haberlerde iktidara yönelik ciddi eleştiriler görülmemekte, bilakis diğer haber çevrelerinde dillendirilen eleştiri ve iddiaların iç yüzünü aydınlatmayı amaçlayan haberler oluşturulmaktadır. Hatta iktidarın televizyonu olmakla dahi ciddi anlamda suçlamalara maruz kalmaktadır. Ancak bu gerçeğe rağmen haber programlarının Reyting yüksekliği gerçektir. Bunun bir nedenini de iktidardaki AK Partinin ülke genelinde hala oy oranı en yüksek parti olmasını gösterebiliriz. Bir nevi AK Parti seçmen kitlesi televizyonu kendi televizyonu gibi algılamakta ve izlenince tercihini buna göre yapmaktadır.

²⁵¹ <http://www.cihandergi.com/detay.php?id=244&did=18>

3.1.6 Reklâm Stratejileri – Ekonomik Yapılanması

Kanal 7, kuruluş sürecinin anlatıldığı bölümde de değinildiği gibi dini referans alan bir kanal olarak kurulmuştur. Arkasında sadece bir halk kitlesinin değil aynı zamanda bu halk kitlesini organize ve örgütlü hareket ettiren bir partinin bulunması ve bu partinin programlarında İslami ilkeleri referans alması televizyonun her faaliyet alanında sıkı bir denetimi zaruri kılmıştır. Bu nedenledir ki televizyonun bu ilk kuruluş yıllarında reklâm stratejisi, seçicilik ve reklâm anlayışlarını dönüştürmeye yönelik kurulmuştur.

Muhafazakâr televizyonların en büyük sorunu büyük oranda bu reklâm stratejilerinden kaynaklanmaktadır. Televizyonun karlı bir ticari araç olmaması, işletiminin çok yüksek meblağlar gerektirmesi ve bilinen tek gelir kaynağının reklâmlar olması Muhafazakâr kanalların ise referans aldıkları ilkelerden dolayı birçok reklâma yer verememesi işte bu aşılması güç sorunu ortaya çıkarmaktadır.

Kanal 7’de kurulduğu ilk yıllarda reklâm gelirlerinde çok ciddi sıkıntılar yaşamıştır. Bunun iki önemli nedeni vardır. Birincisi her türlü reklâmı misyonla çelişme korkusuyla yayınlamayama, ikincisi, Reyting yüzdelerinin düşük olmasından ve de siyasal bir partinin temsilcisi gibi algılanmasından dolayı reklâm verenler tarafından tercih edilmemesidir.

Mevcut kapitalist sistemin ana unsurları olan büyük sermayeli şirket, firma ve holdingler yine kapitalist sistemin kuralı gereği reklâm yayınlarıyla tüketici-sine ulaşmaya çalışmakta, bunu yaparken de, satışları artırabilmek için birçok yöntemi kullanmaktadır. Günümüz reklâm anlayışında etkiyi artırabilmenin en kolay yolu cinselliği ön plana çıkartmaktır. Bu anlayışın herhangi bir kategoriyle sınırlandırılması söz konusu değildir. Örneğın bir çocuk bezi reklâmında, poposu, reklâmı yapılan bezle bağlı çocuk podyumda mankenlerin kucağında dolaştırılmaktadır. Yine örneğın sıradan bir dondurma reklâmında bayanın gıdadan aldığı lezzet, cinsel çağrışımları hatırlatmaktadır. Sektörde bu anlayışın hakim olması, buna karşılık İslami

ahlak yapısının bu tip görüntüler ve anlamları yasaklayıp kınaması arada uzlaşmaz bir sorunun doğmasına neden olmaktadır. Bu nedenle Muhafazakâr televizyonlar mevcut üretilen reklâmların önemli bir oranını geri çevirmek zorunda kalmaktadır. Bu lükse sahip olabilmek için televizyonun bir başka kuruluş tarafından finanse edilmesi gerekmektedir. Bu ise, karşılanması güç bir bütçe demektir. Önünde sonunda her televizyon kanalı bu gerçekle yüzleşmek zorunda kalmakta ve reklâm stratejilerini tekrar gözden geçirmek zorunda kalacaktır. Bu gözden geçirme sonucunda artık yola çıkılırken konulan hedef ve misyondan tavizlerin başlaması demektir.

Kanal 7 televizyonu da ortadaki bu gerçekle çok kısa bir süre sonra yüzleşmek zorunda kalmıştır. İlk yıllarında misyonu ve temsil ettiği kitlelerin tepkisini çekme endişesiyle reklâm konusunda reddeder bir politika izlemiştir. Banka reklâmları, kozmetik reklâmları ve içinde müstehcen görüntü-mesaj yer alan her türlü reklâmı reddetmek zorunda kalmıştır. Strateji olarak gerçekleştirmeye çalıştıkları reklâm anlayışla-

rını değiştirme girişimleri de temsilcisi oldukları siyasi partinin varlığı ve imajı dolayısıyla sekteye uğramış, gerçekleştirilememiştir. Reklâm veren firmalar, muhafazakâr kitleyi kazanmak pahasına Kanal'a uygun reklâm hazırlama girişimlerinin siyasal partilerle irtibatlandırılacağı endişesiyle konuya sıcak bakmamışlardır.

Maddi giderlerin karşılanabilmesi için şart olan reklâm gelirlerinden mahrum kalan televizyon, ihtiyaçlarını giderebilmek için, temsil ettiği kitleden sık sık maddi taleplerde bulunmaya başlamıştır. Ancak bu taleplerin sürekli hale gelmesi ve talebin karşılanabilir bir maddi bütçe olmaması televizyonun kuruluşunda rol oynayan baş aktörlerin tek tek sahneden ekilmelelerine neden olmuştur. İşte tam bu noktada Kanal, reklâm stratejilerini ve temsil ettiği kitlenin televizyona etkilerini tekrar gözden geçirmeye başlamıştır. Ülkede yaşanan siyasal gelişmelerin paralelinde yavaş yavaş liberalleşme sinyalleri verilmiş, birlikte hareket ettiği siyasal partiden uzaklaşılmaya başlanmış ve AK Partinin iktidara gelmesinin hemen akabinde, tüm strateji-

sini liberal anlayışa göre oluşturmuştur. Gerek Kanal'ın felsefesinde yaşanan değişiklik gerekse AK Parti'nin iktidar olması, reklâm veren firmaların televizyona teveccühünü artırmıştır. Bu yeni dönemle birlikte Kanal, mali sıkıntılarını aşmaya başlamış, elde ettiği karlarla ekranını renklendirerek ve bütçeli yapımlara girişerek reyting yarışına dâhil olmuştur.

3.1.7 Seyirci Kitlesi ve İzlenirlik Oranı

Kanal izleyici kitlesini tanımlayıcı herhangi bir araştırma yaptırmamıştır. Ancak emin olunan bir konu vardır ki seyirci kitlesini özellikle Anadolu'da, taşrada yaşayan vatandaşlar oluşturmaktadır. Bunun nedeni Kanal'ın soft da olsa İslami kimliği ve program politikalarıdır. En çok Reyting alan programlarına bakıldığında “Şoray Uzun Yolda”, “Şebnem Kısaparmak ile Paylaştıkça”, Kalp Gözü”, “Kezban Yenge”, gibi Anadolu insanını anlatan yapımlar görülmektedir. Şoray Uzun Yolda programı Anadolu turunda gelenek ve görenekleri esprili bir içerikle anlatmakta, Şebnem Kısaparmak ile Paylaştıkça programı asker, mahkum ve gurbetçi konularını işlemekte, Kalp Gözü yine se-

naryosu ve mesajıyla Anadolu insanını ve dini konu almakta, Kezban Yenge adlı dizi de yine, bilinen Anadolu insanının yaşamını konu almaktadır.

Kanal 7 son yıllarda genel reyting ortalamalarında ilk 5 televizyon arasına girebilmektedir. Aynı zamanda en çok izlenen 100 program arasında 10'a yakın programı yer almaktadır. 17 Aralık 2006 tarihli Reyting sıralamasında kanal, Hafta Sonu Haberleri, Kalp Gözü, Şoray Uzun Yolda, Fıkralarla Türkiye, Uçan Kaz, Dadaloğlu'nun İntikamı, Kanal 7 Spor gibi programlarıyla ilk yüzde önemli bir reyting başarısı göstermiştir.

3.2 TV5

3.2.1 Kuruluşu

Kanal 7 televizyonunun kuruluşunda önemli bir rol oynayan, hatta tüm finansman ve organizasyonları gerçekleştiren eski Refah ve Fazilet Partilerinin devamı olan Saadet Partisi, içinde yaşadığı bölünme sonrasında, kurulmasında önyak olduğu desteklediği bu

televizyonu kaybetmiştir. Kanal 7 Televizyonu, Parti teşkilatının bölünmesi sonucunda kurulan AK Parti'yi desteklemeye başlamıştır. Bu gelişmelerden sonra Saadet Partisi yine Necmettin Erbakan önderliğinde Milli Görüş çizgisinde yeniden örgütlenmeye başlamıştır. Televizyon sektörünün ve etkinliğinin gittikçe gelişip arttığı siyasal alanda Erbakan Hocanın talimatıyla Parti, yeni bir televizyon kanalı kurmak için çalışmalarına başlar. Bu iş için parti teşkilatından Eski Devlet Bakanı Teoman Rıza Güneri ve Eski Milletvekillerinden Hüsamettin Korkutata görevlendirilir. Bu iki isim televizyonu kurmak için harekete geçer ve ekibin oluşturulması için Refahyol Dönemi Eski Bakanlarından Gazeteci Gürcan Dağdaş ile Eski İstanbul Milletvekili Metin Işık ile temasa geçilir. Gürcan Dağdaş televizyonun Genel Müdürü Metin Işık ise Genel Yayın Yönetmenliğini üstlenecektir. Bu amaçla Metin Işık çeşitli televizyonlarla görüşerek personel temini yaparken bir taraftan da satın alınacak televizyonun sahipleriyle irtibatları sağlamaktadır. Bu bağlamda Adana'da bir yerel televizyonla görüşülmüş,

ardından kablolu yayında ki Tatlıses Televizyonu için İbrahim Tatlıses ile irtibata geçilmiştir.²⁵²

Yaşanan bu kuruluş süreci sonunda aranan kanal Yozgat'ta bulunur. Refahyol Hükümeti döneminde Yozgat Milletvekili olan Kazım Arslan öncülüğünde, Kanal'ın kuruluşuyla görevli ekip Yozgat'ta yerel olarak yayın yapan Bayrak TV'ye talip olacaktır. Yapılan görüşmeler sonunda 18 Ağustos 2003 tarihinde, 150 milyar lira sermayeli Anadolu İletişim A.Ş. adına Bayrak TV'ye ait hisselerin tamamı Kazım Arslan ve 21. Dönem Milletvekilleri Suat Pamukçu, Şeref Malkoç, Cafer Güneş, İsmail Aydost ve Ahmet Özçelik adına 200 Bin Dolar bedel karşılığında tanzim edilir. Bu devirden hemen sonra bir açıklama yapan Kazım Ateş 200 Bin Dolara aldıkları bu televizyonun sermayesini 7.2. Trilyona çıkartacaklarını ve en kısa zamanda televizyon merkezinin İstanbul'a taşınacağını belirttiikten sonra ilk işin yayın ilkeleri, isim, logo, yer,

²⁵² <http://www.haberx.com/n/85515/erbakan-simdi-de-ibrahim-tatlisesin.htm>

idari biçimi gibi konular üzerinde çalışacaklarını beyan edecektir.²⁵³

Kanal'ın satın alınmasından sonra ulusal nitelikte yayın yapmak için çalışmalar hızlandırılır. Kanal binası olarak İstanbul Ayaz Ağa'daki ANS stüdyoları kiralanır. Televizyonun yeni ismi de TV5 olarak belirlenir. Yönetim kadrosu da sürpriz bir şekilde açıklanır. Televizyonun Yönetim Kurulu Başkanı Teoman Rıza Güneri, Genel Yayın Yönetmeni de, uzun yıllar Londra da yaşamış, Sinema ve televizyon alanında ciddi çalışmaları olan ve Yenişafak Gazetesinde yazıları yayınlanan Yusuf Kaplan'dır. Program Müdürlüğüne muhafazakâr kesimin önde gelen sinema ve televizyon programı yönetmeni Hüseyin Aydemir, Haber Müdürlüğüne de Yenişafak gazetesinde haber editörlüğü yapan yine tanınmış bir isim Metin Mutanoğlu getirilir.

²⁵³ <http://www.medyatava.net/tvyorumhaber.asp?id=9296>

Gerekli ekip ve ekipman oluşturulduktan sonra Kanal, TV5 adı ve logosuyla 11 şubat 2004 yılında resmi olarak yayınlarına başlar.

3.2.2 Misyonu

TV5 Televizyonu da yine diğer muhafazakâr kanallar gibi mevcut medya yapılanmasından rahatsız bir çevre tarafından örgütlenmiştir. Medeniyet ve kültür açısından, merkez medya tarafından yeteri kadar temsil edilmediklerini, siyasal alanda müsbet olarak desteklenmediklerini, daha önce kurulan İşlami hassasiyetli televizyonların ise kötü bir kopyadan öteye gidemediklerini ve kimilerinin davaya ve millete ihanet ettiğini düşünen Erbakan Çizgisi, İşlami ilkeleri ilke olarak kabul eden ve siyasi arenada da sesi olabilecek bu televizyonu kurmuşlardır.

Kanal misyonunu, Eski Genel Yayın Yönetmeni Yusuf Kaplan'ın kaleminden şu şekilde ifade edilmektedir:

TV5, televizyon yayıncılığına yeni bir ses, yeni bir soluk ve esaslı bir ruh getirmek amacıyla kuruldu. Türkiye’deki mevcut televizyonların Mevcut televizyonculuk anlayışlarının, kültürel değerlerimizi, toplumsal dinamiklerimizi ve aile yapımızı çözücü ve tahrip edici boyutlar kazanması, geleceğimizi, geleceğimiz demek olan genç kuşaklarımızı tehdit ediyor.

Geleceğe emin adımlarla ve güvenle yürüeyebilmemiz için, kültürel değerlerimizin, toplumsal dinamiklerimizin ve aile yapımızın korunması ve pekiştirilmesinin zorunlu olduğunu düşünüyoruz.”

“İşte TV5, orta vadede mevcut televizyonların televizyonculuk anlayışlarını, tarzını ve dilini dönüştürmek; uzun vadede ise yeni bir televizyonculuk anlayışı, yeni televizyon formatları, programları, kısacası temel dayanaklarını bizim kültür ve medeniyet birikimimizin, toplumumuzun bütününe kucaklayan köklü, sarsılmaz dinamiklerinden alan yeni bir televizyon dili geliştirmeyi hedefliyor.

Bu yeni televizyonculuk anlayışı ve dili ile hem habercilikte, hem de programcılıkta öncü olabilecek, diğer televizyonlar tarafından örnek alınabilecek formatlar geliştirmektediriz.

Ayrıca TV5’de kültür ve medeniyet değerlerimizi özümsemiş, dünyaya kompleksiz bakan, özgüven ve şahsiyet sahibi, entellektüel ufku ve vizyonu gelişkin yeni bir televizyoncular kuşağı yetiştirmeyi ve TV5’i “ekol” haline getirmeyi hedefliyoruz.

Bütün bunları gerçekleştirebilmenin yolunun üç temel sermayeyi aynı anda harekete ve hayata geçirmekten geçtiğine inanıyoruz: Ekonomik sermaye, entellektüel sermaye ve toplumsal-kültürel sermaye.

TV5, ülkemizin ekonomik, siyasî ve toplumsal sorunlarını bütün boyutlarıyla ekrana yansıtarak toplumumuzun sesi olmayı hedefliyor. TV5, aynı zamanda, toplumumuzu yöneten ve yönetmeye aday kuşakların ülkemizin, bölgemizin ve dünyanın ekonomik, siyasî, toplumsal, kültürel sorunları konusunda güvenilir bilgilere, analizlere ve yorumlara birinci elden ulaşmasını sağlayabilecek nitelikli, düzeyli, aydınlatıcı

ve zihin açıcı televizyonculuk anlayışı, dili ve yayınlarıyla vazgeçilmez başvuru kaynağı olmayı hedefliyor.

“Artık güvenilir haber ve bilgiye ulaşamama sorunu bir sorun olmaktan çıkıyor. Artık ailece seyredebileceğiniz ve bilgilenebileceğiniz bir televizyonunuz var. Artık evinizde, işyerinizde huzur, kardeşlik ve barış iklimi hâkim olacak. Çünkü TV5 geliyor.

Metinden de anlaşıldığı üzere kanal sadece yeni bir televizyon değil tüm televizyonculuk anlayışlarını ve dilini dönüştürmeyi hedeflemektedir. Yine anlaşıldığı üzere televizyon, yeni bir medeniyet hamlesinin motor gücü olarak tasarlanmaktadır ve bu bağlamda televizyona büyük bir anlam yüklenmektedir.

3.2.3 Yayın ve Program Stratejileri

TV5 televizyonu yayın stratejisini reyting kaygısından ve Televole kültüründen uzak, haber, kültür, sanat, dini, ekonomik, spor programlarının ağırlıklı olduğu bir yayın politikası üzerine oturtmuştur. Program formatlarına bakıldığında gerçektende heterojen

bir yapı göze çarpmaktadır. Haber, Spor, Hayat Aktüel, Kültür Eğitim, Tartışma, Müzik, Sağlık, Belgesel, Sinema, Dizi gibi birçok başlık altında programlar ve yapımlar hazırlanmıştır.

TV5 televizyonu ilk kurulduğu yıllarda yayın akışları ve kullanılacak içerikler Genel Yayın Yönetmeni Yusuf Kaplan tarafından son derece titiz bir şekilde incelenmekte ve çoğu zaman hazırlık aşamasında yapılan müdahaleler sonucunda yayına konulmaktadır. Dekorların tasarlanmasından, metinlerin yazılmasına, jenerik ve fragmanların hazırlanmasından sunucuların giyim kuşamına, konukların seçimine kadar her alanda Yusuf Kaplan etkisi görülmektedir.

TV5 Televizyonu çok yeni bir kanal olmasına rağmen iddialı olduğu bu alana hızlı bir giriş yapmıştır. İlk olarak misyonuna uygun iç yapım belgesellere yönelmiştir. Cumhuriyetin Kurulduğu ilk yıllardan günümüze kadar tartışıla gelen Türkçe Ezan konusunun geçmişinin araştırıldığı Garp İzi, Türk ve İslam Medeniyetlerinin büyük isimlerinin ve Eserlerinin araştırıldığı “Saklı Zaman” ve Türk Edebiyatının

önemli isimlerinden Kemal Tahir'in hayatının, eserlerinin anlatıldığı “Bir Yol Ayrımı” bu bağlamda hazırlanan ilk belgesel yapımlardır. Bu belgesellerden “Bir Yol Ayrımı”na 2005 Yılında Türkiye Yazarlar Birliği tarafından en iyi belgesel ödülü verilmiştir.

TV5 yine sinema yayınlarında da önemli bir program hazırlamıştır. İlk sinema filmlerinin en iyi örneklerine yer vererek klasik anlamda gerçek sinema izleyicilerini hedeflemiş, sinemanın günümüzde bilinmeyen estetik ve sanatsal anlatımlarını bu filmlerle yeniden gündeme getirmeye çalışmıştır. Bu seçimlerinde ketum davranmamış sanat değeri taşıyan her filmi ekranlara kazandırmaya özen göstermiştir. Bu bağlamda İtalyan, Meksika, İran, İngiliz, Amerikan ve Rus sinemasının en iyi örnekleri Tv5 ekranlarında yer bulabilmiştir. Bu filmlerden bazıları şöyledir. Bisiklet Hırsızı, Vadim Okadar Yeşildi ki, Altına Hücum, Alexander Nevsky, Viva Zabata, Taş Arslan v.b.

Kanal programlarında da yine aynı hassasiyetle hareket etmiş, müzik ve eğlence programlarına belli kurallar çerçevesinde yer vermiştir. Özellikle bayan

ses sanatçıları ekranlarda yer bulamamakta bu konuda hiçbir şekilde tolerans tanınmamaktadır. Müzik programlarında İlahi ve Ezgi tarzındaki kliplere yer verilirken, aynı zamanda Aşıklar geleneğinin yaşatılmasına yönelik Aşıklar meydanı programı ve musiki severlerin beğenisine sunulan Bir Tatlı Huzur gibi programlar yine müzik eğlence programları kategorilerinde hazırlanmaktadır.

Kanal, haber programlarına da önemli bir ağırlık vermiştir. Sabah Gündemi, 1-3-5 ara haberler, 19 Anahaber ve Gündönümü Haberleri gibi program ve bültenlerle güncel gelişmeleri ekranlara taşımaktadır. Haber programlarının yanında tartışma programlarına da geniş bir yayın aralığı vermektedir. Açılım, Perspektif, Pazar Gündemi, Kulis Ankara gibi tartışma oturum programlarıyla siyasi gelişmelerin arka planları masaya yatırılmaktadır.

Kültür eğitim programlarına da ekranlarında önemli yer veren Kanal, özellikle dini konuların işlendiği Gönül Sohbetleri, Tefsir Günlüğü, Süleymaniye

Dersleri ve Kitabiyat, Çocuk Kulübü gibi yapımlar gerçekleştirmektedir.

TV5 Televizyonu kurulduğu ilk yıllarda böylesine hızlı ve sistemli bir yayın etkinliğine sahip olmakla birlikte son yıllarda yaşadığı ekonomik sorunlar dolayısıyla tasarladığı birçok proje sekteye uğramıştır. Ekonomik sorunların artması programların finanse edilememesi bunun yanında personel ücretlerinin ödenememesi Televizyonun Genel Yayın Yönetmeni Yusuf Kaplan ve Yönetim Kurulu Üyelerini karşı karşıya getirmiştir. Sorunların aşılammaması sonucunda kanal ve Yusuf Kaplan yollarını ayırmış, bu vakitten sonra Kanal etkinlik ve içerik bakımından sürekli irtifa kaybeden bir sürece girmiştir.

3.2.4 Haber Dili – Anlayışı

TV5 haber bültenleri Türkiye’deki televizyon bültenleri arasında belki de en muhalifidir. Kanal haberleri hem dünyada ki egemen güçlere, hem de bu günün iktidar partisine yönelik muhalif haberler üret-

mektedir. Haber bültenlerinde sivri bir dil kullanımı göze çarpmaktadır. İncelendiğinde bültenlerinde yer alan haberlerinin hemen hemen tamamı siyasi içeriklidir. TV5 politika olarak AB ve ABD merkezli her girişime mesafeli ve muhalif olduğu için gündem haberlerinin büyük bölümünü bu doğrultuda oluşturmaktadır ve eleştirel ve yargılayıcı bir üslupla yayınlamaktadır. Bu muhalif üslubun arkasında bulunan TV5 Haber müdürü Abdullah Özkan haberlerde ki ilkesel yaklaşımlarını şu şekilde ifade etmektedir:

TV5 Haber, genç bir kadroyla yeni bir “haber dili” oluşturma gayreti içerisinde. Bu haber dili, mevcut kabul edilmiş yaklaşımları reddeder, saplantılı olmamayı, haberin arka planına bakabilmeyi, “aslında ne oluyor?” sorusunu sorabilmeyi gerektirir.

TV5 Haber’de ahlaki değerleri, toplumun inancını, kültürünü, geleneklerini çok önemsiyoruz; bu değerlere zarar verebilecek yayıncılık anlayışından kaçınıyoruz. Kişilik haklarının kutsal olduğunu savunuyoruz, kendimizi adalet yerine koymamamız gerektiğini biliyoruz; yargılama değil ama kamu adına sorgulama

hakkımızın olduğunun farkındayız. Sorgularken bile, kılı kırk yarıyoruz, kimseye haksızlık etmemeye, gerçektışı bir bilgiyi kamuoyuna duyurmamaya özen gösteriyoruz. Tüm bu özene rağmen hata yaptığımızı fark ettiğimizde, hiçbir şekilde gıcunmadan mutlaka düzeltiyoruz, bir daha aynı hatayı yapmamak için de gerekli önlemleri alıyoruz.

TV5 haber muhalif bir yayın politikası izlemekte; doğrusu medyanın asıl görevinin de iktidara yakın durmaya çalışmak değil, millet adına iktidarın yapıp ettiklerini sorgulamak, deyim yerindeyse denetlemek olduğuna inanmaktadır. Ama bunu yaparken asla tahrip edici bir yayın politikası değil, yol gösteren, eksikliklere vurgu yapan, işbirliğine açık, öneri getiren bir yayın politikası takip etmektedir. TV5 haber'in ekranı, söyleyecek sözü olan, Türkiye'nin sorunlarına kafa yoran, yorum ve analizleriyle kamuoyunu aydınlatacak tüm siyasi düşüncedeki kişilere açıktır. Şimdiye kadar da zaten toplumun tüm renklerine ve düşüncelerine ekranını açmış, kamuoyunun değişik bilgi kaynaklarından beslenmesine önayak olmuştur.

Küreselleşme çağında toplum, kitle iletişim araçlarıyla müthiş bir enformasyon bombardımanına tabii tutulmaktadır. Böylesine bir kaos ortamında gerçek ile doğru, güzel ile çirkin birbirine karışmakta, izleyiciler medya aracılığıyla aldıkları enformasyonu analiz etme, yorumlama imkânı bulamamaktadır. İşte TV5 haber, biraz da küresel çağın getirdiği bu olumsuzluk ile baş etmeyi kendisine görev bilmekte, izleyicisine sunduğu haberleri süzgeçten geçirirken kamuoyuna sağlayacağı faydayı da göz önüne alarak, her gün akan yığınla haber arasından izleyicileri tatmin edecek bir bülten hazırlamak için çaba harcamaktadır.²⁵⁴

TV5 haber bültenlerinde iktidarın şiddetli bir eleştirisi göze çarpmakta ama bunun yanında bir siyasal parti olan Saadet Partisi'nin propaganda ve reklâmı haber ve programlarda dikkat çekmektedir. Genel kurallarla ters düşen bu durumu haber müdürü Özkan şu ifadelerle açıklamaya çalışır:

²⁵⁴ Erkal, Kürşad; "Tv5 Televizyonunun Haber Anlayışı" Abdullah Özkan'la Yapılmış Röportaj 12 Şubat 2007

Tarafsızlık sözünün, medya için gerçekçi olmadığını düşünüyorum. “Ben tarafsız yayın yapıyorum” diyenlerin de gerçeği söylemediğini biliyorum. Burada önemli olan “kimden ve neden yana taraf olduğunuz”dur.

Bugün merkez medyanın çoğu, patronlarının kişisel çıkarlarından yana taraftır. Patronun petrol şirketinin çıkarları, bankasının çıkarları ya da holdinginin çıkarları, yayın politikasını şekillendirir. Teşvik almayan medya grubunun bir anda iktidar aleyhine yayın yapmaya başlamasını acaba nasıl izah etmek gerekir?

TV5 Televizyonunun arkasında şükür ki, bankası, holdingi olan bir patron yok. Patronun borsadaki hisselerini takip etmek, aleyhine yayın yapan varsa cevap yetiştirmeye çalışmak zorunda değiliz.

TV5’in arkasında bir siyasal düşünceye gönül vermiş ve tüm insanlığın saadetini hedeflediğine inandıkları bu düşüncenin yaygınlaşması için çalışan çok geniş bir halk kitlesi var. Onun için TV5’in siyasal iktidarla göbek bağı yok; kredi, teşvik ilişkisi yok,

yayın organını tetikçi gibi kullanan çağdışı bir zihniyet yok!

Durum böyle olunca, haber yaparken daha özgür oluyorsunuz, kamu denetçiliği görevinizi kişisel çıkarların sert duvarlarına çarpmadan yapabilmenin keyfini sürüyorsunuz.

TV5 haber, güçlüden değil haklıdan yana taraftır; insan hakları, hukuk devleti, demokratikleşme, özgürlükler ve ülkemizin kalkınmasından yana taraftır. Mazlumdan yana taraftır, ezilenin yanındadır, zalimlere karşı çıkmayı görev bilmektedir.²⁵⁵

TV5 Televizyonu haberlerinde farklı bir sıralama izlemekte gündemi çoğu kez farklı başlıklarla belirlemeye çalışmaktadır. Bu yönüyle diğer televizyonlardan farklılaşmaktadır. Bu konuda da yine haber müdürü Özkan haberlerin düzenlenmesiyle ve gündemin belirlenmesiyle ilgili şunları söylemektedir.

TV5 Haber'in gündemi, diğer televizyonlarla epey farklıdır. Bakışı evrenseldir; Filistin'de zulme

²⁵⁵ A.g.e.

uğrayan Müslümanların derdiyle dertlenmeyi kendisine görev bilir, işgal altındaki Irak'ta yaşananları öncelikli olarak takip eder.

TV5 Haber, dünyadaki gelişmeleri anlamadan, yorumlamadan, Türkiye'deki gelişmelerin doğru analiz edilemeyeceği gerçeğine inanır. Başta ABD'nin küresel politikaları ve Büyük Ortadoğu Projesi olmak üzere AB'nin ülkemize yönelik planları, eylemleri, TV5 Haber'in merceği altındadır.

Türkiye tarihi birikimi ve liderlik vizyonuyla bölgemizin yıldız ülkesi olabilecek potansiyele sahiptir. Ama biz bu potansiyelin doğru kullanıldığı kanısında değiliz; bu nedenle haberlerimizde sürekli olarak ABD'nin ve AB'nin güdümünde bir dış politika yerine milli hassasiyetlerimizi önceleyen, milleti arkasına alan ve Türkiye'ye yakışır şahsiyetli bir politika izlenmesi gerektiğini vurguluyoruz. Ayrıca ülkemize yönelik küresel planlar hakkında kamuoyunun yeterli bilgiye sahip olması için de çaba harcıyoruz, uzman

konuklarla milletimizi aydınlatmaya gayret ediyorum.²⁵⁶

Yine kanal haberlerinde en dikkat çekici nokta iktidar partisinin icraatlarına karşı son derece sert, eleştirel bir uslubun-dilin hâkim olmasıdır. Bu konuda yapılan eleştirileri Özkan şu şekilde yanıtlamaktadır.

Bir habercinin görevini yaparken “acaba iktidar ne der, ya da falan yetkiliden nasıl tepki alırız” diye düşünmesini abes bulurum. Biz görevimizi yaparız; İktidarın uygulamalarını kamuoyu adına izleriz, yanlış bulduğumuz noktalarda uyarı görevimizi yaparız. Ne iktidara deyim yerindeyse “yaranmak” gibi bir çabanın içindeyiz, ne de iktidar gücünden korkup ürkerek görevimizi ihmal ederiz.

Medya, özü itibarıyla zaten muhalif bir kimliği temsil eder. “Sert muhalefet” sözü ise oldukça öznel; hangi muhalefet türüne sert, hangisine yumuşak denebileceği kişiye göre değişir. Ama TV5 Haber’in ölçüsü; hakkaniyettir, adalettir, gerçeklerden ve doğrulardan ayrılmamaktır. Bu ölçüler içerisinde söylediğimiz

²⁵⁶ A.g.e.

her söz, yaptığımız her haber, sert muhalefet şeklinde değerlendirilse bile, bizi görevimizi yapmaktan alıkoymaz. Çünkü yanlışla “yanlış” demekten çekinirsek, halkın çıkarlarını değil kendi çıkarlarımızı korumaya başlarız. Bu da iktidara göbeğinden bağımlı güdümlü medyaya yeni bir üye daha kazandırmaktan başka bir işe yaramaz.²⁵⁷

3.2.5 Reklâm Stratejileri – Ekonomik Yapılanması

Daha önce kanal 7 Televizyonunda değindiğimiz gibi muhafazakâr televizyonculuğun önünde bulunan en büyük sorun ekonomik özgürlüğün bir türlü sağlanamamasıdır. Eğer bir kurum tarafından finanse edilmiyorsa televizyon kuruluşlarının hemen hemen tek gelir kaynağını reklâmlar oluşturmaktadır. Ancak mevcut reklâm sektörünün, Muhafazakâr kanallara uygun reklâm üretiminin yok denecek kadar az olması ve İslami ilkeleri ilke olarak benimseyen Kanalların

²⁵⁷ A.g.e.

ise üretilen bu reklâmları yayınlamayaması reklâm gelirlerini finansman kalemi olmaktan çıkartmaktadır. Bunun yanında Muhafazakâr kanalların ardında her hangi bir büyük ticari kuruluşun bulunmaması, belli siyasal çevrelerce desteklenmeye çalışılması, bu siyasal çevrelerin ise sermaye olarak küçük ölçekli işletmelerden meydana gelmesi – desteklenmesi, televizyon kuruluşlarının ekonomik bunalımdan bir türlü kurtulamamasına neden olmaktadır. Süreç içerisinde bu sorun gittikçe büyümekte ve bir süre sonra kanalların yola çıkarken ortaya koyduğu bilinç ve iddiayı törpülemekte, tavizler verdimeye zorlamaktadır.

TV5 Televizyonu da yine böyle bir sürecin içine girmiş ve birinci dereceden sorununu bu nitelikte yaşamaktadır. Kanal yayın politikası, ilkesi ve misyonu çerçevesinde, sistemin ekonomik anlayışını eleştirmekte ve ardında bulunan siyasi organizasyonun paralelinde yeni bir ekonomik yapılanma vaat etmektedir. Bunun yanında İslami ilkeler doğrultusunda piyasada üretilen reklâmları elemek durumunda kalmaktadır.

Kanal üç nedenden dolayı reklâm gelirlerini artıramamaktadır.

Birincisi yayın anlayışlarına ters olduğu gerekçeyle sektörlerde üretilen reklâm filmlerini yayınlamamaktadır. Kanal, müstehcen içerikli reklâmlara, banka reklâmlarına, kozmetik reklâmlarının büyük çoğunluğuna, misyonu nedeniyle yer verememektedirler. Ancak gerçek olan bir şey var ki günümüz reklâm etkinliklerinde en hakim anlayış cinselliğin ön plana çıkartılarak hedef kitleye ulaşmaktır. Bu nedenle üretilen reklâm filmlerinin büyük çoğunluğu Televizyonda yayınlanabilecek tarzda değildir. Bu durum baştan reklâm gelirlerinin minimuma indirmektedir.

İkincisi, reyting yüzdeleri çok düşüktür. Dişe dokunur, isminden söz ettirecek herhangi bir program söz konusu değildir. Yayınladığı sinema filmleri ise popülist değil estetik klasik filmlerdir. Bu ise izleyenlerde belli bir bilinç ve eğitim düzeyini gerektirmektedir. Bu durumda izleyici kitlesi oran olarak düşmektedir. Ancak reyting, firmaların reklâm filmlerini mecra-

lara dağıtan ajanslar için ilk başta dikkate alınan tercih sebebidir.

Üçüncüsü, Kanal'ın siyasi bir partinin organı gibi yayın yapması ve piyasalarda bu siyasi kimlikle algılanmasıdır. Propagandasını yaptığı iddia edilen bu siyasi partinin son seçimlerde çok düşük oranlarda oy alması ve parti politikası olarak da marjinal bir içeriğe sahip olması reklâm verenlerin tercihi açısından negatif bir etki oluşturmaktadır. Dolayısıyla reklâm veren firmaların önemli bir oranı, reklâmlarının yayınlandığı anda partiyle aralarında, siyasal bir sempatinin doğduğu algılanmasından korkmaktadırlar. Birçok reklâm veren ise dünya görüşü itibariyle farklı olduğu bu televizyona finans sağlamak istememektedir.

Yukarda sayılan tüm bu nedenler Kanal'ın giderlerini karşılaması için başka maddi kaynaklara ihtiyacını doğurmaktadır. Ancak reklâmlardan sağlanamayan gelir, bir başka kuruluştan da aktarılamamaktadır. Kısa vadeli çözümler doğrultusunda kanal yardım kabul etmekte ve taraftarlarına hisse satışları gerçekleştirmektedir. Ancak televizyon yayıncılığının çok

maliyetli bir faaliyet olduğu göz önünde bulundurulunca yapılan bu gelir sağlama girişimlerinin uzun değil kısa vadede bile işi çözümleyemeyeceği anlaşılabilmektedir. Bu nedenle kanal kuruluşunun daha üçüncü yılında büyük bir ekonomik krize girmiştir. Personelinin maaşlarını ödeyememiş ve kalifiye, işinin ehli çalışanları bünyesinde tutamamıştır. İş ve beyin gücü gittikçe amatörleşmiş, bu amatörleşme ekrandaki renk ve heyecana yansımıştır. Program projeleri desteklenememiş ve yapımlar izlenilebilir ve etkili bir görünüme ve içeriğe büründürülememiştir.

3.2.6 Seyirci Kitlesi ve İzlenirlik Oranı

Tv5 televizyonu karasal yayın yapma hakkına sahip bir televizyondur ve hemen hemen Türkiye'nin tüm illerinde yayınlarını aktaran vericilere sahiptir. Kanal'ın bölgelere göre izlenirlik oranları, bölgelerin muhafazakârlık derecelerine göre değişmektedir. Örneğin en yoğun izlendiği bölge olarak iç Anadolu ve Doğuanadolu bölgeleri tahmin edilmektedir. Burada bölgelerin sosyolojik yapısıyla birlikte siyasal tercihle-

ri de etkilidir. Bunun yanında kanal Avrupa'da da önemli bir izleyici kitlesine sahiptir. Yabancı bir ülkede örgütsel anlamda bağlarını daha gelişkin tutan Türkiye vatandaşları en büyük camia olarak Avrupa Milli Görüş Teşkilatını oluşturmaktadır. Bu teşkilat üyeleri TV5 televizyonunu manevi anlamda benimsemekte ve kendilerinin olarak kabul etmektedir. Bu bağlamda en çok tercih ettikleri kanalda TV5 olmaktadır. Bu nedenle televizyonun Avrupa'da da önemli bir izleyici kitlesi mevcuttur.

Kanal'ın seyirci profilini çıkartmak oldukça güçtür. Ancak, yine yakın olduğu siyasal partinin kitlesinden yola çıkarak bir analiz yapılabilirse, buradan çıkacak sonuç kitlenin büyük oranda eğitim seviyesi düşük alt tabakadan oluştuğudur. Ancak muhalif bir çizgide haber yayınları yapması, Türkiye'nin aydın kesiminin dikkatini üzerine çekmektedir. Bu bağlamda haber yayınlarının ve programlarının geniş bir kitle tarafından izlendiği düşünülmektedir.

3.3 HİLAL TV

3.3.1 Kuruluşu

İslami hassasiyetleri önceleyerek yayın yapan televizyonlardan son kurulan kanal Hilal TV’dir. Türkiye’de karasal yayın yapma izinlerinin bir süreliğine dondurulmasından dolayı televizyon 21 Mart 2005 tarihinde kurumsal gereklerini tamamlayarak uydu üzerinden yayın hayatına başlamıştır. Televizyonun logosu Hilal’in çevrelediği dünyadır. Logosunda Hilal’in kullanılması adından ziyade kurucularının ifadesiyle, tüm dünyada Hilal’in ALLAH’ın bir remzi olarak bilinmesi ve izlenilen her yerde kanalın İslami kimliğinin anlaşılmasını sağlamaktadır. Diğer bir gerekçesi de son Müslüman İmparatorluk olan Osmanlı’nın yine dünyada Hilal remziyle özdeşleşmiş olmasıdır.

Yayına girmeden önce ciddi bir reklâm kampanyası yapan kanal, kampanyasını – Müslümanların ramazan ayına hilali görerek başlamalarından yola çıkarak- ramazandan iki hilal birden doğacak” sloganı

üzerine oturtmuş, Ramazan ayının ilk sahur gecesi yayınlarına başlamıştır.

Hilal televizyonu, farklı alanlarda iştirakleri olan 7 muhafazakâr iş adamı tarafından kurulmuştur. Bu ortaklar haricinde hisse sahibi yoktur ve hisse satımı da söz konusu değildir. Bu ortaklar iş ticaretini yaptıkları iş sektörlerinin televizyonla hiçbir alakalarının olmadığını, televizyondan her hangi bir ticari çıkar sağlamaları mümkün olmadığını, ortaklıklarının nedeninin ticari kazanç değil manevi bir amaç çerçevesinde gerçekleştiğini ifade etmektedirler.

Televizyonun ardında organizasyonu sağlayan bir cemaat var mı sorusunun cevabı, başında Mustafa İslamoğlu'nun bulunduğu Akabe Vakfı'dır. Televizyon yöneticileri de Akabe Vakfı'nın üye ve gönüllülerinden manevi destek aldıklarını açıkça belirtmektedirler.

3.3.2 Misyonu

Hilal TV yayın hayatına başlamadan önce basın aracılığıyla “Bir Televizyon Kurmak” üst başlığı ve “Gerekçeler – İlkeler – Hedefler” alt başlığıyla bir

kurucu metin yayınlamış, bu metni resmi İnternet sitesinin ana sayfasına kalıcı olarak eklemiştir. İçerik olarak İslamın televizyona nasıl baktığını anlatması ve bu güne kadar kurulan televizyonların yayın çizgisine bir eleştiri olması hesabıyla uzunca alıntılatacağımız aşağıdaki metinde kanalın misyonu şu ifadelerle açıklanmaktadır:

Televizyonun en büyük şanssızlığı, Modern Batı gibi insanlığın yol kazası sayılan bir uygarlık eliyle keşfedilmiş olmasıdır. Fakat bir gerçek vardır: Her keşif, "gizli olanın ayan kılınması", "ceninin tevellüdü"dür. Yani doğumdur. Her doğan fitrat üzere doğar; onu başkaları yoldan çıkarır. Televizyon adlı aracı keşfeden akıl, ona dilini öğreten aklın ta kendisidir.

Sonuçta ortaya bir "televizyon dili" çıkmıştır ve bu dil kendisini kullanan herkesi nesnesi kılmaktadır. Bundan böyle de kim bu dile sorgusuz sualsiz teslim olursa, hiç kimsenin tereddüdü olmasın ki, onu da teslim alacak ve nesneleştirecektir.

Mevcut dile teslim olarak açılan her kanal, amiyane tabirle "davul senin omzunda tokmağı ötekinin elinde" bir durumdur.

Yapılması gereken bellidir: Yepyeni alternatif bir televizyon dili kurmak!

Mevcut televizyon dili, onu üreten kültürün Kim hastalıklarıyla maluldür. Bu dil sömürgeci, tüketimi körükleyici, mütehakim, Batı merkezci, dayatmacı, aptallaştırıcı, indirgemeci, prafan ve seküler, pozitivist ve maddeci, yabancılaştırıcı, zevkçi, görünürdeki çok seslilik iddiasına rağmen tek sesli, tüm özgürlük iddialarına rağmen otoriter, gayr-i ahlaki, erdem kinci ve değer yıkıp fiyat biçici bir dildir. Altı özellikle çizilmelidir ki, bu dil "televizyonun dili" değil, onun "kurucu aklının dili"dir.

Televizyonu kullananın bağımsız bir "televizyon akli" yoktur. Onu kullananın akli televizyonun da aklidir. Tüketici bir aklın elinde televizyon da tüketici olmaktadır. Bu tüketim giderek bir sarmala dönüşmekte, oyuncusuyla ve seyircisiyle, sahip olanıyla ve sahip olunaniyla, öznesiyle ve nesnesiyle kendisini bu girdaba kaptıranların tümünü birden içine çekip tüketmektedir. "Reyting"i televizyonun kaderi, yani "tek belirleyici olgusu" haline getiren de işte bu sarmaldır.

Televizyonu insani değerleri tüketmeyecek şekilde tasarlamak mümkündür. Yeter ki, yeni bir dil kuracak akla ve birikime, bu dili konuşacak özgüvene, bunu savunacak dirence, bunu benimsetecek yeteneğe, bunu sevdirecek estetiğe sahip olunsun. Yeter ki, kazanma hırsıyla "Reyting" tuzağına düşülmesin.

Eldeki tüm veriler, medeniyet merkezli bir inşa için yaygın eğitim aracı olarak bir televizyon kanalına ihtiyaç olduğu sonucunu vermektedir. Hassasiyet sahibi ebeveynlerle televizyon etkisine açık gocukların arası günden güne açılmaktadır.

Popüler kültür televizyon aracılığıyla sadece duyarsız kesimlerin değil duyarlı kesimlerin çocuklarının tasavvur ve kişiliklerini de şekillendirmektedir. Çaresiz aileler, kendi hassasiyetlerini öz çocuklarına taşıyacak bir dil geliştirememenin acısıyla kıvrınmaktadırlar. Bu acıyı azaltacak usul bir ses, mütevazı bir soluk hissettiklerinde heyecan duymaktadırlar.

Bu arayışlar bir ihtiyacın göstergesidir. Bu yalnızca Türkiye ölçeğinde değil, dünya ölçeğinde de somut ve ivedi bir ihtiyaçtır. Bu sadece Müslümanlar açısından değil, onları Müslüman kılan değerler sistemi olan İslam açısından da ihtiyaçtır. Bunun, dört ayrı açıdan dört ayrı gerekçesi vardır:

1. Allah'a karşı sorumluluk açısından:

İslam'ın risalet kurumu ebedidir. İlahi bir emanet, nebevi bir mirastır. Sadece ebedi değil aynı zamanda evrenseldir. Ebedi ve evrensel risaletin sesi olmak farz-i kifayedir. Bu farz evrensel ölçekte bihakkın yerine getirilmiyorsa, tek tek bütün müminlerin boynuna farz-i ayn olur.

2. İslam'a karşı sorumluluk açısından:

Küresel aktörler, İslam'ı, kurdukları denklemi bozma potansiyeli taşıdığı için küresel ölçekte "düşman öteki" ilan etmişlerdir.

Hız. Peygamber'le başlayıp Pireneler'e kadar dayanan ilk İslam dalgasını "Reconquista" ve "Haçlı Seferleri" süreciyle, Osmanlı ile başlayıp Viyana önlerinde durdurulana kadar gelişen ikinci İslam dalgasını Osmanlı'nın tasfiyesiyle hallettiğini düşünen küresel aktörler, üçüncü dalgayı daha oluşmadan yatağında kurutma projesini faaliyete geçirmişlerdir.

İslam'a ve Müslümanlara top yekun saldırı projesinin "kesif koluğu" görevini dün oryantalistler yapıyorlardı. üçüncü saldırının keşif kolu olan yeni oryantalizmin aracı yazılı ve basılı araçlar değil, görüntülü Araçlardır. Bunun da en etkili örneği televizyondur.

3. Müslümanlara karşı sorumluluk açısından:

Müslümanlardan bahsetmek, günümüzde bir buçuk milyar manevi yetim ve öksüzden bahsetmektir. Bir o kadar mağdur, mazlum ve mahzundan bahsetmektir.

"Müslümanlara karşı neden biz sorumlu olalım ki?" sorusunun cevabı bellidir: Çünkü dünya Müslümanlarının gözü biz istesek de istemesek de bu topraklardadır. Bunun ispata ihtiyacı yoktur. Bu beklenti bazen bir dua, bazen bir imdat çılgılığı, bazen bir teşvik, bazen bir tazir makamında duyurulmaktadır. Kayıp yitirildiği yerde aranır. Hiç kimse kaybını yitirdiği yerde aradığı için suçlanamaz.

O halde onların arayan gözlerini ve gönüllerini mahzun etmemek, en azından umutlarını söndürmemek kardeşlik sorumluluğumuzun bir gereğidir. Bu sorumluluğun en iyi ifa edileceği araçlardan biri de sorumluluğunu müdrik bilişim ve iletişim organlarıdır.

4. İnsanlığa karşı sorumluluk açısından:

İslam'ı küresel güç odaklarının hedefine oturtan şey, insanlığın tek çıkış yolunun İslam olduğu gerçeğidir. Bu gerçeği küresel aktörler "İslam'ın meydan okuyucu" olarak algılamaktadırlar.

İslam eğer insanlığa vaat ettiklerini hedef kitlesine doğru, etkili, zamanında ve yerinde duyurabilirse, bu küresel hegemonyayı tümüyle geçersiz kılan evrensel bir tevhit-özgürlük-adalet dalgasına yol açabilir. Bu dalganın önünde hiçbir güç duramaz.

Hiçbir askeri ve ekonomik tehdit bu dalgayı durduramaz. İşte böyle bir dalganın oluşmaması için ilk yapılması gereken şey "imaj bozma"dır.

İslam'ın imajını Müslüman olmayan dünyanın gözünde bozma ihalesini başta televizyonlar olmak üzere medya üstlenmiştir. Medya'nın bu küresel oyunu, ancak İslam'ın kendisini ifade edeceği mukabil araçlarla bozulabilir.

İslam'ın vaat ettikleri, İslam'ı alternatifsiz kılmaktadır. Onun her inançtan ve kesimden insanı hala kendine döndürme ve inşa etmedeki gücü karşısında duramayacaklarını anlayan güç odakları, korktuklarının başlarına gelmemesi için son çareyi "top yekun savaş"ta bulmuşlardır.

Bunun için de sıfırı tüketmiş olan modern insanın önündeki tek sahici alternatif olan İslam hedef alınmıştır.²⁵⁸

Uzunca bir alıntı yaptığımız kurucu metinden de anlaşılacağı gibi kanal kuruluş felsefesini İslam değerleri üzerine oturtarak her türlü faaliyetinde Kur'an merkezli bir yayın anlayışı güdeceklerini, İslam'ın kırmızı ve yeşil çizgilerinin kanalında yeşil ve kırmızı çizgileri olacağını açıkça deklare etmektedir. Oldukça geniş bir anlam yüklenilen televizyon, güdülen amaçlar doğrultusunda İslam'ı referans alan yeni bir dil oluşturacak ve bu dil Müslümanlar ve insanların hiz-

²⁵⁸ "Bir Televizyon Kurmak", www.hilaltv.net

metine sokularak, sindirilen, tüketilen insani değerlerin yeniden inşasında kullanılacaktır.

3.3.3 Yayın İlkeleri

Kanal, yayın ilkelerini de yine kurucu metninde 18 madde şeklinde beyan etmiştir:

1. Hilal Televizyonu "helal" bir televizyondur. Vahyin haramlarla ilgili çektiği kırmızı çizgi Hilal Televizyonu'nun da kırmızı çizgisidir, aşılamaz. Vahyin helallerle ilgili çektiği yeşil çizgi Hilal Televizyonu'nun da yeşil çizgisidir. Bu çizgiye ait birden fazla seçenek varsa aralarında tercih yapılır. Bu iki çizgi ortasında kalan "sarı bölge" mutlaka alanında yetkin ve otorite kimselerden oluşmuş Üst Kurul'un görüşüne sunulur ve çıkan sonuç uygulanır.

2. Hilal Televizyonu, "vahyin haramlar konusunda çektiği kırmızı çizgiye riayet ilkesi" ile "reel durum" aşılamaz bir biçimde karşı karşıya geldiği takdirde, geçici kapatmaktan kalıcı kapatmaya, elden çıkarmaktan bitkisel hayata girmeye kadar her tür seçeneği denemek suretiyle, kuruluş, amacına aykırı konuşlanmamayı taahhüt eder.

3. Hilal Televizyonu için televizyon yayıncılığı "amaç" değil, yalnızca bir "araç"tır. Dolayısıyla, "amaç"ı asla "araç"a feda etmez. "Amaç" ile "araç" arasındaki ehem-mühim dengesini titizlikle gözetir.

4. Hilal Televizyonu, seyircisini televizyonun nesneleştirici etkisinden koruyan bir televizyondur. Öncelikle seyirciye saygılı, onu ahmaklaştırmayan ve ahmak görmeyen, yani televizyonu bir "iletim" aracı olmaktan çıkarıp bir "iletişim" aracına dönüştüren bir yayıncılık anlayışına sahiptir ve bu anlayışı titizlikle korur.

5. Hilal Televizyonu, seyircisini televizyonun zaman tüketici etkisinden koruyan bir televizyondur. Yayın çizgisini, seyircisinin kişisel vecibelerini unutturmayacak ve erteletmeyecek şekilde, sözgelimi, sabah namazını, hatta teheccüdü hesaba katan bir zihniyetle düzenler. Yine aynı sebepten dolayı yayın akışı, yerleşik olan 24 saat aralıksız yayın anlayışı yerine, $3 \times 8 = 24$ saat esasına göre düzenler. Yani yüksek nitelikli programlardan meydana gelen 8 saatlik bir yayın akışı günde 3 kez arka arkaya tekrarlanır. Böylece a) Dünyanın farklı bölgelerindeki seyirci, saat farkından kaynaklanan program kaçırma kaygısından kurtulur, b) Farklı meslek ve mesai sahipleri modern hayatın yoğun temposunda arzu ettikleri programı 24 saat içinde izleyebileceği üç aynı zaman seçeneğine kavuşmuş olur ve c) Seyirci, deyim yerindeyse, "televizyon hastası" haline gelmekten korunmuş olur.

6. Hilal Televizyonu, "daha çok seyirci" değil "daha nitelikli seyirci" ilkesi çerçevesinde, herkesin her şeyi seyretmesine değil, programın kendisi için hazırlandığı hedef kitleye ulaşmasına özen gösterir. Herkese ulaşmak yerine, arayana ve ihtiyacı olana ulaşmak gibi makul ve ahlaki bir hedefi vardır.

7. Hilal Televizyonu tüm programlarında medeniyet merkezli bir bakış açısını esas alır. Alt aidiyetlere ve kimliklere çağırarak bir üsluba asla geçit vermez. Aidiyet, insaniyet ve İslamiyet'tir. Hilal Televizyonu medeniyetin yeniden inşası ve ihyası için, geçmişte medeniyetimizin ürettiği bilgi ve birikime yaslanır. Ancak babalarının ocağına sadakatin, o ocaktaki külü değil közü çağa taşımak olduğunu asla göz ardı etmez.

8. Hilal Televizyonunun "kal dili"nin ötesinde bir de "hal dili" vardır. Bu dilin birinci unsuru ezandır. Hilal Televizyonu beş vakit ezani, yayın merkezi olan İstanbul odaklı olarak muntazam zaman duyurur. Program akışları ezan vakitlerine göre düzenlenir. İslam'ın şiarları Hilal Televizyonu'nun da şiarlarıdır. Ve bu şiarlar titizlikle gözetilir, asla bozulmaz.

9. Hilal Televizyonu "inşa amaçlı" bir televizyon kanalıdır; seyircisinde bir tasavvur, akıl, şahsiyet ve hayat inşasını hedefler. Bunu yaparken de bir programın inşa edicilik vasfının, onun seyirciye "ben seni inşa ediyorum" diye bağırması olmadığını, aksine inşaada en başarısız olanların, muhatabını inşa ettiğini

bağıra çağıra ilan eden bir üslupla yapılan programlar olduğunu titizlikle göz önüne alır.

10. İlahi bir inşa projesi olan vahyin sesi, Hilal Televizyonu'ndan yankılanan tüm seslerin üstündeki sestir. Bu asla değiştirilemez, ihmal edilemez, ertelenemez. Gaye i'la-yi Kelimetullah olmalıdır. İ'la-yi Kelimetullah'ın doğru karşılığı "vahyin yüceltilmesi"dir. Vahyin yüceltilmesi ise, onun yüreklere ulaşması, doğru anlaşılması ve yaşanmasıyla olur. Bunun için de vahyin inşa edici vasfının öne çıkarılması esastır. Kanalı bir ağaca benzetirsek, bu misyon ağacın kökü mesabesindedir. Diğer tüm programlar bu ağacın köküne nispetle ancak gövdesi, dallan, yapraklan mesabesindedir. En yetkin ağızlardan Kur'an tilaveti boş zamanları doldurmak için değil, bir gönül ziyafeti olarak asli programlar arasında yer alır.

11. Hilal Televizyonu, söz uygarlığının sözcüsü olarak, sözün, görüntünün sahte ve uçucu cazibesi altında ezilmesine izin vermez. Dolayısıyla seyircisinin sadece zihnini değil, hafızasını da inşa amacıyla, muntazaman seçme ayet, hadis, Esmâ-i Husna, Veda Hutbesi, kalam-i kibar, şiir, makale klipleri yayınlar.

12. Medeniyet merkezli bir sanat bilincini esas alan Hilal Televizyonu, bu konuda tüm yeteneklere fırsat tanır. İslam sanatlarının tüm dallarına yer verir. Ses, hat, mimari, şehircilik vb. alanlarda kadim ve yeni örnekleri, onları üreten sanatkarları ekrana taşır.

13. Hilal Televizyonu, tüm yayınlarında adil, mutedil, dengeli bir dil kullanır. Kaba ve kinci bir biçimde hiçbir zümre, sınıf, klik, cemaat, mezhep ve meşrep yandaşlığı ya da karşıtlığı yapmaz. "Müslümanlar kardeşler" düsturunu asla ihlal etmez.

14. Hilal Televizyonu'nun yayınlarında kullanacağı din dili, tıpkı televizyon dili gibi özgün bir dildir. Bu dilin başlıca özelliği, sahih, samimi, müdellel, etkili ve estetik olmasıdır. Bu din dilinde İslam medeniyetinin ürettiği Burhan-Beyan-irfan Bilgi Sistemlerine sahih naslarda gözetilen orantıya uygun olarak, dengeli bir biçimde yer verilir. Din alanında ucuz polemiklere prim verilmez. Muhatabın bu alanda yüksek bir bilinç kazanması hedeflenir. Din anlayışının da altın kelime olan "denge" çerçeve-

sinde hareket edilir. Dini cahillerin tartışma konusu yapacağı yöntemlere geçit verilmez. "Geleneksel dindarlık mı, modern dini söylem mi?" ikileminin aldatıcı cazibesine kapılılmaz. Yapıcı, ıslah edici, inşa edici, imar edici bir format öncelenir. Katılımcıların "dinci" değil "dindar" olmaları göz önüne alınır. Ehliyet ve liyakat her işte olduğu gibi bu alanda da esastır.

15. Hilal Televizyonu yayınlarında özel ve tüzel kişiliklerin hak ve hukukuna yönelik iftira, karalama, tahkir ve tezyife hiçbir durumda yer verilmez. Muarızlara karşı meşru ve ahlaki olmayan bir mücadele yöntemi benimsenmez.

16. Hilal Televizyonu, siyasi bir kanal değildir. Hilal Televizyonu'nun ideolojisi ve kendine özgü siyasi çizgisi elbette vardır. Fakat kaba, çığ ve göze batan siyasi dilden özenle kaçınır. Uçucu ve geçici siyasi dilin, kalıcı ve iz bırakıcı asil mesajı bastırmasına izin vermez. Mesajın akidevi, ahlaki ve toplumsal vurgusunu, siyasi dilin kısa vadeli getirisine kurban etmez.

17. Günümüz televizyon kanalları, genellikle, dünya haber kartellerinin tüketicisi konumundadırlar. Haber kartelleri ise, haberi kendi filtresinden geçirdikten sonra servis yapmaktadır. Sonuç olarak, günümüz dünyasında haber masum değildir. Hilal Televizyonu mevcut haber kartellerinin "haber tüketicisi" olmak yerine, kendi haberinin üreticisi olmayı tercih eder. Yani haberlerin arka planı üzerinde durur, onları yorumlar. Böylece seyircisine haber üretim kartelleri eliyle saptırılmamış gerçek gündemi sunar. Bunu kendi gönüllü muhabir ağı marifetiyle yapar.

18. Hilal Televizyonu sermaye yapısını ve işletme stratejisini, kuruluş ilke ve hedeflerinin önüne ekonomik kaygıları geçirmeyecek şekilde düzenlemiştir. Bu, kendisine "Haydi, ne yap yap daha fazla kazan, daha fazla Reyting yap!" denemeyecek bir yapıdır. Bunu korumak için de mali özerklik ve özgürlüğü üzerinde titizlenir. Gücünü duruş sahibi olmasından ve bu duruşa itibar eden dostlarından alır. Reklâm, pazarlama, sponsorluk gibi gelir kaynaklarıyla ilgili tavrını, önceden belirlenmiş stratejiler çerçevesinde koyar. İmkânlarıyla hedefleri arasında en uygun dengeyi kurmayı daima göz önünde bulundurur.²⁵⁹

²⁵⁹ "Bir Televizyon Kurmak", www.hilaltv.net

Kanalın ilkelerinde de yine İslami hassasiyet derin bir şekilde görülmektedir. Çok genişçe işlenen ve sunulan ilkeler sadece yüzeysel yayın ilkeleri gibi değil, yayınların içeriğinden, yayının diline, mali-ticaret anlayışından reklâm stratejisine kadar birçok alanı kapsayan ve taahhütlerde bulunan bir ilkeler dizisi olarak yazıya dökülmüştür.

3.3.4 Yayın ve Program Stratejileri

Kanal yöneticileri, program hazırlama aşamasında asla Reyting kaygısı gütmediklerini ve bu anlayışın, kanal mevcudiyetini devam ettirdiği müddetçe de sürdürüleceğini ifade etmektedirler. Kurucu metninde de beyan edildiği gibi hilal televizyonu daha çok seyirciyi değil, daha nitelikli seyirciyi hedeflemektedir. Bu nedenle eğitim konusuna önem verdiklerini, eğitim noktasında televizyonun kendilerine sunabileceği tüm imkânları kullanarak düşünen, düşünceye meyilli olan kitleleri daima önceleyeceklerini, program formatlarını oluştururken de bu ilkeye sadık kaldıklarını, kalacaklarını belirtmektedirler.

Televizyon Ekranına çıkartılacak programlar, hedef alınan kitlenin taleplerinden çok deklare edilen misyon çerçevesinde hazırlanmaktadır. Ancak kanal kitlesini marjinal bir kitle olarak değerlendirmemektedir. Hedef aldığı kitlenin de bir takım; örneğin eğlene, dinlene gibi ihtiyaçları olduğunu, bunu da talep ettiğini kabullenerek, “hayat boşluk götürmez” anlayışıyla bu gibi taleplere ilkelerinden ödün vermeden, bilinçli kurgulanmış ve faydalı hale dönüştürülmüş programlarla karşılamaya çalışmaktadır. Tasarlanan eğlene programları, İşlam’ın çizdiği sınırlar izin verdiği oranlarda gerçekleştirilmektedir.

Kanal programlarını kendi bünyesinde hazırlamaya gayret göstermektedir. Program nerilerinin değerlendirilmesin de yine başta misyona uygunluk değerlendirmesi yapıldıktan sonra, kesin ihtiyaç, olmasa da olabilir ve kesinlikle olmaz şeklinde bir kriter ölçümüyle karar verilememektedir. Programların maliyetleri, kurum desteği ve sponsorluk anlaşmaları şeklinde sağlanmaktadır. Program sponsorları çoğunlukla gönül ve yardım ilişkisi çerçevesinde programların finans-

manını sağlamaktadırlar. Mümkmn olduğunca da fazla maliyetli programlardan kaçınılmaktadır.

Hilal Televizyonu'nun yayın akışları incelendiğinde heterojen bir yapı olduğu anlaşılmaktadır. Kanal hemen hemen her formatta programlar hazırlayarak bilinen televizyon anlayışına sadık kalmaktadır. Herhangi bir alanda uzmanlaşma, tematik bir yaklaşım söz konusu değildir. Sohbet programlarından tartışma programlarına, sağlık programlarından çocuk programlarına, müzik programlarından mizah programlarına, gezi programlarından belgesel programlara, sinema filmlerinden dizi filmlere, çizgi filmlere kadar her tür yayın kanalın içeriğinde yer almaktadır ve tüm bu ürünlerde dikkat çeken en önemli husus muhafazakâr içerikleridir. Müzik programlarında ilahi ve halk ezgilerine, sohbet programlarında Kur'an, Hadis, Sünnet söyleşilerine, sinema ve dizi filmlerinde İslam medeniyetini ve şahsiyetlerini konu alan yapımlara haber ve tartışma programlarında İslam coğrafyasında yaşanan gelişmelere yer verilmektedir.

Yine dikkat çeken bir konu ekrana çıkan yüzlerin bir çoğunun muhafazakâr kesimin tanınan ve entelektüel isimlerinden oluşması. Örneğin Mustafa İslamoğlu, Ali Bulaç, Abdurrahman Dilipak, Engin Noyan, Hakan Albayrak, Nihat Bengisu, Nevzat Tarkan, Ulvi Alacakaptan ve Emin Kazcı gibi birçok isim televizyonda programlar hazırlamaktadır.

3.3.5 Haber Dili – Anlayışı

Hilal televizyonu yayına başladığı günden itibaren güncel haber sunumu yapmamaktadır. Kanal yönetimi bunun nedenlerini şu şekilde ifade etmektedirler. “Haber akışını sağlayan ajansların ezici bir çoğunluğu yabancıdır ve bu ajanslar dünyadaki egemen güçlerin sözcüsüdür, bu güçler tarafından yönlendirilmekte ve yönetilmektedirler. Dolayısıyla haber yayını yapıldığı takdirde manipüle edilmiş, taraflı, bilinçli oluşturulmuş haber bilgilerinin izleyiciye sunulma tehlikesi yüksektir. Yine aynı zamanda haber üretimi ve takibinin gerçekte çok maliyetli bir iş olmasından ve bu geniş bütçenin kanal imkânlarıyla karşılanmasının

imkânsızlığından dolayı Hilal televizyonu gerek içerde gerekse dışarıda muhafazakâr haber ajansları güçlene- ne kadar ve kendi mali bütçesini oluşturan kadar ha- ber yayınlamayı düşünmemektedir.

Kanal bu tutumunu ve habere yaklaşımını yayınladığı ilkelerin 17 maddesinde de şöyle ifade etmektedir. “Günümüz televizyon kanalları, genellikle, dünya haber kartellerinin tüketicisi konumundadırlar. Haber kartelleri ise, haberi kendi filtresinden geçirdikten sonra servis yapmaktadır. Sonuç olarak, günümüz dünyasında haber masum değildir. Hilal Televizyonu mevcut haber kartellerinin "haber tüketicisi" olmak yerine, kendi haberinin üreticisi olmayı tercih eder. Yani haberlerin arka planı üzerinde durur, onları yorumlar. Böylece seyircisine haber üretim kartelleri eliyle saptırılmamış gerçek gündemi sunar. Bunu kendi gönüllü muhabir ağı marifetiyle yapar.” Bu bağlamda kanal, Türkiye ve dünya yazılı basının haberlerini irdeleyen “Basında Bugün” ve “Dünya Basınında Bugün” şeklinde gazete manşetlerinin irdelendiği günlük ve “Habermatik” adlı haftalık yayınlanan ve ya-

yınlanan haberlerin arka planını değerlendiren haber programlarına yer vermektedir.

3.3.6 Reklâm stratejileri – Ekonomik Yapılanması

Televizyon yayıncılığının karlı bir ticari kuruluş olmaması, getirisi az olmakla birlikte giderlerinin fazlaca ve gelir kaynağı olarak birinci kalemin reklâm gelirleri olması yayıncılık konusunda sıkıntılı bir durumu doğurmaktadır. Bu yüzdendir ki birçok ideolojik yada misyon kanalı söylemlerinden ve ilkelerinden taviz vermek zorunda kalmıştır. Bu gerçek ışığında kanalın reklâm stratejisi dikkat çekmektedir.

Televizyon yöneticileri ilkelerinde açıkça beyan ettikleri “İslam’ın yeşil ve kırmızı çizgileri Hilal Televizyonu’nun da yeşil ve kırmızı çizgilerini oluşturur” maddesi reklâm stratejisinde de aynen geçerlidir. Kanal reklâm seçiminde oldukça titiz davranmaktadır. İlk kriter reklâmın ahlaki olup olmadığıdır. Bu ahlakta tabi ki İslami ölçütlerdir. Örneğin Tesettür reklâmla-

rında mesaj İslam'ın emrine mi atif yapıyor yoksa bayanın güzelliğini öne çıkarmasını mı telkin ediyor. Eğer bayanın güzelliği mesajda vurgulanıyorsa bu reklâma yer verilmemektedir kuşaklarda. Aynı zamanda İslam'ın emirlerine uymayan kurum ve ürün reklâmları da yine kanal tarafından reddedilmektedir. Örneğin banka, kozmetik ve içerisinde ahlaki olmayan görüntülerin yer aldığı her türlü reklâm geri çevrilmektedir.

Kısa vadede reklâm gelirleriyle televizyonu devam ettirmenin mümkün olmadığını bincinde olan yönetim uzun vadede reklâm verenlerin anlayışlarını dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Özellikle güçlü Muhafazakâr firmaların görüntülü reklâm konusunda hassas davranmadıklarını bunun nedenin de mevcut televizyonculuk anlayışından kaynaklandığını, bu firmaların kitlelerine ulaşabilmek için televizyonlarını tercih edeceklerini ve hedeflerine ulaşabilmek için kanalın hassasiyetlerini göz önünde tutan reklâmlar hazırlayacaklarını öngörmektedirler. Bu amaçla kanal kendi bünyesinde reklâm prodüksiyon şirketini de kurmayı

ve hassasiyetlerini bu yapım şirketiyle de desteklemeyi düşünmektedir.

Televizyonun uyguladığı bu reklâm stratejisinin gelirlere yansımaları oldukça fazla ve olumsuz olmaktadır. Ancak yola çıkarken ve uzun bir süreçte hesaplanarak tasarlanan televizyon düşüncesini reklâm gelirlerine kurban etmeyi düşünmeyen kanal, kuruluşunda katkı sağlayan 7 ortağının mali destekleriyle ortaya çıkan bu olumsuzluğu gidermeye çalışmaktadır. ancak her ne kadar ortaklar tarafından desteklense de kanalın hedefi kendi kendine yeten maliyetleri karşılayan, ekonomik özgürlüğünü sağlamış bir televizyon şeklindedir. Bu bağlamda daha önce söz edilen reklâm anlayışlarını değiştirme stratejisi yanında televizyonu destekleyecek farklı alanlarda faaliyetler gösteren iş kolları da düşünülmektedir.

Televizyon bünyesinde faaliyet gösteren haber ya da reklâm ajansı yoktur. Reklâm alım departmanı bulunan kanal, bu departman içerisinde küçük çaplı reklâm üretiminin yapıldığı birde prodüksiyon birimi

oluşturmuştur. Gider bütçesinin yarısı karşılanmaktadır.

Televizyonun gelir kaynaklarına bakıldığında alınan reklâm ve sponsorluk gelirleriyle giderlerin %60'ı, Diğer %40'ı ise kurucu 7 ortak tarafından karşılanmaktadır.

3.3.7 Seyirci Kitlesi ve İzlenirlik Oranı

Kanal izleyici kitlesini tanımak amacıyla herhangi bir araştırma yaptırmamıştır. İzleyici kitlesini genel değerlendirmelerden ve geri dönüşümlerden tanımaya çalışmaktadır. Bu genel değerlendirme sonucunda ifade edilen yargı, televizyonun en çok Avrupa'da ve Anadolu'nun kırsal kesimlerinde izlendiği yönünde olmaktadır. Bunun nedeni kanalın uydudan yayın yapması ve Avrupa'da ve Türkiye 'deki kırsal kesimde yaşayan vatandaşların büyük çoğunluğunun yayınları uydu aracılığıyla takip etmeleridir. İstatistiklere göre Türkiye'de 2 milyonun üzerinde uydu alıcısı bulunduğu ve bunun da yaklaşık 10 milyon uydu izleyicisi

olduğu anlamına gelmesi kanalın aslında hiçte azımsanamayacak bir kitleye ulaştığını göstermektedir. Uydu alıcılarının ülke genelinde kullanılrlık göstergesinin yıllara göre %70 oranlarında artış göstermesi televizyonun gittikçe kitlesini artıracığı varsayılabilir.

İl merkezlerinde karasal yayınlar etkili olduğu için kanalın izleyici kitlesi buralarda düşmektedir.

Kanal yöneticilerinin şu ana kadar izleyicileriyle kurdukları ilişki çerçevesinde edindikleri izlenim, eğitim seviyesi yüksek ve bilinçli, dini duyarlılıkları gelişkin bir kitleye hitap etmektedirler. Bu kitlenin ezici çoğunluğu rast gele değil bilinçli olarak kanalı açıp izleyenlerden oluşmaktadır.

SONUÇ

Türkiye’de de medya, ilk örgütlenmeye başladığı yıllarda bir kültür üretim aracı olarak düşünülmüş ve tasarlanmıştır. Yeni kurulan cumhuriyetin felsefesini, ideolojisini yayma ve özümsetme görevi tıpkı batıda olduğu gibi medyaya verilmiştir. Ancak, üretilmeye çalışılan kültür, toplumun büyük kesiminin yerleşik kültürüyle tamamen zıtlıklar içermesi, ortaya aşılması güç bir sorunu çıkartmıştır. Bu bir nevi toplumu seküler anlamda dönüştürme görevidir. İlk olarak yazılı basına verilen bu görev televizyon yayıncılığının gelişmesiyle birlikte, Devlet denetiminde kurulan Türkiye Radyo televizyon Kurumu’na da pay edilmiştir. Kurulan bu televizyon kamu hizmeti yayıncılığı anlayışıyla örgütlenmiş fakat özel televizyon yayıncılığı gelişene dek siyasal aktörler tarafından sürekli tartışmaların içinde yer almıştır. Kimi zaman solculukla kimi zaman sağcılıkla suçlanan kurum, özünde hâkim ideolojinin propaganda aracı olma vasfını eksiksiz sürdürmüştür. Daha ilk yayınlarında halkın gözünde

mahremi ortadan kaldıran araç olarak tanımlanmıştır. Özellikle sağcı siyasal partilerin kurumu solculuk, komünistlik ve dinsizlik gibi kavramlarla suçlaması, halkın bilincinde TRT imajını kalıcı bir şekilde zedelemiştir.

Özel televizyon kanallarının serbest bırakılmasıyla birlikte Türk Televizyonculuğu'nda yepyeni, hiç alışık olunmayan bir yayıncılık anlayışı yerleşmeye başlamıştır. Program formatlarından haber sunum ve içeriklerine, reklâmlara kadar büyük bir değişim yaşanmıştır. TRT televizyonunun kendi misyonu doğrultusunda yapmaya çalıştığı kamu hizmeti yayıncılığı anlayışı, çok kısa bir sürede değişmeye başlamış, artık televizyonların ana hedefi reyting ve buna bağlı olarak reklâm gelirlerinden elde edilecek karlara odaklanmıştır. Reyting amaçlı yapılan programların içerikleri tamamen popülistçe oluşturulmuş, Prime Time kuşakları eğlence formatlı programlarla doldurulmuştur. Erotik ve şiddet içerikli yapımların günün en çok izlenen saatlerinde yayına sokulması, haber formatlarının dahi magazinел bir formata büründürülmesi, toplumun

genişçe bir bölümünün tepkisini çekmeye neden olmuştur. Tüm bunların yanı sıra televizyonların siyasal iktidarlara çarpık ilişkiler kurması, arkalarında bulunan büyük sermaye yapılarının iktidarlara üzerinde birer baskı aracı olarak dönüşmeye başlaması, toplumda ve siyasal örgütlerde rahatsızlığı daha da büyümüştür.

Uzun yıllar devlet denetiminde yapılan televizyon yayıncılığının özelleşmesinden sonra ortaya çıkan demokratikleşme ve özgürleşmeye katkı beklentisi de çok kısa sürede boşa çıkmıştır. Büyük sermaye yapıları tarafından örgütlenen özel televizyon kuruluşları beklenenin aksine hakim ideolojik yapının paralelinde konumlanmış, toplumun sekülerleştirilmesini, kendi çıkarlarını da önceleyerek, -toplum çoğunluğunun ihtiyaç ve taleplerini, kültürel kodlarını görmezden gelerek- dejenere ederek hızlandırmaya çabalamıştır. Bu görüntüsüyle Türk medyası ve özelinde de Türk televizyonculuğu, içinde bulunduğu milletin değerlerine, tarihine, medeniyet birikimine sahip çıkmayan, bilakis yadırgayan ve çoğunluk kabul edilen toplum

kesimini baskı altında tutarak dönüştürmeye çalışan bir yapı olarak algılanmış ve belli siyasal ve dini örgütlerin, bu argümanlarla şiddetli eleştirilerine neden olmuştur. Bu eleştiri ve propagandalar sonucunda, kendi öz değerlerini sahiplenme ve kendi kültürünü üretme, mevcut yapılanmaya bir alternatif oluşturma iddiasıyla, bir reaksiyoner hareket ve örgütlenme olarak muhafazakâr muhafazakâr medya yapılanması şekillenmeye başlamıştır.

Öncelikle sinema sektöründe faaliyet gösteren şahıslar aracılığıyla çeşitli girişimlerde bulunan Muhafazakâr kitle sermaye azlığından ve organizasyon eksikliğinden dolayı özel bir televizyon teşebbüsünü sonuçlandıramamıştır. Hilal 1, Birlik Tv ve Atlas Tv gibi girişimler daha sinyal yollama aşamasına dahi gelemeden dağılmıştır. Ancak dağılan bu teşebbüslere rağmen muhafazakâr kesimin televizyon arayışları ve girişimleri devam etmiştir.

Dini referansları ön plana çıkartarak yayın yapmayı başaran ilk televizyon Türkiye Gazetesi Radyo Televizyonu (TGRT) olmuştur. İsminden de anlaşıla-

cağı üzere, özellikle Anadolu’da vermiş olduğu kaset, saat gibi promosyonlarla haylice bir okuyucu kitlesine ulaşmış olan Türkiye Gazetesi’nin sahibi Enver Ören tarafından kurulan Televizyon, yine bu gazete aracılığıyla uygulanan reklâm kampanyalarıyla muhafazakâr kesimden oldukça yüklü mali yardımlar almayı başarmıştır. Yayına başladığı ilk yıllarda gösterime soktuğu film ve programlarla gerçektende İslami ilkelere riayet eden bir televizyon izlenimi verir. Ancak gerek dönemin siyasal çalkantıları, gerekse elde bulunduru lan para stokunun sağlıklı kullanılamaması, yönetim zafiyeti, aynı zamanda reklâm gelirlerinin de uygulanan İslami kriterler sonucunda düşük kalması televizyonun büyük bir krize girmesine neden olur. Bu krizle birlikte muhafazakâr kesimin büyük umutlar bağladığı TGRT liberalleşmeye, ekranını renklendirmeye, İslami hassasiyetlerinden uzaklaşmaya başlamıştır.

TGRT televizyonundan çok kısa bir süre sonra kurulan bir başka muhafazakâr televizyon olan Samanyolu televizyonu ise hem kuruluş felsefesi, hem de lokal bir cemaatin yayın organı gibi örgütlendiğı ve

de hiçbir şekilde reklâm ve yardım talebi yapmadığı için uzun süreler varlığı ve yokluğu bilinmemiş, geniş halk kitleleri tarafından benimsenmemiştir. Ayrıca teknik olarak kalitesiz görüntüsü, zayıf içeriği heyecan yaratan bir televizyon imajından uzak kalmıştır.

TGRT’ de ki değişim sinyalleri, Samanyolu televizyonun zayıflığı, muhafazakâr kitlenin siyasal aktörlerinin öncülüğünde televizyon arayışlarını devam ettirmiştir. 1990’lı yıllarda siyasi arenada güç kazanan ve ekonomik anlamda da özellikle Avrupa’da yaşayan Türk vatandaşlarının tasarruflarıyla hızlı bir gelişim gösteren Refah Partisi çizgisi, medya ayağını da oluşturabilmek için bir televizyon örgütlenmesine girişmiştir. Yapılan çalışmalar ve toplanan paralarla Yeni Dünya İletişim adı altında şirketleşerek Kanal 7 televizyonunu kurulmuştur. Misyon olarak İslam medeniyet ve kültürü paralelinde bir çizgi benimseyen kanal ekonomik ve entelektüel örgütlenmesini başarılı bir şekilde planlayamadığı için tıpkı TGRT’de olduğu gibi kısa sürede maddi ve siyasi krizlere girmiştir. Sert İslami söylemleri ile Refah partisinin iktidara gelmesi,

ülke siyasalında büyük bir çalkantıya neden olmuş, postmodern darbe olarak tarihe geçen 28 Şubat süreci yaşanmış, akabinde Refah Partisi kapatılarak dini nitelik gösteren her türlü kuruluşlar baskı altına alınmıştır. Bu baskı sonucunda çok ortaklı olarak kurulan partinin ekonomik örgütlenmeleri – çok ortaklı holdingler-krizler yaşamaya başlamıştır. Yaşanan bu gelişmeler ışığında Kanal’a akan holding kaynakları durmuş, kuruluş ilkeleriyle çatıştığı gerekçesiyle birçok reklâmı yayınlayamaması Televizyonun maddi sıkıntılarının iyice artmasına neden olmuştur. Bu süreç sonunda Kanal siyasal çizgisinden hızla uzaklaşmış, tartışmaların arasında libelleşme sürecine girmiştir. Bunun yanı sıra kapatılan Refah Partisi’nin yerine kurulan Fazilet Partisi’nin de kapatılması mevcut siyasi kadronun parçalanmasına yol açmış ve camia içerisinde Saadet ve AK Parti olmak üzere iki parti kurulmuştur. 3 Kasım 2003 yılında yapılan genel seçimlerde AK Parti’nin tek başına iktidara gelmesi, Kanal’ında bu parti paralelinde destekleyici yayınlar yapması ekonomik anlamda büyümesine, ancak kuruluş misyonu itibariyle de dönüşmesine neden olmuştur.

Kanal 7 televizyonunun yaşadığı tecrübe ve dönüşüm Muhafazakâr çevrelerde ikinci kez hayal kırıklığına neden olmuştur. 28 Şubat sürecinden sonra Necmettin Erbakan önderliğindeki Milli görüş çizgisi bölünme sonrasında yeniden bir örgütlenmeye gitmiş, AK Partiyi, davadan dönmekle- ihanet etmekle suçlamış, Saadet Partisi'yle siyaset sahnesine geri dönerken diğer yan kuruluşları da yeniden organize etmeye başlamıştır. Bu bağlamda medya alanında temsil ve etkinliğini artırmak, yeniden Milli Görüş misyonunu güçlendirmek amacıyla İslami söylemleri ilke edinen, mevcut tüm muhafazakâr televizyon örgütlenmelerine alternatif olarak TV5 Televizyonu'nu kurmuştur. Televizyon yeni bir medeniyet iddiasıyla ve tüm Müslümanların sesi olma amacıyla yayın hayatına atılmıştır. Ancak partinin 3 Kasım 2002 seçimlerde büyük bir hezimet yaşamsı, ellerinde bulundurdıkları hemen hemen tüm belediyeleri kaybetmeleri, sonraki süreçte finans sıkıntısı yaşamaları televizyonun mali durumunu etkilemiş, misyonuyla ters düşmeme adına piyasada üretilen reklâmlarda seçici davranması sonucunda da büyük bir ekonomik krize girmiştir. Personel maaş-

larının ödenememesi, kalifiye elemanların ayrılarak yerlerini amatörlerin devralması, programların maddiyatsızlıktan dolayı geliştirilememesi, ekranın monotonlaşmasına ve izlenirlik anlamında başarısız olmasına ve dolayısıyla etkinliğinin ve etkilerliğinin kaybolmasına neden olmuştur.

2004 yılına kadar yaşanan bu Muhafazakâr Televizyon fenomeni muhafazakâr camiada biraz daha marjinal sayılabilecek gurupları tatmin etmemiş, daha nitelikli ve etkili bir televizyon kanalı arayışlarını sürdürmüştür. Bu bağlamda yine bir cemaat şeklinde örgütlenen Akabe vakfı önderliğinde Hilal TV kurulmuştur. Daha yayınlara başlamadan önce bir kuruluş manifestosu yayınlayan Kanal, televizyonculuk alanında Muhafazakâr camianın yaşadığı başarısızlıkların nedenlerini, tecrübelerini, amaçların ve araçların neler olması gerektiğini irdelerek aynı hataların ve başarısızlıkların yaşanmayacağını, bu noktada her türlü tedbirlerin alındığını iddia ederek yayın hayatına başlamıştır. Kurulalı 3 yıl gibi kısa bir süre olmakla birlikte Kanal misyonuna sadık, gayretli bir yayın çizgisi iz-

lemektedir. Ancak tüm gayret ve desteklere rağmen Hilal TV’de kısa süre sonra kendisinden önce kurulan televizyonların yaşadığı sıkıntılarla karşılaşmaya başlamıştır. Yüksek mali giderler düşük reklâm gelirleriyle karşılanamamış, kaliteli program yapımı için bütçeler yapılamamış, sınırlı personelle birlikte kalifiye elamanda istihdam edilememiş ve ekran bir süre sonra monotonlaşmaya, oturum programlarına mahkûm hale gelmiştir.

Yaşanılan tecrübeler ışığında İslami kanalların başarılı olamamasının ve ciddi dönüşümler yaşamasının ardında iki önemli neden göze çarpmaktadır. Birincisi ekonomik ayağının ciddi bir şekilde oluşturulup oturtulamamasıdır. İkincisi de, yeterli entelektüel bir kadronun olmayışıdır. Televizyon yayıncılığının pahalı bir faaliyet olması, bunun yanında Muhafazakâr televizyonların mevcut reklâm üretimlerini ilkeleriyle çatıştığı gerekçesiyle yayınlayamaması, aynı zamanda ortaya çıkan bu açığı kapatacak kentleşmiş, kültürünü yeniden üretecek, kendi zevklerini beğenilerini yaygınlaştıracak, ekonomik örgütlenmesi sağlam bir taşı-

yıcı sınıfın olmayışı, değişim ve dönüşümü, tavizi mecburi kılmıştır. Yine kitlenin medya sektöründe tecrübesizliği, kendi imkân ve kurallarıyla yeni bir ekran dilini oluşturabilecek birikimden yoksun oluşu, olumsuzluklara karşı direnci zayıflatmış, mücadele noktasında erken pes edilmesine neden olmuştur.

Muhafazakâr televizyonlar üzerine “bundan sonra neler yapılabilir” sorusuna açık ve gerçekliği yüksek bir cevap ve öneri vermek güç gibi durmaktadır. Her şeyden önce ortada, bir televizyonun en büyük - hatta tek denilebilir – gelir kaynağı olarak reklâm gerçeği durmaktadır. Oysa reklâm üretiminin %80’i bu gün muhafazakâr olmayan birimler ve kişiler tarafından yapılmaktadır. Bu üretilen reklâmlar format olarak “her ne şekilde olursa olsun ama satışa yönelik olsun” mantığıyla yapıldığı için çoğunluğu İslami hassasiyetlere uymamaktadır. Bu nedenle Muhafazakâr televizyonların bu reklâmlara yer vermemesi ekonomik anlamda zayıflamalarına, yer verdikleri taktirde de taviz vermelerine ve imajlarını bozmalarına neden olmaktadır. İlk kuruldukları dönemlerde bu sorunu aşma şansı-

ları bulunurken bu gün maalesef böyle bir şansları kalmamıştır. Çünkü piyasanın, en azından muhafaza-kâr kitleye ulaşabilmek için, televizyon kriterlerine uygun reklâm üretmeleri sağlanabilecekken çok fazla diretilmemiş, uygun olmayan reklâmlara ekranlar açılarak dönüşme ve iddialardan arınma yoluna gidilmiştir. Bundan sonra eğer bir televizyon İslami hassasiyetleri gözetmek istiyorsa reklâm gelirlerini bir kenara bırakarak dışarıdan finans kaynakları bulmak zorundadır. Bir televizyonun sadece günlük yayınını devam ettirmesine yönelik aylık gider kalemleri düşünüldüğünde bu giderleri finanse etmenin ne zor bir iş olduğu da ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar yayın faaliyetlerini sürdürecektir belli bir ödenek sağlansa dahi, kaliteli drama, film, haber gibi yayın faaliyetlerinin olmadığı bir televizyon izlenme açısından tercih edilmeyecek ve bu sebeple de etkin olmayan bir araç şeklinde varlığını sürdürecektir.

KAYNAKÇA

AK, Ali; *Zaruri Bir Açıklama*, Kral Matbaası, İstanbul: 1987

AKMAN Nuriye, *Gurbette Fethullah Gülen*, Zaman Kitap, İstanbul: 2004

AKŞİN, Sina; *Türkiye Tarihi: Çağdaş Türkiye*, Can Yayınları, İstanbul: 2000

AKYILDIZ, Mustafa; *Ben Bir Süleymancı İdim*, Yeni Savaş Matbaası, İstanbul: 1969

ALBAYRAK, Abdullah; *Sosyal Değişim Sürecinde Risale-İ Nur Hareketi*, Nesil Yayınları, İstanbul: 2002

ARMAĞAN, Mustafa, A. Ünal; *Medya Aynasında Fethullah Gülen: “Kozadan Kelebeğe” Gazeteciler Ve Yazarlar Vakfı*, İstanbul: 1999

ASIMGİL, Sevim; *Gönül Bahçesine Giden Yol, Tarikat*, Timaş Yayınları, İstanbul: 1995.

ATASOY, İhsan; *Nur'un Büyük Kumandanı: Zübeyir Gündüzalp*, Nesil Yayınları, İstanbul: 2006

AVAS, R. Mehmet; *Türkiye'de İlk Tarikat Zümreleşmeleri*, İz Yayınları, İstanbul: 2008

AVŞAR, B. Zakir, Vedat Demir; *Düzenleme Ve Uygulamalarla Medyada Denetim*, Piramit Yayınları, İstanbul: 2005

BADILLI, Abdülkadir; *Bediüzzaman Said-İ Nursi Mufasssal Tarihçe-İ Hayat*, Cilt 1, Timaş Yayınları, İstanbul: 1990

BAHADIROĞLU, Yavuz; *Kirazlı Mescit Sokağı*, Nesil Yayınları, İstanbul: 2001

BARLAS, Mehmet; *Sosyo-Politik Bir Gerçeklik Olarak Hocaefendi Sendromu*, Birey Yayıncılık, İstanbul: 2000

BAYRAMOĞLU, Ali; *Türkiye'de İslami Hareket*, Patika Yayıncılık, İstanbul: 2001

BEKİ,M,AKİF; *Türkiye'de Nakşiler*, Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul: 2003

BERK, BEKİR; *Türkiye 'de Nurculuk Davası*,
Yeni Asya Yayınları, İstanbul: 1975

BÖLÜĞİRAY, Nevzat; *Sokaktaki Askerin Dönü-
şü*, Tekin Yayınları, İstanbul: 1991

BULUT, Faik; *Tarikat Sermayesinin Yükselişi*,
Doruk Yayınları, İstanbul: 1997

BULUT, Faik; *Tarikat Sermayesi II: Yeşil Ser-
maye Nereye?* Su Yayınları, İstanbul: 1999

BULUT, Faik; *Kim Bu Fethullah Gülen*, Ozan
Yayıncılık, İstanbul: 1998

BULUT, Faik; *Ordu Ve Din: Asker Gözüyle Mu-
hafazakâr Faaliyetler*, Tüm Zamanlar Yayıncılık, İs-
tanbul: 1995.

CAN, Eyüp; *Fethullah Gülen Hocaefendi İle
Ufuk Turu*, Ad Yayıncılık, İstanbul: 1996.

CANAN, İbrahim; *Bediüzzaman 'ın Fikri Prog-
ramı*, Nesil Yayınları, İstanbul: 2007

CANKAYA Özden; *Bir Kitle İletişim Kurumunun Tarihi: TRT 1927 – 2000*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: 2003

CEM, İsmail; *Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi*, Can Yayınları, İstanbul: 1999

CEVİZOĞLU, Hulki; *Nurculuk : Dünü Bugünü*, Beyaz Yayınları, İstanbul: 1999

COŞKUN, A. Hakan; *Tarikat Gerçeği*, Eylül Yayınları, İstanbul: 2001

ÇAKIR, Ruşen; *Ayet Ve Slogan Türkiye’de İslami Oluşumlar*, Metis Yayınları, 9.Baskı, İstanbul: 2001

ÇALIŞLAR, Oral; *İslamiyet Üzerine Söyleşiler*. Afa Yayıncılık, İstanbul: 1996

ÇETİNKAYA, Hikmet; *Fetullah Gülen’in 40 Yıllık Serüveni 2 Yol Arkadaşı Nurettin Veren Anlatıyor*, Günizi Yayıncılık, İstanbul: 2005

ÇOLAK, İsmail; *Kuvayı İlmiye*, Nesil Yayınları, İstanbul:2007

DEĞER, M. Emin; *Bir Cumhuriyet Düşmanının Portresi Yada Fethullah Gülen Hocaefendi'nin Derin Misyonu*, Cumhuriyet Kitap Kulübü, İstanbul: 2000

DEMİRCİ, Mehmet; *Sorularla Tasavvuf Ve Tarikatler*, Damla Yayınevi, İstanbul: 2001

DİRİKLİK, Salih; *Flesbeck: Sinema Ve TV'de İslami Endişeler*, Cilt: 2-2, Söğüt Ofset, İstanbul: 1995

DUMAN, Doğan; *Demokrasi Sürecinde Türkiye'de Muhafazakârlık*, Dokuz Eylül Yayınları 2.Baskı. İzmir: 1999

EMİN, Fatih; *Turgut Özal: 1983 – 1993*, Risale Yayınları, İstanbul: 1993

ERKİN, Aytunç; *Fethullah Hoca'nın Şifreleri : Başmuavini Nurettin Veren Anlatıyor*, Kaynak Yayınları, İstanbul: 2005

EROĞUL, Cem; *Demokrat Parti Tarihi Ve İdeolojisi*, İmge Yayınları, İstanbul: 1990

FERGAN, E. Eşref; *İstiklal Mahkemelerinde: Sebilürreşad'ın Romanı*, Beyan Yayınları, İstanbul: 2002

FERGAN E. Eşref; *Bediuzzaman Said Nur Ve Nurculuk*, Sebilürreşad Neşriyatı, İstanbul: 1971

GÜNER, Ahmet; *Tarikatlar*, Milliyet Yayınları, İstanbul: 1986

GÜNAY, Ünver, A. V. Ecer; *Toplumsal Değişme, Tasavvuf, Tarikatlar Ve Türkiye*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri: 1999

HABLEMİTOĞLU, Necip; *Köstebek*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul: 2003

İSLAMOĞLU Mustafa; *İslami Hareketler Ve Kıyamlar Tarihi*, Denge Yayınları, Cilt 2, 8 Baskı, İstanbul: 2003

İSMAİL, Hekimoğlu; *100 Soruda Bediüzzaman Said Nursi: Risale-İ Nur Külliyyatı Ve Risale-İ Nur Talebeleri*, Timaş Yayınları, İstanbul: 1993

İŞIKLI, Alpaslan; *Said Nursi, Fethullah Gülen Ve "Laik" Sempatizanlar*, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara: 1998

JASCKHE, Gotthard; *Yeni Türkiye'de İslamlık*, Çev: Hayrullah Örs, Bilgi Yayınları, Ankara: 1972

KARA, Mustafa; *Metinlerle Günümüz Tasavvuf Hareketleri -1839–2000*, Dergâh Yayınları, İstanbul: 2002.

KEJANLIOĞLU, Beybin, Sevilay Çelenk, Gülseren Adaklı; *Medya Politikaları : Türkiye’de Televizyon Yayıncılığının Dinamikleri*, İmge Kitabevi, Ankara: 2001.

KEJANLIOĞLU, Beybin; *Türkiye’de Medyanın Dönüşümü*, İmge Kitabevi, Ankara: 2004

KAVAKLI, E. Ali; *Bediüzzaman Ve Başarının Manevi Dinamikleri*, Nesil Yayınları, İstanbul: 2008

KONGAR , Emre; *21. Yüzyılda Türkiye*, Remzi Kitabevi , 29.Baskı. İstanbul: 2001

KÖSEOĞLU, Nevzat; *Bediuzzaman Said Nursi: Hayatı-Yolu-Eseri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul: 1999

KURTOĞLU, Zerrin; *İslam Düşüncesinin Siyasal Ufku*, İletişim Yayınları, İstanbul: 1996

MOLLAÖMEROĞLU, H. Ethem; *Hakikatler Hicivler*, Ufuk Yayınları, 2. Baskı, İstanbul: 1971

MUTLU, İsmail; *Tarikatlar Nasıl Ortaya Çıktı?*,
Mutlu Yayıncılık, İstanbul: 2000

MÜRSEL, Safa; *Bediüzzaman Said Nursi Ve
Devlet Felsefesi*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul: 1995

ÖNGÜT, Ömer; *Süleymancıların İçyüzü: Dinleri
Süleymancılık, İmanları Para*, Hakikat Neşriyat, İs-
tanbul: 1993

ÖZ, Baki; *Çağdaşlaşma Açısından Tarikat Ve
Tekkelerin Kapatılma Olayı*, Can Yayınları, İstanbul:
2004

ÖZGEN, Murat; *Türkiye’de Basının Gelişimi Ve
Sorunları*, İstanbul Üniversitesi Rektörlük Yayınları,
İstanbul: 2004

POLAT, Abdülkadir; *Almanya’da İşçi Çocukları,
Türkiye 1. Din Eğitimi Semineri*, İlahiyat Vakfı Yayın-
ları, İstanbul: 1981

SARIBAY, A. Yaşar; *Türkiye’de Modernleşme
Din Ve Parti Politikası: MSP Örnek Olayı*, Alan Ya-
yıncılık, İstanbul: 1985

SARIGÜL, Gültekin; 12 Eylül'den Sonra T. C. Mahkemeleri Ve Risale-İ Nur, Cihan Yayınları, İstanbul: 1989

SAYLAN, Gencay; *İslamiyet Ve Siyaset*, V Yayınları, Ankara:1987

SEYHANZADE, S. Muhammed; *Nurculuğun Tarihçesi: Medeniyet-İ İslamiyye*, Tenvir Neşriyat, İstanbul: 2003.

SÖNMEZ, İ. Adil; *Fethullah Gülen Gerçeği: Hukuki Gerçekler Işığında Hoşgörü Ve Uzlaşma Aksiyonu Hakkında Bir İnceleme*, Kaynak Yayınları, İzmir: 1998

ŞAHİNER, Necmettin; *Son Şahitler*, Cilt 1, Yeni Asya Yayınları, İstanbul: 1994

ŞEVKET Kazan; *Refah Gerçeği*, Cilt 1, Keşif Yayınları: Ankara: 2006

ŞAHİNER, Necmettin; *Nurs Yolu*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul: 1977.

ŞEKER, M. Fatih; *Cumhuriyet İdeolojisinin Nak-şibendilik Tasavvuru: Şerif Mardin Örneği*, Dergâh Yayınları, İstanbul: 2007.

ŞEN, Abdurrahman; *Hilali Beklerken*, Cemre Yayınları, İstanbul: 1992

USTAOSMANOĞLU, S. Osman; *Geçmişten Günümüze Tarikatlar Ve Silsileleri*, Filiz Matbaacılık, Ankara: 2002

ÜNAL, Ali; *Geçmişten Geleceğe Köprü Fethullah Gülen*, Işık Yayınları, İstanbul: 2006

VAHİDE, Şükran; *Bediüzzaman Said Nursi*, Etkileşim Yayınları, İstanbul: 2006

YAVUZ, Hakan; *Modernleşen Müslümanlar*, Kitap Yayınevi, İstanbul: 2005.

YILMAZ, K. Hasan; *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul: 1997

GAZETELER

AKÖZ Emre, Nevzat Atal; “Fethullah Hoca Tipik Bir Nurcu Değildir”, Yazı Dizisi, **Sabah**, 25 Aralık 2004

AKÖZ, Emre, Nevzat Atal; “12 Eylül Nurcuları’da Vurdu”, Yazı Dizisi, **Sabah**, 29 Aralık 2004

AKÖZ Emre, Nevzat Atal; “Gülen’in Tavsiyeleri Cemaat İçin Emirdir”, Yazı Dizisi, **Sabah**, 30 Aralık 2004

AKÖZ, Emre, Nevzat Atal; “Hocam Size Neonurcu Diyebilir Miyim?” Yazı Dizisi, **Sabah**, 6 Ocak 2005

AKKOCA, Mustafa;” Camia İle Son Temaslarım”, **Önce Vatan**, 30 Nisan 2008

AKSOY, Ergun; “Partilerin Cemaat Savaşı”, **Radikal**, 21 Ocak 1999

ATAL, Nevzat, Erdal Şimşek; “En Büyük Nakşi Cemaati: Menzil” Yazı Dizisi, **Sabah**, 20 Eylül 2006

ATAL Nevzat, Erdal Şimşek; “Giyimiyle Öne Çıkan Cemaat: İsmailağa”, Yazı Dizisi, **Sabah**, 21 Eylül 2006

ATAL, Nevzat, Erdal Şimşek; “Siyaset Sevdası Cemaatin İçinden Bir Tarikat Çıkarttı”, Yazı Dizisi, **Sabah**, 23 Eylül 2006

ATAL Nevzat, Erdal Şimşek; “Siyasetin Gözde Tarikatı İskenderpaşa Cemaati”, Yazı Dizisi, **Sabah**, 26 Eylül 2006

ATAL, Nevzat, Erdal Şimşek; “En Siyasi Cemaat Süleymancılar”, Yazı Dizisi, **Sabah**, 27 Eylül 2006

BAHAR Hatipoğlu; “Okur Mektupları” **Zaman Aile Eki**, 23 Ekim 1993

BAL, Ersin; “En Tehlikeli İrtica Örgütü”, **Sabah**, 01.09.2000

BARLAS, Mehmet; “Cemaatten Cemiyete”, Yazı Dizisi, **Yeni Şafak**, 4 Ekim 2000

BARLAS, Mehmet; “Nur Hareketinin Amaçlanmamış Sonuçları”, Yazı Dizisi, **Yeni Şafak**, 14 Ekim 2000

COŞKUN, H.Ahmet; “İsmailağa Cinayetini Çözdüm” **Hürriyet**, 7 Eylül 2006

COŞKUN, Muharrem; “Türkçe Ezan”, Yazı Dizisi, **Vakit**, 22 Haziran 2007

ÇAKIR, Ruşen; “Fetullah’ı Kullanıp Attılar”, Mehmet Kutlular İle Yapılmış Röportaj, **Milliyet**, 26 Haziran 1999

ÇOKUM, Sevinç; “TGRT Farkı” **Türkiye**, 29 Nisan 1993

GÖKMEN, Salih; “Aptal Kutusu”, **Zaman** 30 Kasım 1989

GÜLER Ali; “Bir Bilene Soralım” **Türkiye**, 31 Aralık 1993

GÜLER, Halit; “Hakka Tapan Ve Halkı Tutan Serdengeçti”, **Merhaba**, 11 Kasım 2006

HAZAR, Nedim; “Hoş Geldin TGRT” **Zaman**, 1 Mayıs 1993

HAZAR, Nedim; “Samanyolu Televizyonu”, **Zaman Aile Eki**, 23 Ekim 1993

IŞIK, Fatih; “Okuyucu Mektupları”, **Zaman Ailem Eki**, 30 Ekim 1994

KAYHAN, İsmet; “12 Eylül Ve Fethullah Gülen’in Yükselişi”, Yazı Dizisi, **Yeni Özgür Politika**, 17 Eylül 2007

MÜDERRİSOĞLU, Okan; “Küstü Ve Gitmedi”, **Sabah**, 28 Eylül 1999

MÜMTAZ Cemil; “Okur Mektupları” **Zaman Aile Eki**, 2 Ekim 1993

ÖZER, Yalçın; “TGRT’ye Destek Büyüyor”, **Türkiye**, 16 Kasım 1992

ÖZFATURA, N. Mustafa; “Televizyonun Önemi”, **Türkiye**, 29 Kasım 1992

ÖZGÜREL, Avni; “Tarikat Cemaat Devlet: Maneviyattan Ticarete”, Yazı Dizisi, **Radikal**, 27 Şubat 2001

ÖZTÜRK Hüseyin; “Kamufle Olacaksın Kamufle” **Vakit**, 19 Temmuz 19

ÖZTÜRK, Hüseyin; “Potansiyel Suçlu Ayağa Kalk” **Akit**, 14 Ocak 1998

ÖZTÜRK, Hüseyin; “Ya Olduğun Gibi Görün; Ya Da...”, **Akit**, 2 Aralık 1998

REFİK, İbrahim; "Televizyona Aykırı Bir Bakış" **Zaman**, 27. Temmuz 1992

SELAHATTİN, Alaçam, “Mehmet Akif İnan’ı Tanıyalım”, **Hürsöz**, 20 Nisan 2008

ŞEN, Abdurrahman; “Hilal'siz Gecelere Tahammülümüz Yok", **Zaman**, 10 Ağustos 1991

ŞEN, Abdurrahman; “Yanlış Kulvarda Yarış”, **Zaman**, 8 Haziran 1991

TÜNER Ertan; “Yılbaşı Çılgınlığı” **Türkiye**, 31 Aralık 1993

YILMAZ Özlem, Y. Ulaş; “En Politik Tarikat: Nakşilik” Yazı Dizisi, **Sabah**, 15 Ekim 2005

YILMAZ, Özlem, Yıldız Ulaş; “Nakşi Guruplar”, Yazı Dizisi, **Sabah**, 17 Ekim 2005

“Akit Elveda Dedi”, **Zaman**, 4 Aralık 2001

“Cemaatlerin Gerçek Lideri: Özal”, **Cumhuriyet**,
27 Haziran 2000

“Elveda” **Akit**, 4 Aralık 2001

“En Güçlüleri Nakşi Tarikatı”, Yazı Dizisi, **Hürriyet**, 7 Şubat 2001

“Et2000 Güney Gıda İle Yeniden Doğdu” **Hürriyet**, 25 Kasım 2002

“Fethullahçılar iyidir' raporu düzenlenmiş!”, **Sabah**, 26 Haziran 1999

“Hilal 1 Semaye Arayışında” **Zaman**,
28.Haziran, 1991

“İhlas Holding Nereye”, **Yeni Şafak**; 7 Kasım
1994

“Muhafazakâr ‘Kurtlar Vadisi’ne Yazacak”, **Hürriyet**, 03 Ekim 2005

“Kampanyaya Büyük Destek”, **Türkiye**,
14.Kasım 1992

“Karataş Kesin Konuştu”, **Türkiye**, 26 Nisan
1992

“Kombassan Romanya’da Rulman Şirketi Alıyor;
Hürriyet, 15 Mart 2000

“Koraltan Kocaeli’de” **Cumhuriyet**, 30 Ekim
1957

“Kurtlar Vadisi’ne Yazacak”, **Hürriyet Gazetesi**,
03 Ekim 2005

“Maske Düştü”, **Sabah**, 19 Haziran 1999

“Menderes Adana ve Konyada” **Cumhuriyet**, 20
Ekim 1957

“Nurcular Hakkında Bilinmeyenler”, Yazı Dizisi,
Sabah, 23 Eylül 2006

"Star-1'e Karşı Hilal-1 adıyla yeni bir özel TV
kurulacağı haberi Cumhurbaşkanı Özal'ı kızdırdı" **Sa-
bah**, 22 Mayıs 1991

“Testis Haberine Diziyle Misilleme” **Sabah**, 03
Ocak 2007

“38. Kuruluş Yıldönümü” **Türkiye**, 22 Nisan
2008

“38. Kuruluş Yıldönümü” **Türkiye**, 22 Nisan
2008

Zaman, 7 Nisan 1993

Zaman; 30 Ocak 1994

DERGİLER

AKTAY, Yasin; “Cumhuriyet Döneminde Din
Politikaları Ve Din İstismarı”, **İslamiyat**, Sayı: 3, Yıl:
2000

AKSEKİ, Hamdi; “Din Tedrisatı Ve Dini Mües-
seseler Hakkında Rapor II”, **Sebilürreşad**, Sayı: 101,
Yıl: 1951

AKSEKİ, Hamdi; “Din Tedrisatı Ve Dini Mües-
seseler Hakkında Rapor III”, **Sebilürreşad**, Sayı: 102,
Yıl: 1951

ALPAY, Kemal; “Hilal Dergisi Üzerine”,
Haksöz, Sayı: 31, Yıl: 1993

ARSLAN, Nezir; “Özel TV’de Son Durum” **İs-
lam**, Sayı: 105, Yıl: 1992

ARSLAN, Nezir; “Özel Tv’de Son Durum” **İslam**, Sayı: 91, Yıl: 1991

AY, Şadiye; “Türkiye’de Siyasal İslam”, **Mevzuat**, Sayı 83, Yıl: 2004

AYDOĞAN, M. Sami; “Bediüzzaman’ı Anlamadan Anmak!”, **Milli Çözüm**, Sayı: Temmuz, Yıl: 2006

CEYLAN, F. İsmail; Salih Gökmen, Abdülbaki Koşar; “Müslümanların Televizyonu Ne Zaman?” **Yörünge**, Sayı:63, Yıl: 1992

ÇAKMAKLI, Yücel; "Sinema Ve TV Üzerine", **İslam**, Sayı: 76, Yıl: 1989

DİRİKLİK, Salih; “Müslümanlar Treni Kaçırmak Üzere” **Yörünge**, Sayı: 63, Yıl: 1992

ERDOĞAN, Mustafa; “Türk Politikasında Din: Türkiye’nin İslamsız Demokrasi Arayışı”, **İslamiyat**, Sayı: 2, Yıl: 1999

EROL, Murat; “Necip Fazıl’ın Büyük Doğu’su”, **Anadolu Gençlik**, Sayı 76, 2006

GÖKKAYA, Erdal; “TGRT Nereye”, **Oskar Tv**,
Sayı: 9 Temmuz, Yıl: 1994

GÖKMEN, Salih; “Ah Bir TV Kanalımız Olsa”
Yörünge, Sayı: 86, Yıl: 1992

GÜNAY, Ünver; “Türkiye’de Toplumsal Değiş-
me Ve Tarikatlar”, **İslamiyat**, Sayı: 4, Yıl: 2002

HAMİT Şükrü; “TGRT Mantığı” **Yeni Yeryüzü**,
Sayı: 4, Yıl: 1993

KALYONCU, A. Cemal; Mehmet Şevket Eygi
İle Yapılmış Röportaj, **Aksiyon**, Sayı: 559, 28 Ağus-
tos 2005

KARA, Mustafa; “Cumhuriyet Döneminde Tari-
katlar”, **Demokrasi Platformu**, Sayı 6, Yıl: 2006

KELOĞLU, Esra; “Demokrat Parti’nin Halkla
İlişkileri Üzerine Bir İnceleme”, **İletişim Kuram Ve
Araştırma**, Sayı 24, Yıl: 2007

KİRMAN, M. Ali; “Süleymancılık: Ortaya Çıkı-
şı, Gelişim Evreleri Ve Bu Güncü Durum”, **Demok-
rasi Platformu**, Sayı:6, Yıl: 2006

KUŞ, Mehmet; “Kanal7 Haber'in Başarısı Ekip Ruhunda Gizli”, Nazmiye Yılmazla Röportaj, **Cihan**, Sayı: 18, 2006

OLGAÇ, Esranur; “İçi Bizi Dışı Başkasını Yakar” **Beyaz Sanat**, Sayı: Temmuz: Yıl: 1994

ÖNGÖREN, M. Tali; “Aile Filmi” **Milliyet Sanat**, Sayı: 15.Kasım Yıl: 1989

ÖZALTIN, Mustafa; “Büyük Müceddid İçin Ne Dediler”, **Ufuk**, Sayı: 427, Yıl: 1972

ÖZTÜRK, Osman; “Perşembe’nin Gelişi”, **Yörünge**, Sayı: 63, Yıl: 1992,

SEMERCİOĞLU, Cengiz; “Hilal’li Geceler”, **TV'de 7 Gong**, Sayı: 5 Haziran Yıl: 1991

SEVİNÇ, Fatma; "Evlerimizin Masum Çehrelî Diktatörleri" **Kadın Ve Aile**, Sayı: 53 Yıl: 1989

TAŞGETİREN, Ahmet; “Müslümanlar Her Olaya Geriden Başlıyorlar”, **Yörünge**, Sayı: 63, Yıl: 1992

TANRISEVEN, Mehmet; “Tv’nin Yolu Sinemadan Geçer” **Yörünge**, Sayı:63, Yıl: 1992

TEKİN, Mustafa; “Işıkcılık”, **Demokrasi Platformu**, Sayı: 7, Yıl: 2006

TOSUN, Resul; “Geç Kalıyoruz” **Yörünge**, Sayı: 63, Yıl: 1992

YAVUZ, M.Hakan; “Matbuat Temelli İslami Söylem: Bediüzzaman Said Nursi Ve Nurculuk”, **Demokrasi Platformu**, Sayı: 7, Yıl: 2006

YENER, Tevfik; “TGRT Ve Çeşitlemeler”, **Oskar**, Sayı: 5 Haziran Yıl: 1993

“Bu Bayram Programları Kime?” **Yörünge**, Sayı 81, 21 Haziran 1992

“Çakmaklı Özel Tv için Kolları Sıvadı”, **Yörünge**, Sayı: 22, Yıl: 1991

“İslam Televizyona Nasıl Yansımali” **Altınoluk**; Sayı:84, Yıl: 1993

“Özel Tv İhtiyacımız ve Bunun Gerçekleşme Yolları”, **Yörünge**, Sayı: 63, 2 Şubat 1992

Cemre, Sayı: 7, Aralık 1993

Ekonomist; 26 Mayıs, 1991

Panel, 15 Kasım 1989

Ufuk; Sayı: 455, 1978

Video Haber; Sayı: 77, Temmuz 1991

İNTERNET

Bediüzzaman'ın Tebrik Ettiği Gazeteci

www.Yeniasya.Com.Tr/2007/12/21/Basin/H1.Htm

CANPOLAT, U. İlyas; *Muzaffer Deligözle Yapılan Röportaj*,

www.Haber7.Com/Haber.Php?Haber_Id=315720

DELİGÖZ, Muzaffer; “*Hatıralar*”

[Http://Muzafferdeligoz.Blogcu.Com/](http://Muzafferdeligoz.Blogcu.Com/)

YÜKSEL, N. Mete; *Fetullah Gülen Hakkında Savcılık İddianamesi*,

[Http://www.Belgenet.Com/Dava/Gulendava_03.Html](http://www.Belgenet.Com/Dava/Gulendava_03.Html)

“*Bir Televizyon Kurmak*”, Www.Hilaltv.Net

“*Gülen, M. Fetullah; Risale-İ Nur'la Tanışma*”,

[Http://Tr.Fgulen.Com/Content/View/3158/132/](http://Tr.Fgulen.Com/Content/View/3158/132/)

[www.Nurettinveren.Net/Modules/News/Article.P
hp?Storyi](http://www.Nurettinveren.Net/Modules/News/Article.php?Storyi)

[www.Fethullahgulenhasreti.Com/Haber_Detay.P
hp?İd=179 - 27k](http://www.Fethullahgulenhasreti.Com/Haber_Detay.php?İd=179 - 27k)

[www.Kenthaber.Com/Arsiv/Haberler/2005/Agust
os/25/Haber_80807.Asp](http://www.Kenthaber.Com/Arsiv/Haberler/2005/Agustos/25/Haber_80807.Asp)

www.Tuncayozkan.Com/Yazi.php?Yazi_İd=329
32

[www.Musiad.Org.Tr/Basinbultenleri/Detay.Asp?
İ=258](http://www.Musiad.Org.Tr/Basinbultenleri/Detay.Asp?İ=258)

[www.Risaleinurenstitusu.Org/İndex.Asp?](http://www.Risaleinurenstitusu.Org/Index.Asp?)

www.Ntvmsnbc.Com/News/61717.Asp

www.Suleymanhilmiisik.Com

www.Biyografi.Net

[www.Ensonhaber.Com/Gundem/104307/Enver-
Orenin-Dunu-Bugunu.Html](http://www.Ensonhaber.Com/Gundem/104307/Enver-Orenin-Dunu-Bugunu.Html)

[www.Ensonhaber.Com/Gundem/104307/Enver-
Orenin-Dunu-Bugunu.Html](http://www.Ensonhaber.Com/Gundem/104307/Enver-Orenin-Dunu-Bugunu.Html)

www.Radikal.Com.Tr/Haber.Php?Haberno=1669

20

www.Kanal7.Com/Kurumsal.Php

www.Cihandergi.Com/Detay.Php?İd=244&Did=

18

www.Haberx.Com/N/85515/Erbakan-Simdi-De-İbrahim-Tatlisesin.Htm

www.Medyatava.Net/Tvyorumhaber.Asp?İd=929

6

www.Radikal.Com.Tr/Haber.Php?Haberno=1669

20

www.Millethaber.Com/İndex.Php?Option=Com_Content&Task=View&İd=6142&Itemid=31

[Http://Sozluk.Sourtimes.Org/Show.Asp?T=Jokullmagic](http://Sozluk.Sourtimes.Org/Show.Asp?T=Jokullmagic)

[Http://Tr.Wikipedia.Org/Wiki/MSP](http://Tr.Wikipedia.Org/Wiki/MSP)

Eski TGRT Yönetmeni Mahmut Çetin İle Yapılmış Özel Röportaj

Hilal TV Genel Yayın Yönetmeni Hakan Saruhan
ile Yapılmış Özel Röportaj

Kanal 7 Kurumsal İletişim Müdürü Şule Hülya
Kartal ile Yapılmış Özel Röportaj

Sinema Yönetmeni Yücel Çakmaklı ile Yapılmış
Özel Röportaj

TV5 Haber Dairesi Müdürü Abdullah Özkan ile
Yapılmış Özel Röportaj

TV5 Televizyonu Program Müdürü Abdurrahman
Çapar ile yapılmış Özel Röportaj

TV5 Eski Genel Yayın Yönetmeni Yusuf Kaplan
İle Yapılmış Özel Röportaj

Vakit Gazetesi Yazarı Hüseyin Öztürk ile Yapıl-
mış Özel Röportaj

